

SZEGEDI TANKERÜLET

1910 – 1911. ISK. ÉV.

A KEGYES-TANÍTÓRENDIEK VEZETÉSE ALATT ÁLLÓ

SZEGEDI VÁROSI
FŐGIMNÁZIUM
ÉRTESÍTŐJE.

KÖZZÉTESZI:

SZINGER KORNÉL,

IGAZGATÓ.

SZEGED
1911.

ENGEL LAJOS
KÖNYVSZÁMOLÓJA.

SZEGEDI TANKERÜLET

1910 – 1911. ISK. ÉV.

A KEGYES-TANÍTÓRENDIEK VEZETÉSE ALATT ÁLLÓ

S Z E G E D I V Á R O S I
FŐGIMNÁZIUM
É R T E S Í T Ő J E.

KÖZZÉTESZI:

SZINGER KORNÉL,

IGAZGATÓ.

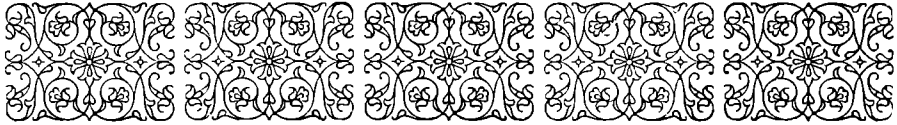

SZEGED
1911.

ÉNGEL LAJÓS
KÖNYVSAJTÓJA.

Magyar László

MAGYAR GÁBOR.

A magyar kegyes-tanítórendnek szép ünnepe volt március 24-ikén, amidőn szeretett főnökének, nagynevű és köztiszteltben álló vezérének ünnepelte félszázados tanügyi munkásságát.

Az ünnepelt vezér hű fiai, a magyar kegyes-tanítórend tagjai hazánk 24 városában a „Te Deum“ ünnepélyes hangjai mellett adtak hálát ezen a nagy napon a Mindenhatónak, hogy megengedte érne a legjobb atyának ezen magasztos ünnepet, hogy alkalmat adott hű fiainak, szerető rendtársainak arra, hogy kifejezést adhassanak az őszinte fiúi szeretetnek, amellyel személye, s a hódolatnak és tiszteletnek, amellyel kiváló érdemei iránt viseltetnek.

A jubileum azonban átlépte a szerzetes otthonok szerény küszöbét. Március 24-ike ünnepe lett az egész magyar nevelés-tanításügynek, amelynek az ünnepelt 50 éven át fáradhatatlan munkása volt, ünnepe lett a volt tanítványok százainak, akiknek szíve melegebben dobbant ezen a napon, azon kedves napok emlékének hatása alatt, amelyeket a szeretett mesterral töltöttek

s a büszkeség hatása alatt, hogy Magyar Gábor tanítványai lehettek.

Az az 50 esztendő, amely a Tatán 1861-ben katedrára lépő ifjú tanár dús fekete fürtjeit csak lassan tudta havával behinteni, áldásos tanári működés történetét tartalmazza, amely egyes mozzanataiban összeforr közoktatásunk, sőt nemzetünk történelmével. Hisz a fiatal történelemtanár még 1861-ben kezdte tanári működését, tehát még az önkényuralom idejében, amidőn a történelem tanára, ha olyan nemzetével együttérző szív dobogott kebelében, aminő Magyar Gábor egyszerű szerzetes öltönye alatt dobogott, valósággal nemzeti missziót teljesített. S Magyar Gábor is azon választottak közé tartozott, akik ezen szomorú napokban a hazafias bánat komor hangján kitarásra és összetartásra buzdítottak s meggyőződésszerűen hirdették, hogy az elnyomatás már nem tarthat soká, közeledik a „jobb kor“, amelyet költőink a már-már elfásult szívek vígasztalására újra és újra hirdettek.

S midőn ezen jobb kor hajnala végre fölvirradt s a király és nemzet megértvén egymást, kibékült, Magyar Gábor volt egyike azoknak, aki 1867-ben a kecskeméti, majd még ugyanazon év őszén a szegedi ifjúságot munkára, hazafias tette lelkesítette.

Innen kezdve még 30 éven át tanította intézetünkben a nemzeti történelmet s generációkat nevelt hazai történelmünk nagy tanúlságai alapján igaz hazafiakká.

Magyar Gábor 50 éves tanári működésének gyümölcseit az egész ország élvezi ugyan, első sorban mégis Szeged városa, hol ezen 50 évből 32 évet töltött áldásos munkában. Egy évet már 1866-ban, majd aztán egy évi megszakítás után

1867 szeptemberétől még 31, tehát összesen 32 évig tanított intézetünkben, amelynek az 1871—2. tanévtől kezdve 1898-ig, tehát 27 éven át egyuttal igazgatója is volt. Ezen működésének áldása nemcsak Szegedre hatott ki, hanem az egész Délvidékre, sőt részben egész hazánkra. A mostani belvárosi templom mellett roskadozó piarista intézet az ő igazgatása alatt az ország egyik legkeresettebb intézete lett, míg ama gyászos éjszakán (1879. márc. 12.) az árvíz romba nem döntött Szegeden mindent, amit annyi munkás kéz évszázadokon át alkotott. A gimnázium erős épülete ugyan ellenállt a természet romboló hatalmának, mivel azonban a város egy tengerré lett s lakossága hajléktalanná, a piarista intézet ifjúsága is szétszóródott az egész hazában.

Az erős azonban nem csügged! Magyar Gábor is megnyitotta már az év őszén úgyszólván a romok felett iskoláját, amelyben az első évben az ifjúság csak töredékesen, a következőkben már a régi számban sereglett össze a szeretett vezér köré.

Midőn aztán a királyi biztató szóra a hullámtenger helyén lassankint paloták emelkedtek, az ő lelkét is megszállotta a hő vágy, hogy a természet erőitől megrongált történelmi nevezetességű hajlékot a modern kor követelményeinek megfelelő épülettel cserélhesse fel. Buzgalmának, kitartásának sikerült Szeged város jóakaratával és bőkezűségével karöltve a nevelés-tanítás szent ügyének palotát emelni, amelynek kényelmét és áldásait 1886 óta az ifjak ezrei élvezik.

De ha intézetünk neki köszöni is első sorban a kényelmes otthont, ha neki köszönheti, hogy újjáépülésekor méreteiben, berendezésével, felszerelésével az elsők közé emelkedett hazánk-

ban s hogy ma 25 év után is méltó versenytársa maradt ezen tulajdonságaival az azóta modernül felépült iskoláknak, országos hírét mégsem a külsőnek köszönte, hanem a szellemnek, amelyet Magyar Gábor magával hozott a régiből az új épületbe, amelyet nagynevű elődei tradíciója alapján hű munkatársaival továbbfejlesztett és megerősített.

Ezen szellem tényezői: a vallásos nevelés türelemmel párosulva, a hazaszeretet ápolása, a nemzetiségek megnyerése szeretetteljes bánásmód, nemzeti multunk és nyelvünk megkedveltetésének egyedül helyes eszközeivel. Magyar Gábor érdemei, amelyeket intézetével a magyarosítás körül és a nemzeti érzelmek megerősítésével szerzett, elévülhetlenek.

A mellett, hogy munkaszeretetre nevelt, a mellett, hogy beoltotta tanítványaiba az erős kötelességérzetet, meghonosította intézetében a szeretetteljes bánásmódot, amely őszinteséget nevel a növendékekben és bizalmat teremt a nevelő iránt, amely bizalom nélkül a nevelésben igazi eredményeket sohasem érhetünk el.

Ő hozta közelebbi érintkezésbe Szegeden a tanárt a szülőkkel és a társadalommal s így lehetővé tette, hogy az iskola a szülői házzal egyetértve végezhesse a nevelés-tanítás munkáját, lehetővé tette, hogy a tanár megismerhesse a társadalom nagy föladatait s így lehetővé tette az iskolának, hogy a tanítványokat az életnek nevelje. Ő volt az, aki a régi jó viszonyt Szeged városa és a piaristák között családiásan bensősévé tette. Ő biztosította a piarista tanárnak Szeged művelt közönsége részéről munkája méltánylását, amely méltánylás nem riad vissza az áldozattól. midőn intézetének a korrallal haladó fejlődéséről van szó.

Ily irányú áldásos működés tette Magyar Gábort Szeged és a Délvidék egyik legtiszteltebb egyénévé s ezen 32 évi eredményekben oly gazdag szegedi működés emelte őt 1898-ban a magyar kegyes-tanítórend élére.

Azok az eredmények, amelyeket mint rendfőnök 13 év alatt új társházak és iskolák emelésével, a régiek fejlesztésével és tökéletesítésével, a rendtagok anyagi helyzetének javításával, a tanári képzettség emelésével, rendi fiatalaink mintaszerű nevelésével, magyar rendi autonómiánk megőrzésével elért, méltán sorakoznak nevelő-tanári érdemei mellé.

Ezért atyai szíve méltán telhetik el büszkeséggel, midőn visszatekint félszázados munkájára s látja maga előtt a nevelés-tanítás célszerű és kényelmes hajlékait, látja a magyar kultúra ezen erős váraiban rendünk erős, ifjú munkásait, akik az ő szellemében nevelkedve az ő szellemében nevelik a magyar ifjak százait.

A legszebb látvány mégis a Magyar Alföldön és ennek metropolisában tárul lelki szemei elé, a hol ma a nagy mester tanítványainak százai foglalják el a legjelentékenyebb pozíciókat és valósítják meg azokat az elveket, amelyeket Magyar Gábor és iskolája ültetett minden szépért, jóért lelkesülő ifjú lelkükbe. Mert a tanítvány a pedagógia tanúsága szerint csak a mester szellemében működhetik. „A nagy nevelő szeretete melegével átönti tanítványaiba lelkét, amely azokban továbbá él s megnyilatkozik azok műveiben és alkotásaiban.“

Ily eredmények látása és a híven teljesített kötelesség tudata Magyar Gábor 50 évi működésének legszebb jutalma. Ily érdemek honorálására silányak az anyagi javak, ezek

méltó jutalma csak a hála, tisztelet és szeretet, amely ma 50 év után besugározza az ünnepelt pedagógus életét.

Ennek látása nekünk, az ő munkatársainak is új erőt, kitartást kölcsönöz, kijelölve az egyedül helyes útat, amelyen haladnunk kell, ha feladatunkat oly helyesen és nemesen akarjuk megoldani, amint hazánk azt tőlünk elvárja. A haladás ezen biztos úton könnyü lesz, ha szeretett vezérünk továbbra is örködik lépteink fölött. Ezért a jubileum napján Isten szent áldását esdettük le drága életére, kérve a Mindenhatót, hogy nagynevű vezérünket, jóságos atyánkat rendünk díszére, fölvi-rágoztatására, a magyar nevelés-tanításügy javára, szerető rendtársai boldogítására még évek során át tartsa meg, hogy annyi gond és oly nehéz munka után soká élvezhesse alkotása gyümölcseit!

A MAGYAR IRODALOM PEDAGÓGIAI ÉRTÉKE.

FÁBIÁN IMRE.

I. Az irodalom a tanítás központjában. — II. Az irodalom mint a vallásosság és hazafiság ápolója. — III. Irodalmunk általános etikai értéke. — IV. Az irodalom esztétikai nevelő hatása.

I. Az irodalom a tanítás központjában.

A véges s gyarló emberi elme, tudásának bármily gazdag tárháza mellett is, folytonos öntevékenységre, önművelésre szorul s csak folytonos olvasással szerezhethet magának oly műveltséget, mely mai társadalmi nehéz viszonyainkban is helyet biztosíthat számára. A sokat olvasott ember az igazi művelt ember. A folytonos olvasás gazdagítja ismereteinket, bővíti látókörünket és bennünk nemes érzelmeket ébreszt, nem csoda tehát, ha a modern pedagógia elsőrangú s szinte nélkülözhetetlen nevelési segédeszköznek tartja az ifjúsági olvasmányokat s újabban mind nagyobb áldozatokat hoz könyvtárak berendezésére s helyes vezetésére. Mert ha az iskolának sikerül növendékeiben az olvasási vágyat fölébreszteni s azt helyes úton vezetni: az eredmény el nem maradhat. Az ily tanuló nem fogja szabad idejének legnagyobb részét léha pajtáskodással, semmittevésel elpazarolni, hanem nemes szórakozással, olvasással fogja lelkét művelni.

Ifjúsági irodalmunk, mely a hasznost a kellemessel kapcsolja össze, napjainkban eléggé fellendült, bár még a külföld mögött messze marad és sok benne az oly kivetni való, mely sem tartalmi sem formai szempontból nem szolgál az olvasás igazi céljának. De még a megfelelők sem alkothatják tisztán az ifjúság szellemi táplálékát, mert szükséges, hogy az ifjú már korán hozzászokjék az irodalmi termékek komolyabb, tartalmasabb nemének olvasásához. Erre szolgálnak középiskoláinkban a magyar nyelvi oktatással kapcsolatos irodalmi olvasmányok, mert csak a fokozatosan megszerzett nemzeti irodalmi ismeret rakja le a tanuló lelkületére a műveltség igazi zománcát. Ezért következő fejtegetésemnek nincs más célja, mint hogy megkedveltessem tanuló ifjúságunkkal nemzeti irodalmunk örökbecsű műveit, kiemelve ezek morális hasznát s esztetikai hatását és hogy közoktatásunk e legfőbb tárgyának tanítására vonatkozó szerény nézeteimet előadjam.

* * *

Legfőbb tantárgyat említettem, mert hisz mi lehetne egész oktatásügyünkre fontosabb, mint hogy megismertessük a serdülő nemzedékkel szellemi életünk fokozatos fejlődését, eszmék harcait, nemzeti törekvéseinket, vágyainkat, melyek irodalmunkban, e legfényesb tükörben jelennek meg.

De hosszú idő telt el, míg a nemzetek rájöttek, hogy igazi műveltség csak nemzeti alapon érhető el; ez pedig csak a nemzeti irodalom talajából fakadhat s fejleszthet dús hajtásokat. Századokon át a rideg klasszicizmus szolgálatába szegődött majdnem minden író tolla, pedig épen a klasszicizmus szülőföldjén, bölcsőjénél tanulhatták volna meg, hogy egyedül a faji szellem ápolása, erejének kifejtése teremthet művelt, erős nemzetet. „A görög nép azért fejlődött oly hazaszerető néppé, mert az Ilias és Odyssea s ezzel együtt a görög hagyományok minden tipikus vonása eredeti, bámulatosan tiszta, zengzetes nyelven mindennapi olvasmányai voltak az ifjúságnak.“¹ A rómaiak az Aeneissel már kissé megkéstek. A klasszicizmust a szintén általános romantizmus váltja fel, mely épen e tulajdonsága miatt nem is állandó. A klasszicizmus és romantizmus lépcsőin jutottak el a népek a műveltség igazi alapjához : a nemzeti irodalom tanulmányozásához. Ma már minden nép oktatásügyének központjában a nemzeti irodalmat találjuk. „Mert miként a középkori műveltség két leglényesebb eleme a latin nyelv és a hittan, úgy a modern kor műveltségének két leglényesebb eleme az irodalom és természettudomány.“²

Oktatásügyünk vezérférfiai — sajnos — igen későn jutottak el az irodalmi oktatás fontosságának megértéséhez, miben nyelvünkért folytatott százados küzdelmeink szolgáljanak nekik mentségül. A keresztény középkor s a kath. reakció korának műveltségére — a protestans kor s a vallási viták némi örvendetes kivételével -- a latin nyelv nyomja bélyegét, a nemzetietlen s megújhodás korában pedig végső agoniából kell nyelvünket új életre támasztani. A latin s német nyelv uralma mellett igen természetes, hogy nemcsak irodalmi, de még magyar nyelvi oktatásról sem beszélhetünk. A tanítás nyelve egész 1867-ig idegen s ezután is csak 1883 óta foglalt el a tanításban nagyobb teret a magyar nyelv és irodalom. Pedig a magyar tanárságot, legalább az utóbbi évtizedekben, nem vádolhatjuk közönyösséggel. Mióta az Országos Tanáregyesület a 70-es években megalakult s közlönye, az Országos Tanáregyesületi Közlöny a magyar tanárság érdekeinek, óhajainak, pedagógiai nézeteinek szószólója lett, mindig hallatszott hang a tanárság soraiból a magyar nyelvi és irodalmi oktatás intenzivebbé tételére.

¹ Acsay F.: A nemzeti eszme fontossága és helye a nevelés oktatásban. Kath. Pedag. I. 506. l.

² Weszely: A modern pedagógia útjain. Budapest, 1909.

Lengyel Géza „Néhány szó a széptan és irodalomtörténetről“ című fejtegetésében¹ a helyesen kezelt s tárgyalt irodalmi oktatás üdvös eredményéről szól. Ugyanő később² a túlságba vitt olvasási szenvedélyről értekezik. Károly Gy. Hugó: „A szép s alkalmazásának módszere a gimnáziumi nyelvoktatásban“ című értekezésében³ az irodalom esztetikai hatásáról mondja el nézetét. Névy László⁴ a föltűnően kevés irodalmi termék megjelenését az irodalom hiányos középiskolai oktatásában s az ezzel kapcsolatos elfajult ízlésben látja. Az országos tanáregyletnek 1875-ben Treforthoz benyújtott emlékirata már az első és második osztályban is fontosnak tartja a könnyebb hazai költői olvasmányokat, leírásokat, idilli képeket stb. Volf György a tanáregyesület 1875. aug. 6-án tartott közgyűlésén felolvasott „A középiskolai magyar oktatásról.“ Panaszkodik nyelvünk elhanyagolása miatt s kijelenti: „Nem pusztán a magyar nyelv tökéletes tudása, hanem még inkább a magyar nyelven sarjadt szellemi termékek tüzetes ismerete teszi a művelt magyart.“ Ő már a magyar oktatásnak központjává teszi az irodalmat, azaz az irodalmi termékeket. Az 1875—6. iskolai évben az irodalmi oktatás sikerének előmozdítására Kármán Mór szerkesztésében Hofer Károly, Berecz Antal, Szarvas Gábor s Névy László szerkesztő-bizottsági tagokkal megindult az „Ifjúsági irodalmi vállalat“, egyrészt hogy az eddig sem az ár, sem a kiadás miatt meg nem felelt s szinte hozzáférhetetlen nagyrészt szemelvényes kiadások helyett olcsó egész műveket adjanak iskolai olvasmányul az ifjúság kezébe, másrészt hogy az ifjú eszme és ismeretkörét pozitíven művelő, ideális s realis adatokkal gyarapító, megbízható magánolvasmányok álljanak a tanulás szolgálatában. Erődi Béla⁵ az új tervet, mely szerint az irodalmi oktatás az V-ik osztályban kezdődik s betetőzést nyer a VIII-ik osztályban az irodalomtörténet elméletének összefoglalásával, helyesnek tartja. Mindenesetre nagy haladás volt már tantervünkben, midőn az V-ik osztálytól kezdetét vette az irodalmi oktatás, de ekkor még az irodalom nem központ s evvel a modern pedagógia nem elégedhetett meg. A tanáregyesület 1883. február 3-iki ülésén a bizottság már az olvasmányok beosztását állapítja meg. Az olvasmányoknak kettős célja van: a) mulattató s b) tanító s erkölcsileg nemesítő. Szükséges, hogy a mulattató elem legyen túlsúlyban, mert így könnyebben megnyeri az ifjú lelkét. A költészet, történelem s természet nyújt erre anyagot. Minket csak az első érdekel, de azt látjuk, hogy majdnem minden osztályra mondákat

¹ Tanáregyl. Közl. 1870.

² Tanáregyl. Közl. 1871.

³ Tanáregyl. Közl. 1872. 8. f.

⁴ Az irodalom és az iskola. Tanáregyl. Közl. 1873. 4. f.

⁵ A középtanodái magyar irodalmi oktatás tekintettel az új tantervre. Tanáregyl. Közl. 1875—6. 17. sz

jelöl ki s így nagyon egyoldalúvá válik. Volf György¹ panaszkodik a léha, féktelen olvasás miatt és ennek helyes irányítását ajánlja. Pintér Kálmán már 1886-ban² fölveti az eszmét: Elég-e az irodalomtörténet tanítására egy esztendő? Nem elég, mert — szerinte — az előző osztályokban tanultak nem szolgálnak elég erős alapul, magánszorgalomra meg kevésbé számíthatunk. Az eszme kidobott, megindult felette a küzdelem. Sulcz Endre³ helyesli az egy évi irodalmi tanítást, mert így több idő jut a stilsztikai, retorikai s poetikai tanulmányokra. Természetesen nem helyes elv s a következmények meg is cáfolták. A tanári körök többsége a két év mellett dönt. E nemes, de zavaros polémiákban felhangzik egy tiszta hang, Dengi János hangja⁴, mely az irodalmi oktatás mai formáját talán először szólaltatja meg, midőn kimondja, hogy az irodalmi oktatást mind a nyolc osztályra egyformán ki kell terjeszteni s az I. és II-ik osztályban Heltai, Komjáthy, Fáy, Czuczor stb. meséit s a magyar mondák költői feldolgozását kell olvasatni. Ugyanezen elvet hangoztatja Kőrösi Henrik is⁵, hozzátéve, hogy az irodalmi olvasmányok vezetését már az első osztályban sem szabad a magyar nyelv tanárának kezéből kivenni. Balogh Péter⁶ panaszkodik, hogy keveset olvasunk. Nem elégszik meg a tanterv kijelölte olvasmányokkal, azt szegényesnek találja. Összeállítja az elolvasandó ajánlható műveket, de csak a IV-ik osztálytól kezdve s ez a baja az egyébként érdekes összeállításnak. Szigetvári Iván⁷ még a kilenc osztályú középiskolának is híve német mintára, csak hogy az irodalom tanítására minél több idő fordíttassék. Az irodalomtörténeti összefoglalásra feltétlenül két évet tart szükségesnek s folytonos olvasatást az első osztálytól kezdve. Tóth Sándor⁸ a nemzeti szellem érvényesítésére s ápolására leginkább megfelelőnek tartja a történelmet és irodalmat. Fontosak — szerinte — az alsó osztályú olvasmányok helyes fejtegetései, mert a fogékony gyermeki lélek itt még minden mellékgondolat nélkül elfogadja a nemzeti ideálokat. Fejleszti az esztétikai érzést is. Cserép József⁹ nagyon képes értékűnek tartja a megbizhatatlan magánolvasmányokat s ajánlja a minél több iskolai olvasatást. Gyulai Ágost¹⁰ sürgeti az irodalmi olvasmányok s különösen az irodalomtörténet tanítása közben nagy sikerrel

¹ Az ifjúsági könyvtárak és az ifjúsági irodalom. Tanáregyl. Közl. 1885.

² A magyar irodalomtörténet tanítása a gimnáziumban. Tanáregyl. Közl. 1886. 9. sz.

³ Tanáregyl. Közl. 1887. 5. sz.

⁴ Irodalmi oktatás a gimnáziumban. Tanáregyl. Közl. 1888.

⁵ A magyar nyelv középiskolai tanításáról. Tanáregyl. Közl. 1888. 9. sz.

⁶ A magyar irodalmi magánolvasmányokról. Tanáregyl. Közl. XXV.

⁷ A magyar nyelv az egységes középiskolában. Tanáregyl. Közl. XXV.

⁸ A magyar génius az egységes középiskolában. Tanáregyl. Közl. XXVI.

⁹ A magyar irodalmi magánolvasmányok kérdéséhez. Tanáregyl. Közl. XXVII.

¹⁰ Eszmék az irodalomtörténeti múzeumról. Tanáregyl. Közl. XXXI.

használható képeknek s egyéb szemléltető eszközöknek gyűjteményét. A külföldön már mintaszerű irodalmi múzeumok találhatóak, míg mi a kezdet kezdetén is alig vagyunk. Alexander Bernát¹ az irodalom művészi szépségeiről s hatásáról értekezik. Endrei Ákos² örömmel üdvözlöi a készülöben lévő új tantervet, mely megadja a módot, hogy a tanulók behatolhassanak a remekírók műveinek részleteibe s betanult ítéletek helyett önálló véleményt sajátíthassanak el. Szól az akadályokról s az irodalmi tanítás felkarolására egy folyóirat megindítását ajánlja. Nász Gusztáv 1904. okt. 2-án a tanáregyesületnek Székelyudvarhelyt tartott közgyűlésén adott eszméket a magyar nyelv és irodalom sikeresebb tanításához s talán a legszebben fejt ki az irodalmi tanítás célját és előnyeit. Az irodalom e harcosainak sorozatát még kiegészíthetjük: Váradi Antal írt „Irodalomtörténeti oktatásunk reformjáról“ és erre reflektál Benedek Albert.³ Gál Mózes: Az irodalomtörténet tanítása. Bleyer Jakab: Jegyzetek a magyar nyelvi tanításhoz a gimnáziumban.⁴ Miklós Elemér: Az irodalomtörténet tanítása a középiskolában.⁵ Palágyi Lajos: Hogyan tanítsuk az irodalomtörténetet?⁷ Újabban a Magyar Középiskola II. évf.-ban jelent meg Zoltvány Irén értekezése „Az irodalomtörténet tanításának módszeré“-ről. Ismerteti a nyolc különféle módszert s arra a következtetésre jut, hogy merev különválásban egy sem alkalmas az irodalomtörténet iskolai előadására, hanem több együttvéve. Az irodalomtörténet tanításánál a többek közt kiemeli az esztétikai, nemzeti, etikai, vallási, egyéni stb. tárgyalást.

Ezekben látjuk a tanárság mozgalmát az irodalmi oktatás s nevelés érdekében s elmondhatjuk, hogy a fáradozásnak meg is lett az eredménye, a jó vetés jó aratást adott. Mert habár szoros, modern értelemben vett irodalmi oktatásról csak 1883 óta beszélhetünk, az 1899. s 1903-iki Tanítás terve s Utasítások megadták a módot, hogy a külföldi oktatás mintájára a nemzeti irodalom adja meg közoktatásunk egységét s nyomja rá a faji bélyeget. S ha már ezt így örömmel konstatáljuk, vizsgáljuk a következőkben, mennyiben van helye tanításunk központjában s miként tölti be fontos szerepét.

A középiskolai tanítás feladata nem abban van, hogy az egyes tantárgyakat egymástól elszigetelten, mint külön tudományágat közölje a gyermekkel, hanem — mint az 1903. évi Általános Utasítások jelzik, — „kapcsolatos összhangzó együttességben kívánja felhasználni a nemes

¹ Művészi oktatás a középiskolában. Tanáregyl. Közl. 1899.

² A magyar nyelv és irodalom tanításának segédeszközei. Tanáregyl. Közl. 1902.

³ Mindkettő Tanáregyl. Közl. XIII.

⁴ Magyar Paed. VI.

⁵ Tanáregyl. Közl. XXXVI.

⁶ Magyar Paed. XVI.

⁷ Magyar Paed. XVI.

erkölcsű jellemesség fejlesztésére.“ Ime ebben van kifejezve a középiskolai oktatás egyik legfőbb, legnemesebb célja! Minden tárgy egy közös cél, az erkölcsi nevelés szolgálatába szegődjék! Vagyis ismétljük ama sokat hangoztatott elvet, hogy az iskola elsősorban nevel s másodsorban tanít. A középiskolai oktatás eme általános erkölcsi egységét elsősorban a többi tárgyakkal legszorosabb kapocsban lévő magyar nyelvi és irodalmi oktatás adja meg, mert — hogy újból idézzem az említett Utasításokat — „ez veti meg alapját a tudományos tanításnak, melynek a nyelvi közlés a leghatalmasabb módja, amennyiben a növendék nyelvérzékének tudatosává váltaival, nyelvkincsének gyarapodtával gondolkozása is világosabbá, szabatosabbá és rendezettebbé válik.“ A nemzeti nyelv és irodalom eme egységesítő s minden nevelésnek alapját megvető szerepe minden nép modern nevelésének sarkpontja. „Sprache und Literatur sind im Deutschen, wie in allen Fremdsprachen, der eigentliche Gegenstand des Unterrichts“ — mondja Gustav Wendt.¹ „A hazai irodalom alapos tanítása — mondja Névy László már a 70-es években — a magasabb nemzeti műveltség megszerzésének első feltétele.“

Nyelv és irodalom alatt nem nyelvtant és irodalomtörténetet kell érteni, hanem elsősorban irodalmi olvasmányokat, melyek ismerete s tanítása volt az említett miniszteri rendeletekig közoktatásunk legelhanyagoltabb ága. Az eddig szokásos szemelvények még nem alkotják az irodalmat. Volf György már 1875-ben követeli, hogy a magyar oktatást az irodalomra kell alapítanunk, vagyis az első osztálytól a legfelsőig folytonosan olvastassunk s minden disciplinát ehhez fűzzünk.

De hát miben is van az irodalmi művek olvastatásának fontossága? Általánosan elfogadott vélemény, hogy úgyszólván az élet minden körülményeire kiterjeszti nevelő hatását. Minthogy az irodalom nem egyéb, mint az egész nemzet organikus fejlődéstörténete, az egész nemzet belső élete, világos, hogy szellemi erőnk, művelődésünk elsőrangú forrásának tekintendő. Beöthy is csak azon szellemi alkotásokat vonja az irodalom fogalma alá, melyeknek fölfogásában, tárgyában, vagy előadásában megnyilatkozik a nemzet gondolkozása, érzése, képzelete, akarata, szóval egész lelke. Leginkább alkalmas tehát a történelemmel együtt a nemzeti génusz ápolására, érvényesítésére. A történelem s irodalom közös kapcsa, egyforma hatása ugyanis nyilvánvaló. Az irodalom a költői termékek élvezésén kívül az ezekben megnyilatkozó nemzeti szellem megismerésére vezet, mi már a történelemnek is feladata; azonkívül a művészi történetírás már a szépművekhez tartozik. Nemzeti génuszunk fejlődésével pedig múltunk tanúsága szerint elválhatatlanul kapcsolódott

¹ Didactik und Methodik des deutschen Unterrichts und der philosophischen Propädeutik. 1905. München.

hitünk, vallásos meggyőződésünk kialakulása, Istenbe vetett reményünk s Szűz Mária tisztelete s pártfogói oltalmáért való esedezésünk sorsunk mostohaságában. Ezért irodalmunk a hívó lélek hitéletének táplálására is elsőrangú forrás.

Az irodalmi olvasmányokban sokszor van alkalom mások s ennek kapcsán magunk erkölcsi életének megítélésére s így igen erősen befoly erkölcsi életünk irányítására. Az olvasó lelkét eszményekkel, életelvekkel látja el s a faj és honszeretettel kapcsolatos idealizmus forrásait nyitja meg s a tanuló képzeleti s érzelmi életének is gazdag táplálékot nyújt. Az olvasási kedv felkeltésével előidézi a növendék öntevékenységet, altruisztikus érzéseket ébreszt, melyek lelkesedést keltenek benne közhasznú társadami tevékenység iránt. A socialis élet uralkodó eszméivel ismerteti meg, az élet változatos eseményeinek s jelenségeinek előadásával pedig fejleszti a növendék ismeret és látókörét úgy, hogy — Nósz Gusztáv szerint — „egészséges érzéssel és érdeklődő tekintettel“ lép majd környezetébe. Az irodalmi műfajokban rejlő tartalmi s alaki szépségek pedig fejleszti a helyes izlést, önálló ítélethez szoktatnak. Weszely Ödön¹ az irodalom, vagyis olvasmányok nagy jelentőségét abban látja, „hogy belőlük merítünk életfelfogást, világnézetet, erkölcsi eszméket, világ és emberismeretet.“ Minden irodalmi olvasmány valamely etikai, vagy pszichologiai igazság költői kifejezése. Az az elv, hogy az életre kell az ifjúságot előkészíteni, csakis az irodalmi olvasmányokon keresztül valósítható meg. Hisz az irodalom a lélek tükre! Sociologiai s pszichologiai törvényeket nem abstract elmélkedésből, hanem konkrét irodalmi példából tanulhatunk legkönnyebben. Az irodalmi olvasmány tehát gyakorlati erkölestan, gyakorlati lélektan s gyakorlati sociologia. Weszely eme fölfogása fejezi ki legjobban a modern mai irodalmi nevelés értékét.

Ezekben foglalhatjuk össze az irodalmi nevelés fontosságát s jogosultságát arra nézve, hogy oktatásunk vezérfonala, erkölcsi nevelésünk alapja, az egyes tantárgyak összekötő, egységesítő kapcsolata, szóval a tanítás központja legyen, mert mint az előzőkből látjuk, nemzeti, hitéleti, etikai, esztetikai, logikai s szocialis szempontokból értékes eszmékkel látja el a fejlődő nemzedéket. Ezekután pedig lássuk mennyiben érvényesül nálunk az irodalmi oktatás s melyek módszerei, követelményei s sikeres oktatásának akadályai.

Ismételjük, hogy irodalmi oktatás alatt nem irodalomtörténeti elméletet értünk, hanem tisztán irodalmi olvasmányokat. Sőt sokan vannak úgy külföldi mint hazai szakemberek között, kik az irodalomtörténet rendszeres elméleti előadását nem is tartják középiskolába valónak. Ennek eldöntése más lapra tartozik. Fődolog az, hogy az első osztálytól kezdve minél többet olvastassunk megfelelő magyarázat

¹ A modern pedagógia útjain. 1909.

kíséretében, hogy mire a gyermek az irodalomtörténeti összefoglaláshoz ér, konkrét, ismert példákon gyakorolja ítéletét.

Az utasítások meglehetősen szabadkezet nyújtanak a tanárnak az olvasmányok megválasztását illetően, az olvasmányok kánonja nincs határozottan megállapítva, a tanárnak az olvasókönyvek jól-rosszul összeválogatott olvasmányaihoz kell alkalmazkodni, szóval a tanár igen nehéz feladat előtt áll, ha az irodalmi tanítás céljának sikeresen akar megfelelni. Ez az oka egyrészt annak is, hogy a tanárok nagy része talán nincs is tudatában az irodalmi nevelés nagy horderejének s hogy iskoláink nagy részében nem tölti be fontos szerepét. A felsorolt írók közül is többen megkísérelték már összeállítani az irodalmi olvasmányok főbb kánonját, újabban Horváth Cyrill a budapesti IV. ker. főreál 1909-iki Értesítőjében, — de eredményök nincs kipróbálva. Ily sorozat összeállítása kipróbált tanférfiakból alakult bizottság hatáskörébe tartoznék. Minden könyvkereskedő katalógusában megtalálja ugyan a tanár a kötelező iskolai s házi olvasmányok ilyen megbízhatatlan jegyzékét, de hogy ezeket jól megválogatva s haszonnal olvastatva tanítványainak sajátjává tegye, az már csak az igazán hívatásos, Istentől rátermettséggel megáldott pedagógus feladata. Irodalmunk módszertanilag nincs feldolgozva, az irodalmi olvasmányok pedagógia szempontból nincsenek átkutatva s így minden tanár a maga ítéletére, pedagógiai tapintatára van utalva e fontos tárgy tanításában.

Amit a Tanterv és Utasítások előírnak oly kevés, hogy csak az irodalom gerincének lehet tekinteni, melyhez hozzá kell fűzni s illeszteni a többi tagokat is, hogy az egész irodalom képe kialakuljon. Tantervünk teljesen a német minta után igazodik, csak hogy itt a kilenc év s jobban kifejlődött irodalmi oktatás az irodalom nagyobb terjedelmét öleli föl. Lássuk csak a német irodalmi tanítást!¹ Az alsó három (sexta, quinta, quarta) osztályban kiválóan mesék és mondák vannak s szemelvények a Grimm testvérek műveiből. A hős mondákból a nemzeti vonatkozásúak. Igen megfelelő itt Homeros, mert sokkal alkalmasabb a gyermek fantáziájának fölkeltesére, mint a rideg, ködbe burkolt germán mythologia. A quartában már középkori monda, tehát a Niebelungenlied is elővehető. Ezután ajánlja a mesegyűjteményeket, köztük Lessing, Herder, Krummacher megfelelő meséit. A prózánál nagyobb hatású a vers, mert nemcsak tartalmi, hanem alaki szépséget is nyújt. Erre különösen Uhland alkalmas. Néhány hazafias dal éneklése is fontos. A középosztályokban (untertertia, obertertia, untersecunda) a német középkor ismertetését Uhland balladáival s románcsaival kell folytatni, továbbá Schiller néhány könnyebb költeményével. Ide valók Rückert, Platen, Chamisso románcai, balladáit. Az oberter-

¹ L. Wendt idézett munkáját.

tiában Körner, Schenkendorf, Arndt hazafias lírája és Rückert sonettjei közül a megfelelők. Herder Cidje, Uhland két drámája. Az újabbak közül Heyses, Colberg s Grillparzer. Schiller Tellje a secundába való. A prózairók közül a történetiek a német szabadságharcból s a népéletből. Itt kezdődik már az összefüggő házi olvasmány : Peter Schlemil. A felső osztályokban (obersecunda, unterprima, oberprima) kezdődik a mittelhochdeutsch művek olvasása eredeti nyelven : Niebelungenlied, Walther stb. Nem kell az egészet olvastatni unalmas részeik miatt, hanem megfelelő összevont kiadásban. Ajánlatos, hogy az olvasókönyv költői műveknek kiváló esztétikusoktól és kritikusoktól írt bírálatait is adja. Ezután következik Luther, Hans Sachs, Klopstock, Wieland, Herder, Lessing, Goethe, Schiller, Kleist, Grillparzer s az újabb próza. A prózánál különös követelménynek állítja fel a hazafias szellem ápolását.

Ez igen rövid vonásokban a német irodalmi tanítás. Lássuk a mienket ! I. oszt. Szemelvények a hun és magyar nemzeti mondákból ; Petőfi és Gyulai könnyebb leíró és elbeszélő költeményei ; Arany népies és történeti epikájának könnyebb darabjai ; Tompa mondái és népköltemények. II. oszt. Királymondák, tanító mesék, leírások ; Petőfi, Arany egyszerűbb költeményein kívül Vörösmarty, Tompa, Garay kisebb epikai művei ; Fáy meséi. III. oszt. Szemelvények a hazafias és vallásos líra köréből ; Petőfi, Arany, Berzsenyi, Kölcsey, Vörösmarty, Eötvös ily nemű költeményei ; kisebb rajzok és novellák Gvadányitól, a két Kisfaludytól s Jókaitól. IV. oszt. Arany Toldija, Kisfaludy K. Mátyás deákja ; szemelvények Heltai meséiből, Mikes leveleiből, Faludi elbeszéléseiből. V. oszt. Tinódi egy históriás éneke, Pázmány, Faludi erkölcsi oktatásából, Kölcseynek Kazinczy fölött tartott emlékbeszéde s részlet a Paraenesisből, a Hitel bevezetése és befejezése, Eötvös, Kossuth, Deák beszédeiből, Kemény jellemrajzaiból, Toldi estéje, Salamon és Gyulai tanulmányaiból, Új földesúr. VI. oszt. Zrinyiász, Vörösmarty Cserhalomja, vagy Két szomszéd vára, Arany balladái, Kisfaludy Kérők s szemelvények Balassi, Csokonai, Berzsenyi, Vörösmarty, Petőfi, Arany, Tompa kisebb költeményeiből. VII. oszt. A tárgyalt írók művei : Katalin és Margit legendából, Gyöngyösi egyik éposza, a kuruevilág költészetéből, Mikes, Kazinczy Pályám emlékezete, Bánk-bán ; továbbá Kemény, Arany, Erdélyi, Gyulai, Salamon, Greguss s Beöthy megfelelő tanulmányai. VIII. oszt. Szemelvények Széchenyiből, Falu jegyzője, Zord idő, Buda halála, Ember tragédiája s a részletesebben tárgyalt írók művei.

Ha egybevetjük e két tanmenetet, látjuk, hogy a mienk teljes utánzata a németnek. De míg a németeknél az irodalomnak jobbnál-jobb módszertani feldolgozását s a helyes irodalmi segédkönyveknek szinte túlságos nagy tömegét találjuk, addig nálunk csak a puszta tanterv ad a tanár kezébe némi útbaigazítást. Ez is csak lényegében

öleli föl irodalmunk számottevő műveit, a részletek megválasztásában szabad kezet enged a tanárnak. Nagy hibája, hogy többször megelégszik nagyobb íróink egy művével, pedig ebből az író egyénisége meg nem ítélhető. Látjuk tehát, hogy a tanár tervszerű feldolgozása nélkül a kívánt cél el nem érhető. A nevelést, oktatást s a középiskola célját lelken hordó tanár úgy osztja be az irodalmi anyagot, hogy mire az ifjú érettségihez ül, ismeri irodalmunkat nem elméleti, betanult frázisokban, hanem olvasott s kellőképp tárgyalt műveiben s ezek íróiban. Mert a folytonos olvasás többet ér minden stilisztikánál, retorikánál, poetikánál s irodalomtörténeti elméletnél. Ezek csak másodrangú tényezők s arra valók, hogy tudásunk öntudatos s rendezett legyen. A jól vezetett irodalmi olvasmány magától, önkénytelenül helyes stílus s szerkezeti ügyességre tanít, fejleszti esztetikai érzékünket s tudatosabb irodalmi ismeretet nyújt minden elméletnél.

Módszerünk legyen a megkedveltetés, mit a tanár a maga előre elmondásával, a szépségeknek kiemelésével érhet el. A vidám, komikus részek a jó ügynek nemhogy hátrányára, hanem határozatlan előnyére válnak. Ein Lehrer, — mondja Wendt — der fest auf seinem Posten steht, vergibt seiner Würde nichts, wenn er die Jungen lachen lässt und selbs mitlacht, wilde Ausgelassenheit braucht er darum doch nicht zu dulden“. Igyekezzünk tehát az ilyen órákat kedélyessé tenni s így az érdeklődést fölkelteni. Ha ez sikerült, úgy a házi olvasmányok problematikus értéke is igen fog emelkedni. Ne terheljük túl a magyarázatot fölösleges, a gyermek előtt érthetetlen kortörténeti, pszichológiai s ilyesféle kitérésekkel, hanem röviden emeljük ki az olvasmány keletkezését, alaphangulatát, vagy alapeszméjét, merítsük ki -- ne túlságba vitt erkölcsstani fejtegetéssel -- etikai anyagát s ennek értékét s emeljük ki néhány föltűnő szépségét. Már az alsó osztályokban is igen ajánlatos rövid kivonatok készítése az olvasott mondákból s költeményekből, mert míg egyrészt a gyermek stílus ügyességének fejlesztésére szolgál, addig másrészt megteszi első lépéseit az irodalom ismerésében, minek később nagy hasznát veszi. Felső osztályokban persze a magyarázat mindig tágabb körre terjedhet, de nem lépheti át sohasem a tanuló ismeretkörét.

Ily eljárással érhetünk el jó eredményt, melyet még fokozhatnánk, ha el tudnók távolítani az irodalmi oktatás akadályait, hátrányait. Régi követelmény, vagy legalább óhaj, hogy a nyelvi oktatás mind a nyolc osztályon keresztül egy tanár kezében maradjon. Ez az elmondottakból természetszerűleg következik s előnye nyilvánvaló. Elméletben meg van ez az elv, de a gyakorlati keresztülvitele ritkán sikerül s ekkor már megbomlott az irodalmi oktatás egységes menete. Az ifjúság folytonos változása, hullámlása a másik akadály. Megtörténik, hogy 50 érettségiző ifjú közül legfeljebb 20, vagy még kevesebb kezdte iskolai

tanulmányait ugyanabban az intézetben. Tessék ezekkel már most egységes tanmenet szerint boldogúlni! Továbbá a tanár egyéb segéd-eszközök hiányában kénytelen az olvasókönyvhöz ragaszkodni, melyben céljának megfelelő, tudatosan beosztott egységes irodalmi anyagot ritkán talál. A házi olvasmányok megbízhatatlanok, mert a kijelölt határidő s a leggyakoribb esetben a rendelkezésre nem álló elég számú példány csalásra készíti az ifjút.

De mindezen hiányok és akadályok ellenére a nyolc éven át tervszerűen beosztott s helyes módszerrel vezetett olvasmányoknak meg lesz a relative legjobb nevelő hatása. A következőkben tehát ki fogjuk emelni főbb vonásokban az irodalmi oktatás hasznát, mely különösen a vallásos, hazafias, erkölcsi és esztétikai hatásokban domborodik ki. Előre is jelezzük azonban, hogy tekintet nélkül az iskolában különösen olvastatni szokott művekre, kutatásunkat kiterjesztjük az irodalom egész területére, mert csak így mutathatjuk be az irodalom most említett négy irányú nevelő értékét.

II. Az irodalom mint a vallásosság és hazafiság ápolója.

A középiskola nevelő feladatából következik, hogy megfelelő tudás mellett jellemzilárd, megingathatlan erkölcsi alapon álló, megbízható, az élet változatos küzdelmeire mindennemű lelkifegyszerzettel ellátott ifjakat neveljen. Mert nem a tudás tesz még bennünket művelt emberré, hanem az evvel párosult lelki műveltség, illemtudás, szerénység, lelki béke s harmónia. Csak az ezek birtokában levő ifjút bocsájthatja szabad szárnyára nyugodtan az iskola, csak ezek állják meg helyöket az élet nehéz s sok megpróbáltatással járó követelményeiben s csak az ilyenek kialakításában érte el a nevelés igazi feladatát. Az ily irányú nevelés szolgálatában áll első sorban a vallástan s így e tárgy tanárának vállára nehezedik e nemes s nagy horderejű feladat megoldása.

Nagy tévedés azonban az ifjúság hit s erkölcsi haladását egyedül a vallástantól várni, mert kell, hogy minden tanár egyformán járjon el - már csak a nevelés érdekében is — az iskolai hitélet kialakításában. Szükség van erre különösen a vallástalanságot fitogtató korunkban, midőn annyi oldalról érheti a tiszta gyermeklelket e káros szeny. Minden tanár ragadjon meg minden kínálkozó alkalmat, — s mennyi kínálkozik! — s úgy nemes példájával mint oktató szavával igyekezzék az ifjúságot a lelki élet helyes útján vezetni.

A vallástan mellett a nevelés ily irányú fejlesztésében legnagyobb tér és szerep jut az irodalmi oktatásnak. Az I.—VIII. osztályra beosztott irodalmi olvasmányok nagy részében megtaláljuk a vallásos elemet, csakhogt ezt tankönyveink nagy része figyelmen kívül hagyja, sőt irodalomtörténetünk egyoldalú, felekezeti jellege nem ritkán szándékosan a maga javára billenti a súlyától felénk nehezedeő mérlegserpenyőt. Nem ritkán áll tehát az irodalomtanár azon feladat előtt, hogy az igazság kibillent mérlegét kénytelen még mások nemtetszésének ellenére is egyensúlyba állítani. Ezt emeli ki Zoltvány Irén is¹ néhány általa-

¹ Magyar Középisk. II. év.

nosan ismert példát sorolván fel. Egy kis jóakarattal s e nemes cél iránt való lelkesedéssel minden elérhető, hisz irodalmunk maga szolgál-tatja hozzá a kész anyagot.

A Patrona Hungariae védnöksége alatt álló Regnum Marianum bölcsőjétől kezdve napjainkig nemzeti életünk majd minden mozzana-tában az Istenbe vetett hit s akaratába helyezett bizodalmas megnyugvás domborodik ki nemcsak a katolikusok, hanem a protestáns felekezetek részéről is. Ez úgyszólván nemzeti, faji jellemünk sajátsága, mely elsősorban irodalmunkban jut kifejezésre. Az irodalom tanára csak ne legyen vak ezek irányában s vegyen hozzájuk még néhány jogtalanul mellőzött művet s a nemes cél biztosítva lesz.

Miként a világtörténelmi középkort két eszme világítja be, a vallás s az ennek szolgálatában álló lovagrend, úgy a mi irodalmi közép-korunkban is e két szellemi áramlat az uralkodó. Csakhogy míg az elsőnek fénye úgyszólván minden térre kiterjed, addig az utóbbi nyomai csaknem teljesen elenyésztek. Vallás szolgálatában áll az egész társadalmi rend, püspökségek, kolostorok alapulnak, templomok épülnek s ezekkel kapcsolatos — tehát vallásos — a tanítás s a művészetek is. Irodalmunk a magyar szentek, Szt. István, Szt. Imre, Szt. László, Szt. Erzsébet legendái, melyeket jámbor szerzetesek s apácák boldog áhi-tattal követendő példaként olvasgattak. Nyelvi emlékeink is vallási tárgyúak. A hangulatánál fogva is megkapó *Halotti beszéd*, a Krisztusról szóló *Gyulafehérvári versek* s Szűz Mária szeplőtelenységét dicsőítő *Königsbergi töredék* — különösen az első — nemcsak nyelvi, hanem tárgyi szempontból is különösen kiemelendő. A legrégebb bibliafordí-tások mellett figyelemreméltók a latinból ügyesen fordított himnuszok : *Üdvözlégy idvösséges hostya*, *A Krisztus kínszenvedéséről szóló, Atyának bölcsesége isteni bizonság*, *Emlékeztető Kr. kínszenvedésére*, *Szent Bernát hymnusa*, *Szent ének, ki dicséri szűz Máriát*. Eredetiek már: a közkedveit *Vásárhelyi András éneke*, *Ének a szent jobbkézhez*, *Ének szent István királyról*, mely előtt az Érdy-kodex 494. lapján a következő kort jellemző bevezetés olvasható: Netalántán régen elvesztünk volna mi gonosz bűneinkért, ha az édes asszonyunk szíz Máriával az szent királyok ő kegyes essedezésöknek miatta nem táplálnának, kiről így éneköl anya-szentegyház ez mai szent zsolozsmában: *Idvezlégy* stb. Következik a *Szent Ferenc*, *Margit* s a szép *Katalin legenda* s *Szent Elek élete*. Az aszketizmus szellemével áthatott kor eme termékeinek olvasása bizonyára mély benyomást tesz az ifjú olvasóra. Szépen jellemzi e kort s szellemét Riedl Frigyes „A magyar irodalom főirányai“ című művében.

A protestáns kor vallási életét jellemzi a felekezeti türelmetlenség, harcias nyersség, de mindamellert őszinte hit. Hisz mindkét felekezet külön útakon bár, egyet akart, a magyar boldogulását s mindegyik a másik bűnének tulajdonítja Istennek ránk zúduló haragját. A legrégebb

költői emlék, mely a vallásosságot hazafisággal köti össze, Farkas András *Cronica de introductione Scytharum in Ungariam et Judeorum de Aegypto* c. műve, mely épen ezen fontosságánál fogva kiemelendő. E kor vitairatai és prédikációi közül elég csak néhány fontosabbat olvastatni, annál is inkább, mert nem ritkán a személyes vita hevében egymás mocskolásaiban túl lépik az iskolai jó ízlés határát. Elég jókor van ezt később is megismerni! Annál inkább helyénvaló a protestáns s katolikus énekköltészet gyöngyeiből néhányat bemutatni. Batizi András *XLIV. Psalmusa*, mely 104 részint önálló, részint fordított sor — Szilády Áron szerint — Batizi költészetének legszebb alkotása; Dévay Biró Mátyás erőteljes, tömör kifejezésekkel telt éneke *Az igaz hit által való üdvözülésnek módjáról*. A bibliai történetekből is elég egy-kettő.

Szépen kiemelhető a vallásos érzés, mely hazafisággal ölelkezik, Tinódinál. A magyarok „szertelenül elbízák magukat, mert nem adának erről Istennek hálákat. Isten azért elfordítá szerencséjüket,“ — énekli Tinódy a *Szögedi veszedelem*-ben. *Budai Ali basa históriája* így végződik:

Ezen kérünk atya úristen tégödet,
Kegyösen hallgasd meg hív körösztényidet,
Téritsed meg pogán ellen szerencsénket,
Ronts meg s elveszesd az fene terekeket.

Sok dícséretet, hogy tenéked mondhassunk,
Az te szent igédben hallgassunk, tanuljunk.
Jámbor életönkkel bonno mi megtarsunk,
Te szent országodban véled össze vigadjunk.

A *Hadnagyoknak tanúság*-ban is ajánlja a vitézeknek, hogy gyáván meg ne futamodjanak, hanem hívják segítségül az Úristent, ki a benne bizókat soha el nem hagyta.

Íme, mily szépen egyesül a vallás és hazafiság, e kort jellemző eszme és érzésvilág. Ugyanezt találjuk e kor legnagyobb líriai költőjénél, Balassi Bálintnál, de nála a vallás, hazafiság s más érzelem egyéniségében olvad eggyé. Szép vallásos költeményei: *Lelkem mint Noé galambja*, melyben Istenhez könyörög, hogy a sors csapásai között el ne hagyja *Könyörgés Istenhez* stb.

A kath. visszahatás még mindig erősen a vallás jegyében indul meg. Mindkét fél teljes fegyverzettel s Dávidként a „Seregek ura“ nevében indul hareba. Pázmány mint diadalmas vezér lobogtatja a katolikusok már-már hanyatló zászlaját s viszi diadalról-diadalra. Úgyszólván az ő nagy egyénisége irányítja a kort, mert nagy szellemének nyomát e kor egész művelődéstörténetében megtaláljuk. Mégis

azt látjuk, hogy legtöbb tankönyvünkben a felekezeti elfogultság meg akarja fosztani irodalmunk e tagadhatatlanul egyik legnagyobb alakját az őt megillető helytől, irodalmi elismeréstől, dicsőségtől. Igaz, hogy e tekintetben magunk is hibásak, közönyösek vagyunk, de emellett még az irodalomban meggyökerezett téves s szinte szándékos tendenciával is le kell számolnunk. Pázmány működését sem irodalmi, sem nyelvi szempontból nem méltatták eddig kellőképen. Erdélyi-Károly¹ Pázmány tanulmányozását az iskolában igen ajánlja, mert „tőle hitet, vallásos hevületet s buzgóságot, egyszerű, természetes és logikus beszédet, tőzsgyökeresen magyar és bőven ömlő, termékeny, fordulatossá és változatos magyar nyelvet tanulunk“. Még papnevelőkben is elhanyagolják, pedig hitszónokok képzésére elsőrangú forrás és minta. Az irodalom tanára tehát e nagy egyéniségre s műveinek olvasására nemcsak kortörténeti s irodalmi szempontból, hanem a valláserkölcsei oktatás szempontjából is nagy súlyt fektet. Az egész *Kalauz* természetesen nem olvastatható el, hanem szebb részei, prédikációi, vitairataiból a kevésbé nyers s durva mocskolódások s igen ajánlatos a világirodalom egyik legszebb vallásos művére, a Pázmány fordította *Krisztus követésére* s ennek szépségeire föl hívni a tanulók figyelmét. Káldi Györggyel is kurtán bánik el az irodalom, pedig az ő bibliafordítói működése ránk nézve fontos. Vörösmarty Mihály *Megtérésének históriája* pedig kortörténeti szempontból s e században uralkodó eszme és érzésvilág s vallási meggyőződés megismerésére kiváló.

A protestánsok részéről Alvinczi Pázmánnyal kapcsolatban s Czeglédi, Gelei Katona vallásos fanatizmusa emelendő ki. Elegendő Alvinczi egy-két vitairatát olvastatni, mert Gelei hosszadalmas, unalmas, száraz prédikációi iskolai olvasásra nem valók. De az *Óreg graduál* már fontos az egyházi énekköltészetre nézve, úgyszintén e kor lázas, szinte ideges szellemi mozgalmát legjobban éreztető Molnár Albert hasouló irányú működése, hitéért nélkülöző s sokat szenvedő nemes egyénisége. Ez utóbbi szempontból mellé helyezendő Apáczai Cseri János, bár ő inkább a tudomány első bajnoka és mátyrja.

Kisdi Benedek, Szelepcsényi György, Szegedi Lénárd a kiválóbb kath. énekszerzők s énekeiket, valamint e kor többi kath. énekeit — különösen a gyönyörű Mária-énekeket — vallásos buzgóság mellett a hazfiasság irány is jellemzi.

A *Zrinyiász* sincs kellőleg méltatva, mint katolikus éposz, pedig alapeszméje s egész conceptiója az író korát jellemző vallásos meggyőződésének kifejezése. Alapeszméje: A vétékbe sülyedt magyar nemzetet csak erényei váltják meg. Ez erény képviselője Zrinyi, a szigeti hős s az ő halála az Istennek bemutatott kiengesztelő áldozat. Az invocatio

¹ Kath. Paed. 1898.

Szűz Máriához szól, a cselekvény az égben indul meg, ott is fejeződik be, midőn az angyalok a vitézek lelkeivel az Úr zsámolyához érnek, s így tovább. Az egész époszt ezen kath. szellem lengi át. Zrinyi egyébként is vallásos költő volt, a *Feszülethez* irt hymnusa kiváló.

Még a gonosz, elvetemült Liszti is irt költeményeket Magyarország Patronájához. A szerelem közkedvelt, könnyű műzsáju dalosa, Gyöngyösi is ír egy vallásos tárgyú elmélkedést, a *Rózsakoszorút*, Szűz Mária dicsőségéről. Rimay költészete vallásos lélekre vall, *Istenes énekei* pedig egy megtört, reményvesztett léleknek Istenbe vetett rendíthetetlen hitéről zengenek. Beniczky Péternek, e vallásos s emberszerető poétának *Magyar rithmusok*-ja is nagyrészt istenes, penitenciatartásra indító énekeket foglal magában. Pázmány buzgó híve s inspirációt is tőle merit Gróf Balassa Bálinttól (második) szintén vallásos énekek maradtak fenn. Az erősen református érzelmű Petrőczy Kata megbotottsággal, borongással és érzelmességgel vegyült vallásos költeményei a sors csapásai között is Istenbe vetett egyedüli reményét fejezik ki. Koháry Istvánnak, a munkácsi rabnak versei a buzgó kath. hívő fogságának vigasztalói, enyhítői valának.

Megindul a nemzet önvédelmi harca s a küzdő felek eddig vallásos, ábitatos hangját s Istenbe vetett reményét az elkeseredett gúny, a győzelem mámorában kitörő tomboló lelkesedés, vitézi tettek dicsőítése, majd a kuruc zászlók hanyatlásával a borongó panaszos hang váltja fel. De ne gondoljuk, hogy a folytonos harc letörölte e kor vallásos zománcát. Nem, a hit csak teret adott e kort mozgató, lázasan lüktető nemzeti érzületnek, de a szívekben még mindig ott maradt a nemzet reményeül, vigasztalójául. A fogságba hurcolt papok vallásos énekeihez csatlakoznak a haza reményvesztett sorsát sirató s csak Istenben bízó kuruc költemények, melyekben a vallásos és hazafias érzés szép egybeolvadását látjuk: *Rákóczi könyörgése*, *Győzhetetlen én köszálam*, *Vigasztalj meg kegyes Isten* stb. A hadak népszerű, glóriás fejedelme, Rákóczi, az igazi vallásos hazafi mintaképe s hű fegyverhordozója, Mikes Kelemen leveleiből látjuk szinte kolostorszerű rodostói életét. Mikes kedves egyéniségében is különösen a vallásos érzés volt kifejlődve: senki sem nyugszik meg jobban az Ő akaratán. Irodalmi munkássága is nagyrészt vallásos jellegű. Ekor másik kiváló prózaírójának, Faludinak tolla már hivatásánál fogva is az istenes élet szolgálatában áll. Azonban ily irányú prózái közül elegendő lenne egy ügyes compendium olvasása, mert az egész egy ifjú olvasónak minden nyelvi szépsége mellett is unalmasan fásasztó. Már vallásos költészetét kiváló kellemmel s külső csinnal kifejezett magasztos gondolatok jellemzik. Ilyenek: *Szent István királyhoz*, *Az Ur Jézushoz*, *A feszülethez*, *Szűz Máriához*, stb. A kurucköltészet s a nemzetietlen kor e két kiváló írói egyéniségének tárgyalásánál tehát a formai és nyelvi szépségek mellé állítsuk oda a vallási meggyőződést is.

E kor lirájában megszólal egy alázatos, töredelmes szívű, vallásos kálvinista, Ráday Pál. *Lelki hódolás*-ában s *Istenes énekei*-ben a vallásos költészet már-már gyengülő lángja újabb, csillogóbb fényben lép fel. Ehhez csatlakozik Szőnyi Benjamin nagyrabecsült *Szentelek hegedűje*, br. Amade Antal vallásos költeményei a négy utolsó dologról, *Szűz Máriáról* s *Szent Istvánról*, továbbá fiának, a nagyobb tehetségű Amade Lászlónak *Istenes énekei*.

A megújulás kora külföldi hatások alatt áll, természetes tehát, hogy az onnan beszivárgó enciklopedista tanok sokat ártnak a kor vallási felfogásának. Minden téren lázas fejlődés indul meg s ez háttérbe szorítja az eddig uralkodó vallásos szellemet. E kétféle irányú szellemi áramlat küzdelmét leginkább látjuk Bessenyei életében. Azonban minden fölvilágosodás ellenére is a kor különféle iskolájában találunk igaz, vallásos egyéniséget. Ányos Pál vallási énekei iránt is mostoha az irodalomtörténet s Baróti Szabó Dávid, Rajnis, Révai és Virág Benedek irodalmi érdemeit is jobban kiemelhetné az elfogulatlan kritika. Dugonics hatása inkább hazafias. Pálóci Horváth Ádám *Ötödfélszáz énekei* között mély vallásos buzgósággal megírt s a protestáns énekköltészet legszebb énekeit találjuk. A Debreceni-kör felekezeti jellegét ki kell emelni. Verseghy szerepe is nagyobb figyelmet érdemelne. Általában a megújulás korában megindult nagy szellemi átalakulásnak katolikus s különösen egyházi vezéralakjait s ezeknek érdemeit állítsuk jobban s kiérdemelt nagyobb fényben az ifjúság elé. Csokonai, Kölcsey, Berzsenyi, Vörösmarty, Czuczor, Garay költészetében is fel-fel csillan a vallásos elem. A vallásos lírának két kiváló képviselője lép fel: Székács József ev. püspök s Tárkányi Béla egri kanonok. Nagyobb regényeink közül Eötvös *Karthauzi*-ja nem egyéb, mint a hit apotheozisa, Kemény *Rajongóban* pedig a szombatosokat látjuk. Tompa költészetének fő motivuma a hit s Arany szelíd lelkének is egyik jellemvonása. Gyulai és Szász Károly szintén ide tartoznak.

Újabb egyházi költőink s költészetük nem részesülnek elég figyelemben, pedig szép számuk mellett költészetük fényével, erkölcsi nemes elveikkel s buzgó hitükkel irodalmunk bármely irányú költőivel állják a versenyt. Nevesebbek: Kuthen (Barina Vendel), Reviczky Gyula, Rudnyánszky Gyula, Mindszenty Gedeon, Pajer Antal, Sujánszky Antal, Szulik József, Talabér János, Nyulassy Antal, Pados János, Jánosi Gusztáv, Kemenes Ferenc, Lázár Miklós, Váradi Antal, Kálmán Károly, Szabolcska Mihály, Kiss József, Bán Aladár, stb.

Ezekben foglaltuk össze nagyjából irodalmunk vallási elemét s most már csak a tanár jóindulatától függ, hogy minél többet juttasson ezek közül tanítványai kezébe. Sajnos, tankönyveink meglehetősen mellőzik ezeket s olvasókönyveinkben elvéve találunk egy-két ily irányú szemelvényt, pedig ezek nevelő hatása nem szorul bővebb magyarázatra.

Ezek olvasásánál is érvényesül az olvasás általános szabálya, hogy fölösleges magyarázatokba, dogmatikus s hitéleti fejtegetésekbe ne bocsátkozunk, mert ezáltal unalmassá, közömbössé válhatnak s így elvesztik értéküket. Maga az olvasmány, — ha kellőképp megértik — elvégzi nevelő szerepét. Legyenek ezek olvasmányaink fűszerei, melyek lelkünk eledeleit élvezhetőkké, kedvesekké, illatosakká teszik, de melyek túlságosan alkalmazva, elronthatják azt.

* * *

Az előbbiekből látjuk, hogy vallásosság s hazafiság a legszorosabb kapcsolatban jelenik meg nemzetünk s így irodalmunk történetében. Nincs olyan mozzanat multunkban, melyet a hazafiság szent tüze ne mozgatna s nem volt féltettebb kincsünk, szentebb törekvésünk, mint hazánk, nyelvünk, nemzetiségünk megóvása s kifejtése. S ha irodalmunk nem egyéb, mint szellemi életünk tüköre, úgy világos, hogy ebben látjuk meg nemzeti életünk fejlődését, művelődését, érzés és képzeletvilágát, szóval egész lelkét. A gimn. Utasítások is abban látja az irodalom legkiemelkedőbb célját, „hogy a nemzeti érzést és gondolkozást, amint megneemesülve irodalmunk örökbecsű lapjain jelentkezik, átörökítse a jövő nemzedékre.“ De nemcsak utasításainkban, hanem a tanításban általában mindenütt kialakult már az a vélemény, hogy a nemzeti szellem művelésére s ápolására legfontosabb tényező az irodalom. Eddig az ily irányú nevelést a történelem elsőrangú feladatának tekintették s a történelem tanárának vállára helyezték az iskolai hazafias nevelés felelősségét. Ma már itt is az irodalmi nevelés vezet. A történelem s irodalom rokonvonását már említettem: mindkettőből multunk tanulsága szól hozzánk okulásul a jövőre. *Historia est magistra vitae* — mondja a latin közmondás. Igen ám, de a történelem inkább közdolgokkal foglalkozik s ez még nem az igazi élet. Az irodalom közdolgok mellett a magánéletet is bemutatja minden elképzelhető változatban. Ezért meri mondani Wessely: „Azt a látszólagos képtelenséget állítom, hogy a költészet igazabb, mint a történelem s így ma a költészet és irodalom az élet mestere, nem a történelem.“ Szerinte ugyanis ma a történelem nem az, aminek lenni kellene.

Az irodalomnak eme nagy hatása a nemzeti szellemre s viszont, szülte az úgynevezett fajelméletet (nálunk Beöthy), mely szerint az irodalom nem egyéb, mint a nemzeti szellem fejlődésének rajza s csak az tartozik keretébe, mely e szellemet visszatükrözteti. Ez elmélet igen helyes, csak ne vigyük túlságba s ne keressünk minden irodalmi műben nemzeti illatot. Itt is nagyon helyesen alkalmazhatjuk az „*omne quod est nimium . . .*“ elvét. A tanár tapintata meg fogja találni a módját, hogy mely művekben kell ezt különösen kiemelni. Vessük

tanulóink lelkébe jól, hogy nemzeti főnmaradásunkat nem diadalmos csatáinknak, hanem a magyarok Istene oltalma mellett a magyar írók, költők folyton buzdító, lelkesítő szózatainak köszönhetjük, mert ezek még a legválságosabb időben sem hagyták kialudni a nemzeti érzület pislogó mécsesét.

Már latin krónikáinkban megtaláljuk a nemzeti szellem s közérzés kifejezését őstörténetünk előadásában. A régi regések énekeinek tárgya is eleinte a pogány, majd később a keresztény lovagkor hőstettei, melyekkel hasonló vitézi tettekre buzdítottak. A valamivel későbbi hegedősökkel megkezdődik már a kizárólagos történeti énekköltés. Legrégibb történeti monda *Ének Pannónia megvételéről*, majd *Szabács viadala*. Mindkettő a magyar fegyverek diadaláról szól. Sőt régi vallási költészetünkben is megcsendül egy-két hazafias hang: *Ének a szt. jobb kézhez*, *Ének szt. István királyról*, *szt. Lászlóról*, stb. *A pesti gyerekek utcai éneke*, *Siralomének Both János veszedelmén*, *Beriszló Péter s Geszthy László éneke* már mind magyar tárgyúak s az első kivételével a magyar szomorú sorsán keseregnek. A protestantizmus elterjesztésében az új hit bajnokait hazafias szent tűz is lelkesítette s a hitvitázók vallási okokban keresték „az országokban való sok romlásnak okait“. Ismét a hit és hazafiság szoros kapcsolata. Ilyenek még e kor vallásos s hazafias jeremiádjai, Farkas Andrásnak már említett párhuzama a zsidó és magyar nemzetről s Tinódi egész irodalmi működése, ámbár nála már a hazafias történelmi elem lép előtérbe, egyesülésre, nemzeti erényeken alapuló vitézi életre buzdítván a magyarokat. Balassa Bálint hazafias költeményeiben Magyarországot mint a kereszténység pajzsát énekli, de panaszkodik népe romlásáról, vitézsege hanyatlásáról. Pázmányt és körét, ellenfeleit, továbbá Molnár Albertet, Gelei Katonát, Apáczai Cserit mind Magyarország s népe boldogítása vitte harcba egymással s a tudományszomj mellett ez adott nekik lelki erőt e szent célért folytatott küzdelemben s a nem ritkán jutalmul aratott nélkülözésekben és szenvedésekben.

A Zrinyiász vallási jellegét már kiemeltük, nemzeti fontossága pedig annyira nyilvánvaló s ismeretes, hogy ily irányú tárgyalása ellen nem is lehet panaszunk. Csak ismételten fölhívjuk a tanárok figyelmét, hogy ily irányú tárgyalása ne szorítsa háttérbe az eposz ép ily fontos vallásos jellegét. Egyébként Zrinyi hazafias prózájára, melyben összetartásra, saját erejének kifejtésére buzdítja a nemzetet, szintén nagy gond helyezendő. Még a tehetségtelen s gonoszlelkű Lisztit is Zrinyiéhez hasonló nemes szándék vezette *Mohácsi veszedelem* című művében. Gyöngyösi nem annyira költészetének tárgyával, mint előadásának jó magyarságával hatott a nemzeti érzületre. A főrangú lírikusoknak e kor eszmevilágában mozgó költészetében is nagyon természetes, hogy a hazafias hang is megszólal legtöbbször vallásos hittel karöltve.

A kurucköltészet hazafias jellegéről mint mondjunk? Hisz nem egyébb az, mint hazafias borongó bánatból, majd kitörő lelkesedésből, gúnyból, fájdalomból és kétségbeeső lemondásból font koszorú, melyet mintegy az eltemetett szabadság fejfájára font egy egész nemzet érzülete, kegyelete. A lelkes tanár számára igen bő és hálás anyagot nyújt e kor költészete, megérdemli, hogy vele az iskolában részletesebben foglalkozunk.

A nemzetietlen kor sivár hangtalanságát is megzavarja egy-két óvó, figyelmeztető, jóleső hang. Bod Péter s Horányi magyar írók életrajzaival szereztek érdemeket úgy tudományos mint hazafias szempontból. Bár Mikes prózája még ekkor ismeretlen volt s így közvetlenül nem hatott, mégis itt említhetjük meg Faludyval együtt mindkettőjük csodás magyarságú nyelvét s különösen Mikes rajongó hazaszeretét, mely bujdosása utolsó percéig lelkét betöltötte. Mikes *Törökországi levelei*-t egészen el kell olvasatni, de vigyázzunk, hogy csak megfelelő iskolai kiadást adjunk a tanuló kezébe, mert Mikes minden vallásossága mellett is pajzanságában, jó humorában a kor ízlése szerint írt. Faludit meg magyaros szellemben újíttott nyelve miatt is olvasatni kell, de miként már ajánlottuk, összevont iskolai kiadásban. E kor költészetének az elnémetesedés és új szokások s erkölcsök miatt érzett keserű gúny és panasz ad tárgyat.

A megújulás korának különböző költői iskolái mind egy nemes cél szolgálatában állanak: nemzetünket kiragadni az elmaradottságból s a műveit nemzetek sorába emelni. E nemes cél teszi különböző úton keresett boldogulásunkat egységessé s ezért tartozunk hálával még oly irányok követőinek is, kik nem a nemzeti szellem ápolását tartották az irodalom főcéljának. Bessenyei célja az, hogy műveltségünk legyen európai, de egyúttal minél magyarabb. *Holmi, Magyarság, Magyar néző, Jámbor szándék* irataiban izgat a magyar nyelv s művelődés érdekében. Ugyanezt teszi gr. Teleki József (az első) *Esdeklések* c. művében. Ányos Pálnak épen túlzott hazafisága miatt kellett bújdosnia. Péczeli megindítja az első tudományos folyóiratot, megírja a magyar korona rövid históriáját.

A deákosok meg csak külsőségekben követtek idegen mintát, mert szellemök teljesen magyaros s ostorozzák a dicső ősök elfajult utódait. A prozódiaharc sok eredménnyel járt nyelvünkre. Baróti Szabó Dávid magyar érzelmű versei: *Egy ledőlt diófához, A magyarság virági*, Révai nyelvtudományi buvárlatai s főleg Virág Benedek minden ízében tüzes magyar érzelmű tesznek nagy szolgálatot nemzetiségünknek. A klasszikus irány legkiválóbb s utolsó képviselőjénél jelentkezik legerősebben a nemzeti szellem. Legszebb hazafias ódái: a *Magyarokhoz*, mely a régi erkölceiből kivetkőzött magyar nemzet ostorozása; *A fennkölt nemes-séghez*, melyben a régi vitézség feltámadását látja s így megnyugtató

remény vonúl át lelkén és költeményén; *Felsőbüki Nagy Pál*-ban a hazafias erényeket magasztalja s a kiváló hazafiban az ősi erények mintaképét állítja elénk.

De legnagyobb érdemök van e téren a magyarosoknak. Dugonics magyar tárgyú s magyar ruhába bújtatott idegen tárgyú regényei s drámái s ezek tőzsgyökeres magyar nyelve épen a legválságosabb időben hatottak legerősebben a magyar nemzeti szellem terjedésére s erősítésére. Pálóczi Horváth Ádám *Hunniász*-a, népies ritmusú, németgúnyoló versei s magyar tárgyú drámái, bár az előbbinél sokkal csekélyebb hatást tettek, mégis figyelmet érdemelnek. A jó Gvadányi *Nótáriusa*, *Rontó Pálja*, *Az 1790-iki országgyűlés satirico-critice leírása* az elnémetesedett, nyelvéből, ruházatából kiforgatott nemzet igazi szószólója s különösen *nótáriusa* a nemzeti visszahatás megszemélyesített alakja. Ugyanilyen nagy hatást ért el Fazekas *Ludas Matyi*-ja, mert első költői hang irodalmunkban a jobbágyság érdekében.

A válogatók nem annyira költészetük magyaros tartalmával, mint inkább a magyar műveltség felvirágzása érdekében folytatott nemes munkásságukkal vesznek részt a közös, nagy nemzeti missióban. Bacsányi a nyelv érdekében folytatott küzdelmet. Kármán a *Módi*-ban gúnyolja a külföldieskedő divatkórságot, *A nemzet csinosodása*-ban pedig elmaradottságunkon segíthető módozatokat ajánl. Csokonai inkább előadásának magyarosságával, nem ritkán póriasságával hat. Kisfaludy Sándor regéiben áhította nemzete elé a régi, dicső nemesi életet s gyenge drámáiban is ezt a célt szolgálja. Révai, Verseghy tudományos nyelvbúvárlataikkal, Horváth István pedig tévútakra tévedt ábrándos nyelvnyomozásaival adott új tápot a hazafiság szent tüzeinek. Kölcsey fenséges *Hymnus*-ában újból megtaláljuk a hit s hazaszeretet szép ölelkezését. A múlt dicsőségét rajzolja, gyászát siratja s a jelen sülyedését tárja fel. *Zrinyi dalá*-ban szintén csak sivár jelent, elpuhult ivadékot, korcs nemzetet lát. A régi dicső név már csak névleg él. *Zrinyi második éneké*-ben már csak Istentől remél hazája számára kegyelmet. Kölcseynél tehát a hazafias érzés méla borongásban s szinte kétségbeeső, reménytelen lemondásban jelentkezik.

Kazinczy s társainak működése s érdeme az irodalom fellendítésében van. A nyelvújítás is a hazafiság jelszavával indult meg, hogy nyelvünk s így a magyar is művelt legyen.

E különböző iskolákat a romanticizmus váltja fel, mely a rideg klasszicizmussal ellentétben felkarolja a nemzeti tárgyat is, s csak külsőségekben marad idegen. Nálunk tehát a romanticizmus majdnem egészen nemzeti. Kisfaludy Károllyal indult meg, kinek *A tatárok Magyarországon* című drámája képezi a határkövet. Úgy magyar történelmi drámái, mint a magyar társaséletből ennek minden szeretetreméltóságával alkotott vigjátékai az ősi dicsőség rajzaival s sokszor hangoztatott s

szinte dicsekvő faji érzésével váltak oly páratlan népszerűekké. *Mohács* című legszebb klasszikus elegiánkban igazi nagy nemzeti fájdalom vonul végig, de elűzve a mult gyászos képét — Kölcseyvel szemben — honfi reménnyel eltelve, felderült lélekkel kiáltja el jelszavát: Él magyar, áll Buda még! *Rákosi szántó*-jában, e legmélyebb dalában, a híres tér dicsőségének letűntével a magyar dicsőség hanyatlását gyászolja *Honvág*-a pedig a sötét olajfák húsében vándorló hazafinak elhagyott hazája után való vágyódása.

Megalkotja Katona legjobb tragédiánkat, mely a magyar történelemben oly gyakran előforduló legtragikább helyzetet, a nemzet s királya közt felmerült ellentétet, viszi színpadra. Az idegen hatalom s befolyás alá került trónt úgy kellett a nemzetnek véres áldozat — Gertrud megölése — által visszaszerezni. Így lesz e tragédia nemzetivé. A tragikum is a hazafias érzés és a királyhűség éles összeütközéséből fejlődik ki. Személyciben is míg egyrészt az igaz hazafiságra állít példákat, addig másfelől az idegenben azt az erkölcsi romlottságot festi, mely a magyarnak még házi tűzhelyét is megszentelteti.

Fáy András, a „nemzet mindenese“, ki egész életét nemzetünk fölvirágoztatására szentelte, a reformoknak igazi lelkes agitátora. *Bélteky ház*-ában a reform küszöbén mutatja be a magyar társadalmi életet. E regénye unalmas elmélkedésekkel, reformeszmékkal agyontömött zavaros szerkezete miatt bizvást mellőzhető az iskolában. Gaál József már új utakat is tör s az Alföld szépségének s betyáréletének rajzaival még Petőfit is megelőzte.

Nagyon messze vezetne célomtól, ha irodalmunk legnagyobb alakjainak s ezek követőinek hazafias szelleméről bőven akarnék írni. Egyrészt tér sem áll rendelkezésemre a bő anyag kiaknázásához, másrészt meg oly általánosan ismertek, hogy nem akarok fölösleges munkát végezni. Vörösmarty hazafias lírája, époszainak nemzeties jellege, követői a nemzeties éposz művelésében mind a nemzeti reformszellem szüleménye. Az Atheneum-kör lírikusainak legfőbb tárgya a haza és szabadságszerelem. Nagy regényíróink az ősi dicsőség s „mult kultuszával s a jelen képeivel például, vagy tanulságul, lírai költők nemzeti lelkesedésekkel s honfi bánatukkal“ szolgáltak a nemzeti ügynek — mondja Beöthy. Politikusaink nemzeti jogainkért folytattak nemes küzdelmet, történetíróink pedig lelkes magyarságukkal hatottak. Tompa, Petőfi és Arany népies, tőzsgyökeres faji költészetével pedig az igazi nemzeti alapon álló költészet aratja diadalát s így marad legújabb időnkig, midőn határozatlan, kozmopolita költészet kezd lábrakapni.

Ime ezekben látjuk, hogy mit köszönhet nemzetünk irodalmunknak. Íróink voltak minden időben oly gyakran veszélyeztetett nemzeti létünk őrei s ha nem hallatták volna intő szózatukat, ma már szomorú sorsban

tengődnénk. Ha tehát az irodalom az egész nemzeti életre ily jótékony, szinte nevelő hatást gyakorolt, mennyivel inkább nem téveszti el nemzeties irányú befolyását az iskolában, hol minden szépért-jóért, hazáért-szabadságért könnyen lelkesülő, ép azért könnyen lelkesíthető fogékony gyermekszívekbe hintheti el a lelkes tanár a hazaszeretet magvát. Az iskola ily irányú eredményes működéséről nem is panaszkodhatunk, mert hisz különösen a múltban, minden erőszakoskodás ellenére is, nemzetiségünknek valóságos végvárai voltak. Most csak arról van szó, hogy a mai szocialistikus, hazafiatlan kozmopolita irányzatokkal szemben az iskola ne csak őrizze meg eddigi nemes hivatását, hanem fokozottabb mértékben használja fel a rendelkezésére álló eszközöket e veszélyes elemek kiirtására. Mert épen vallás és hazafiság, nemzeti életünk e két legszebb s legfontosabb jellege van manapság a legtöbb támadásnak kitéve. Ime állítsuk ifjúságunk elé egész nemzeti életünk tükörét, melyben megláthatja mindenki múltunk fényét, jövődönk zálogát. Míg egyrészt a történelem tanára nemzetünk jogairól, fényes de egyúttal szomorú múltjáról ad elméleti lelkes ismeretet, addig a magyar tanár történelmi életünk visszhangjában, irodalmunkban fogja mindezt konkrét példákon bemutatni. Hogy melyik jár nagyobb eredménnyel, nem nehéz eldönteni.

* * *

Közüoktatásunk szinte egyoldalúlag a hazafias szellemű nevelést állítja a tanár elé főcélul. Az eddigiekből azonban azt látjuk, hogy a hazafiság szinte elválaszthatatlanul kapcsolódott hitünkkel, vallási életünkkel. Százados küzdelmeinkben, elnyomatásunkban, honfibanatunkban csak Istenbe vetett bizodalmas hitünk s Patrónánk oltalmába helyezett fiúi reményünk menté meg e nemzetet a végső kétségbeeséstől. Mi tehát világosabban formulázzuk a nevelés főcélját s a vallásos-hazafias nevelést írjuk középiskoláink homlokzatára. Mindkét irányú nevelésre nézve pedig elsőrangú eszköz irodalmunk. Vallásos s hazafias művek olvastatása s megkedveltetése tehát első teendője a tanárnak, mert csak ekkor jár el tantervünk szellemében s csak ekkor teljesítheti haszonnal nevelői feladatát.

III Irodalmunk általános etikai értéke.

A vallásos-hazafias neveléssel még nincs, nem is lehet kimerítve a pedagógia feladata. Mert míg e két nevelési irányzatnak akadnak ellenségei, kik a túlmodern nevelésben minden vallást s hazafiságot helyén nem valónak ítélnék, úgy van a nevelésnek egy fontos ága, mely előtt mindnyájan meghajolnak s ez a nevelés etikai oldala. Mi azonban erkölcsöt vallás nélkül elképzelni nem tudunk. A vallásos ember erkölcsös is, de az öntudatlan erkölcs önmagában, hitbéli meggyőződés nélkül nem emberi. Szükség van tehát vallásos meggyőződésből fakadó erkölcsi életre.

A nevelés etikai részének kidomborítása mindenkor az iskola elsőrangú feladatai közé tartozott. A pedagógia azt tartja: Ki a tudományokban haladt, de az erkölcsökben hátrált, többet vesztett, mint mennyit nyert. Sztinyai Elek azt mondja¹: „A középiskola mostani és minden jövő tantervének központja csak az erkölcsi világrend tana, a becsületes, emberszerető, munkabíró, törvénytisztelő életre való tanítás lehet. Az embernek ösztönei, indulatai, érzelmei, vágyai vannak, melyek cselekvésre hajtják. Ezt a cselekvést kell tehát mindenek felett erkölcsi tettekre irányítani. Aki más alapra akar építeni, a levegőbe kapaszkodik.“ Alexander Bernát is abban látja az iskola feladatát, hogy munkás, munkabíró, munkaszerető, munkához értő embereket neveljen. Ez adja meg a tanításnak ama folyton hangoztatott jellegét, hogy az életre neveljünk. Az életbe ugyanis csak határozott, erkölcsi alapon kialakult jellemű ifjú bocsátható.

Azt mondják azonban, hogy az életre nem képes az egyoldalú iskolai nevelés az ifjút előkészíteni, mert legnagyobb pedagógus maga a mozgalmas társadalmi élet, melytől az iskola épen elvonja az ifjút. Igaz, hogy az iskola lehetőleg óvni törekszik növendékét az élet küzdelmeinek korai megismerésétől, mert fény mellett posvány van, melyben

¹ Gondolatok a nevelés és tanítás világából. Tanáregyl. Közl. 1899.

könnyen elmerülhet, de nyújt helyette olyan oktatást, mely az előbbit bátran pótolhatja s ez: irodalmunk ismertetése. Az irodalom az életet oly változatos formákban mutatja be s annyi sötét, világos, derűs, stb. oldalról világítja meg, hogy a tapasztalat ezt meg sem közelítheti. S minthogy minden irodalmi mű valami igazságnak, erkölcsi elvnek költői kifejezése, lehetetlen, hogy ne ragadjon ebből valami az ifjú olvasóra. Így fejlődik benne észrevétlenül önmaga és mások tetteinek bírálása, mi már az erkölcsi élet működésének jele. Így az irodalom míg egyrészt az ifjú erkölcsi kialakításán fáradozik megbízható, hasznos műveket adván kezébe, addig másrészt megóvjá őt olvasási szenvedélyének haszontalan, erkölcsrontó ponyvatermékekkel való kielégítésétől. Mert amily mértékben jótékonyan hat az etikai életre kiváló irodalmi művek olvasása, ép oly kártékonyan hathat a jól meg nem választott olvasmány az erkölcsi életre. Egy kis kitéréssel szólhatunk is a rossz könyvek s a rosszul vezetett olvasás kártékony hatásáról.

Az olvasási mánia korát éljük. Mindenki olvas, de mit? Újat, izgatót, sikamlóst, szokatlant hajhásznak semmit sem törődvén a valószínűséggel. Neményi Imre¹ fölemlíti, hogy 1894-ben 43,000 német rémregény jött forgalomba, melyet 20 millió férfi, nő és gyermek olvasott. Volf György is panaszkodik, hogy terjed a léha, féktelen olvasás, mely különösen a fejlődő gyermek logikai és etikai gondolkodásában okoz iszonyú pusztítást. Sok tanuló nál valóságos lelkibetegség a zabolátlan, mohó olvasás. Íme, ezt az olvasási mániát kell az iskolának a saját céljaira felhasználni s a helyes mederbe terelni! Ne olvasson össze a gyermek tücsköt-bogarat, vagy olyat, melynek tartalmát az ő gyenge képességeivel megemészteni nem tudja. „Az emészthetetlen táplálék, — mondja Neményi — mit a szellem egyszer fölvelt magába, az egész életre megfekszi az ember gyomrát.“ Az ily erkölcsi s fizikai tekintetben egyaránt kárhozzátandó olvasás tesz aztán nagy pusztítást a gyermek kedélyében, gondolkodásában. Különösen a túlzott regényolvasás okozhat romboló hatást. Amit Lengyel Géza² erről ezelőtt 40 évvel írt, az még fokozottabb mértékben ráillik korunkra. Szerinte tagadhatatlanul az izlés s jó erkölcs csökkenésére vezet a szertelen jellemeikkel, érzéki, féktelen szenvedéllyel megírt regények túlzott olvasása. Ha az ily olvasás káros hatása nem is jelentkezik mindjárt föltűnő jelekben, de méregként lassan öli meg a lelket, életunttá, kedélytelenné, eltompulttá s akaratnélkülivé tevé az. A regény tárgya ugyanis a mindennapi élet eseményei, vagyis az olvasó könnyen

¹ Ifjúsági könyvtárak és ifjúsági olvasmányok a nevelés szolgálatában. Budapest, 1902.

² Az elbeszélő költészet, viszonyában a nemzeti élethez, különösen a regényolvasás hatását tekintve. Tanáregyl. Közt. 1871.

azonosítja magát regénye főhősével s így a regény képzelt világában könnyen elveszti maga alól az erkölcsi talajt, ábrándokba merülve eszményi világot teremt magának, mely csak csalódásokra, ballépésekre vezetheti s földúlja nyugalmas ártatlanságát, lelkének egyensúlyát. Bizonyára milliókra megy azok száma, kiknek lelkületére, akaratauk kialakulására döntő hatással volt egy-egy könyv. A fiatalkorú bűnösök háromnegyed részét erkölcstelen irányzatú könyvek vitték a bűn lejtőjére. Mindezekről bőven és szépen ír Neményi idézett munkájában.

Amit itt a túlságba vitt regény s más rossz könyvek olvasásának káros hatásáról elmondottunk, ugyanazokat fokozottabb mértékben alkalmazhatjuk a gyermekek színházlátogatására. A színészet manapság sokszor nem teljesíti már nemzeti missióját, sőt valósággal az erkölcstelenség melegágya. „Az erkölcsi élet hanyatlását legnagyobb mértékben a káros irányzatú színművek és regények terjesztik“ — mondja Lengyel Géza. Igazi irodalmi értékű dráma csak elvétve kerül előadásra, legtöbbször fonák erkölcsök, társadalmi bűnök s elfajulások, léha szellem, sikamlós nyelv alkotják a modern színpad irodalmát. Néha még fölnöttek is arcpirulással nézik a hatásvadászó, érzéki jeleneteket, elgondolhatjuk hát, hogy milyen rombolás megy végbe a gyermek ártatlan lelkében. Azonkívül a festett világ képzeletben megalkotott nagyszerűsége mindkét nembeli ifjúság vágyának netovábbját képezi, az előtte lejátszódó esemény az ő kritikátlan értelme előtt valóság, az elburkolt, kiforgatott erkölcs szónoki mezbe burkolva behízselgően, szinte az igazság erejével szállja meg lelkületét s teheti tönkre egész életét. Elismeréssel adózunk mindenesetre a színészet komoly nemének, mert hatása fölemelő, csak a léha, könnyed múzsa romboló hatásától óvjuk növendékeinket. Az iskola megteszi e tekintetben kötelességét, csak épen a szülők részéről tapasztal az ember sokszor közönyösséget, nagyfokú tapintatlanságot.

De amíg ezekben bemutattuk a rossz könyvek s erkölcstelen színházak káros hatását, nézzük most már az érem másik oldalát s mutassuk be a jól vezetett olvasás igazi etikai hasznát s művelő hatását. Nem szólván itt az ifjúsági iratokról — mert fejtegetésem hatáskörén kívül esnek — az irodalmi olvasmányokban találjuk meg elsősorban azt az erkölcsi tőkét, melynek kiaknázása a pedagógusra nézve nagy sikerrel, a növendékre nézve pedig nagy lelki haszonnal jár. Minden kiváló író művében van valami erkölcsi alapeszme, mely észrevétlenül megragadja az olvasó lelkületét. A legkiválóbb férfiak elismerőleg nyilatkoznak az irodalmi termékek kiváló nevelő hatásáról. Herder így nyilatkozik: „A kiváló költői művek olvasása, beszédünket és lelkünket is sokoldalúvá és ügyessé teszi“. Hangoztatja, hogy lehetőleg minden számottevő irodalmi műnek meg van ez a nevelő hatása. Plutarchos is a remekírók műveit tartja a műveltség eszközei-

nek, tudásunk forrásának. Herbart is a nevelés nélkülözhetetlen segéd-eszközének mondja. Ami igen természetes is. A gyermek inkább érzéssel, mint értelemmel olvas s a könyvben előforduló nemes alak tetteinél nemes felbuzdulás szállja meg a példa felemelő hatásánál fogva, viszont más alakokból megtanúlja a bűn iránti undort s megvetést. Az erkölcsi tanúság így önmagától lopózik be a gyermek szívébe, lelkébe s ez többet ér minden erkölcsi oktatásnál, mert a gyermek előtt nincs unalmasabb a száraz moralizálásnál.

A jó könyvek tehát megtermékenyítőleg hatnak az észre, felemelőleg a lélekre, emberismeretünket, szellemi látókörünket szélesbitik, általuk sok eszme s igazság válik a nemzet közkincsévé, szóval úgy az egyénre, mint az egész nemzetre jótékony befolyást gyakorolnak. Első sorban is tehát azon művek ajánlhatók iskolai olvasásra melyekben nemzeti szellem mellett ész és szívnemesítő tartalom található. Az irodalom eme általánosan elismert etikai nevelő hatása teszi e tárgyat épen nevelésünk központjává. Az irodalom tanára tehát épen a rendelkezésére álló bőséges adat s példahalmaz révén még a vallástanárnál is nagyobb előnyben van.

Mielőtt azonban irodalmunk nemes gyöngyöket rejtő mélyében halászgatnánk, bocsássuk előre az erkölcsi nevelés lényegét! Mázy Engelbert¹ az erkölcsöt sokoldalú ismerettel párosult sokoldalú szeretetben látja, mely a növendéket lelkiismeretessé, kötelességtudó, törvénytisztelő emberré képezi, mikkel velejár az érzelmes, szerető szív, folytonos tökéletesedés felé irányuló erős akarat, hivatásszeretet, erkölcsös jellem és műveltség. Mindezekre pedig az erények vezetnek. Mázy az erények ily irányú kifejlesztésére a vallástant tartja legalkalmasabb központnak. Megengedjük, hogy ez az óhaj, mindnyájunk óhaja, leginkább megfelelné az erkölcsi oktatás iskolai egységének, ámde a vallástanítás még jelen, határozottan javult formájában sem tölti be gyakorlatilag vezető szerepét, legfeljebb határozottan katolikus jellegű s papi vezetés alatt álló gimnáziumokban. Középiszkoláink legnagyobb részében a vegyes elemekből megalakult tanári kar a vallás-erkölcsi nevelés feladatát teljesen a vallástanárra hárítja, ki kevés óraszám s a tanári kar közönyössége mellett minden buzgósága dacára sem képes hivatásának eredményesen megfelelni. Nem marad tehát más hátra, minthogy az irodalmi nevelést kell elfogadni az egységes erkölcsi oktatásra legalkalmasabbnak, természetesen buzgó tanár kezében, ki az olvasmányoknak már tárgyalt vallásos és hazafias elemein kívül az azokban letett etikai tőkét is igyekszik növendékei számára kamatoztatni. Nem is nagy fáradsággal jár ez, hisz „az irodalomból is főleg az intellektualis s erkölcsi mozzanatok hatnak az ifjúra“ — mondja Alexander.

¹ Az erkölcsi nevelés. Tanáregyl. Közl. XXXI.

De az irodalmi nevelés nemcsak a főtebb vázolt s irodalmunk nagybecsű műveiben található erkölcsi igazságok kiaknázásával akar hatni az erkölcsi életre, hanem negatív hatásokkal, hibák, bűnök, félszepségek ostorozásával is igyekszik növendékét a helyes úton vezetni. Irodalmunkban erény és bűn majdnem mindig együtt jelenik meg, hogy így a bűnök bűnhődése az ellentét erejével az erény diadalát annál inkább feltüntesse.

Már keresztény mondáink az erények számos példáit tüntetik föl. Különösen az Érdy-kodex magyar szentjeinek erényeit emeljük ki: Szent István irgalmas szívét, Szent Imre tisztaságát, Szent Gellért vértanúságát, Szent László nemes alakját, lovagias erényeit és végre Szent Erzsébet szenvedését s alázatos türelmét. A régi vallásos irodalomban a hitéleti buzgóság mellett nagy súlyt fektettek ennek külső bizonyítékára, az erkölcsös életre. A megrázó, zordon színekkel festett zárdai élet az istenfélelemnek s életszentségnek rajza. Olvassuk a *Margit legendá*-ban, hogy a szent szűz alacsony munkával, bőjtöléssel, ciliciummal, veréssel sanyargatta magát, folyton imádkozott, vagy szent könyveket olvasott. Kérőit mind visszautasította, mert ő csak Krisztus jegyese akart lenni. Az Ehrenfeld-kodex *Szent Ferenc életrajzá*-ban látjuk, hogy miként emeli ki a lelkiismeret ifjúkori bűneinek posványából. A *Katalin legendá*-ban olvassuk a „bölcse ség szépségének“ tudással párosult okosságát, hitéhez való állhatatos ragaszkodását. *Bárlám és Jozafát történeté*-ben meg a mindentől óvott királyfi ismerkedik meg az élet sanyarúságaival s a halállal s mindenét elhagyva mint szegény remete hal meg. A Kazinczy-kodex *Szent Elek*-je hasonló tárgyú: a tisztaság, önmegtagadás dicsőítése, melynek alapeszméje e kor uralkodó vallásos irányzata: lemondás a világ örömeiről. A regényes próza kezdetleges csirűit is megtaláljuk a kódexek erkölcsi célzatú közkedvelt példáiban, melyek a bűn büntetését, a jámbor élet megdicsőítését hirdetik. A *Gesta Romanorum* hasonló példái is közkedveltek voltak kodex iróinknál.

Megindul a feddő, moralizáló világi költészet. Apáti Ferenc *Feddő ének*-ében ostorozza a romlott, bűnös társadalmat: az álbarátokat, a léha nagy urakat, a kapzsi papokat, a nők erkölceit, a könnyen juhászodó pórt. Farkas András a már említett énekében a magyarokra zúduló csapásért a vallástalanságot, erkölcsök megromlását okolja. Batizi Andrásnak is van néhány ily vallásos, feddő költeménye. Az *istenfő Zsuzsána asszonynak históriájá*-ban a gonoszság büntetése van a két aljas szándékú főbíró személyében s az erény s ártatlanság diadala Zsuzsána személyében feltüntetve. A *házasságról való ének*-ben hasznos tanácsokat ad mindkét félnek a boldog házasesetre: a nő a férfi segedelme legyen, tiszta életet éljenek. A XVI. században leginkább ez volt elterjedve s az a Nyilas István és Zsámboki Anna nevéről ismeretes ének, mely szintén a boldog házaseset főelveit foglalja magában.

Ez azért is nevezetes, mert belőle a régi családi élet kedves képe tárul föl előttünk. Tar Benedek, valószínűleg szegedi tanító, 1541-ben szintén e tárgyról énekel egészséges, népies humorral *Házasságrul való dicséret*-ében. Minden gazdagságnál többet ér egy jámbor házastárs, tehát ne gazdagot, hanem hozzád illőt keress. Az ifjú úgy illik az agghoz, mint az ékes sólyom a bagoly fészkebe. Ifjak sompácával tiltsátok el házastársotokat a piaci ácsorgástól, mert itt csak kelletik magukat. De ti magatok se vagytok különbek. Ajánlja, hogy mindkét fél a házassági tisztesség megóvására törekedjék. Ilyen a gúnyolódva tanító *Adhortatio mulierum*, melyben egy új házassági férfi ad ifjú nejének üdvös tanácsokat: a vendégeket szívesen fogadja, ne legyen „sácsogó szajkó“, urát tisztelje, ruhája szép legyen, a piacon ne sokat terécseljen, ne legyen „feneketlen kas“, azaz tékozló s „jelős borsiszár“, azaz iszákos. A végén még veréssel is fenyegeti, ha ezeket meg nem tartja. Bár e házassági tanácsok bővebb tárgyalása nem iskolába való, még sem tartottam fölöslegesnek róluk szólni, részint mert tanönyveink mint e kor kiváló költői maradványait említik, részint mert erkölcsi tárgyuknál fogva úgy sem mellőzhetők. Már nagyobb figyelembe részesítendő a XVI. század egyik legkiválóbb verselője, a szókimondó, éles Szkhárosi Horvát András erősen protestáns ízű feddő költészete. Ilyen *Az Fejedelemségről*, melyben a régi, bölcsességre törekvő, igazsággal kormányzó fejedelmeket a történelemből vett példákkal állítja párhuzamba a mostani hiú, gazdagságra vágyó, istentelen gonosz fejedelmekkel. *A fősვნისეგრől* szóló énekében az oktató; majd csipő, keserű gúny hangján szentirási s történelmi példákkal bizonyítva mondja el e bűn nagy lelki kárát. Magyarországot is e bűn vitte veszedelembé. Híres éneke még *Az átokról*, melyben Mózesnek a zsidó nemzetre mondott átkát alkalmazza a bűnös magyar népre.

Az első drámai kísérletek közül Sztárai Mihály *A papok házassága* s *Igaz papság tüköre*, továbbá a *Comedia Debrecinensis* iskolai tárgyalásra nem igen való, mert erkölcsi célnak inkább csak a következő három mutat: *Comedia Balassi Menyhárt árultatásáról*, *Szegedi Lőrinc: Theophania* és *Comico-Tragedia*. Az első korának gonosz erkölceit személyesíti meg az elvetemült Balassi alakjában s így inkább korrajz, mert költői igazságszolgáltatás, bűnök bűnhődése nincs benne. A másodikban, mely valóságos ifjúsági színmű, az Úr a gonosz Kaint bünteti engedetlenségéért, mosdatlanságáért. A harmadik, mely későbbi korból való, már teljesen oktató jellegű s a szívtelen Gazdag, Rabló s gonosz Tisztartó büntetése.

Ekkor vonul be irodalmunkba Pestivel és Heltaival az erkölcsi nevelésre legfontosabb költői műfaj, az ezopi-mese. A meseköltészet — nemcsak az állatmesék, hanem különböző fajtái — már görög bölcsője óta a rómaiakon át minden népnél kiváló becsben állott nemesítő hatá-

sánál fogva s majd minden népnek támadt egy Ezopusa. (Lényegéről, nevelő hatásáról lásd Koltai Virgil meseszemelvényeit és ennek bevezető fejtegetését.) A mese ugyanis nem más, mint valamely erkölcsi, vagy általános igazságnak könnyed formában való előadása okulás céljából. Épen e könnyed forma teszi vonzóvá, élvezetessé s nemcsak gyermekek és ifjak, hanem férfiak és öregek is gyönyörűséggel olvashatják s levonhatják belőle az okulást. A gyermeknek inkább az állatmese tetszik, nem ugyan az erkölcsi okulásért, hanem a benne szereplő állatok sajátosságaiért. Igen ám, de így észrevétlenül egyúttal az igazság s erkölcs fogalma is sajátjává lesz s ifjúkorában már saját tapasztalataival igazolhatja a mesék igazságát. Az élet küzdelmét vívó férfi pedig e mesékből lelki erőt, nemes jellemet, bölcs józanságot meríthet küzdelmeinek diadalmas továbbvívására. Az öreg ember is gyönyörködik a mese művészettel megalkotott örök igazságaiban, melyek előtte most már úgy is mint tapasztalati igazságok állanak. A tanár tehát örömmel ragadja meg s használja fel a nevelés e remek eszközeit, csak vigyázzon, nehogy — miként az erkölcsi nevelés általános szabályaként már említettem — erkölcsi nevelésünk száraz, fölösleges moralizálássá váljék. Hisz a mese lényegéhez tartozik, hogy az erkölcsi tanulásnak önmagától kell az ifjú olvasó előtt mintegy kihámozódnia. Ezért ajánljuk, hogy inkább Pesti meséiből olvassunk többet, mert a tanulást röviden, élvezhetőbb formában, versben, csatolja meséi után, mint Heltai meséiből, ki hosszadalmas, unalmas s nem ritkán erőltetett magyarázatokat fűz mindegyikhez.

A XVI. század legkiválóbb lantosának, Tinódinak, egész irodalmi működésében az erkölcsi tanítás, feddés domborodik ki. Isten azért bünteti a magyarokat

Mert nagy kevélységbe fejönként esének,
Az rút bújaságban nagy sokan élének,
Az nagy részegségben rutalmasan élének.

A *Szegedi veszedelem* végén a hajdúknak korholó hangon ad intést:

Rendtartás jó nincsen hadakozásokban,
Hitőtök semmi nincs az Krisztus Jézusban,
Vagyon reménységtök csak fajtalanságban,
Az rút részegségben, az kevély bújaságban, stb.

A magyarok vitézi tetteit is a többiek buzdítására szörzi versekbe, összetartásra intvén honfitársait az álnok török ellen. Azonkívül a kornak nagy hibáját, számos bajnak kútforrását, a magyarok közt nagyon elterjedt mértéktelen ivást ostromozza *Sokféle részögösről* szóló gúnyos versében. Az alkohol elleni iskolai küzdelemben is fölhasználhatja a szemes tanár Tinódi jó megfigyeléseit s gúnyos megjegyzéseit, csak

iskolai kiadásban néhány sorát ki kell hagyni, vagy átalakítani. Miután elmondja, hogy Noé oroszlán, majom, disznó s kecskevérrrel öntözé a szőlőt s így a bornak ez állatok természetének megfelelő négyféle hatása van, szidja különösen a részeges nőket, hopmestereket, lantosokat, hegedősöket, piaci kofákat. A végén a bor mértékletes használatára int. *Az udvarbírákról és kulcsárokról* c. énekében szidja és korholja ezek fősvénységét; a cselédeknek romlott ételt és italt adnak, maguk meg mindent ellopnak.

Tinódihoz teljesen hasonló hangokat ver ki lantján e kor másik vándoréneke, Ilosvai Péter. *Ptolemeus királynak históriájá*-ban, midőn e tudománykedvelő király híres könyvtáráról szól, egy kis kitéréssel így feddi a magyar urakat:

Urak, ha nem bannátok egyet szólnék,
Házatokban minap szélltekinték,
Schol én csak egy könyvet sem láthaték,
Pintes serleget, oxstáblát láthaték.

A végén ismét erős magyar vonatkozást találunk:

Példa lehet ez az magyar uraknak,
Kik mindenkor csak maguknak vakarnak,
Isten tisztességére nem gondolnak,
Az mit arra költnek alitják kárnak.

— — — — —
Mondhatatlan híres nektek torkotok,
Csudálatos az ti bufa¹ kortyotok,
Mikoron elfogy tinóktek borotok,
Parkaspenitenciát ti tartotok.

Engem rágalmazónak nem mondhattok,
Mert látjatok, hogy én igazat szólok,
Én csudálom, mely hiv a ti torkotok,
Hogy ennyi bort hamar felkortyanthattok.

Ha el nem hagyjátok erkölcsötöket,
Magyarországnak mondjatok jó éjet,
Napkeletre idején nézzetek helt, —
De jaj! nem vihetitek el a szőlőt.

Ilosvai Toldi Miklósáról s etikai hatásáról az a megjegyzésünk, hogy valóságos vétek teljes egészében való iskolai olvasása. Mindazt a szépet, nemeset, mit Arany János Toldi Miklósáról olvas a tanuló, lerontja Ilosvai egy-két helye s szinte a csalódás, kiábrándulás fájó érzését kelti az eddig érte rajongó gyermeklélekben. Olvassuk oly szemelvényben, mennyi Arany Toldija forrásának megértéséhez szükséges.

¹ Nagy pofa.

A sokféle neveknek magyarázatja azért érdekes, mert a korabeli szokások, hiedelmek s babonák nagy számát fenntartotta. Az eleje egészen didaktikus, de erősen protestáns színezetű.

Toldi Miklós mellett e kornak másik kiváló népies mondája a *Szilágyi Mihály és Hajmási László históriája*, melyben tanulságként áll előttünk Hajmási bűnös szándékának bűnhődése, de megnyugtat bennünket tévedése miatt érzett erős bánata.

A széphistóriák s prózai elbeszélések bár elsősorban az olvasók gyönyörködtetését célozzák, mégis majdnem mindegyikükben egy-egy erkölcsi igazság kifejezését találjuk meg. *Historia regis Voltér* Grizeldisében bár szinte lélektani lehetetlenséggel, mégis az odaadó, önfeláldozó, béketűrő hitvesi hűség van megtestesítve. *Apollonius királyfi* meséjéből megtanulhatjuk, hogy a balszerencse jóra fordulhat, csak ne csüggedjünk. *Rusztán császár históriája* a boldog öregség dicsőítése. *Joviniánus* története a kevélység és fölfuvalkodottság bűnhődése s gyógyítása. *Eurialus és Lukreciának históriája* pedig első kísérlet irodalmunkban a romboló, emésztő szerelem rajzolására. A humanizmus ledér felfogása uralkodik rajta, tehát iskolai olvastatásra nem való. *A vitéz Franciscóról és az ő feleségéről* szóló széphistóriában a gonosz Kassander lovag elveszi méltó bűnhődését s a női hűség diadalt arat. *Argirus királyfi* történetében az igazi, földöntúli szerelem diadalmaskodik. *Salamon és Markalf*, valamint *Mánkóczi István kalandjai* iskolai tárgyalásra vagy egyáltalában nem valók, vagy erősen átdolgozva. *Ponciánus históriájá*-ban a gonosz, fajtalan mostoha bűnhődik. *Fortunatus* történetében a forgandó, állhatatlan szerencse jut kifejezésre.

Bár Balassi Bálint költészetének hármias motivuma a vallás, hazaszeretet és szerelem, mégis tanulhatunk tőle vitézi erényeket, bajtársi szeretetet.

Pázmány irodalmi működéséből célunknak különösen megfelelnek prédikációi s ezek közül is elsősorban azok, melyek a gyermekek erkölcsi nevelését célozzák. *A fiaknak istenes neveléséről* szóló prédikációja igen alkalmas ily tárgyalásra. Krisztus példáját állítja a szülők elé gyermekeik nevelésére. Tőle tanulhatja a gyermek a szülők iránti szeretetet, az isteni szolgálatban való buzgóságot, engedelmességet. Ha a szülő jó erkölcsben akarja nevelni gyermekét, vigyázzon, hogy jó példával járjon elő: a gyermek ne halljon szitkozódást szüleitől, mert Cato is arra figyelmeztet, hogy a gyermek csak jó erkölcsöt lásson a családban. A szentírás is azt mondja, hogy a szülők gonoszsága a gyermek gonoszságának oka.

Molnár Albert, Geleji Katona, Apácai Cseri János munkásságából az önzetlen tudománysszomj, hazaszeretet sugárzik felénk s Apácai az első, ki a jobbagység érdekében szót emel az irodalomban.

A XVI. század nagy epikusa, Zrínyi, az egész század felfogásához

híven az erkölcsi megújulás szükségességét emeli ki nagy művében, a *Zrinyiász*-ban. Az erkölcstelen útra tért magyarságnak meg kell térni, ha Istent ki akarja engesztelni. „A Krisztus tanaiért küzdők erkölcsi fenségét tünteti ki a mohamedanizmus ellenében.”¹ De nemcsak alapeszméjében, hanem hőseinek jellemzésében is ez az erkölcsi szempont vezeti a költőt. Zrinyi Miklós derék apa, vitéz, híveit szerető katona, vallásos érzelmű nemes hazafi, míg Szolimán haragos, boszúálló. Íme a magyar erkölcsi fensőbbsege! A többi alakokat is hasonlóan jellemzi. Egyébként ez az emelkedett erkölcsi felfogás végigvonul Zrinyi egész írói és hadvezéri pályáján. Gyöngyösi *Murányi Vénus*-a inkább szerelmi történet kevesebb erkölcsi felfogással, de már *Kemény János emlékezeté*-ben inkább megtaláljuk az egymásért küzdő nemes felek erkölcsi erejét. *A Csalárd Cupido* pedig nem egyéb, mint a tiszta élet allegóriája. A bevezetésben megmagyarázza, hogy a bújja szerelmet kedvelők Vénus és Cupidó hívei s ezek mennyi bajnak s szerencsétlenségnek vannak kitéve, míg a tiszta életűek Diana oltalmát kérik. E tagadhatatlanul igen szép részletekkel bíró költemény nem való iskolai tárgyalásra, legfeljebb erős kihagyásokkal a felső osztályok számára.

Különösen ki kell emelnünk itt a *Gesta Romano*-rum első teljes fordítását, mely Haller János *Hármas Istória*-jának középső része gyanánt jelenik meg. E mű főcélja az erkölcsi oktatás s mind a 180 történet arra szolgál, hogy a kath. vallás- és erkölcstan igazságait példázza. A példák megválasztásánál legyünk óvatosak, mert igazi oktató példák mellett középkori társadalmi durva szokások s kalandok is képezik ezek tárgyát, melyek a mai kor izlését mélyen sértik. Beniczky Péter *Magyar rhythmusok*-jában is jelennek meg példabeszédek és közmondások. A kurucköltészet hazafias s vallásos jellegű, de ezek mellett belőlük igazi vitézi erényeket meríthetünk s ezek között legszébb törhetetlen, szinte rajongásig menő szeretetök vezérök iránt.

A nemzetietlen kor történetírói között nevezetes Apor Péter, mert az ő *Metamorphosis Transsylvaniae* c. műve régi irodalmunk legbecesebb erkölcstörténeti műve. Iskolában igen nagy élvezettel s haszonnal olvastatható „Erdélynek régi együgyű, alázatos idejében való gazdagságából a mostani kevély, cifra felfordult állapotjában koldusságra való változása“. A titulusokról, vendégségről, fejedelmi ebédekről, öltözködésről, a régiek nyájasságáról, utazásaikról, lakodalmakról, temetésekről, tisztességről és alázatosságról mond el sok élvezetes, tanulságos dolgot. Mikes leveleiben a vallásos-hazafias hang mellett látjuk az ő nemes egyszerűségét, törhetetlen ragaszkodását urához, erős jellemét a végső lemondásban. De levelei mellett igen ajánlható házi olvasmányul a

¹ Pintér Jenő.

bár nem oly tökéletes nyelvezetű, de élvezetes s korában kedvelt ilynemű olvasmány, a *Mulatságos napok*. Célját elmondja a bevezetésben: „Megláthatni ebben a könyvben, hogy micsoda szép dolog a jó erkölccsel való hajlandóság és cselekedet és micsoda gyalázatos a rendetlen indulat és cselekedet. A jó erkölcsűeket és nemes indulatuakat kövessed. Ellenben sokaknak rossz hajlandóságuk szégyenökre és veszedelmökre fordult, — ezeket kerüljed.“ A harmadik olvasmány, *A ponthiői fejedelemasszonyinak históriája* azonban egy-két helyen az iskolai kiadásokban átalakítandó. Faludi Ferenc irodalmi működésén jellegzetesen vonul végig a morális célzat. Erkölcsi tükörképet akar állítani a nemzet elé, hogy abban megláthassa legfontosabb hibáit, — mondja Pintér Jenő. Egyébként úgy eredeti, mint gyönyörűen fordított műveinek már címei is elárulják e célzatot. De épen túlságba vitt moralizáló hangja miatt nem kedvelt olvasmány főleg az ifjúság előtt, azért csinyján is kell vele bánni. Nevezetes azonban *Constantinus Porphyrogenitus* c. iskolai drámája, mert már átmenetet képez az igazi világi drámához. Romanus nagyravágyó törekvésében s ebből származó bukásában az erkölcsi törvény érvényre jut s így már a tragikumról is fogalmat alkothatnak az olvasók.

A megújulás korától kezdve fellendült magyar irodalomnak etikai értéket a tárgy szinte kimeríthetetlen nagy terjedelme miatt csak röviden, főbb vonásokban fogom érinteni; a tanár alkalomszerűleg úgy is felismeri és értékesíti azokat.

Bessenyei *Agis*-ában az a tragikum érvényesül, hogy a fennálló világrénddel csekély emberi erővel nem lehet küzdeni. *Philosophus* vígjátékának komikuma, hogy a szív érzelmeit nem lehet megtagadni. Legkitünőbb alakjában, Pontyiban, az elmaradottságot gúnyolja. Báróczi erkölcsi meséket és leveleket fordít. Péczeli József folytatja az ezópusi meséket, mert ezek „igen alkalmasak a szívnek érzékenyítésére, nyelvünk szépítésére, a könyvben még kevésbé gyönyörködő köznépek az olvasásra való szoktatására s a virtusnak a gyenge szivekbe lehető becsepegtetésére.“ Virág Benedeket nemcsak hazafias szelleme, hanem gondolatainak nemessége is jellemzi. Dugonics regényeit a hazafias célzaton kívül a bennök megnyilatkozó erkölcsi, nemesítő szellem tette népszerűekké. Hisz e kornak szellemében volt a tanítás! Az eddig legkedveltebb regény, Mészáros Ignác németből fordított *Kartigám*-ja is e nemes célt szolgálja: „ . . . Kiki megtanulhatja, sőt mintegy tükörben nézi, miképen szokta Isten a világ előtt ugyan elrejtett, de nála tudvavető dolgokat idővel is kideríteni; a jó erkölcsöt, bár gyakorta ideig tartó üldözésekben próbáltatik is, végtére megjutalmazni; azokat ellenben, akik másoknak kárával vagy veszedelmével szerencséjüket vadásszák, minekutánna ezt nagyra vihették is, megszégyeníteni és cégérre tenni.“ Ugyane sorokat lehetne Dugonics *Etelká*-ja elé írni,

mert hisz meséje teljesen a német regények hatására vall, telve szentimentalizmussal. Többi regényeiben is oktatni akar. Gvadányi *Falusi nótárius*-ában az idegen majmolást gúnyolja. Fazekas *Ludas Matyi*-jában a gőgös, kegyetlen földesúr bűnhődik. Kármán *Fanni hagyományai*-nak alapeszméje az, hogyha az érzelem elnyomja az akaratot, bukásba sodorja az ártatlanokat is. Csokonai *Dorottya*-jában a nőkhöz nem illő férfiaságot teszi nevetségessé. Kisfaludy Sándor regéiben a régi nemesi, vitézi életet, a hűséges szerelmet s a gonosz cselszövőket festi. Kazinczynak *Pályám emlékezete* alkalmas iskolai olvasásra, mert belőle e kiváló férfi írói fejlődését tanulhatjuk meg. Vitkovich és Szentmiklós ezópusi meséket írnak. Berzsenyi költészetében találjuk meg a vitézi érdemeket s a szép horatiusi eszméket. Kölcsey nemes költészetéből legyen elég a *Parainesis*-re hivatkozni.

A nemzeti költészet kiváló képviselőinek, irodalmunk legnagyobb szellemeinek műveiben az élet minden körülményeire találunk magasztos erkölcsi elveket. Kisfaludy Károly legjobb tragédiájának, *Iréne*-nek alapeszméje az, hogy a gyenge nő ne vállalkozék erejét meghaladó tettekre. Iréne hazáját akarja megmenteni, de szerelmét nem tudja megtagadni, tehát buknia kell. *Stíbor vajdá*-ban a kegyetlenség bűnhődése hozza rendbe a megbillent erkölcsi egyensúlyt. Vigjátékaiban az elmaradott falusi gavallért, a házasságra vágyó vénleányt, a léha külföldieskedőt, a túlzó honiasságot, a falusi kupaknacsot, a tudálékos kántort, a képzelt betegeket, a fősvényt, az áltudósokat, stb. teszi nevetségessé. Követői közül különösen kiemelendő a magyar Ezópus, Fáy András, kinek irodalmi működése határozottan az erkölcsi nemesedés szolgálatában áll. Meséi legjobb irodalmunkban s még Széchenyiben is ezek ébresztették fel — saját bevallása szerint — a nemzeti reformeszméket. Vigjátékainak egyes alakjaiban ostorozza az erkölcsi félszogséget. Nevelési s reformeszméit lerakja a *Bélteky ház* c. regényében, de épen e kirívó tendenciája, unalmas elmélkedései s idejét múlt nevelési elvei miatt mellőzhető. Kisfaludy iskolájának másik nagyobb alakja Gaál József. *Szirmay Iloná*-ban egy igaz magyar nemes leány jól sikerült típusát adja, kinek méltó párja Szodoray, a magyar nemes ifjú példányképe. Bogdanu jelleme a jellemtelenség. Türkenfraszttban a kóbor szerencsevadász német katonát gúnyos torzképpé alakítva szerencsésen személyesíti meg. *Badacsonyi Lenká*-ban Inginia az önmegadó szelidség s szenvedő báj képe, Hador megbátor, igazi középkori lovag. Rajzaiban ő fedezi fel Petőfi előtt az Alföld szépségeit s a betyárromantika is övele vonul be az irodalomba úgy tüntetvén fel őket mint a bajbakeveredett szegények s útasok jóltevőit, hálás s némileg lovagias üldözött szerencsétleneket. Vigjátékaiban is szerencsés kezű utánzója mesterének. *A király Ludason* c. vigjátékában a furfangos, szellemes Mátyás és Beatrix mellett

szerepelnek az üres, érzelgős álkirályok, a marcona Kinizsi, a gazdag Fukardi, a korlátolt felfogású Pókhasi, stb. *Szerelem és champagnei*-ban a fukar Falusi, a művelt okos Csatáry, az üresfejű, külföldieskedő Szélszaky (Kisfaludy Székházyjának újabb kiadása) s Dengelegi (egy újabb Mokán) szerepelnek. A közismert nagyhatású *Peleskei nótárius*-ban az elmaradottság komikumát találjuk meg. Ostorozza a zenekórságot, ólmosbotokkal nem adózókat.

Bánk bán tragikumából megtanulhatjuk, hogy a lovag védtelen nőt, a törvények öre urát, az erkölcsi törvény megszegése s így bűnhődés nélkül meg nem sértheti s még ártatlanokat is magával ránt. A jellemek mesteri alkotásából tanulhatunk legtöbbet. Gertrud magyargyűlölő, féktelen uralomvágyó, nőietlen, míg ellentéte a megalkuvást nem tűró tüzes hazafi, Petur. Ottó férfiatlan, gyáva s így ellen-szenves, Biberach furfangos, cselszövő. Az előbbi a nemzet testén rágódó erkölcsi, a másik anyagi fekély. Melinda rokonszenves alakja s ártatlansága megnyeri részvétünket.

Vörösmarty költészete valóságos bányája az etikai kincseknek, hisz maga a költő is kiváló példája a szerény, jellemes, tudós, vallásos, hazafias embernek. Lantján a legnemesesebb eszmék és érzelmek hangzanak. *Király himnus*-ában a királyt az erények példajaként állítja a nemzet elé, *Fóti dal*-ában, költészetünk e legszebb dythirambjában, nemes eszmék ihletik, s a fenségességig szárnyaló hangon énekli a nemes szerelmet, barátságot, hazaszeretetet. *A merengőhöz* c. gyönyörű elmélkedésében azt az eszmét fejezi ki, hogy az emberi szív örök problémája, a boldogság, nem a multon s a jövőn való ábrándozásban található fel, hanem a jelenben, a valóságban. *A Gondolatok a könyvtárban* a teljes szabadság lehetetlenségét bizonyítja be. *A szegény asszony könyvé*-ben a jó anyát rajzolja s a gyermeki szeretet meghatottságával kér áldást nemeslelkű anyjára. Hogy a jótett jutalma az önérzetes ember lelkében van, bemutatja *Árvízi hajós*-ában. Legbájosabb alkotásában, elbeszélő költészetünk drágagyöngyében, *Szép Ilonk*á-ban, az ártatlan kedves lány liliomszerű elmúlása ragadja meg szívünket. Igen megfelelő célunknak *Volt tanítványaimhoz* írt költői levele, melyben az életbe kilépő ifjagnak ad gyönyörű erkölcsi oktatást. Époszaiban ugyan első sorban hazaszeretetre oktat a párducos hadrontó ősök vitéz tetteivel, de személyeik jelleméből erkölcsi eszmék is sugáznak felénk. Árpád fényes alakja, a nemes s vitéz Ete, az elbizakodott Zalán, a gonosz, vérszomjas, feslett Csorna, bájos alakja Hajna, stb. mind erkölcsi tanulsággal szolgálhat a „tehetetlen kor puhaságra serényebb“ gyermekeinek. Legkitűnőbb époszának, a *Két szomszédvár*-nak tragikumuma Sámson Tihamér szertelen bosszúvágya. Akit rabszolgájává akar tenni, az ártatlan Enikő lesz elborult lelkének üldöző szelleme. Remek erkölcsi s költői igazságszolgáltatás! *Cserhalom*-ban a hazafiúi önfeláldozó szeretet s vitézség

mellett a lovagias nővédelem jut kifejezésre. *Eger* a diadalmas vitézség kiemelése. *Rom*-nak alapeszméje az emberi vágyak hiúsága. Bár drámaival nagyobb hatást nem ért el, mindegyikből merithetünk erkölcsi elveket. A *Kincskeresők*-ben a zsugori Zágon tragikumát látjuk, ki családja s minden öröme föláladozása árán jut az óhajtott kincshez: *A vérnász*-ban Telegdi bűnhődik ártatlan gyermekei megtagadásáért s hűtlenséggel vádolt neje haláláért. Ida hitvesi hűségéből eredő nemes önfeláldozása *Marót bán*-ban s az *Áldozat* gonosz, csábító Zarándjának bűnhődése részint fölemeli lelkünket, részint kiengeszteli igazságérzésünket. A *Fátyol títka* vigjátékában a nemes szerelmet dicsőíti s ugyanez tárgya legköltoőbb, legbájosabb tündéri drámai költeményének, a *Csongor és Tündé*-nek.

A Vörösmarty után indult eposzok nemzeti fontosságuk mellett mind bizonyos erkölcsi emelkedettséget mutatnak. Említésre érdemes Czuczor munkássága, ki *Paprikás verseiben* s *Ezopus* modorában írt meséiben a magyar nép jellemének fogyatkozásait ostorozza.

A regényirodalom nagy alakjai is nemes eszmék és erkölcsök szolgálatába szegődnek. Vajda Péter a természet dicsőítője, társadalmi s erkölcsi igazságok hirdetője. Bár Kuthy Lajos írói munkássága nagyrészt a romantizmus túltengésébe fúl, mégis vannak oly kiváló tulajdonságai, melyek olvasásra méltóvá teszik. A *Hazai rejtelmek* minden képtelensége s korlátlanul csapongó fantáziája mellett oly gyönyörű részletekkel dicsekedhetik, hogy ezek irodalmunk legszebb lapjai közé tartoznának. Ép ezért kár lenne teljesen mellőzni. Lóbl s Márk jelleme oly gonosz, hogy emberileg már szinte lehetetlen. Az elnyomott jobbágyosság rajza, a nemesi rossz nevelés s gazdálkodás és egyes hazai intézmények bírálgatása bizonyos irányregényi jelleget adnak e műnek. *Balítéletek* novellájában Szenczeyné jellemzésénél szépen rajzolja az elhibázott nevelés káros következményeit. Ugyanezt mutatja be *Arthur és Jenő*-ben. „Arthur bölcsőjéhez több cseléd vala rendelve. Különös ügyelet alatt alvá álmait, költséges játékszerek lepték ébredését; drága étkek enyhíték éhségét s mielőtt vágy fejlett gyenge lelkében, előzni vetélkedtek azt. Éveivel nőtt a helytelen kedvezés, mely nála egyoldalú fogalmát idomítá az eszméletnek. Követelésekké fajultak óhajtásai; ellenszegülésre nem találva ismeretlen maradt előtte a tagadó esetek hatálya; s így el levének hintve magvai soknemű veszélynek, ha plánétái köréből egykor világba lépend.“ Jósika regényeinek is kiváló előnye az erkölcsi irányzat. *Abafi*-ja megmutatja, hogy az erős akarat győzedelmeskedik a rossz hajlamokon. *Zólyomi*-ban bebizonyítja, hogy ahol a kölcsönös szeretet s becsülés megszűnik, ott vége a boldogságnak. A *Könnyelműek*-ben a ledér léhaság pusztító hatását, *Az utolsó Báthori*-ban az indulatok félelmes hatalmát, a *Csehek Magyarországon*-ban a királyi hatalom erejét rajzolja. Gyönyörűen jellemzett s megrajzolt nő-

alakjai vannak. Eötvös *Karthauzi-ja* a nemes eszmék egész halmaza, de vigyázzunk, nehogy eltévedjen bennök az ifjú. A *Falu jegyzője* már nemes ol vasmány élesen kidomborított jellemeikkel. Látjuk a szívtelen asszonyi uralmat, a vármegyei zsarnokokat, rabló ügyvédeket, amint bajba, bűnbe kergetik az ártatlan embereket. *Magyarország 1514-ben* a jobbagyság érdekeit szolgálja. Pedagógiai nézeteit a *Nővérek* c. regényébe rakta le: Nem természetünk, hanem nevelésünk irányítja életünk minden mozzanatát. Szerinte Margitot túlfinom érzékenysége sodorta minden bajba; egyszerűbb s életrealóbb nevelés által mindezek elkerülhetők lettek volna. Hogy egyszerű, munkás jellem mellett lehetünk boldogok, azt bemutatja Mariskában, a sors folytán egyszerűnek nevelődött egykori grófilányban. Legnagyobb regényírónk, Kemény, műveiben a legszeöb s legművésziesebben kifejezett alapeszméket látjuk. Nem a bűnök bűnhődését rajzolja, hanem az erények tévedéseit. Gyulai a Báthori-ház iránti rajongó szeretetében annyira megy, hogy az ártatlan Senno meggyilkoltatásától sem riad vissza. Ezért kell buknia. Az *Özvegy és leányá*-ban hasonló tragikum van. „A Mikes fiuk mindent Sára boldogságáért áldoznak s öt kétségbeejtve, mind magukat, mind családjukat megrontják.“¹ A *Rajongók*-ban Kassai és Pécsi ádáz harca feldúlja egy szegény szombatos pap családi idilljét. A *Zord idők*-ben Verböczi hazafias, de szerencsétlen politikája dülja fel a Deák-testvérek, továbbá Dóra és Elemér boldogságát. Kemény regényeinek olvasatása azért is igen ajánlatos, mert belőlük az élet legváltozatosabb körülményeinek rajzát s igazi kortörténetet tanulhatunk.

Tompa Mihály csendes, békés, rokonszenves egyéniségéhez méltók munkásságának termékei. *Virágregéi*-ben az emberi sorsot példázza s gyöngéd női érzelmeket allegorizál. Sokat olvasni belőlük fárasztó. Népmondáiból s általában egész költészetéből a természet szeretete árad felénk. Meghatóak utolsó éveiben a hitvesi szeretet méla hattyúdalai. Petöfi költészetéből a szülőföld, szabadság, szülök és természet szeretete elragadó erővel árad felénk s meglep őszinteségével, közvetlenségével. Költészete oly ismert, hogy bővebb tárgyalását fölöslegesnek tartom. Arany János költészetének pedagógiai jelentőségéről Huszár György írt a nagykőrösi ref. főgimnázium 1909-i Értesítőjében. Az ő költészete s egész pályafutása maradandó, nemes benyomást tesz az ifjúságra. Hisz csak *Toldi*-jából egész éven át meríti erkölcsi eszményét a IV. osztály ifjúsága. *Buda halálá*-ban Buda gyenge, ingatag jelleme szinte magára vonja a halált. *Katalin*-ban a vad, erőszakos kényúri gög bűnhődik. Az *Első lopás*-ban Gazdag Inre erkölcsi átalakulását festi azon tanúlással: Segíts magadon, az Isten is megsegít! *Jóka ördögé*-ben a gyáva férfit s a kardos asszonyt állítja nevetséges hely-

¹ Gyulai.

zetbe. *A hamis tanu*-ban a hamis eskü bűnhődése van erőteljes, meg-
 rázó színekkel esetelve. *Bolond Istók* egy biztos irány nélkül hanyódó
 fiatal lélek rajza. Ballandáinak alapeszméye rendesen egy-egy erkölcsi
 igazság. *V. László*-é az esküszegő király lelkigyötrelme s pusztulása,
Török Bálint-é pedig az, hogy aki a hatalmasok versengésében részt
 vesz, igen gyakran önmaga lesz az áldozat. Az *Egri lány*-ban a hű
 szivek a halálban egyesülnek s ilyen a *Bor vitéz* tárgya is. *Ágnes*
asszony-ban a hitvesi büség megszegője bűnhődik. *Zách Klára* azt az
 eszmét fejezi ki, hogy az ártatlanok szenvedése a bosszuló Isten
 haragját hozza a nemzetre, *Szondi két apródja* pedig az igazság örök
 diadala. Hogy az erkölcsi világban nincsen úr s ki itt is parancsolni
 akar, az bűnhődik, bemutatja a *Walesi bárdok*-ban; s hogy a szívvel
 nem jó játszani, arra példa a *Tetemrehívás* Kund Abigélja.

A drámairodalomban különösen feltűnt Tóth Lőrinc *Ekebontó*
Borbála-ja, melyben a gonosz, aljas nő veszi el méltó büntetését.
 Szigligeti *Trónkereső*-jében az anya bűne viszi bukásba fiát. *A fény*
árnyai-ban a szertelen, önző nagyravágyó Charlotte dönti önmagát s
 férjét végső veszélybe. *Béldi Pál*-ban Béldinek Bánfyn s nején elkö-
 vetett igazságtalan tettéért kell lakolnia. *Fenn az ernyő nincsen kas*-ban
 a nagyravágyó anya és leánya felsülése elégíti ki lelkünk igazság-
 érzetét. *Liliomfi*-ban is a nagyratörő, fennhéjázó Kányai felsülése a
 komikum. Czákó *Kalmár és tengerész*-e a hálátlan, kalandor Arthur
 bűnhődésével végződik. *Végrendelet*-ében Alpáryné bukásában az az
 igazság jut kifejezésre, hogy az ifjúkori botlások gyakran későn veszik
 el büntetésüket. *Leoná*-ban a természet és társadalom jó összeütkö-
 zésbe. Czákó minden szépsége mellett sem ajánlatos bővebb iskolai
 tárgyalásra, mert hisz zavaros, kúsza gondolatai önmagát is vesze-
 delemben sodorták. Obernyik *Örökség*-ében az ártatlan Matild szen-
 vedése jutalmában s a gonosz büntetésében diadalmaskodik az erkölcsi
 igazság. A *Főúr és pór* tragikuma a főúri gőg és kiváltságok és a polgári
 elem szülte ellentétekből fakadó tragikai magból ered. Teleki *Kegyenc*-ében
 Petroniusnak neje irányában tanusított kegyetlen eljárása s féktelen
 bosszúszomja miatt kell buknia. Hugó Károly *Bankár és báró*-jában
 Arthúr és Adél az irigység és félreértés áldozatai. Az *Ember tra-*
gediájá-nak erkölcsi eszméje a végszóban van: Küzdj és bizzál!

Céлом elérésére elegendőnek sőt talán kissé hosszúnak is tartom
 eddigi fejtegetésemet, pedig irodalmunk nagy részét nem is érintettem.
 De ezekből is világosan láthatja mindenki, hogy irodalmunk erkölcsi
 értéke szinte kimeríthetetlen. Újabb irodalmunk termékeiben szintén
 megtaláljuk mindezt, ha nem is ily nagy és nemes arányokban. Éppen
 erre kell ügyelni a tanárnak, hogy a manapság lábrakapott erkölcs-
 telen irányzatokkal szemben helyezkedjék csak az irodalmi erkölcs régi
 alapjára s ne csak hallassa elítélő szavát, hanem óvja is egyúttal

növendékeit az ilyen túlmodern irodalmi irányzatoktól. Íme itt áll előttünk e sok becses kincs s mi mégis engedjük, hogy ifjaink értéktelen irodalmi fattyútermékekkel tömjék tele úgy is eléggé fölcsigázott agyukat! Nincs oly erény, vagy igazság, melynek feltüntetésére irodalmunkban példát ne találnánk! De leginkább megragadják az olvasót a személyek jellemei s míg egyrészt ezek jó példája buzdít és követésre ösztönöz, addig az ellentétek a bűn megútálására vezetik. Most már beláthatjuk, hogy miért alkalmasabb az irodalmi oktatás az egységes erkölcsi nevelésre bármely más tárgynál.

Mint hogy ez erkölcsi oktatás tárgyalásánál szólottunk a rossz könyvek s erkölestelen szindarabok káros hatásáról s mint hogy az elsőre már megadtuk a választ is, nincs más hátra, mint hogy ez utóbbira is kifejtsünk nézetünket.

Amily mértékben káros lehet az ifjúságra egy rosszul megválasztott szindarab szemlélése, tagadhatatlanul ép oly jótékonyan hathat megfelelő előadás s előkészítés mellett egy irodalmi beccsel bíró mű. Csakhogy előre is jelezzük, hogy a komoly dráma csak a komolyabb ifjúságnak való. A drámában az élet oly változatos fordulatokban áll elő, a szereplők jellemei s ezekből folyó tetteik oly elütők, hogy az élet jelenségeinek ily kaleidoszkópszerű elvonulásából a kellő tapasztalattal, vagy olvasottsággal nem bíró gyermek a cselekvény egységére, az erkölcsi alapeszmére s tanulásra nem tud figyelni. Ő még a nép naiv fiaként a szereplő színészek egyéniségétől eltekintve, magasabb esztetikai nézőpontra helyezkedni nem tud. Azonkívül az egyes szindarabok néha oly elvont társadalmi problémákat s erkölcsi elveket fejtegetnek, hogy azt a cselekvényből kihámozni még sok felnőtt sem képes. Ebből szinte az következik, hogy ifjúságunkat tartsuk vissza a színháztól? Nem, hanem az, hogy növendékeinket elő kellene készíteni az előadandó darabokra, hogy így mintegy az iskola adja a tanuló kezébe a szindarab megértésének kulcsát. A poetikában a dráma és fajtáinak tárgyalásánál a tanuló már megszerzi a szükséges előismereteket, azonkívül még az lenne célravezetőbb, ha a színelőadás előtt az irodalom tanára kiemelné a szóban forgó darab sajátosságait, alapeszméjét, szerkezetét, jellemeit s szépségeit. Sajnos, ennek úgy az iskola, mint a színház részéről nagy akadályai vannak, pedig csak az így előkészített mű előadása járna a kívánt eredménnyel. Csak így lehetne az ifjúságban a művészet iránti vágyat felkelteni s csak így küldhetné el növendékét színházba nyugodtan az iskola azon tudatban, hogy ott csak finom, választékos beszédet, distingvált modort, előkelő fellépést, erkölcsi igazságokat sajátíthat el. Ez lenne a tanulók színházbajárásának igazi ideálja, így szegődnek a színház is az etikai nevelés magasztos szolgálatába. De hogy mindezeket nem így találjuk, annak okát sem a színházban, sem az iskolában nem kell keresnünk. A kor, az ízlés vál-

tozott; irodalmi értékű, erkölcsi becsű mű a mai publikumnak nem kell, hanem az ideges kort jellemző, érzékcsiklandó fércmunka. Külön ifjúsági előadások rendezése meg épen nem ajánlatos, mert míg egyrészről a megfelelő felügyelet hiányzik, addig másrészről a tömeg féktelensége, pajkossága játékká, komédiává változtatja még a tragédiát is. Pintér Kálmán a Kath. Ped. 1899. évfolyamában panaszkodik az ifjúságnak szineloadás alatt történt fölháborító viselkedéséről. Még jobb, ha a szülők védszárnya alatt bocsájtjuk őket a nekik való előadásra, legalább így a mindkét nembeli felnőttek jelenléte kényszeríti őket a kellő komolyságra. Míg e kérdés kellő megoldásra nem talál, addig biz nagyon kétes nevelő hatása lesz még a legjobb drámának is.

IV. Az irodalom esztetikai nevelő hatása.

Az irodalom tanításánál a vallásos, hazafias s etikai szempontokon kívül még egy lényeges követelmény vár a tanárra: az irodalmi művek esztetikai szépségének kiemelése. Az iskolai esztetikai nevelés szintén egy régóta feszegetett s mai napig függőben maradt kérdése közoktatásügyünknek. Abban ugyan mindnyájan megegyeznek a szakemberek, hogy erre a nevelésben elengedhetetlenül szükség van, de hogy milyen formában felel meg legjobban célunknak, abban eltérők a vélemények. Vannak, kik önálló tantárgy keretében óhajtják a szép ízlést tanítani középiskoláinkban, ámbár ezek száma egyre gyérül, nem ugyan az esztetika fontosságának csökkenése folytán, hanem azon nehézség miatt, melyet elvont fogalmak megértése támaszt az ezektől idegenkedő, kellő előképzettséggel nem is bíró ifjúság részéről. Manapság az az általánosan elfogadott elv, hogy az esztetikai nevelés nem külön tárgy, hanem ép oly fontos eszköze az egységes s általános nevelésnek, mint a vallásos, erkölcsös s hazafias nevelés. Mert amint nem tudunk elképzelni művelt embert vallási alapon álló etikai élet s forró hazaszeretet nélkül, úgy még kevésbé tarthat igényt a művelt jelzőre az, kinek lelkében nincs fogékonyság a szép s ennek kifejezői, a művészetek iránt. Az esztetikai nevelésnek tehát a középiskolai tanítás minden ágában egyformán kell érvényesülni s minden tanár ragadjon meg minden kínálkozó alkalmat növendékei ízlésének kiművelésére.

Legtöbb alkalma lenne természetesen az ifjúság ily irányú kiművelésére a rajztanárnak, mert a szépnek különféle megnyilatkozásait nemcsak elméletileg, hanem főleg tapasztalatilag, gyakorlati példákkal képes az ifjúságnak bemutatni és ez az egyedüli tantárgy középiskoláinkban, melyet az Utasítások is kifejezetten a művészi nevelés szolgálatára rendelnek. A közvetlen szemlélet s az alkotás gyönyöre a gyermek szépérzékének legfőbb forrása, társa munkájának bírálgatása pedig a fejlődő érzék első megnyilvánulása. A többi tárgynak úgyszólván nem lenne más feladata, minthogy e fejlődő esztetikai érzésnek új szem-

pontokat, eszméket más és más megvilágításban adjon. A többi tantárgynak eme kiegészítő, ízlésművelő szerepét s hatását azonban nem szabad kicsinyelni, mert úgyszólván mindegyiknek megvan a kijelölt szerepköre s ezek összesége, együttthatása alakítja ki a tanuló lelkében a jó ízlést s a szépért, jóért, igazért való lelkesülést.¹ A vallástanár az egyházművészettel, templomstílusokkal, Krisztus, Mária s a szentek művészi képeivel; a klasszika-filológusok az olvasmányokkal s az ezekkel kapcsolatos régiségtani és mitológiai szemléletekkel; a földrajz és természetrajz tanár a föld és természet szépségeinek bemutatásával. De leginkább szolgálja e célt az irodalom a történelemmel kapcsolatban, nem ugyan szemléletekkel, — bár erre is égető szükség volna — hanem az egyes irodalmi remekművekben megnyilvánuló szépnak kiaknázásával. E tekintetben bátran a rajzoktatás mellé lehet állítani, különösen azért is, mert a legújabb irodalmi oktatás a művelődéstörténetet — tehát művészettörténetet — is tárgyalásának körébe vonta. Sőt tovább mehetünk és tekintetbe véve a rajzoktatásnak és irodalomnak egymáshoz viszonyított fontos szerepét, melyet oktatásügyünkben betöltenek, bátran kimondhatjuk, hogy az irodalom mai formájában jobban teljesíti művelő hatását, mint az erre hivatottabb művészeti rajz. A tanulónak ugyanis csak az alsó négy osztályban van alkalma magát a rajz esztetikai művelő hatásával képezni s míg egyrészt fogékonysága sincs meg a szép élvezetéhez, addig a ma dívó unalmas mértani ábrák rajzolása ehhez való kedvet is nehezen tud beléjük önteni. De ha ezt el is érte a tanár, tantervünk szinte lehetetlenné teszi a tovahaladást, mert a művészi rajzban való előnyös tovaképzés csak a görög-pótlósok és sok helyen a tandíjhoz kötött szabadkézirajz egyes kiválasztottainak jut osztályrészülr. Ezzel szemben az irodalmi nevelés míg fölöleli a tanuló jó ízlésének minden irányú művelését, nem hagyja féltúton magára, hanem végigkíséri egész középiskolai pályáján s legalább megadja a módot, hogy szabad szárnyra kelve önmaga is folytathassa művelését. Ezért a következőkben nincs más célunk, mint az irodalmi nevelésben jelentkező esztetikai hatásoknak főbb kiemelése.

Mióta csak az irodalmi oktatás elfoglalja helyét oktatásügyünk központjában, azóta nevelői fontosságának mindig egyik legkiemelkedőbb pontja volt a jó ízlés és művészi érzék fejlesztése, ápolása. Az irodalmi nevelés érdekében vívott küzdelmek tudós harcosai ezért szállottak sikra érdekében és pedig oly eredménnyel, hogy manapság meg épen erről az oldalról éri támadás, t. i. hogy az irodalmi oktatásnak a túlságos esztetizálás a megölője. Nagyon természetes, hogy

¹ Az egyes tantárgyakban felhasználható esztetikai nevelő tényezőket szépen tárgyalja Kornis Gyula a Magyar Középiskola II. évf. 4—5. sz. Esztetikai nevelés a középiskolában cím alatt.

minden túlságba vitt dolog ellenkező hatást szül; de mi elsősorban is e helyesen kezelt tárgy előnyéről s helyes kezelési módjáról fogunk szólni.

Lengyel Géza már 1870-ben az irodalmat a helyes ízlés fejlesztőjének tartja. A helyes ízlés alapelveit a természet oltja mindenkibe, de a téves irányok az önálló ítélettel nem bírót a helyes útról leté-
rítik, viszont a szépművek olvasása fejleszti ízlésünket. A legnagyobb szellemi élvezet az, melyet az esztetikailag kiművelt fogékony lelkek a szépművek olvasásában lelnek. Szerinte mindjárt a nyelvtanítást úgy kell kezdeni, hogy előkészíttessék a tanuló az irodalom termékeinek élvezésére. Mert az irodalom felsőbb fokában is csak széptani előképzettséggel bíró ifjaknak adható elő sikerrel. Ezzel lehet megtörni az egy idő óta lábrakapott irodalmi közönyösséget és fölületességet s csakis így lehet érdeklődést kelteni a növendékben. Károly Gy. Húgó már említett cikkében nagy bajnak tartja, hogy az esztetika nem szerepel a tantervben, pedig az iskolai oktatásnak az a célja, hogy a remekművek olvasása által a tanulók szép érzéke felébredjen s esztetikai értelmük kiképeztesse. A hiányt a tanár pótolhatja az egyes irodalmi művek esztetikai fejtegetésével. Névy László idézett fejtegetésében az olvasó közönség ízlésének eldurvulását is a hiányos irodalmi műveltségben találja. Manapság a költészet inkább divatcikk, ríktó színek, szabadon vágató fantázia, érzékizgató jelenetek kellenek az olvasónak. Különösen az érzelmességre jobban hajló női olvasóközönség ízlése romlott meg a sok idegen romantikus fattyúhajtásoktól. Jósika és Jókai mellett Tóvölgyi a legolvasottabb regényíró, míg kiváló költőink és íróink műveiből alig kel el néhány példány. A közönség e rossz ízlése visszahatással van az írókra s még Jókai sem tudta magát ez áramlat alól teljesen felszabadítani. Az iskolától várja az üdvös fordulatot, mert ennek feladata az igaz, szép s jó iránti fogékonyságot kifejleszteni; s a magyar nyelvi oktatás célját Schlegel eme mon-
dásában helyezi: Csak volna sok klasszikus olvasó, néhány klasszikus író csak akadna! Ugyancsak Névy egy másik cikkében hangoztatja, hogy az irodalmi tanításnak az irodalom széptani ismeretével kell szorosán kapcsolódnia, azaz az olvasmányokat a növendék esztetikai ízlésének, érzésének finomulására kell felhasználni. Másutt meg kiemeli, hogy az esztetika külön tanítását nem tartja szükségesnek; elegendő az írásművekkel kapcsolatban. Ezek után sokan foglalkoztak az irodalom esztetikai hatásával, kik közül legyen elég Alexander Bernátra s Weszely-re hivatkoznunk. Alexander ezt mondja: „Az irodalomtörténet tanításában arra törekszünk, hogy a tanuló különböző stílusokban, az írói erő különböző megnyilatkozásaiban is örömet találja, hogy élvezhesse Homer és Schakespeare szépségeit, melyek annyira különböznek; hogy némileg megsejtse a különböző egyéniségeket és mind-

egyiknek sajátosságait érezze és méltányolja“. Ő is az iskolának tulajdonítja műveltjeink esztetikai műveletlenségét. Különösen három pontot emel ki az irodalmi oktatásban: 1. Éreztessük az ifjúval a költői szépséget, ami igazán poetikus; 2. hasonlítsuk össze a felfogásban más művészettel s 3. vezessük be a görög-római művészet világába a tanulót. Weszely szerint az irodalmi olvasmányok adnak esztetikai képzést s ezek elemzése érteti meg a költői munka keletkezésének körülményeit és feltételeit.

Foglaljuk össze az irodalmi esztetikai nevelés főelveit! Irodalmi olvasmányok elemzése alatt tehát nem rendszeres széptani elméletet kell érteni, mert nagyon szomorú eredményt érne el az ilyennel kísérletező tanár. Az emberi lélek hármasságának tevékenysége közül az esztetika alapjául leginkább szolgáló érzések tana a pszichológia körébe tartozván, ennek sikeres tanítása tehát már némi filozófiai ismeretet kíván, mire középiskolánkban teret nem találunk. A középiskolai esztetika célja nem más, minthogy a velünk született s természetünkben rejlő szépérzést a helyes úton szinte észrevétlenül irányítsa s fejlessze gyakorlati úton. Elméletből csak a legszükségesebbekre terjedjen ki figyelmünk. Hisz az irodalmi tanítás a szépet kifejező művészetek legrégebbijével és legtökéletesebbjével, a költészettel foglalkozván leginkább van alkalma az esztetikai érzés különféle nyilvánulására a tanuló figyelmét irányítani. Már a kezdő nyelvtanulás is — bár elsősorban gyakorlati hasznot szolgál — a nyelvben tapasztalható rendszerrel s válogatott szép beszédmóddal, kifejezésekkel, szóval nyelvtani szépségekkel fejleszti a növendék helyes ízlését, mert a gyermek, bár öntudatlanul, de ép oly élvezettel gyönyörködik a stílus szépségében, mint a felnőtt. Azonban elsősorban az irodalmi olvasmányok jönnek szóba, az esztetikai nevelésre oly fontos megbeszélések, tartalmi reprodukálások, szavalatok stb. Kár, hogy olvasókönyveink, természetesen az Utasítások értelmében, még mindig nagy teret szentelnek történelmi, földrajzi, természetrajzi stb. olvasmányoknak, mert így még több és fölösleges követelményeket és feladatokat rónak a pedagógiaiilag amúgy is nagyon igénybe vett s szinte kihasznált irodalmi nevelésre. Elismerjük, hogy ilyenekre is szükség van, de nem az irodalmi olvasmányok rovására s nem is ismeretlen szerzők jól-rosszul összetákolt értekezésére, hanem irodalmunkban is szereplő, kiváló íróink örökbecsű műveire. Így aztán eleget tehetnénk mindkét irányú követelménynek.

A magyar tanár tehát elsősorban az irodalmi termékeket használja fel az ízlés fejlesztésére. Csak annyit magyarázzunk, hogy miként Wend mondja: geistig aufgefasst muss alles werden.“ Alsóbb osztályokban elegendő a művek fejtegetésénél megemlíteni a szerzőt, művének alapeszméjét és kiemelni néhány feltűnőbb kifejezésbeli és gondolati szépségeit. Megemlíthetjük s röviden kifejtethetjük a szép s fajait, mert hisz

ezek majdnem mindegyikére olvasnak már egy-egy költeményt és az ismerteket is besorozhatják a szép fajaiba. Csak arra vigyázzunk, hogy irodalmunk nagyszabású, maradandó becsű műveit ne mindjárt az alsó osztályokban ismertessük meg, mert ezáltal túllövünk a célon, átugorván a gyermeki lélek fejlődésének alapjait. A gyermekkor tápláléka az elbeszélő nem, a naiv epika, mesék, mondák, melyeknek természetes üdesége ellenállhatatlan erővel vonzza a gyermeket s ez nevelő szempontból megbecsülhetetlen. Az ifjúkor már a lírához vonzódik, kezdetben az átmeneti fajokhoz, a románcokhoz és balladához, később az idillhez, elégiához s a szerelmi dalhoz. Ekkor válik kedves olvasmányává a regény is s ekkor kell olvasmányaira legjobban vigyázzunk. A meglelt kor irodalma a dráma.

A stilisztika tárgyalásánál már bő alkalma van a tanárnak az esztetikai ízlés művelésére. Különösen a szép stílus különféle tényezői, a hasonlatok, szóképek, metaphorák, metonymiák, alakzatok, jóhangzás, továbbá az egész verstan mind e fontos cél szolgálatában állanak. Arany Toldija meg valóságos tárháza az irodalmi szépségeknek s egyik leghathatósabb tényezője a műízlés fejlesztésének.

Az V-ik osztálytól kezdődhetik már a rendszeresebb irodalmi olvasás. A magyarázat már nagyobb körre terjedhet, fölöllehet némi irodalomtörténeti ismeretet, kiterjedhet a mű keletkezésének okaira, de még mindig korlátolt mértékben.

A VI-ik osztályban a poétikával kapcsolatban adhatjuk elő leginkább mindazt, mire középiskolai esztetikai nevelésünkben szükségünk van. Különösen fontosak a műélvezés szempontjából a képzetműködések s az ezekhez járuló hangulat, melyek nélkül a költemény keletkezésének megértése szinte lehetetlen. Minden benyomásból keletkező képzetet bizonyos, idegrendszerünkötől függő hangulat követ. Érzékeny idegrendszer könnyen reagál mindenre, a beteg meg borongó, bús hangulatú lesz, mely szép reflexiók szülője lehet. Ilyen volt nálunk Dayka, Reviczky s utolsó éveiben Tompa s ide számíthatjuk Arany Őszikéit is. Így értjük meg az egyéni s továbbmenve a faji kedélyhangulatot, mely például a kurucköltészetben nyilvánul meg. Sőt van korok hangulata is: Werther, Bácsmegyei, Fanni hagyományai. Így bontakozik ki előttünk az író egyénisége s faji sajátosságaink. Ez az alaphangulat adja meg a költemények egységét, mert hisz a költői művek nem egyebek, mint ilyen hangulatok szüleményei. Valami benyomás, emlék bizonyos hangulatba ringatja a költőt s ez megindítja a képzetkapcsolások láncolatát. E láncolat maga a költemény. Látjuk tehát, hogy az esztetikai alkotást épügy, mint a műélvezetet hangolják, szinezik a múlt benyomások, szóval az emlékezet, megfelelő hangulatokkal. De vajjon az ily esztetikai élvezethez mit nyújthat egy gyermek tapasztalatokban szegény képzeletvilága! Vajjon tud-e esztetikailag gyönyör-

ködni? Kezdetben biz nem, sőt talán egész középiskolai pályafutása alatt sem tud az esztetikai műélvezés tiszta légkörű magaslatára emelkedni. De hát vajjon nyolc év alatt megtanul-e latinul s szereze magának bármely tárgyból befejezett ismeretet? Az irodalmi nevelés csak megadja a módot az ifjú lelki fogékonyságának fejlesztésével a további rendszeres haladásra. „Az esztetikai érzés hosszú fejlődés eredménye — mondja Alexander — s az iskola csak impulzust adhat, hogy ez kifejlődjék.“

Megismervén így a tanuló a költészet remekeinek keletkezését, tartalmi s alaki szépségeit, a költői műfajok tárgyalásánál ismét bő anyagot talál izlésének fejlesztésére. E tekintetben különösen fontosak a drámai szabályok, a tragikum és komikum esztetikai rövid boncolása.

De a poetikánál nemcsak irodalmi példákon gyakorolhatjuk s fejleszthetjük növendékeink helyes izlését, hanem a szép s fajnak különféle nyilvánulásánál kiterjeszkedhetünk — s ki is kell terjeszkednünk — a művészet többi ágára is és az építészet, szobrászat, festészet egy-egy remekeivel lehet szemléltetni a művészi szép különféle fölfogását és formáit. A művészetek különböző kifejező formáinak megfigyelésére egyébként már a IV. osztályban Toldi tárgyalásánál is alkalmat ad Lehr Albert a tanárnak. Ugyancsak az irodalmi oktatás felső fokán az irodalomtörténetnélünk különösen szorosan kapcsolt művelődéstörténeti kitérések igen bő teret s alkalmat nyújtanak művészetünk megismerésére. Nagy hiba, hogy az irodalom tanítása közben használható képeknek és egyéb eszközöknek gyüteménye alig áll a tanár rendelkezésére, míg a külföldön már mintaszerű irodalmi múzeumokat találunk. De legalább használjuk fel azt, mi rendelkezésünkre áll!

Íme, mennyi alkalma van a magyar tanárnak az iskolai esztetikai nevelés előmozdítására! Csak arra vigyázzunk itt is, hogy száraz elméleti fejtegetésbe ne bocsátkozzunk. Stilisztikából, különösen a metrikából, rethorikából, poetikából rendszeres, összefüggő előadások tartása kárhóztatandó s nem egyéb időpazarlásnál. Weszely szerint a grammatika nem írni, a stilisztika nem szerkeszteni, a rethorika nem szónokolni, a poetika nem verselni tanít minket, hanem boncolni, műélvezni. Az irodalomban nem életrajzi, bibliografiai ismeretekre, hanem eszmeáramlatokra, korfestésre, világnézet kialakulására kell fektetni a fősúlyt. Névy László sem helyesli a szigorú történeti összefüggést, az írók életviszonyainak krónikus ismeretét s absztrakt jellemzést. Volf György is azt ajánlja ezekre nézve, hogy természetes mértékül annyit adjunk, amennyi az irodalmi termékek kellő megértésére elkerülhetetlenül szükséges. Ne alkalmazzunk világirodalmi mértéket, de viszont szükséges, hogy néha a világirodalomra is kiterjeszkedjünk, hisz enélkül homályos maradna irodalmunk számos iránya. A hangsúlyos verselést már az alsó osztályokban a szórend tárgyalásánál vagy szavalatok alkalmával

minden különösebb nehézség nélkül meg lehet magyarázni, úgyszintén az idegen versformákat is taníthatjuk, hisz a latin nyelv is ad a tanulónak némi előismeretet. — Hasonlóképen vagyunk a poetikával is. Rendszeres elméleti poetikára nincs szükségünk, hanem igenis szükségünk van az egyes olvasmányok poetikai fejtegetésére. Az így, közös munkával megállapított szabályok összefoglalását adja csak a poetika. Így tudja a tanuló a műalkotásokat valódi értékük szerint méltányolni s így ismerkedik meg igazán a műalkotás szabályaival. Kezdetben irányítsuk, vezessük a növendék ítéletét, de később mindinkább engedjük saját véleményének nyilvánítására. Így a szépnek ösztönszerű megérzését nem fogják öntudatlanul betanult frázisok, ferdén irányított tanulmányokat elnyomni. Kölcsey is azt tartja, hogy az örökös pórázon még a tudományban is szolgálélek nevelkednek. Ovakodjunk az irodalmi termékek korai s túlzó esztetikai fejtegetésétől, különösen a versboncolástól, mert ez lesz a jó ügynek megölője, hanem a tanuló eszme és tapasztalatkörén belül maradjunk. Ne kritizáljunk túlságosan, a műveknek ne hibáit, mint inkább előnyeit ismertessük meg, mert szükséges, hogy az író bizonyos eszményi magaslaton álljon az ifjú előtt. Jó szolgálatot tesznek e tekintetben Toncs Gusztáv és Loosz István: Költői olvasmányok (1897) és Prózai szemelvények (1911), Zlinszky Aladár: Szemelvények a nemzeti líra köréből, Greguss—Beóthy: Arany balladáit, Badics Petőfi, Váczi Berszenyi, Tóth Rezső Csokonai magyarázatai, stb., melyek a szükséges s lényeges magyarázatokkal szolgálnak költészetünk kiválóbb termékeink megértéséhez.

Magánszorgalomra keveset számítsunk, mert az olvasás — különösen kezdetben — magyarázat s fejtegetés nélkül nem teljesíti edző s művelő hatását, másrészt meg a növendékek nagy részében nincs meg a hozzá megkívántató lelkiismeretesség. Ezért problematikus még mindig a háziolvasmányok értéke. Csak akkor szabad már a felsőbb irodalmi oktatásban igénybe venni, ha a növendékek már eléggé hozzászoktak az olvasmányok feldolgozásához, kellő értékeléséhez s ekkor is csak a könnyebb irodalmi műfajok, pl. regények olvasása bizható a tanuló házi munkásságára, annál is inkább, mert hisz terjedelmük fölemésztene az iskolai irodalmi munkásság legtöbb idejét. Erődi Béla is igen keveset ajánl magánolvasmányul, hogy a tanulót túl ne terheljük s föl tudja dolgozni. Cserép József szerint is nagyon ingatag a háziolvasmányok értéke, sőt több tekintetben káros. A legtöbb tanulóban nincs ambíció, a másik meg iskolai kötelességének rovására olvas. Legjobb ha minél többet olvastatunk az iskolában. Bár mi is osztjuk nagyrészt aggodalmát, teljesen nem zárjuk ki a háziolvasmányt az irodalmi nevelésből, mert ha egyszer sikerült a tanulóban a helyes irodalmi érzéket fölkelteni, úgy nyert ügyünk van s a Tatár Péter, Ponson

du Terrail, Montepin, Féval, Gonrecourt, Born, Kock s Nick Karter-féle hatásvadászó szennyiratok helyett irodalmi becsű művek fogják az ifjú lelki táplálékát képezni.

Igen nagy akadálya az esztetikai oktatásnak az érzékiség, melyre Alexander Bernát is föl hívja a figyelmet: „Hiába mondjuk, hogy castis omnia casta, a serdülő ifjú még nem emelkedett a művészi szép objectív bírálatára.“ A művészetek s különösen a lírai költészet tárgyát leggyakrabban az örök, leghatalmasabb emberi érzés, a szerelem képezi nem ritkán erős érzéki formában megjelenítve és az amúgy is élénk fantáziájú ifjú nem a művészi alkotás esztetikai szépségébe, hanem leggyakrabban a mű anyagi érzékiségébe merül el. Pintér Kálmán is ajánlja, hogy a műtárlatok látogatásánál legyünk ovatosak, mert sok képnek inkább érzéki, mint művészi hatása köti le az ifjú figyelmét. A nevelésnek pedig nem feladata, hogy a növendék túlesapongó fantáziájának új tápanyagot nyújtson, hanem éppen ellenkezőleg annak veszélyes túltengését kell megakadályozni. Az irodalmi oktatásban ez el nem kerülhető, hisz költészetünk legremekebb alkotásainak tárgya ez érzelem. Éppen ennek tárgyalása teszi próbára a pedagógiai tapintatot, hogy a kellő mértéket eltaláljuk és a kellő komolyságot növendékeink lelkében is megőrizzük. Irodalmunk kényesebb helyei természetesen elhagyandók, mire már egy-két példát föl is említettem.

Végül nem mellőzhető, hogy a művészetek, különösen irodalmunk legújabb, ultramodern, szinte pervers irányzatára föl ne hívjuk a tanulók figyelmét. Hisz éppen azt látjuk, hogy e minden esztetikai szabályoknak s hagyományoknak hadat üzenő áramlat az ifjú nemzedék sorából tudja csak hivatoborozni, míg az irodalmi hagyományokat tiszteletben tartó komolyabb régi generáció ettől távol áll. Az iskolai irodalmi tanításnak pedig, mely a történelmi fejlődés fázisain vezeti végig növendékét, csak a múlt kultuszából, hagyományaiból fakadó nemzeti s irodalmi nevelés lehet feladata. Elismerjük, hogy nyelv szempontról minden visszaélése dacára sok új, árnyalatokban merészebb és gazdagabb asszociációkat alkotott, de az egész összhatása mélyen sérti nemzeti nagyjaink remekeiből táplálkozó esztetikai érzésünket.

* * *

Ezekben fejtegettük nemzeti irodalmunk kiválóan fontos és nagyhatású pedagógiai értékét. Láttuk, hogy nem hiában foglalja el helyét irodalmunk központjában, mert legalkalmasabb az iskolai valláserkölcsös és hazafias nevelés egységes megoldására s ennek jótékony, minden irányban kiterjedő hatása alól kerülhetnek ki esztetikailag is némileg

képzett igazi művelt ifjak. De minthogy az iskola befejezett műveltséget nem adhat, csak az erre való hajlandóságot s fogékonyságot fejleszt a helyes irányban, úgy nagy tévedés lenne minden eredményt az irodalmi neveléstől várni. Mindenesetre érezze az irodalmi tanár tárgyának kiváló fontosságát s igyekezzék annak legjobb tehetsége szerint megfelelni, de a többi tárgyak vezetői se érezzék magukat fölmentve az iskolai nevelés most vázolt föladata alól. Minden tárgy a maga körében bő alkalmat szolgáltat az ily irányú tevékenységre s ha mindezekkel párosul a tanár lelkesedése, szépért, jóért rajongó nemes egyénisége, úgy igazán ezáltal érjük el az iskolai nevelés eszményi egységét.

Tanulmányi kirándulás.

Május 20-ától 25-ig tartó tanulmányi kirándulásunkat, melyben intézetünk 52 tanulója vett részt Czimmermann Pál, Salánky István, Vajda Imre és Babos Dezső tanárok vezetésével, a csodás szépségekben gazdag aldunai vidékek megtekintésére szenteltük.

Az első napot Temesvárott töltöttük, ebben a nagy történeti múltú városban, melyhez oly sok dicsőséges, de még több ránk nézve szomorú emlék fűződik, melynek utcáin még most is meg-megcsap bennünket valami idegen levegő, mely a régi épületekből, szűk utcákból, rideg külsejű sáncokból, idegen nyelvű feliratakból árad. De ez a múltból kísérteni járó szellem egyre bátortalanabb lesz. Amint fogynak a sáncok és épülnek helyükön a szebbnél-szebb paloták, mintha ez a szellem is egyre törpülne. Helyet ad egy újabb, egy vidámabb, nekünk kedve ebb szellemnek, mely ezt a sokáig idegen várost velünk ismét egygyé forrasztja, a magyar kultúrának, a magyar nemzeti szellemnek erős várává teszi.

Temesvár igazi tipikus képviselője fejlődő vidéki nagyvárosainknak. Régi, legtöbbször szomorú emlékei és az új alkotások egymás mellett úgy tekintenek ránk, mint a férfikor felé közeledő ifjú szemei, melyekre a gyermekkor átélt keserőségei valami bánatos fátyolt vontak, de alóla merészen, lelkesen csillog ki a messzi jövőre megalkotott, gyönyörű tervekre tekintő, a jelen lázas munkájában égő a fejlődést, haladást napról-napra látó tetterő, férfias akarás és lelkesedés tüze. Olyan, mint egy forrongásban levő lélek, melyben még minden alakulóban van, de fejlődésének irányát látjuk, méreteit sejtjük s a hatalmas keretet, melyet számára szeretetük alkot, bizakodó képzeletünk ki is tölti. Olyan, mint egy épülő gyönyörű palota, melynek hatalmas méretei meglepnek, az állások fölé törő tornyai bámulatra ragadnak, a gerendák közül kilátszó diszítései elgyönyörködtetnek, s amint nézzük, képzeletünk egymás után fejt le róla mindazt, ami benne élvezetünket még zavarja és állítja elénk úgy, amilyen lenni fog.

A múlt, a jelen, a jövő különös, de mégis szép és megkapó keveréke tárul itt elénk.

Temesvár még az ellentétek városa. Egyik nagy terének házain a Kossuth-Platz feliratok olvashatók; a városház előtt, honnan az egész várost átalakító új szellem kiindult, áll az 1852-ben készült emlékszóbor, mely a város védőinek emlékét dicsőíti, akik szabadságharcunk idejében e fontos várat az osztrák kézben megőrizték. Igaz, hogy a szabadságharcot allegorizáló szörnnyeket lehordta már róla az új idők szele. Az elnyomó hatalom legfőbb erőssége, a várfalak és hármás bástyák helyén emelkedik az új piarista rendház és főgimnázium remek palotája, a magyar nemzeti szellem azoknál is erősebb bástyája. A Bach-korszak dicasterialis palotájában, az idegen hatalom fő fészkében most a magyar király nevében osztják az igazságot és nemzeti önállásunk egyik legszembetűnőbb intézménye, a m. kir. posta és táviró helyezkedett el. A legújabb, legmodernebb épületek mellett régi, komorhangulatú házak emelkednek, a nagyvárosias terekről, utcákról szűk sikátorok nyílnak, a Bega rozoga fahídja mellett alig pár lépésnyire új, művészies vasbetonhíd vezet, az izlésesen gondozott parkokon kívül vad bozótokkal, burjánnal benőtt területek választják el az egyes városrészeket, de közülök már épülő házak, csinos villák, gazdagon felszerelt iskolák, középületek palotái emelkednek és villamos-kocsik bűgnak, csilingelnek.

Átalakulás, rohamos fejlődés és az evvel járó ellentétek, harmóniába olvadni készülő diszsonanciák lepik meg itt az embert. Aki először látja ezt a várost, ezen ellentétes, különböző benyomások keltette hangulatok közt hanyódik, de a már kész eredmények és a jövő — első tekintetre szinte hihetetlen — fejlődés mindenütt előtörő csiráinak, rügyeinek láttára csak gyönyörködhetik, nagy jövőre hivatott nemzeti szellemünk erejébe vetett hite, bizalma csak erősödhetik.

Ezek a Temesvárt egy napig időző benyomásai, melyek a szegediek előtt e várost rokonszenvenné teszik. Szeged is rohamosan fejlődő város, mely napról-napra hontakozik ki régebbi alakjából s veszi fel külsőben és szellemben a nagyváros jellemző sajátosságait; de míg Szeged mindig magyar volt és magyar maradt s itt csak annak a fejlődését láthatjuk, ami mindig a mienk volt, ott a kialakuló nagy város mellett a hódító magyar szellem megbecsülhetetlen küzdelmét és diadalát is szemlélhetjük, mely nem csak magát a várost, hanem lassankint annak környékét is átalakítja.

Részletesen megnéztük a piarista rendházat és az egész országban legszebb és legmodernebbül berendezett gimnáziumot, a város legnevezetesebb utcáit és tereit, a belvárosi és gyárvárosi templomot művészi képeivel, a Dózsa-kápolnát, a volt kormányszéki épületet, délután pedig kirándultunk a Vadászerdőbe s megnéztük az ottlevő erdészeti iskolát.

Teljesen kifáradva tértünk éjszakai pihenőre, de másnap már kora reggel friss erőben indultunk Jaszenován át Ofaviczabányára. Az út eleinte egyhangú, de később, amint feltűnnek a délmagyarországi hegyvidék előfutárai, majd a Verseci-hegyek kupolái, egyre érdekesebb lesz s innen kezdve változatos, erdős, dombos vidéken át visz az út Oraviczáig, ahova 10 óra után értünk.

A város egy hosszú völgyben fekszik. Az egészet a főutca szeli át, melyből itt-ott mellékutcák nyílnak a hegyoldalra fekvő házakhoz, másutt, ha a völgy engedi, az utca is szélesebb lesz, vagy épen térré szélesedik. Igazi kisváros. Alacsony emeletes házai, rokkant földszintes épületei békésen férnek meg egymás mellett, nem irigykednek a pár újabb és igazán városias családi vagy bérházra s valamennyit szeretettel védelmezik a két oldalt elnyúló hegyek.

A délelőtt eltelt az elszállásolással, legnagyobb részét családoknál, délután pedig kirándultunk Marillavölgy-fürdőbe. Nehéz, de gyönyörű út volt. Nem maga az út, mely az előző esőzésektől sáros és síkos volt, hanem a vidék, melyen át vezetett, a kilátás, mely minden fordulónál magasabb és magasabb pontról mutatta az alattunk kanyargó völgyet, a felhők közül kibukkanó nap fényében játszó erdőséget. A hegyi források vize itt-ott vékony erekben csörgedezik le a hegyoldalra, máskor meg egész vizesedésben szakad le a sziklákra az összegyűlő nagyobb víztömeg. Az erdőség ünnepi csendje borul a vidékre. Egy-egy örömkiallítás, majd harsogó kacaj, ha valaki a síkos kapaszkodón kezével is segít járni, a szomszéd hegyoldalra vezető széles úton egy-egy kocsis elmosódó zörgése vall az emberi életre. A völgyben sziklákra táncoló patak egyhangú, halk zenéjére bólogatják fejüket a magasra nyúlt fenyők, inognak az alacson bokrok zöld galyai.

Majdnem két óráig tart az apró pihenésekkel megszakított hegymászás. A vidéket csak e pihenők alatt lehetett élvezni, különben az útra kellett nézni, mely állandóan kellemetlenkedéseivel fenyegetett.

A hegytetőről hirtelen lejtéssel a Marilla-völgybe visz az út, hol a kicsiny, de nagyon szép fürdő húzódik meg a hegyek alján, a ráboruló fák árnyékában.

Maga a kétemeletes fürdőcsarnok, mely mögül sudár fenyők tekintenek át s fonnak fölötte koszorút, virágos ablakaival mint a görög színház színpada helyezkedik el és körülötte félkörben sorakoznak a fák közé rejtett apró svájci házak, déli növényekkel pompázó szállodák, az olvasó- és zeneterem, földött sétaút, étterem; közöttük a gyönyörű park egyre emelkedő hegyoldalra; kanyargós sétaútjai lassan visznek bele a jól gondozott erdei utakba. A kisütő nap melege valami csodálatosan finom kékes pára lepte be a völgyet s adott valami különös színezetet a csendes vidéknek. Itt-ott egy-egy bágyadt tekintetű, fázékony embert vittek sietve az izmos karú szolgálk apró gyaloghintókon.

Egy órai pihenő és uzsonna után indultunk ismét hazafelé. Az út rövidebb, kellemesebb és érdekesebb. Nem a kanyargós hegyi úton jöttünk vissza, hanem a hegy oldalán egyenesen rohantunk le a völgybe a vizesés mentén. A kitörő öröm kiáltásaitól, hangos nevetéstől zengett a völgy, pedig fülig sárosak lettünk, mire leértünk a kényelmes kocsiuúra, mely magas fenyővel borított hegyek lábánál a kis patak mentén kanyarog Oravicza felé.

Innen kezdve az út tiszta élvezet. A két oldalt kísérő hegyek közt hangos csobogással ugrál kőről-kőre az ég kékségét, az erdő zöldjét visszatükröző kristálytisztaságú patak, melynek az imént még csak halk zenéje szűrődött fel hozzánk a magasba. Ebben gyönyörködünk, evvel örülünk s észre sem vesszük, hogy ismét a csinos kis telepen, Bányavölgyben vagyunk, melyet menet alig méltattunk nagyobb figyelemre. Akkor más cél volt előttünk; de most megállapodunk, elgyönyörködünk kis parkjában, csinos szállójában, a körülövező hegyekben. Elbúcsúzunk kis patakunktól, mely itt egy mélyedésben széles tóvá gyülemlik össze. Kristálytisztasága odavan, nyírkos vízi növények, békanyál lepik el partjait. Csak felszíne csillog már, amint kölcsönzött kékes-zöld színét megvilágítja, fényes sávokkal megaranyozza a nyugodni térő nap fénye.

A tóparti kis nyári csárdából egy harmonika meg valami pengető hangszer sajátságos együttese, egy-egy nekibúsult vagy nekiszilajodott nóta kurtantása száll végig az alkonyatban.

Bent a város végén a májusi ájtatosságot végző hívek érzéstől átizzott éneke s a bűgő orgonahang rezeg át a napfényben égő ablakokon.

Gyönyörű délután volt.

A következő napot Aninán töltöttük. Félnyolckor indultunk, kissé hűvös, de elég tiszta időben. Igazi hegyi vasút. Mintha nem is fontos gazdasági célokat szolgálna, hanem csupán az utazók gyönyörködtetésére építették volna. Minden fordulónál, minden viadukt és alagút után új szépségbe tűnik fel az egyre vadregényesebbé váló vidék. A figyelem, érdeklődés egy percre sem lankad, csodálkozásunk egyre újabb és újabb tárgyakat talál. Egyik hegyoldalról a másikra kúszik a vonat, néha nagy kerülőkkel majdnem egész kört írva le, de közben jó pár méterrel emelkedik, máskor egy merészebb viadukttal rövidíti meg az utat mély völgyszakadék fölött. Ha a keresztül-kasul húzódnó hegyek beszorítják, egy-egy alagúton át menekül a kelepcéből. A néha teljes napfényben fürdő, máskor árnyékba merülő vidék oly szép, hogy elfeledtetni velünk a pálya merészségét és csak akkor érzünk valami elfogódást, mikor egy-egy hosszabb viadukton haladunk át, vagy a pálya mellett alig egy lépésnyire majdnem függőlegesen esik le a hegyoldal pár száz méter mélységbe. Közben számláljuk az alagutakat, hogy megláthassuk az egyik bejáratánál a híres Madonna-képet, de az ötödik-hatodiknál már összezavarjuk; a gazdag haragos-zöld erdők, a kibukkanó kopár sziklafejek, a völgyfenekén

kanyargó, csillogó vízerek, a halvány-kékbe vesző hegyormok csak gyönyörködni engednek. Bajos a számlálgatás. Mikor pedig elénk tárul a Zsittinivölgy csodás szépsége, minden egyebet elfelejtünk, ezt szeretnők nézni hosszanhosszan, hogy képe soha el ne törlődjék emlékezetünkben. S mikor a pálya legmerészebb viaduktjára ér a vonat, nem is nézünk a következő alagút felé, hanem hol az egyik, hol a másik ablakon bámulunk ki, hogy a hosszában áttekinthető völgy minden szépségét szinte magunkba szívjuk. Egy-két perc — és az alagút sötétsége nyeli el a vonatot. A Madonna-képet itt kellett volna megfigyelnünk. De az újabb hegysorok, újabb völgyek megúnhatallan változatossága bőséges kárpótlást nyújt.

Tizenegy órakor érünk Aninára. A hosszú völgykatlan két oldalát erdőség borítja, két végén keresztben húzódó hegysorok zárják el, középen hosszsan sorakoznak az apró, de csinos munkásházak, a nagy gyártelep, a bányalejáratok s közben füstölgő tornyokként merednek az égbe a gyárkémények; a völgyet elzáró magaslatokon fekszenek Stájerlak elszórt villái.

Ebéd után a gyártelepet néztük végig. Az inkább csak gyönyörködni akaró embernek legjobban tetszenek a kokszkemencék. A sodronypályán ideoda járó vaskutyákat csak meg kell tölteni egy külön épületben zúzott, mosott szénporral, a többit elvégzik a gépek. Szállítják, a kemencébe öntik, lesulykolják, kiégetik és a nagy izzó tömeget lassan tolják ki ismét a szabadba. Nagyon érdekes látvány. A nagy fehéren izzó tűzfalra, mely jó pár lépésnyire égető meleget áraszt, két vastag sugárban bocsátják a vizet. Mérgében sötét füstfelhőt ereget, dühösen serceg s ha egy pillanatra elfeketedik is, újra izzásba jön. Csákyákkal testét darabokra tépik s az izzó tömeg legyőzve terül el a földön. A bőven ömlő víz lassankint megöli s a fehéren izzó tűz helyett alaktalan, fekete kocszdarabok hevernek.

Nem kevésbé érdekes az öntőműhely sem. Egy nagy színt foglalnak el a mintázók, kik meglepő gyorsan formálják a különböző mintákat a legprimitívebb alakoktól a majdnem művésziesekig, a kicsinyektől az óriási csövekig és gépalkatrészekig. Ezekbe öntik aztán az izzó, folyékony vasat, mely a megnyitott olvasztóból tüzijátékként szikrázva folyik a hosszú nyelű edényekbe. A munkások majdnem futva viszik az égő folyadékot, mely siseteregve tűnik el a minták üregébe és apró lángnyelveket gyűjt az átizzított agyagmintákon.

Bámulatos az a könnyedtség is, mellyel a zömök, izmos gépek az öntött vasalkatrészekkel, vasrudakkal bánnak. Egy nyomásra szabályos alakot és nagyságot ad a gép az érdes vasszegeknek, lyuggatja át a vaslemezeket, tőri egyenlő darabokra a vasrudakat. A faesztergályos sem dolgozik könnyebben, mint itt ahogy szedik le a gépek a hideg vasról a csillogó forgácsot. Egyhangú, szabályos ritmusú kopogás, zökkenés kíséri e játéknak

tetsző, de titáni erőt követelő munkát. Az olaj vastagon csurog a gépeken, mintha kormosan izzadnának a folytonos munkában.

Majd az öntött vasedények, lábasok, fazekak termeit nézzük végig, míg oda nem érünk, ahol a disztárgyak, szobrok készülnek, csinosodnak. De itt már egyre jobban kell sietnünk, mert az idő múlik s bukdácsolva törtetünk át az elrepedt vagy rosszul sikerült öntvények halmaza között az egyik szénbánya lejárathoz.

Gépháza csodálatra indít. Egyetlen ember kezeli a felvonó készüléket, az ő éberségétől, ügyességétől függ annyi ember élete. Nyugodtan ül székeben, egyik kezével indítja a gépet, a másikkal egy pillanat alatt megfékezi. Szemei a jelző készülékeken járnak, amelyek mutatják a felvonó járását, a mélységet, ahol van, az indulás, érkezés, gyorsítás, fékezés idejét, szóval mindent, ami csak szükséges. A hatalmas kerék, melyről lassan csavarodik le a vastag kötél és nyúlik át a tárnalejáró fölött majd előre, majd visszafelé forgó kerekére, pontosan engedelmeskedik minden kézmozdulatának és egy pillanat alatt megáll, ha a fékező nagy vashengert hozzászorítja.

E biztonság láttára többen kedvet is kaptak, hogy a tárnába leszálljanak és a vezető mérnök úrral együtt bányaszlámpákkal felszerelve le is mentek. Benyomásaikról elragadtatással nyilatkoztak, de a külső jelek nem egészen álltak összhangban e nyilatkozatokkal. A lift nagyon elhamarkodva siet lefelé.

Az idő letelt, az állomás felé kell tartani. Ujra végig élvezzük a gyönyörű utat s most már a Zsittini völgy hídjának túlsó végéről visszatekintve az alagút torkába, meglátjuk a híres Madonna-képet is. Az alagút folyósóján eleinte egészen végigláthatunk, de amint vonat halad, az alagút fordul, nyílása egyre összébb szorul, az áttörő világosság hosszú, fehérruhás nőalakot mutat: az Immaculatát.

Lassan haladunk lefelé. Az este egyre sűrűbb fátyollal borítja be a hegyeket, a lámpa fénye egyre erősebben tükröződik vissza a kocsi ablakáról, mely lassankint fekete tükörré válik. Csak az állomások, majd Oravica utcáinak lámpafénye tör át rajta.

Ez az út még szebb volt, mint a tegnapi.

Oravicáról már reggel félhétkor indultunk Báziás felé. Jaszenováig az út ismétlés. A harmadszor feltűnő Verseci-hegyek már jó ismerőseink. Jaszenova után csak Fehértemplom tornyai, magasra nyúló épületei, csinos állomása vonja magára figyelmünket, mely már itt is csak a nehezen várt Duna után leskelődik. A várakozás türelmetlenséggé fokozódik, míg végre megcsillanik a messzire látszó füzesek közt ezüstös vize.

Az állomásról egyszerre a szomszédos kikötőben váró hajón termünk, mindenki a fedélzetre iparkodik és csak itt érünk rá alaposabban megnézni

a merészen és mégis fönséges nyugalommal forduló nagy vizet, a forduló pontnál feltűnő, lassan közeledő gőzhajót, mely később mellettünk köt ki, az apró csónakokat, a csinos dombokkal szegett szerb határt, majd a hegy lábánál meghuzódó bázisai állomást, magát a kicsiny, de szépfekvésű telepet. Közben rendezkedünk, elhelyezkedünk, s erős lapátveréssel indul is már a hajó nagy kanyarodással a víz közepére.

A vékony felhőrétegen átszűrődő napfény egyre halványabb, a felhő nagy ijedelmünkre egyre sötétebb lesz. „Hát ez az idei kirándulásunk fénypontja?” tör ki az elkeseredés mindenfelől. A megszakadt felhők közül kinevető nap csak játszik velünk, elbújik ismét s mikor a szerb part első állomásán, Gradistyénel kikötünk, hosszú vékony szálakban megered az eső. A kikötőben összecsoportosuló emberek szétoszlanak, lassan bandukolnak a térre nyíló utcákba, csak a tarka ruházatú határrendőrök tartanak ki éberen őrködve a kikötőhidon. Indulóban vékony esőfátyolon át nézzük a csinos kis Gradistye városias külsejét.

De az eső csakhamar elállt, sőt lassankint a nap is kisüt s a majd borult, majd derült ég érdekes világításában nézhetjük végig az Alduna leírhatatlan szépségű vidékeit.

A parton lépten-nyomon feltűnedező várromok a régi, nagyszerű küzdelmekkel teli mult fönséges emlékét őrzik s amint a belőlük kiáradó hangulat a természet remekműveinek ránk gyakorolt hatásával lelkünkben fel-emelő harmóniába olvad, úgy érezzük magunkat, mintha egy régi, fönségesen szép szentélyben járnánk, melyet évezredek hite, bizalma, reménye szentelt meg, melyben a csodák misztikus szelleme él, de amit józan szemmel is csak bámulattal szemlélhetünk; szentélyben, ahol a mult most is él, s ahol a jelen a mult hangulatába vesz.

A hajó halk, egyhangú zakatolása lelkünket mintegy visszaringatja gyermekkorunk álmaiba, felújul bennünk minden átélt szépnek tiszta emléke, lelkünk megtisztul, békés, kellemesen komoly hangulat szállja meg, olyan, amilyenből a mély erkölcsi tartalmú, naiv szépségű mesék vagy hősmondák fakadhatnak. A természet szépségeit, a tisztult művészet legremekebb alkotásait csak gyermekesen naiv lélekkel élvezhetjük igazán. Aki nem tudja magát ebbe a hangulatba beleélni, hidegen hagyják. A vallás, a természet, a művészet tisztult lelket követelnek.

Nem hiába tulajdonít az egyes vallások felfogása olyan misztikus tisztító hatást a víznek. Sehol oly könnyen nem juthatunk ezen emelkedett hangulatba, mint a nagy vizeken vagy nagy vizek láttára. A Duna majd kiszélesedő, majd összeszoruló, majd komor szépségű hegyi tavat utánzó, de mindig méltóságosan sima vize így visz bennünket egyre beljebb a mesék hangulatos világába.

A Babakáj gubbasztó sziklája, mint egy mesemondó vén anyóka ül a víz közepén, mintha varázsló szereivel ő idézné fel előttünk a sok szépet, mely szakadatlan láncolatban tűnik fel előttünk, halk, monoton beszédében a mult története, még a tegnapi is, mesévé szépül és a mesék valóvá lesznek. Szent-Lászlóvár, Galambóc messziről játékvárhoz hasonlító romjai a mesemondó öreg első diszletei. Szinte látjuk a küzdelmeit is, a sok százados zivatarok első villámlásait s megjelenik előttünk Rozgonyi Cicelle mesévé szellemült alakja.

Ebben a különös környezetben még az egyre merészebbé váló Széchenyi-út is mesés lények munkájának látszik s a Baross-emléktábla is mintha rég letűnt idők, a mult ködébe burkolt emberek emlékét hirdetné.

Egyre jobban közeledünk a Duna veszedelmesebb helyeihez, de e veszedelmes helyeknek mi már csak szépségeit élvezzük. A sziklaparton három emléktábla is hirdeti azt a sok és nehéz munkát, amit Tiberius, Vespasianus és Domitianus császárok idejében végeztek itt a római légiók, hogy a hajóvontatást lehetségessé tegyék. Mi már könnyedén siklunk át gőzösünkkel a kimért hajóúton, hogy az azon kívül lappangó sziklazátonyokat elkerüljük.

Csodálkozva nézzük a Grében-fok 191 m. magas sziklafalát, melyet a szabályozás munkálatainál levágtak és így 150 méterrel szélesítették meg a Duna medrét, mely a levágtott szikla fölött is majdnem 3 méter mély. Majd a Juc-zuhatag óriás méretű csipkefodraiban gyönyörködünk. A felszínig törő sziklákon fehéren tajtékzó, csillogó habokban törtet át a víz.

Ezer gyönyörűséget ad a partalakulatok kifogyhatatlan változatossága, hegyszakadékok és vízmosások, erdőségek és kopár sziklafalak, várromok és bányatelepek, míg lassankint a Kazán megdőbbentően szép bejáratához jutunk. A Duna itt egy komorfenszerű hegyi tóhoz hasonlít, melyet körös-körül meredek sziklahegyek zárnak be. Árnyékuk fodrosan, sötéten borul a vízre. De amint a hajó fordul, kinyílik előttünk a Sucara mare 300 és a Mirocs planina 400 méteres gyönyörű alakú hegyek közt a nem egészen 190 méter széles kapu, mely előtt a víz közepén megint ott ül egy mesemondó sziklaanyó, mintha újra megjelent volna előttünk figyelmeztetni, itt vigyázzatok, ez az én igazi birodalmam.

A Nagy-Sucaru itt negyedfél kilométer hosszúságba egész meredeken lép bele a vízbe. A Széchenyi-út világhírű tervezője, az aldunai szabályozás öröknevű nagy munkása, Vásárhelyi Pál, kinek poétikus ércszobra ékesíti a mi Széchenyi-terünket, az utat itt boltozatosan vésette bele a sziklába és oldalát kőpárkánnyal szegette be. Az emberi munka merész nagyszerűsége harmónikusan illeszkedik a természet remek alkotásaiba.

De az emberi munka merészségét felülmúlja a Punicova patak, mely a Nagy-Sucaru hegyet félkilométer hosszúságban átfúrva ömlik a Dunába. Félkilométerrel lejjebb van a Veteráni-barlang, honnan 1692-ben 700 ember 5

ágyúval másfél hónapig tartotta vissza a törökök tulnyomó haderejét. Sok harcnak volt színhelye e barlang és környéke, de e harcok közül egy sem volt oly fontos, mint az, melyet Széchenyi és Vásárhelyi vívtak meg e barlangból, hol sokat tartózkodtak, a közlekedés útjában álló, szinte legyőzhetetlennek látszó természeti akadályokkal.

A Nagy Sucaru lassankint kifárad, hirtelen hátravonul, de a szerb parton a Nagy-Stirbetiu lép helyette előtérbe és a Kis-Kazánt alkotja, majd a Kis Sucaruval a Dunát harmadfél-száz méterre szorítja össze. De mintha a kis hegyek merészségben versenyezni akarnának a nagyobbakkal, a Kis-Sucaru meg a Kis-Stirbetiu, mely a nagyobb helyére lépett, összefognak és a sík vidéken két kilométernél is jóval szélesebb vizet 150 méterre szorítják össze.

Itt a Kazán legszűkebb szorulatánál hirdeti a sziklafalba illesztett emléktábla Széchenyi örök érdemeit. Itt végződik Traján császár útja is, melynek a sziklafalba vésett, Kr. u. 100—101-ből származó nyomai az egész Kazánon átvezetnek. Az elpusztult alkotás nyomai párhuzamosan haladnak Széchenyi útjával, azért került tán emléktáblája is szembe Traján táblájával, mely a nagy császárnak, a haza atyjának dicsőségét hirdeti, aki a hegyeket levagdosva (montibus excisis) gerendákra (anconibus sublati) építette csodálatos útját.

Míg a régi mult csodálatos emlékeit, az újabb kor nagyszerű alkotásait, a természet remekbe alkotott csodáit szemléljük, az emberi ész és munkabírás szédítő nagyságát csodáljuk, egy érdekes jelenet a komikumot állítja a nagyszerű környezetbe. A Kazán alsó szorulatánál, közel a Traján-táblához, egészen a sziklapart mellett evezett egy szerb halász kis csónakján. A hajóskapitány nem vette észre az árnyékban szinte elvesző csónakot és nem állította meg a gépet, mint ilyenkor szokás. A fölvert hullámok egyre erősebben ingatták, himbálták a halászt, ki ijedten menekült egy kis sziklaöbölbe, ugrott ki a keskeny partra, mikor a hullámok már a csónakba is kezdtek becsapkodni. De ekkor már a kerekek elpihentek, nem verték a hullámokat, a víz lecsillapult s a halász megkönnyebbülve folytatta útját.

A sziklapartok lassankint elmaradnak, nem rajzolódnak fekete árnyékkal a nagy mélységet sejtető sötét vízfelületre. A hegyek távolabb álló dombokká szelidülnek, a meder kiszélesedik és egy gyönyörű fekvésű öblöt is alkot, melyet félkör alakban lankás dombok vesznek körül. Feltűnik a hegyek alján fekvő Orsova, a vízből kiemelkedő Ada-Kaleh, Szerbia hegyei mellett Románia határhegyei.

Hálás pillantással veszünk búcsút a csinos Margit-gőzöstől, mely e szép vidékeken igazi gyengédséggel hordozott meg bennünket. Amint a kikötőknél megfordúlt, mintha figyelmeztetni akart volna, hogy a kíváncsiságtól hajtva ne nézzünk mindig csak előre, hanem hátrafelé is, mert így új beállításban új szépségeket láthatunk, néha megragadóbbakat is. Mikor a legszebb helyeken

jártunk, meglassította útját, hogy kigyönyörködhessük magunkat és a legzordabb helyeken, mintha velünk együtt érzett volna, még a szíve dobogása is elállott és halálos csendben siklott át a sziklapartok között. Füstfelhője hosszan elnyúló fátyolként úszott utána.

Végigjártuk Orsova gyönyörű Duna-sorát, majd a mögötte őrtálló hegyre kapaszkodtunk fel, hogy a magasból letekintve gyönyörködjünk a kiszélesedő, nagy kanyarulatban forduló vízben, a szép szigetben és a magyar határról áttekintsünk Szerbia és Románia területeire.

A tarka népség Orsova utcáin mutatja, hogy három ország határán vagyunk, melyek között itt felejtettek egy darabot a török világból is. Ezt nézzük meg a hátralevő időben. Csónakokra szállunk. A török evezősök biztos kézzel irányítják a síma vízen szerszámukat. Egy kis park mellett kötünk ki, az osztrák-magyar katonai kirendeltség kaszárnyája mellett. A szuronyos bakák az osztrák-magyar protektorátus eleven hirdetői. Amint a várbástya kapuján belépünk, a török világba jutunk. Egyszerre öt-hat török is kínálhatja kifogástalan magyar nyelven cifrábbnál-cifrább dobozokba rakott cigarettáit, a szűk bazár-sor minden boltjában halomszámra állnak a szivaros, cigarettás dobozok, az édességek, apró emléktárgyak, levelezőlapok, albumok. Rózsacsokrok borítják a kávékertek — nem házak — asztalait; kis gyerekek, lányok úton-útfélen is kedveskednek velük. Megnézzük az egyszerű török mecsetet, de a szent szőnyegre lépni nem szabad, gyilkos tekintetet vet a feléje közeledőre a török „sekrestyés.”

A mecset a vársánc oldalában épült egyszerű egyemeletes bérházhoz hasonlít. Egyik részét az iskola foglalja el, másikat, melynek ablakai már a mi templomablakainkhoz hasonlítanak, maga a mecset. Ez egy meglehetősen nagy díszteremhez hasonlít. Az ajtóval szemben áll a cifra, oltárszerű emelvény, gyertyákkal gazdagon megrakva. A terem falait török feliratok, arabeszek ékesítik, padlóját értékes keleti szőnyeg borítja, melyre csak igazhitű léphet a bejáratnál sorba állított papucsokban, ha előbb a szabadban levő nagy kőedényekben megtisztálkodott. A mecset mellett nyúlik fel a karcsú minaret, mely a szigetet borító fák lombjai fölé emelkedve messziről hirdeti, hogy ez a hely nem olyan, mint ahol eddig jártunk.

A sziget végéről betekintünk a Vaskapu csatornája felé. Jó messzelátó megmutatja kőgátjait.

Kávészás után visszavezünk Orsovára a pénzügyőrség vámházához és a Korona-kápolna felé indulunk. Parkját a Cserna tavalyi rakoncátlanokodása nagyon megviselte. Legnagyobb részét vastag, repedezett iszapréteg borítja, a sudár jegenyefák törzsén lehet még látni a vízállás magasságát.

A csinos kis kápolnában a Patrona Hungariae szobra áll, lábai előtt egy üregben, azon a helyen, hol a koronázási jelvények elásva rejtőztek, e

jelvények képmásai vannak. A kápolna falát zöld repkény borítja, föléje a jegenyék magasra emelkedő koronája borul.

Megnéztük az emléktáblával jelölt házat is, ahol Kossuth Lajos szabadságharcunk leveretése után utolsó éjjelét töltötte magyar földön.

Orsováról reggel hat órakor indultunk Herkules fürdőre, az állomásról kocsival be a telepre. Mind a két út tele van természeti szépségekkel, de egészen elfelejtjük őket, ha a fürdőt és a Cserna-völgyét bejárjuk.

A természet és építő művészet keltek itt versenyre. A szebbnél szebb szállók, fürdők, remek palotasort alkotnak. Bejáratuknál márványtáblák örökítik meg fejedelmi látogatóik emlékét. Finom izlés, előkelő fényűzés jellemzi valamennyit. De az építészet, kertészet minden szépsége csak e gyönyörű keretben érvényesül igazán. Minden palota plasztikusan domborodik ki a háttér haragos-zölderdejéből, mely igen sok helyen alig észrevehetőleg megy át a gyönyörűen gondozott, délszaki növényekkel, színes virágokkal pompázó parkokban.

A hosszan elnyúló völgyet két hegysor zárja be. Lomberdők, fenyvesek váltakoznak rajtuk, kopár sziklafalakkal. A völgy közepén éles sziklák közt halad az örökké zúgó Cserna mély medrében. A lerombolt hidak maradványai mutatják, milyen pusztítást tud végezni, ha megárad.

Amint a fürdőtelepről kieriünk, a Cserna völgyében folytathatjuk útunkat. Ennél kedvesebb helyet egész útunk alatt nem láttunk. A völgyfenéken zajong a szürkés-zöldes patak fehér tarajos hátával, az összeszoruló hegyek erdei beárnyékozzák, a lombjukon átsütő nap fénypontokkal és sávokkal hinti be. A kopár sziklacsúcsokon elszórva emelkedik egy-egy árva fenyő. Alig van annyi helye, hogy a lábát megvethesse. Némelyik előre hajolva nézeget le a völgybe, mintha le akarna ugrani, a másik elhagyatott magányában is büszkén emeli fel fejét. A hegyoldalban tátong a lombok közé rejtett titokzatos Rablóbarlang.

Legszebb a Cserna ott, ahol apró vizeséseket alkot. A símára csiszolt sziklákon néhol vékony rétegben csúszik le, mintha a szikla üvegbe volna burkolva, vagy vékony erekben csurog át repedésein, máshol meg óriás robajjal szakad le, pezseg és forr, tajtékot tús s később a gyöngyökben felszálló légbuborékok finoman áttört csipkéhez teszik hasonlóvá a hófehér vizet. A zúgás olyan erős, hogy a hidépítő munkások csak jelekkel érintkeznek egymással.

Monoton moráját végnélkül tudná hallgatni az ember, mert e moraj beszédes, mesemondó zene. Hangulata van, mely magával ragad, jó kedvre indít. Elfeledteti velünk önmagunkat, lelkünk beleolvad a környezetbe, eggyé leszünk vele és szinte nehéz megválnunk tőle. De a le-lecseppenő esőcseppek udvarisan hazatérésre figyelmeztetnek s alig érünk szállásunkra, szakadó zápor kezdi fűroszteni a pipáló hegyeket.

Délutánra azért ismét kiderül, megmászhatjuk a Schneller és Corinini magaslatokat, megnézzük az izzasztó barlangot, hol erős morgással tör fel a sziklahegy belsejéből a forró gőz. Gyönyörködünk a fürdőtelep szépségében mely a magaslatról egyszerre áttekintve még megkapóbb. A meredek hegyoldalon toronyiránt törtetünk le. Mire a telep ritkaszépségű fasorán végigmegyünk, újra szakadni kezd az eső, mintha csak épen a hegymászásra akart volna egy kis időt adni.

Éjszaka úgy-ahogy kipihenjük magunkat és még reggel hét óra előtt indulunk Temesvár felé Karánsebesen, Lugoson át. Új szépséget már nem igen tud nyújtani a vidék; csak az éjszakai hidegben hóval belepelt hegyek, a tavalyi árvíz még mindenütt látható nyomai, a pálya mellett haladó hegyi folyók, épülő hidak keltenek érdeklődést. Kifáradtunk. De azért lelkesedve olvastuk a rendkívül hosszú Porta Orientalis alagút bejáráján a büszke felirást: Ad orientem.

Egy óra felé ismét Temesvárra értünk. Ebéd után megnéztük még a józsefvárosi Miasszonyunk-apácák nagy nevelőintézetét és iskoláját, de már jobban szerettünk volna otthon lenni. Az idő sem volt kellemes, megint zuhogott az eső. Lassankint mégis eltelt, indulhattunk. A hátralevő háromórás út most már szinte rövidnek tetszett. Nyolc órára a Himnuszt énekelve érkezünk meg a szegedi állomásra minden nagyobb baj és kellemetlenség nélkül.

Babos Dezső.

IV.

Adatok az intézet történetéhez.

A) Az intézet állapota.

1. *Tanári testület.* Az 1910—1911. iskolai évben a tanári testület tagjai voltak: az igazgató, 20 rendes, 3 rendkívüli, 1 óraadó tanár és 2 rendes torna-tanár. A nem róm. kath. vallású hittanárok száma: 5. Összesen: 32.

A tanári testületben ez iskolai évre a következő változás történt: Both Ferenc dr.-t a magyar kegyes-tanítórend kormánya Temesvárra nevezte ki házfőnöknek és igazgatónak, Kolozsváry Lajost Kolozsvárra, Pesovár Ambrust Vácra, Szabó Mihály dr.-t pedig Veszprémbe helyezte át. A rendkormány intézkedéséből a következő új tanárokat kaptuk: Kövesi Lajost a váci főgimnáziumtól, Balanyi György dr.-t és Révai József dr.-t a rend budapesti, Tóth Lajost annak kolozsvári tanárnevelő intézetéből. A katonai gyakorlatok és céllövés vezetésével a ker. parancsnokság Molnár Adorjánt, az 5. honvédgyalozezred hadnagyát bizta meg. Schindlberger József okl. h. tornatanárt a vkm. 11336—1911. sz. rendeletével intézetünkhöz rendes tornatanárnak nevezte ki.

A tanári testület az 1910—1911. tanévre aug. hó 29-én alakult meg. Ezen alakuló gyűlésen az igazgató bemutatta a tantárgyak felosztásának tervezetét, kijelölte az osztályfőnököket, megállapította a tanárok egyéb munkakörét. Tüzetes megbeszélés tárgyát képezték az ifjúság szellemi és erkölcsi érdekeit illető első teendők.

A tanárok egészségi állapota az egész iskolai éven át elég kedvező volt. Hosszabb ideig csak Torma Károly volt beteg, a kit 3 havi betegsége alatt a tanári kar szakszerűen helyettesített. A többi helyettesítés csak rövid ideig tartott.

Kegyelettel emlékezünk meg intézetünk egykori büszkeségének, *Várad* Károly székesfehérvári tank. kir. főigazgatónak elhúnytáról.

Boldogult rendtársunk 15 évig volt intézetünk buzgó tanára, a midőn rendünk kormánya Debrecenbe szólította rendünk egyik akkor még igénytelen, de szép jövőjű telepére, hogy a négyosztályú kis

intézetet fejlessze és a régi rozoga épület helyébe célszerű, modern épületet emeljen. Váradi Károly lelkesedéssel fogott feladata megoldásához s a rövid 5 év, a melyet Decrecenben töltött elegendő idő volt neki arra, hogy küldetését a legszebb siker koronázza. Rendtársainak kényelmes otthont, a tanuló ifjúságnak célszerű iskolát emelt s bölcseségével, jó modorával rendtársainak és iskolájának tekintélyét emelte. Az ekkor már jónevű tanférfiút az 1904. tanévben még szélesebb működési térre szólította a tanügyi kormány, midőn a székesfehérvári tankerület élére állította, hogy alapos tudását, gazdag tapasztalata kincses bányáját, életbölcsességét az egész hazai nevelés-tanításügy javára gyümölcsöztesse. Váradi Károly fényesen beváltotta a hozzá fűzött reményeket, a gondozására bízott tanárkaroknak legszorgalmasabb munkatársa, az ifjúságnak igazi atyja lett. Ennek legszebb bizonyítéka az a szeretet, a mely súlyos betegsége alatt s az az őszinte részvétel, a mely temetése alkalmával nyilvánult.

A tanügy nagyérdemű munkásának elért sikereit megőrzi intézetünk évkönyvei, a jó kartársnak és hű barátnek emlékét pedig szívükbe zárták kartársai, elsősorban mi, a kik első munkatársai voltunk.

2. *Az iskolai év megnyitása.* Aug. hó 30-án és 31-én tartottuk meg a javító-, pótló-, fölvételi- és magánvizsgálatokat.

A beiratások szept. 1., 2., 3., és 4. napján voltak. A két első napon csak helybeli tanulókat írtunk be, a két utolsón vidékieket.

Az iskolai évet szept. 5-én ünnepélyes „Veni Sancte“-vel nyitottuk meg s 6-án megkezdettük a rendes tanítást, mely zavartalanul folyt az egész iskolai éven át.

Beiratott az egész tanév folyamán 795 tanuló. A múlt tanévhez képest 33 főnyi apadás mutatkozik. Ezen apadás a tehetségtelenebb tanulóknak a praktikus pályákra irányításából eredt és nem a jelentkezők hiányából. A három I. osztályra most is oly számosan jelentkeztek, hogy a megengedett 60 maximális szám betelte után kiszorult 35 tanuló, akik közül a vkm. vett fel szám felett a három I. osztályra együttvéve 13 tanulót. Kiszorult a két II. és a VI. osztályból is 14, illetőleg 4 tanuló, akiket a vkm. kivétel nélkül mind fölvett a 102150—1910. sz. engedélyével. Osztálytermeink nagysága és az ülőhelyek száma lehetővé teszi ugyan az ily számfölötti fölvételt, a tanulmányi előmenetelnek azonban csak kárára válhatik; mivel pedig, mint látható, a jelen tanév elején már a három I. osztály sem volt képes az összes jelentkezőket befogadni s mivel úgy az áll. főgimn., mint a főreál 2—2 első osztálya és a polgári iskolák összes I. osztályai beteltek, a harmadik főgimnázium felállításának szükségessége nyilvánvalóvá lett.

Intézetünkben összesen 14 osztályt nyitottunk meg: 3 első, 2 második, 2 harmadik, 2 negyedik, 2 ötödik, 1 hatodik, 1 hetedik és 1 nyolcadik osztályt.

3. *Az intézeti épület.* Az épület minden oldalról szabad, a helyiségek világosak, könnyen szellőztethetők s az egészségügyi követelményeknek megfelelők. Az intézet folytonos fejlődése miatt azonban már nem rendelkezik elégséges termekkel. Ezért a tankerületi kir. főigazgató úr hivatalos látogatása alkalmával ismételten sürgősen megkövetelte az épület kibővítését. Követeli egy, a modern igényeknek mindenben megfelelő tornacsarnok építését, mert a mostani tornaterem 154 és fél négyszögméter alapterületével semmikép sem felel meg ezen intézetnek, melynek csaknem minden osztályában megvan a maximális 60 tanuló. Ennyi tanulóval, ily szűk helyen, melynek jórészt a tornaszerek foglalják le, mivel nincs megfelelő tornaszertár, nem lehet rendes tornagyakorlatokat rendezni. Különben is elavult és alig fűthető be. Nincs az intézetben görögpótló tanterem, nincs hely a filológiai múzeum számára, nincs természetrajzi előadó-terem és ifjúsági könyvtárhelyiség; e két utóbbi ugyanis osztálytermékké alakították át a párhuzamosítások folytán. A díszterem annyira szűk, hogy az intézet ünnepélyein, melyeken a város közönsége is megjelenik, a nagyszámú ifjúságnak nincs helye. Ezekben a hiányokon úgy lehetne segíteni, ha a fenntartó város a tornacsarnok helyén egészen új, kétemeletes épületet emelne, amelynek földszinti részén a tornacsarnok kapna helyet, amely egyszersmind iskolaünnepok tartására is alkalmas lenne, az első és második emelet pedig az iskola többi céljaira szolgálna.

A szükséges szárnyépület emelését a tanügyi kormány is elrendelte 81621/1909. sz. leírataiban, mire a városi tanács megbízta a mérnöki hivatalt a tervezetek elkészítésével, a kedvezőtlen pénzügyi viszonyok miatt az építkezés kérdése azonban eddig megoldatlanul maradt. De össze óhajtja kötni az iskolafenntartó város a szárnyépület kérdését a harmadik főgimn. kérdésével is, mert ha ez a közeljövőben létesül, úgy a tanulók számának apadásával csak az új tornaterem építése válik szükségessé.

4. *Egészségügy.* A tanulók egészségi állapota a lefolyt tanévben megnyugtató volt. Vörheny, kanyaró csak szórványosan mutatkozott.

A tanulók egészségügye az iskolaorvos ellenőrzése alatt áll, aki a tanév elején, hivatalos megvizsgálás után véleményezi az igazgatónak azon tanulókat felmentését a tornázás alól, akiknél ez valamely testi fogyatkozás miatt szükséges, továbbá azon tanulókat elhelyezését a tantermekben, akiknek szemhibája, vagy nagyothallása kivételes intézkedést igényel. Az iskolaorvos háromszor tartott az iskolai év folyamán szemvizsgálatot, amelynek alapján, mint örvendetes jelenséget konstatálhatjuk, hogy trachoma egyáltalán nem fordult elő. A himlőoltást a kerületi orvos úr megtartotta.

A tanulók az iskolaorvos úrtól állandóan orvosi tanácsban részesülnek, ha erre szükségük van.

A vkm-nek az ifjúság testet fejlesztő és erkölcsi nevelése érdekében kiadott rendelete kapcsán az ifjúság az iskolán kívüli viszonylataiban is ellenőriztetett — lehetőség szerint. A konviktusokban való elhelyezés, étkezés ellen panasz nem merült föl. Egészségtelen lakás miatt átköltözködés, vagy célszerűtlen táplálkozás miatt a kosztadótól való elvétel az iskolai év folyamán nem vált szükségessé.

Az iskolaorvos az „egészségtant“ heti 2 órában tanította a VII. és VIII. osztályban. A tanításnál főcél az érdeklődés felkeltése a közegészségügy iránt és az egészség megóvására szükséges föltételeknek: a testápolás, testedzés fontosságának megismertetése. A tanítás és tanulás egyidejűleg történik, megbeszélve a lényeges és fontos egészségügyi tudnivalókat. Egyes egészségügyi intézményeket az egészségtantanár és osztályfőnök vezetése alatt a helyszínen tekintettek meg a tanulók.

Az iskolaépület nagy, minden oldalról szabad, helyiségei tágasak, szellőztető-készülékkel ellátottak és világosak. A helyiségek így megfelelnek az egészségügyi követelményeknek, a tornatermet kivéve, a melynek sorsa a közel jövőben fog eldőlni.

Intézetünk egészségügyének tanulmányozására a vkm. *Dr. Tuszkay Ödönt* küldötte ki miniszteri biztosi minőségben. A biztos úr május hó 8-án jelent meg körünkben. Megtekintette a tornatanítást, amelyet mindenben megfelelőnek talált. A svéd rendszerű tornatanítást melegen figyelmünkbe ajánlotta. Egy új tornaterem építését ő is szükségesnek tartja. Nagyon megnyerte tetszését az intézet ritka szép játéktere. Tanulmányozta az intézet egészségügyi viszonyait és azokat mindenben megnyugtatóknak találta. Azután meglátogatta a tanulókat az osztály termekben, tanulmányozta elhelyezésüket, megvizsgálta külsejüket, érdeklődött lakásuk és étkezésük iránt, ellátta őket hasznos utasításokkal egészségük ápolását és a tisztaság gondozását illetőleg. Látogatásai befejezése után konferenciát tartott az egész tanári kar jelenlétében, amelyen beszámolt tapasztalatairól s a legnagyobb elismeréssel nyilatkozott a látottak és tapasztaltak felett, különösen azonban az intézet és a tanulók tisztasága felett.

A vkm. 1903. évi 1125. és 1905. évi 171. eln. sz. rendelete ismételtén sürgeti, hogy a tanári testület minél több oldalról ismertesse az ifjúsággal az alkoholizmus romboló hatását a testre és lélekre egyaránt. Ezen rendelet követelményeinek megfelelően hittanáraink vázolták az alkoholizmus romboló hatását az erkölcsi életre, természetrajz tanáraink az állati sejtre, a filozófia tanára rámutatott a pszichikai elváltozásokra, ismertette a lelki betegségeket, melyeknek szülőoka az alkoholizmus. A filológia tanára is belevonta előadásába az alkoholizmust, midőn a római élet képét vázolta és a történelem tanára, mikor a népek erkölcsi emelkedéséről és hanyatlásáról szólt. Legtágabb tere azonban az intézet egészségtantanárának van az alko-

holizmus romboló hatásának ismertetésére, aki az egyes betegségek okainak fejtegetésénél rendszeresen kiterjeszkedik az alkoholizmusra is.

Az ifjúság testi nevelése érdekében felhasználtuk a rendelkezésünkre álló eszközöket. A kötelező játékokat az ujszegedi Erzsébetligetnek e célra igen alkalmas, gyepes és fákkal szegélyezett területén gyakorolták tanulóink, a vívást Armentani Ede okl. vívómester vezetése alatt többen szép eredménnyel tanulták. Az idén a tél is elég kedvező volt a korcsolyázásra. Az úszás sportját állandóan gyakorolják, nyáron a Tiszában, a zordabb időben a közfürdők elég tágas uszodáiban. A városi tanács a szegény tanulóknak ingyen fürdést engedélyezett. A tanórák közti 10 percre a tornaudvar áll az ifjúság rendelkezésére. Nyári tornahelyül az épület 1480 négyszögméter nagyságú és tornaszerekkel ellátott udvara szolgál, melyet az utca felől két sor fa szegélyez.

5. *Tanszerek.* Minden egyes szertár, főleg a fizikai és természetrajzi, értékes tárgyakkal gyarapodott. A gyarapodásról a „Szertárak“ c. rovatunkban számolunk be részletesen.

A tanári könyvtárnak főleg a tanári önképzéshez szükséges műveket és folyóiratokat szereztük be. Az ifjúsági könyvtár kötelező olvasmányokkal, szórakozásra és önképzésre szánt egyéb művekkel kellőképp gyarapodott. Mindezekről részletesen a Tanári és Ifjúsági Könyvtár c. rovatunkban számolunk be.

6. *Segélyezési ügy.* Az intézethez kötött alapítványok két új jutalomalapítvánnyal gyarapodtak. Az egyik Kovács József dr. és neje nagylekű alapítványa. Az alapítvány szövege:

1. Az alapítvány keletkezésének története: A hazánk közművelődési érdekeiben maradandó érdemeket szerzett kegyes-tanítórend s különösen annak szegedi háza iránti tisztelet érzelmeitől indítatva, de hálából is azért, mert a rend bölcs vezetése alatt álló szegedi városi főgimnáziumban két gyermekünk teljes megelégedésünkre neveltetett és tanított, egyezer korona alaptőkével alapítványt teszünk, amelynek kezelésére és jövedelmének felhasználására az alábbiakban intézkedünk.

2. Az alapítvány címe: Dr. Kovács József és felesége Haday Kornélia alapítványa a szegedi városi főgimnázium szegény tanulói támogatására.

3. Az alapítvány célja: a szegedi városi főgimnáziumba járó egy szegedi születésű vagy illetőségű tanulónak tankönyvekkel és taneszközökkel segélyezése.

4. Az alapítványi tőke egy darab 188,235 számú Egyezer (1000) korona névértékű 4% magyar koronajáradék kötvény Szeged szab. kir. város főpénztárában elhelyezve.

A főpénztár köteles a szelvényeket az escdékesség napján bevál-

tani, a nyert kamatokat Szeged sz. kir. város tanácsának rendelkezéseihez képest kezelni, a jutalmazott tanuló által kiállított és a városi főgimnázium igazgatója által láttamozott nyugtatványra kifizetni.

Ha a kamatok két egymást követő évben visszamaradnának, gyümölcsözőleg kezelendők mindaddig, amíg az 1000 (Egyezer) koronát elérik, amidőn az alaptőkéhez csatolandók és a kamatok az ezen alapító levélben megállapított rendelkezések szerint felhasználandók.

Amennyiben az alapítványi tőke másként való elhelyezése volna kívánatos, erről Szeged szab. kir város tanácsa szabadon rendelkezik.

5. Az alapítvány kamatai minden tanév kezdetén a szegedi városi főgimnáziumba járó, illetőleg abba beiratkozott szegedi születésű vagy illetőségű, szegénysorsú, jó előmenetelű és jó magaviseletű tanuló kapja könyvek és taneszközök beszerzésére. Teljesen árvák, vagy szegény özvegyek gyermekei előnyben részesítendők.

6. A jutalmat minden tanév végén a tanárikar ítéli oda. A jutalmazott nevét az igazgató bejelenti a tanácsnak, hogy az a kamatokat kiutalványozhassa. A kamatokat a jutalmazott az igazgató által láttamozott nyugtatványra a városi főpénztárnál veszi fel.

Ezen alapítványt a vkm. 6357/1911. szám alatt megerősítette.

A másik, részben intézetünkhöz kötött új ösztöndíj-alapítvány a Holtzer Jakab-féle, amelynek 3 évi kamatait az alapító levél értelmében felváltva élvezzi a kegyesrendi városi és az állami főgim., a főreál és felső kereskedelmi iskola 1—1 érettségit tett és felsőbb tanulmányokra lépő szegény tanulója.

Részint a város, részint az egyházmegyei hatóság vagy a szegedi kegyesrendi ház által kezelt alapítványokból e tanévben is több ifjú nyert jutalmat. (L. Az iskolai év bezárása c. fejezetet.) Az ifjúsági segélyegylet működéséről Segélyegylet c. rovatunkban számolunk be. A kegyesrendi társház hét szerényebb sorsú vidéki tanulónak adott teljes ellátást. Több névtelen jótévő ruhasegélyben részesített néhány szegény tanulót. Czimmermann Pál kegyesrendi tanár úr az aldunai tanulmányi kirándulás összes költségeit fedezte egy jó magaviseletű, szorgalmas tanulónak.

B) Az intézet működése.

1. *Valláserkölcsi nevelés.* A valláserkölcsi alap lévén a nevelésnek egyedüli és biztos alapja, a tanári testület ennek ápolására kiváló gondot fordított. A róm. kath. vallású ifjúság hétköznapiakon, a késő őszi és téli hónapokat kivéve, fél 8 órakor szentmise után részt, vasárnaponként a szentmise után 3 csoportba osztva, szentbeszédet hallgatott s a vallási tanok fejtegetése kapcsán vallási, iskolai, társadalmi kötelességeinek teljesítésére buzdított; az előírt időben (szeptember, december, húsvét és június) elvégezte a szentgyónást és

áldozást, megtartotta a nagyheti szent gyakorlatokat, jelen volt az anyaszenegyházról rendelt fontosabb nyilvános ájtatosságokon és körmenetekben, a farsang 3 utolsó napján tartatni szokott szentségimádáson, testületileg vett részt apostoli királyunk ő Felségének névünnepén a hálaadó istentiszteleten, június 8-án a koronázás évfordulója alkalmából tartott öröm-istentiszteleten. Megünnepeltük február hó 2-án a kegyes-tanítórend alapítójának: Kalazanti szent Józsefnek emlékünnepét.

Az ájtatos társulatok közül intézetünk az „Élő rózsafüzér“ társulatot honosította meg, amelynek a négy felsőbb osztályból 100 tagja van. Ellenőrizzük az ifjúság olvasmányait, a könyvtárba csak oly könyvet sorozunk be, amelyet a felügyelő-tanárok először elolvastak. Az Ifjúsági Folyóiratok közül is csak kifogástalan irányúakat járathat az ifjúság. Legtöbb előfizetője van a „Zászlónk“ c. ifjúsági lapnak.

Nem kath. vallású tanulóink saját lelkészeiktől nyertek vallási oktatást s mindnyájan tartoznak a saját vallásuk szerint rendezett istentiszteleteken szigorú ellenőrzés mellett megjelenni.

Mivel a hazaszeretet és vallásosság csak együtt virulhat a szívből, istentisztelettel vették kezdetüket az október 6-án, március 15-én és április 11-én tartott hazafias ünnepélyek is, melyeket azonfelül hazafias költemények szavalása vagy ilyen tárgyú felolvasások és beszédek által iparkodtunk az ifjúság erkölcsi érzületére gyümölcsözőkké tenni.

2. *Fegyelmeltartás.* Megnyugvással és elismeréssel nyilatkozhatunk tanuló-ifjúságunknak ez év folyamán tanúsított magaviseletéről és fegyelmi állapotáról. Találkoztak ugyan egyesek, kik illetlen magaviseletük és kisebb fegyelmi vétségük miatt osztályfőnöki vagy igazgatói megrovásban részesültek, de a többség a jó rend, tisztaság és az intézet törvényeinek követelményeit dícséretesen szem előtt tartotta. A gondjainkra bízott nagyszámú ifjúság sikeres nevelése céljából igyekeztünk is felhasználni mindent, ami erkölcsi fejlődésüket, az erényekben való gyarapodásukat előmozdíthatta. Az eljárás egyöntetősége szempontjából mindjárt az első alakuló-gyűlésünkön úgy a házi rend és fegyelem, mint az oktatásra és nevelésre vonatkozó főbb szabályokat megállapítottuk és jegyzőkönyvbe foglaltuk. A beíratások alkalmával kiosztottuk az intézet fegyelmi szabályainak nyomtatott példányait a tanulók között, hogy azokról tudomást vegyenek s hogy láttatás végett a szülőknek bemutassák; ezenfelül osztályonként felolvastuk azokat s a tanulók értelmi fejlettségéhez képest megmagyaráztuk.

A fegyelmezést illetőleg tekintettel volt az iskola, amennyiben lehetséges volt, a tanulók külső viszonyaira is. A vkm. 154.201/1908. számú rendeletét újra emlékeztükbe idézzük a szülőknek és szállásadóknak. Ezen rendelet hangsúlyozza, hogy a tanári kar kövessen el min-

dent a szülőkkel karöltve a tanuló ifjúság testfejlesztő és erkölcsi nevelése érdekében. Különösen ajánlja a nem szülői háznál elhelyezett tanulók külső viszonyainak (lakás, ellátás, fegyelem) szem előtt tartását s meghagyja, hogy a tanári kar tegye meg óvó és orvosló intézkedéseit a tanulók testi egészségét és erkölcsi épségét veszélyeztető hatások ellen. Ezért kötelességévé teszi a tanári karnak, különösen az iskola-orvosnak, hogy időnkint ellátogasson szállásadóknál lakó tanítványai tartózkodási helyeire, hogy tudomást vehessen a netalán egészség- és testfejlődés ellenes, valamint erkölcsi veszélyt rejtő körülményekről. Fontos kötelessége az iskolának, hogy óvó befolyását érvényesítse az erkölcsi fejlődés biztosítására és az erkölcsi tisztaság épsége érdekében. A tanári kar köteles a szülők vagy gyámok figyelmét is felhívni a fenyegető vagy mutatkozó erkölcsi bajokra, hogy a család és iskola együttműködése az erkölcsi nevelés terén lehetőleg biztosítottak. Az óvás és ellenőrzés munkájának megkönnyítéséhez a külső tényezők hathatós támogatását is megígéri a vkm. Intézkedett, hogy *a rendőrség figyelmeztesse a korcsmák tulajdonosait, hogy helyiségeikben tanulót meg ne tőrjenek és a tilalom ellen vétő tulajdonosokat a törvény egész szigorával büntesse. Eltiltotta a szemérmert sértő képeknek és nyomtatványoknak árusítását és terjesztését.*

Vajha megteremné fennkölt gondolkozású volt miniszterünk atyai gondoskodása óhajtott gyümölcseit.

A nevelés és oktatás egyik sarkalatos föltétele a rendes iskolabá-járás lévén, az igazolatlan óramulasztások csökkenése céljából a szülőket és szállásadókat gondos ellenőrzésre hívtuk fel.

3. *Oktatás. a) A tanítás menete általában.* A Nm. vkm. 48.397/1902. sz. engedélye folytán intézetünkben az egyhuzamban való tanítás lépett életbe s így a rendes tárgyakból az előadás a délelőtti órákban folyik. Az egyfolytában való tanítás behozatalával, valamint a közlekedési eszközök fejlődésével mind nagyobb számmal találkoznak tanulóink között, akik a szomszédos községekből vagy a tanyáról járnak be naponkint az iskolába. Ez év folyamán 49-en használták a vonatokat és mótóros kocsikat. *Előmenetelükre károsan hat az a körülmény, hogy a vonat indulásáig a várótermekben sok időt töltenek s némely részüknek az állomástól a lakóhelyükig kocsin vagy gyalog hosszabb útát kell megtenniök. Hátrányukra szolgál az is, hogy társaik nem minden munkájában vesznek részt, a délutánokra eső rendkívüli tárgyakat például nem tanulják, istentiszteletre, szentbeszédre az intézetben nem járhatnak. A különböző egyénnel és sokszor vásott gyermekekkel való érintkezés utazásuk alkalmával károsan hat nevelésükre. A legnagyobb szükség előtt hajlunk csak meg, midőn az ilyen iskolabá-járást tanulóinknak megengedjük. Ezen engedélyt is csak addig adhatjuk meg, amíg a vonatok indulása összeegyeztethető a tanítás kezdetével és*

végével. Ha a vonatkésések gyakorikká lesznek, az engedélyt meg kell vonnunk, mert a tanulók nem lévén itt az előadási órák kezdetén, elmaradnak társaiktól, sőt későnjövésükkel az előadást is zavarják.

Az ifjúságunk utazás alatti magaviseletének ellenőrzésére kérjük a vasúti személyzet legszigorubb felügyeletét és minden kihágásnak pontos bejelentését.

b) *Az elvégzett tananyag.* Tanításunkban a 43,381—1903. sz. min. rendelettel kiadott tanterv és az Utasítások voltak az irányadók, melyek alapján készítettük az állandó tanmenetet, ennek értelmében az előírt tananyagot minden osztályban az összes tárgyakból elvégeztük. A tananyag helyes beosztására és a helyes módszer megállapítására módszeres tanácskozásokat tartottunk.

Tankönyveken kívül kizárólag engedélyezett könyveket használtunk, melyek nagyjából jónak bizonyultak s a tanítást megkönnyítették.

A tanítás eredményét, hány tanuló volt osztályonként és együttesen jeles, jó, elégséges, egy, két és több tantárgyból elégtelen, az Értesítő statisztikai táblázata tünteti föl.

Az osztályozás eredménye az 1909—1910. tanévvel összevetve, most is megnyugtató, amiről a statiszt. tábla számadatai tanúskodnak.

c) *A testi nevelés terén elért eredmény szintén megfelelő.* A tornázás céljaira téli helyiség és tágas udvar áll rendelkezésre, melynek a tornateremmel szomszédos területén mászórudak, nyújtó, két korlát s más szükséges tornaszerek állanak s így a tornázásban az oktatás épp oly folytonos, mint az elméleti tárgyakban.

Mivel a jelen iskolai évben sem országos, sem kerületi verseny nem volt, helyi tornaversenyt kellett rendeznünk. Ezen célból a IV. b), az V. a), V. b), VI. és VII. osztály tanulók tornaversenyét f. évi június hó 14. délután 4 órára tüztük ki az ujszegedi játéktérre a következő sorrend szerint :

1. Délután fél 4 órakor indulás a városi főgimnázium tornaudvarából oszlopokban, zászló alatt, kürt és dobszó mellett az ujszegedi versenypályára.

2. Délután 4 órakor diszfelvonulás a szülők és vendégek előtt és osztályonként felállítás oszlopokban.

3. Ének (Himnusz).

4. A tanulók tag-szabadgyakorlatai.

5. Versenytornázás nyújtón, korláton és tornalovon.

6. Egyéni versenyek : magasra-, távolra-, rúdugrásban, súlyemelésben, súlydobásban és futásban.

7. Tömeges verseny : kötélhúzás.

8. Ének (Szózat).

9. Visszavonulás a versenytérről oszlopokban, zászló alatt, kürt és dobszó mellett a főgimnázium tornaudvarára s onnan indulás haza.

Az I. a), I. b), I. c), II. a) és III. a) oszt. tanulók tornavizsgálatát június hó 19. délután 4 órára, a II. b), III. b) és IV. a) oszt. tanulókat június hó 17. délután 4 órára rendeztük a tornaudvaron.

A felsőbb oszt. tanulók tornaversenyét a kitűzött időben keletkezett záporosó miatt nem tarthattuk meg a versenypályán, hanem csak a tornateremben; az alsóbb oszt. tanulók tornavizsgálatát azonban a kitűzött időben megtarthattuk.

A felsőbb oszt. tanulók közül a tanév végén tartott előzetes versenyeken elért szép eredményért s a tanév folyamán tanúsított szorgalomért s kiváló tornázásért, az alsóbb oszt. tanulók közül pedig a tornavizsgálatokon tanúsított jeles eredményért *ezüstérmét és elismerő okíratot nyertek* :

Bérez István, Devics Sándor, Lichtfusz Antal és Touttenui Ferenc VII., Bali Pál, Kiss István és Mészáros Ferenc VI., Kroó Imre, Bradvárovits István és Szegfi László Va), Öthalmy Károly Vb), Rósz János IVa), Kocsis Árpád és Schreiber György IVb), Nováky József és Rozgonyi Géza IIIa), Bachó József és Mészáros Béla IIa) oszt. tanulók.

Bronzérmét és elismerő oklevelet kaptak .

Ketzer Géza VII., Fejér István VI., Hegyi Márton, Bradvárovits István, Lengyel László, Schäfer Kristóf, Zakar Zoltán és Devics István Va), Blau Marcel, Öhler Dezső és Jakab Lajos Vb), Vékes Bertalan IVa), Aubermann Antal, Bokor Andor és Tompos Andor IVb), Demján Sándor, Ketzer László és Szabó István IIIa), Schmidt Károly IIIb), Farkas Gyula IIa), Ujj József IIb), Czérna László Ia), Szommer János Ib) és Fűrész Béla Ic) oszt. tanulók.

Elismerő oklevéllel tüntettük ki : Müller Sándor Va), Magyar Károly IIIb), Somlyódi Ferenc és Szendrői János IIa), Kiesin Aurél IIb), Tóth Kálmán Ia), Robics Imre Ib) és Scherer Ferenc Ic) oszt. tanulókat.

Birkózásra Nagy Ferenc birkózó mester tanította a jelentkezett ifjakat 6 hetes tanfolyamban, szép eredménnyel. A kurzust vizsgálat zárta be.

Vívást most is többen tanultak Armentani Ede okl. vívómestertől.

A játékdélutánokat ez iskolai évben Schindlberger József, okl. rendes tornatanár vezette Fekete Ipoly, Floderer Imre és Babos Dezső kísérő tanárok felügyelete mellett szept., okt., ápr., máj. és jun. hónapokban. E játékdélutánokon az ismertebb játékokat gyakorolta az ifjúság. A három I., a két II., a két III., a két IV., a két V., VI. és VII.–VIII. osztályok összevonásával a tanulók 6 játszócsoportot alkottak. A csoportok egy-egy délután 4–6 óráig játszottak. Játéktérül az Erzsébet-ligetnek 7500 négyszögletes gyepes tere szolgál, mely minden oldalról fával szegélyezett.

d) Az egyes tárgyakból elvégzett tananyagot Értesítünk VII. rovata tünteti föl.

4. *Vizsgálatok.* Az érettségi vizsgálatok írásbeli része május hó 15., 16. és 17-én folyt le, a jelentkező ifjak száma 46 volt. Az írásbelire kijelölt tételeket és azok kidolgozásának eredményét, nemkülönben a szóbeli vizsgálatok lefolyását Értesítőnk XI. rovatában tüntetjük föl. A szóbeli vizsgálatok június hó 3—10. napjain folytak le *Dr. Burány Gergely* csorna-prémontrei prépost-praelatus elnöklete alatt.

Június hó 13-án kezdődtek vizsgálataink a vallástaniakkal, melyeken Jászay Géza belvárosi apátplébános úr, püspöki megbízott elnökölt. A többi tantárgyakból a nyilvános tanulókat június 14—23. napjain vizsgáltuk meg. A tárgyak a vizsgálatokra szakcsoportokba voltak osztva.

A magánvizsgálatokat jún. hó 20. és 21. napjain tartottuk meg. Összesen 12 magántanuló jelentkezett, akik közül 4 javítóvizsgálatra, 3 osztályismétlésre utasított, 4 pedig sikerrel végzett.

Nem kötelezett tantárgyakul előadtuk: a francia nyelvet, a gyorsírást, a szabadkézi rajzot és a műéneket, a két elsőt mérsékelt díjért, a két utóbbit díjtalanul. Az intézeti énekkart és zenekart Prelogg József tanár vezeti. A rendkívüli tárgyakból a vizsgálatokat június hó 18-án tartottuk. Kötelező rendkívüli tárgynak az egészségtant adtuk elő a VII. és VIII. osztályban heti 1—1 órában. Ebből a vizsgálatot június hó 13-án tartottuk meg. A tanítás eredményét a VII. és VIII. osztály érdemsorozatának Egészségtan c. rovata tünteti fel.

5. *Érintkezés a szülőkkel.* Intézetünk áthatva annak tudatától, mily fontos az iskolai nevelésnek harmónikusá tétele a házi neveléssel, eddig is mindenkor érintkezésbe lépett a szülőkkel és szállásadókkal, amidőn a szükség azt kívánta. Szülői értekezleteket intézetünk nem tartott, mivel azok nem bizonyultak célravezetőnek azon iskoláknak csaknem egyértelmű tanúsága szerint, amelyek velük kísérleteztek. Készséggel tettünk azonban eleget a vmk. rendeletének, amely hivatalos fogadóórákat rendel a szülőkkel való érintkezésre. Ezen rendelet értelmében fogadóhelyiségül az intézeti Tanácstermet jelöltük ki, amelyben minden tanár a hét folyamán egyszer kiszabott időben fogadja a tanulók szüleit vagy szállásadóit. A fogadás ideje a tanácsterem ajtajára állandóan kifüggesztett táblácskán olvasható. Örvedetesen tapasztaljuk, hogy az érdeklődés a szülők részéről a jelen tanévben már fokozódott.

6. *Az ifjúsági könyvtár szervezete és forgalmi kimutatása.* Az ifjúságnak gazdag és hozzáférhető könyvtár áll rendelkezésére. A könyvtár ifjúsági kisebb (II—IV. oszt.), ifjúsági nagyobb (V—VIII.) és önképzőköri könyvtárra oszlik. A könyvtárakat három tanár kezeli. A II. osztály havonként, a III—IV. és V—VI. oszt. tanulói kéthetenként, az önképzőkör tagjai hetenként kapnak könyvet. Az ifjúsági könyvtár forgalmát a következő táblázat mulatja ki:

Az ifjúsági könyvtár forgalma.

Könyvet kapott	Osztály	Tanulók száma	Olvasott	Ifj. irod.	Tud. mű	Szépirod.	Összesen	Egy tanulónál	
								max.	min.
Kéthetenkint . . .	III. a)	54	49	496	—	23	519	42	1
	III. b)	45	41	474	—	19	493	48	3
	IV. a)	45	28	186	47	21	254	44	1
	IV. b)	55	40	378	91	40	509	35	1
Kéthetenkint . . .	V. a)	48	36	103	9	115	227	21	2
	V. b)	28	17	62	5	40	107	13	1
	VI	64	50	135	74	280	489	31	2
Hetenkint . . .	VII.	52	52	31	272	201	504	34	5
	VIII.	47	47	8	210	278	496	20	8
Összesen . . .	—	438	360	1873	708	1017	3598	—	—

7. *A tanárok társadalmi és irodalmi működése.* A tanárok anyagi áldozattal és szellemi közreműködésükkel támogatták a nemesebb társadalmi törekvéseket és azon köröket, egyesületeket, társaságokat, melyek tudományos, művészeti, nevelési vagy jótékonyági célok szolgálatában állanak. A tanári kar tagjai gondos önművelésük mellett szép irodalmi munkásságot is fejtettek ki, cikkeik helyi és fővárosi lapok hasábjain vagy önálló füzetekben és könyvekben jelentek meg. A művelt közönségnek felolvasásokat és előadásokat tartottak.

8. *Ifjúsági egyesületek. a) Önképzőkör.* Az önképzőkör 1910. szept. 18-án tartotta meg 71. alakuló gyűlését 95 rendes és 38 pártoló taggal. A kör ügyeinek intézésére tisztviseleket választott. Elnök lett Hönigesz Félix, VIII. o. t., főjegyző Balázs Dénes, VIII. o. t., pénztáros Bezdány Mihály, VIII. o. t., főkönyvtáros Halas István, VIII. o. t. jegyzők Molnár Miklós és Thanhoffer Emil, VII. o. t., könyvtáros Kovács György, VII. o. t.

A kör célja a lehetőleg sokoldalú önképzés volt, amit a tagok lehetőleg sok irányú és alapos munkásságával törekedett elérni. Az alakuló és 3 bizottsági gyűlésen kívül 20 rendes és 2 ünnepélyes gyűlést tartott, amelyeken a tagok 258 tárggyal szerepeltek. Ezek között volt 5 ünnepi beszéd, 51 szavalat, 19 szabadelőadás a fizika, csillagászat, pszichológia, sociologia köréből, 54 költemény, 53 bírálat, 73 egyéb dolgozat, értekezés, fejtegetés, tanulmány, ismertetés, elbe-

széles, jellemrajz, elmélkedés, műfordítás, rajz és a rendes gyűlések keretében előadott 15 zenemű, köztük kettő köri tagok munkája.

A szív nemesítése céljából az ifjak zenekart alakítottak, amelynek 38 tagja volt, akik közül sokan az önképzőkör rendes gyűlésein is szerepeltek zeneszámokkal.

Névsoruk : Balassa József, Danczinger Gyula, Jankovich János, Nováky György, Pintér Mihály, Ujj János VIII. o. t., Bogdán Iván, Fischhof György, Goldschmidt Imre, Touttenui Ferenc, Urbán István VII. o. t., Vajda György IV. B) o. t., akik első hegedűt ; Balogh Béla VIII. o. t., Guthy László, Kúp László, Miskolczy Jenő, Szarka István VI. o. t., Klucsik István, Márki Szilveszter, Somlyódy Árpád, V. A) o. t., Bóhm József, Óhler Dezső, Tirczka Kolos V. B) o. t., Bokor Gyula, Klein Béla, Sewarcz János, Tirczka Lóránt II. A) o. t., László Mihály I. A) o. t., akik második hegedűt, Losonezy Dezső, Szamek Andor VIII. o. t., akik mély hegedűt ; Ujj György VIII. o. t. és Répás Béla V. A) o. t., akik gordonkát ; Rafner Béla VII. o. t., Vastag Ferenc VI. o. t., Halasi Ferenc V. A) o. t., akik nagybőgőt játszottak ; fuvolások : Huszáresek Nándor VII. o. t., Lengyel László és Radványi Géza V. A) o. t.

A tanári kar és a nagyközönség állandóan élénk érdeklődéssel kísérte az önképzőkör működését. A tanári kar tagjai a rendes gyűléseket is meglátogatták, ünnepélyes gyűlésein pedig a tanári kart több tagja képviselte. A kör nyilvános ünnepein zsúfolásig megtöltötte intézetünk dísztermét az érdeklődő közönség, mely anyagi áldozatokkal hozzájárult az ifjúság szorgalmának és előmenetelének jutalmazásához. Februári hangversenyünkön 179.07 korona gyűlt össze a pályamunkák és buzgó zenekari tagok jutalmazására.

Szeged város nemeslelkű alapítványából kapja évente egy tag a Kisfaludy-díjat, 42 korona értékű szépirodalmi művet.

Buziási Eisenstädter Róbert úr bőkezűségéből 19. alkalommal adtuk ki ez idén az ezüst és bronz érmeiket. A Szegedi Takarékszövetkezet és Hitelbank Részvénytársaság 20 koronát adományozott a kör céljaira. Tóth Péter úr 30 koronát tűzött ki két pályamunka, Leitner Vilmos dr. szemkórházi igazgató úr pedig 20 koronát egy pályamunka jutalmazására. Ugyanezen célra szolgált a Bakos Pál alapítvány 16 korona kamata.

Körünk nemesszívű jótévéinek itt is hálás köszönetet mondunk.

Az önképzőkör február 19-én *szavalattal egybekötött hangversenyt* is rendezett a következő műsorral :

1. Linka : Souvenir de Rákóczi. Előadja a főgimnázium zenekara.
2. Kollár : A kis Giuseppe legendája. Szavalja : Kray Pál VII. o. t.
3. Csokonai—Lavotta : A reményhez. Előadja a főgimnázium énekkara.

4. Csillaghullás. Elbeszélés. Írta Hónigesz Félix, VIII. o. t. felolvassa : Balázs Dénes VIII. o. t.

5. Huber : Harmadik ábránd. Hegedűn előadja : Balassa József, VIII. o. t., zongorán kíséri : Losonczy Dezső, VIII. o. t.
6. Sik Sándor verseiből. Szavalja Molnár Miklós, VII. o. t.
7. Rietly : Magyar dalok. Előadja a főgimnázium énekkara.
8. Szávay : A gránit. Szavalja : Vajda Imre, VII. o. t.
9. Zerwitz : Gavotte : Előadja a főgimnázium zenekara.
10. Prónay-Szentgály : Rákóczi zászlója. Szavalja : Somlyódy István, VII. o. t., zongorán kíséri : Thanhoffer Emil VII. o. t.

Az önképzőkör tagjai közül buzgóságukért külön dicséretet érdemelnek : Balassa József, Balázs Dénes, Bezdány Mihály, Blau Andor, Danczinger Gyula, Halas István, Hönigesz Félix, Jankovics János, Kulinyi Ernő, Losonczy Dezső, Magyarai Nándor, Pápay István, Pintér Mihály, Rex Ernő, Roboz László, Senautka Oszkár, Szabó Géza, Szamek Andor, Tarján Antal, Vajda Andor, Vajda Imre és Wlassits Adorján VIII. oszt. tanulók ; Goldschmidt Imre, Huszáresek Nándor, Jakobovits Gyula, Kern Dezső, Kerner Imre, Kovács György, Kray Pál, Molnár Miklós, Neff Mátyás, Reök Iván, Thanhoffer Emil és Wladár Ernő VII. o. tanulók.

Szavalóversenyeinket április hó 30-án és május hó 7-én tartottuk meg. A rendes tagok versenyén a VIII-ik osztályos tagok közül a komoly szavalat első díját 10 kor.-t Balázs Dénes, a második 10 kor.-t Vajda Imre nyerte el.

A hetedik osztályos versenyzők közül az első díj 10 K., Molnár Miklós, a második 10 K., Goldschmidt Imre jutalma.

Dicséretben részesültek Somlyódy István és Kray Pál VII. o. t.

A vígszavalat első díját 10 K-t a VIII. osztályos versenyzők közül Balázs Dénes és Blau Andor nyerték el. Dicséretben részesült Magyarai Nándor.

A VII-edik osztályos versenyzők közül az első Goldschmidt Imre lett és 10 K. jutalmat nyert, a második Somlyódy István, aki dicséretben részesült.

A rendkívüli tagok szavaló versenyén a komoly szavalat első díját 10 K-t a kör Muszil Vilmosnak ítélte. Dicséretben részesültek Kreiker Jenő és Leopold Emil. A víg szavalatban első Kreiker Jenő lett, aki 10 K. jutalomban részesült, Landsmann Sándor pedig dicséretet nyert.

A tanári kar a nemes ambíció fokozására ez évben is több pályatételt tűzött ki, melyekre tizennégy dolgozat érkezett be, de sajnos, több pályatétel meddő maradt.

Az eredménnyel járt pályatételek és pályanyertes kidolgozóik a következők :

1. *A lélek szellemisége és örök élete.*

Beérkezett két pályamunka. Az első díjat, 10 koronát nyerte a

„Csak a lét rövid, az élet örök“ jeligés dolgozat, melynek szerzője olvasmányainak felhasználásával részletesen és alaposan értekezik a tételről; 10 korona jutalmat nyert az „Örök élet, boldog élet“ jeligés dolgozat is, mely a tétel első részét szintén lelkesen és meggyőzően fejtegeti, de e második résszel röviden végez. Az elsőnek szerzője: Jankovics István, VIII. o. t. A másodiknak szerzője: Neff Mátyás, VII. o. t.

2. *Horatius erkölcsi ódáinak méltatása.*

A beérkezett „Exegi monumentum“ stb. jeligés szép dolgozat 10 korona jutalomra érdemes. Szerzője: Jankovics János, VIII. o. t.

3. *Műfordítás Albius Tibullus elegiáiból: Az Amborvaliak ünnepe.*

A „Rura cano, rurisque deos“ jeligés dolgozat a szöveget hűen, magyarosan fordította le, verssorai gördülékenyek. Az első díjat, 10 koronát, kapta. Szerzője: Bózsó István, VII. o. t.

A második, — „Ut desint vires“ stb. jeligés több helyen szabadon fordít, egyébként sikerült dolgozat. Szintén 10 korona jutalmat nyert. Szerzője: Erdélyi Gyula, VII. o. t.

A harmadik dolgozat „A deo necesse est mundum regi“ jeligés dicséretet érdemel. Szerzője: Roboz László, VIII. o. t.

4. *Odysseus leleményessége.*

A „Ἑπτα πόλεις“ (Hepta poleis) stb. jeligés dolgozat a tétel megvilágítására elég adatot hoz fel, különösen Odyssea nyomán és azokat jelentőségük nyomán hol hosszabban, hol rövidebben tárgyalja. Előadása tiszta és világos. 10 korona jutalomra érdemes. Szerzője: Thanhoffer Emil, VII. o. t.

5. *Szépprózai elbeszélés Temesvári Pelbárt életéből.*

Beérkezett 3 pályamunka. A „Pelbárt szerzetes marad“ és a „Qui erudiunt multos“ stb. jeligés dolgozatok szerkezete kerek, meséjük érdekes, stílusuk élénk, jellemzésük ügyes. Egyformán méltók a 10–10 korona jutalomra. Szerzőik: Jankovics János, VIII. és Molnár Miklós, VII. o. t.

A harmadik, melynek jeligéje: „Sint ut sunt, aut ne sint“ a körfestésben felülmúlja ugyan társait, de ezen inkább értekező részt nem illesztette bele szervesen az elbeszélésbe, melynek így nincs kerek szerkezete, hanem két egymással össze nem függő részre szakad. A jellemző adatok összeállításáért és a második rész élénk, ügyes előadásáért dicséretet érdemel. Szerzője: Erdélyi Gyula, VII. o. t.

6. *XIV. Lajos uralkodásának jellemzése; hatása a francia és külföldi társadalmi életre.*

A beérkezett dolgozat „Ave Caesar, morituri te salutant“ jeligével szorgalmas munka eredménye; a megnevezett forrásokat lelkiismeretesen használta fel. Jutalmul a „Bakos Pali alapítvány“ ez évi kamatait, 16 koronát, nyerte. Szerzője: Kovács György, VII. o. t.

7. *A másodfokú racionális egész függvények grafikai tárgyalása, szélső értékei.*

„A geometriához királyok számára sincs külön út“ jeligével beérkezett dolgozat a kisebb hibákat nem tekintve, dicséretes munka eredménye. Jutalma Tóth Péter úr adományából 20 korona. Szerzője: Lasztovicza Andor, VII. o. t.

8. *A szabadesés törvényeinek elméleti és kísérleti tárgyalása.*

Beérkezett két pályamunka. Ezek közül több önállósággal és realisabb alapokon dolgozik az „Adj neki három obalust, mert ő azért tanul, hogy haszna legyen“ jeligés dolgozat, azért érdemes az első díjra, Dr. Leitner Vilmos úr 20 korona adományára. Szerzője: Lasztovicza Andor, VII. o. t. A másik dolgozat szerzője: Halas István VIII. o. t., nagy szorgalmat és ügyességet tanúsít az anyag összeállításánál. Ezért 10 korona jutalomra érdemes.

A pályázatok eredményét a június hó 4-én tartott ünnepélyes zárógyűlésen hirdette ki intézetünk igazgatója alkalmi beszéd kíséretében nagy és diszes közönség jelenlétében. Ezen ünnepélyünk műsora a következő:

1. Boieldieu: Kalifa-nyitány. Előadja a főgymnasium zenekara.
2. Arany János: Árva fiu. Szavalja: Balázs Dénes, VIII. o. t.
3. Chopin Tarantella. Zongorán előadja: Losonczy Dezső, VIII. o. t.
4. Epilogus. Költemény. Irta és felolvassa: Hőnigesz Félix, VIII. oszt. tanuló, az önképző-kör elnöke.

5. Fichtner Sándor: Rákóczi kesergője. Előadja a főgymn. énekkara.

6. Vörösmarty—Erney: Szép Ilonka. Szavalja: Molnár Miklós, VII. oszt. tanuló. Zongorán kíséri: Tanhoffer Emil, VII. oszt. tanuló.

7. Beszámoló az önképzőkör egész évi működéséről:

a) ítkári jelentés. Felolvassa: Balázs Dénes, VIII. o. t.

b) a pályázatok eredményének kihirdetése.

8. Daubrowszky Viktor: Nincs cserepes tanyám. Előadja hegedűn: Balassa József, VIII. oszt. tanuló. Zongorán kíséri: Halas István, VIII. oszt. tanuló.

9. Balla Miklós: Versek a „Parasztok“ című ciklusból. Szavalja: Goldschmidt Imre, VII. oszt. tanuló.

10. Szent-Gály Gyula: Szabadságharc-dalok. Előadja a főgymn. énekkara, zenekar-kisérettel.

Az önképzőkör tevékenységében kifejtett szorgalmukért külön jutalomban részesültek: Hőnigesz Félix VIII. o. t., aki az önképzőkör ezüst érmét, Balázs Dénes VIII. o. t., aki a negyvenkét korona értékű szépirodalmi művet és Halas István VIII. o. t., aki az önképzőkör bronzérmét kapta.

Az önképzőkör rendes tagjainak gazdag könyvtár állott rendel-

kezésére, mely az idén is gyarapodott a M. T. Akadémia kiadványaival a Századok, Természettudományi Közlöny és Akadémiai Értesítő ez évi évfolyamaival, Molnár Ferenc és Majtényi György 1—1 kötetével. A könyvtár-állomány 1527 munka 3539 korona 31 fillér értékben.

b) *Gyorsírókör.* A Gabelsberger-Markovits-féle gyorsírási rendszert művelő és terjesztő gyorsírókörünk 1910. évi szeptember hó 22-én tartotta meg XXXIV. alakuló közgyűlését *Torma Károly*, okl. gyorsírás-tanár elnöke alatt. A kör tisztviselőivé választottak: ifj. elnök: Kulinyi Ernő VIII., titkár: Roboz László VIII., főjegyző: Vajda Imre VIII., jegyző: Bózsó István VII., aljegyzők: Barabás Ervin és Czinner Andor V., főkönyvtáros: Neff Mátyás VII., alkönyvtárosok: Klucsik István és Répás Béla V., levelező: Blau László VII., ellenőr: Kellner Dániel VI., pénztárosnak pedig Jakobovits Gyula VII. oszt. tanulót nevezte ki a tanárelnök. Előadó a vezetőtanár esetleges akadályoztatása esetére a gyakorlóknál és haladóknál Kulinyi Ernő VIII., a kezdőknél pedig Roboz László VIII. Az ügykezelés megkönnyítése végett vezetőtanár osztályjegyzőkül kinevezte Makó Zoltán III. A), Jakobovits Jenő III. B), Koch Andor IV. A), Szőke Mihály IV. B), Lieber Béla V. A), Fellegi Andor V. B), Sélley László VI., Blau László VII. és Kulinyi Ernő VIII. oszt. tanulókat.

A körnek a lefolyt tanévben volt 15 gyakorló, 10 haladó és 106 kezdő, összesen 131 tagja, a lefolyt 34 év alatt összesen 3269 tagja.

A kör az év folyamán tartott 1 alakuló, 3 rendes, 1 Markovits-ünnepéllal kapcsolatos felolvasó ülést és 1 záróközgyűlést. Úgy a kezdők, mint a haladók és gyakorlók 60—60 órában foglalkoztak a gyorsírással és így az önképzéssel. Az órák hetenkint csütörtökön d. u. 3—5-ig, kezdők részére pedig pénteken d. u. 4—5 és vasárnap d. e. 10—11 óráig voltak.

A kör összes kiadásait a *négy* koronás tagsági díjából fedeztük; ugyanennek fejében kapta minden tag a kör hivatalos lapját, a „*Szegedi Gyorsíró*“-t, mely gyakorló és olvasókönyvül szolgált.

A tandíj egész évre 12 korona volt. Teljesen tandíjmentes volt 45 tanuló, féltandíjat fizetett 11. A tagsági díj fizetése mindenkire kötelező volt.

Gyorsírókörünk ez évi életében nevezetesebb mozzanatok:

I. A múlt év végén létesített szünidei kurzus eredményeképen Kellner Dániel VI. és Barabás Ervin V. B) oszt. tanulók tettek át szépirodalmi dolgozatokat levelező gyorsírásra s ajándékozták azokat körünk könyvtárának.

II. Körünk a tagok képzettségének előmozdítására s könyvtárának gyarapítására majdnem minden hazai szaklapot járattott, a „*Szegedi Gyorsíró*“-t pedig, mint hivatalos lapot, a kör minden egyes tagja tagsági díja fejében kapta.

III. Ez évben is beléptünk a Gyakorló Gyorsírók Társaságába, ezenkívül alapító tagja körünk az Orsz. Magy. Gyorsíró Egyesületnek és a Szegedi Gyorsírók Egyesületének. Ez utóbbi egyesületnek körünk vezetőtanára ez évben is főjegyzője volt.

IV. Körvezető tanár hosszas betegsége alatt az előadói tisztet Kulinyi Ernő és Roboz László VIII. oszt. tanulók látták el nagy szorgalommal és dicséretes ügybuzgalommal.

V. Az Orsz. Magy. Gyorsíró-Egyesület által Budapesten rendezett őszi írásversenyen körünk tagjai közül a 220-as fokon Kulinyi Ernő VIII. O. 3. 10 hibával II. díjat: 2 aranyat, a 180-as fokon Roboz László VIII. elismerő oklevelet (2. 5. 4). a 150-es fokon Kellner Dániel VI. (0 0. 3) és Bózsó István VII (0. 0. 4) könyvjutalmat, a 120-as fokon Czinner Andor V. A) (0, 0, 3) elismerő oklevelet nyert. Jó dolgozatokat adtak még be a 150-es fokon Jakobovits Gyula VII. és Barabás Ervin V. B).

VI. *Kezdők* részére több ízben rendeztünk *szabatos* versenyt. Jutalmul mindannyiszor könyvek szolgáltak. 1910. dec. 2-ikán I. Fellegi György III. B), II. Ginder Nándor IV. A), III. Kiss Géza V. A), IV. Rothbarth Emil V. A), V. Weiszer Viktor VI., VI. Erezbrucker Aladár VI., VII. Deutsch Ede IV. B), VIII. Jakobovits Jenő III. B), IX. Dermla Rezső V. B), X. Halasi Antal VI.

1910. dec. 16-ikán I. Rothbarth Emil V. A), II. Hauptvogel János V. A), III. Ginder Nándor IV. A), IV. Weiszer Viktor VI., V. Fellegi György III. B), VI. Kopp Antal III. A).

1911. márc. 10-ikén I. Weiszer Viktor VI., II. Fellegi György III. B), III. Tóásó Aurél IV. B), IV. Erezbrucker Aladár VI., V. Halasi Antal VI., VI. Noth Salamon IV. A), VII. Ginder Nándor IV. A), VIII. Kovács István III. A), IX. Hauptvogel János V. A), X. Kiss Géza V. A). Dícséretben részesültek: Marschall Miklós IV. A), Deutsch Ede IV. B), Kopp Antal III. A) és Makó Zoltán III. A).

VII. A múlt évben megindított levelező-írású „*Gyorsírási Olvasmányok*“-nak elkészült ez évben a második füzet Barabás Ervin, Czinner Andor és Répás Béla írásával s ezzel újabb eszközt adhatunk a kezdőknek arra, hogy minél többféle stenogramot megtanuljanak olvasni.

VIII. Ápr. 2-ikán tartottuk meg nagy Mesterünk Markovits Iván emlékének szentelt felolvasó ülésünket. Elsőnek Vajda Imre VIII. szavalta el nagy hatással Zimányi Lajos: Gabelsberger emlékezete e. költeményét, utána Blau Andor VIII. olvasta fel Kulinyi Ernőnek szép megemlékezését Markovits Ivánról, majd Rosenthal Béla VIII. szavalta el Zombory Endre: Markovits emlékezetét szép sikerrel, Roboz László VIII. behatóan s igazi lelkesedéssel értekezett a gyorsírás fejlődéséről és jelentőségéről s végül Pintér Mihály VIII. olvasta fel szépen sikerült költeményét „A gyorsírás álma“ címmel.

IX. A kör könyvtárának gyarapodása vétel és ajándék útján 43 mű, 42 kötetben. Ezzel együtt a könyvtár állománya 579 mű 401 kötetben. A gyakorlók részére diktáló könyvül megszereztük ez évben az „Országgyűlési Értesítő“-t is, amely a fenti szaporulatban 13 kötetrel szerepel. A könyvtárt használták 49-en, a használati forgalom 234 könyvre terjed ki.

X. A Szegedi Gyorsírók Egyesülete által hirdetett szabatos levelező és vitairási pályázaton körünk tagjai szép eredménnyel vettek részt. És pedig: A *vitairási* pályázaton 10 korona jutalmat nyert Kellner Dániel VI., 5 koronát Barabás Ervin V. B), dícsérő oklevelet kapott Roboz László VIII. A *levelezőírási* pályázaton 5—5 korona jutalmat nyertek Czinner Andor V. A), Fellegi Andor V. B) és Vermes Imre IV. B). Könyvjutalmat nyertek Csányi György IV. B), Ginder Nándor IV. A) és Halasi Antal VI. Dícsérő oklevelet kaptak Erezbrucker Aladár VI., Göndöcs Jenő V. A), Kallós Károly VI., Kovács Oszkár IV. A), Marschall Miklós IV. A), Noth Salamon IV. A), Rothbart Emil V. A), Schwarz Lajos III. B), Szóke Mihály IV. B) és Weiszer Viktor VI.

XI. Márc. 15-én tartottuk meg pénz- és könyvjutalmakkal összekötött házi versenyünket és pedig a következő eredménnyel:

A *200-as fokon* I. Kellner Dániel VI. 0. 1. 2. II. Roboz László VIII. 0. 2. 1. III. Barabás Ervin V. B) 0. 2. 4.

A *180-as fokon* I. Barabás Ervin V. B) 0. 0. 0. II. Kellner Dániel VI. 0. 0. 1. III. Roboz László VIII. 0. 0. 2.

A *150-es fokon* I. Sélley László VI. 0. 0. 6. II. Kallós Károly VI. 0. 1. 3., dícséretben részesült Klucsik István és Czinner Andor.

A *120-as fokon* I. Czinner Andor V. A), Fellegi Andor V. B) és Kallós Károly VI. 0. 0. 0. II. Sélley László VI. 0. 0. 1. III. Lieber Béla V. A) 0. 0. 3. IV. Schwarz Sándor V. B) 0. 0. 5. V. Halmos Sándor VI., Berger László VI. és Klucsik István V. A) 0. 1. 1. VI. Blau Marcel V. B) 0. 3. 1. VII. Halasi Ferenc V. A) 1. 0. 2. VIII. Koch Andor IV. A) 3. 2. 1.

A *100-as fokon* I. Lieber Béla V. A) és Koch Andor IV. A) 0. 1. 1. II. Jakobovits Jenő III. B) 0. 1. 3. III. Blau Marcel V. B) 1. 0. 1. IV. Schwarz Sándor V. B) 1. 1. 4. V. Halmos Sándor VI. 2. 0. 0. VI. Vermes Imre IV. B), Rothbart Emil V. A) és Berger László VI. 2. 0. 1. VII. Csányi György IV. B) 2. 1. 3. VIII. Kovács Oszkár IV. A). IX. Bóhm József V. B). X. Fellegi György III. B).

XII. Május 21-én rendezte a Szegedi Gyorsírók Egyesülete a városi széképület összes termeiben I. Délmagyarországi kerületi írásversenyét, melyben körünk tagjai a következő eredménnyel vettek részt.

A *180-as fokon* 5 5 korona jutalomban részesültek Kellner Dániel VI. 0. 1. 3., Roboz László és Bozsó István VII. 0. 1. 4. Könyv-

jutalmat nyert Jakobovits Gyula VII. 1. 1. 5. és dicsérő oklevelet Barabás Ervin V. B) 2. 2. 5.

A 150-es fokon 10 korona jutalomban részesült Blau László VII. 0. 1. 4., 5 koronát kapott Neff Mátyás VII. 0. 2. 2., dicsérő oklevelet pedig Répás Béla V. A) 1. 1. 4., Sélley László VI. 2. 3. 1., Czinner Andor V. A) 3. 1. 0. Sikerült dolgozatot adott még be Kallós Károly VI. Felsőbb fokon nyertek: Jakobovits Gyula VII. 1. 2. 2. és Bózsó István VII. 1. 3. 1.

A 120-as fokon hibátlan dolgozatukkal első díjat (5—5 koronát) nyertek: Czinner Andor V. A), Fellegi Andor V. B), Klucsik István V. A), Koch Andor IV. A), Kovács Oszkár IV. A) és Répás Béla V. A). Könyvjutalomban részesültek 0. 0. 1. hibás dolgozatukkal: Blau Marcel V. B), Göndöcs Jenő V. A), Halmos Sándor VI. és Schwarz Sándor V. B). Dicsérő oklevelet kaptak: Szőke Mihály IV. B) 0. 1. 1., Rothbarth Emil V. A) 0. 2. 1., Jakobovits Jenő III. B) 1. 1. 0., Vermes Imre IV. B) 1. 1. 2. és Fellegi György III. B) 1. 1. 3. Felsőbb fokon nyertek: Neff Matyás VII. és Blau László VII. 0. 0. 0.

A 100-as fokon könyvjutalmat nyert Weiszer Viktor VI. 0. 0. 3., dicsérő oklevelet Csányi György IV. B) 0. 1. 3., Halasi Ferenc V. A) 0. 2. 1., Szőke Mihály IV. B) 0. 2. 2., Blau Marcel V. B) 1. 0. 0., Berger László VI. 1. 0. 2., Rothbart Emil V. A) 1. 0. 3., Öhler Dezső V. B) 2. 0. 2., Roboz József VI. 2. 1. 1., Hauptvogel János V. A) 2. 2. 1. és Böhm József V. B) 3. 0. 2. Felsőbb fokon nyert Halmos Sándor VI. 0. 0. 3.

A 70-es szótagos versenyen hibátlan dolgozatukkal első díjat (5 koronát) nyertek: Vermes Imre IV. B) és Kovács István III. A); könyvjutalmat: Fellegi György III. B) 0. 0. 1., dicséretben részesültek: Csányi György, Szőke Mihály IV. B), Hauptvogel János V. A) 0. 1. 0., Tóásó Aurél IV. B) 0. 2. 0., Berger László VI. 1. 0. 0., Erezbrucker Aladár VI. 1. 0. 0., Kopp Antal III. A) 1. 2, 3., Halasi Ferenc V. A), Marschall Miklós IV. A) és Roth Salamon IV. A).

XIII. A május 24. és 25-én megtartott ungvári országos versenyen körünk tagjai közül 12-en vettek részt tanárelnök vezetésével. Hogy ily nagy távolságban körünk mégis ily szép számmal képviseltethette magát, az Dobay Gyula dr., a Sz. Gy. E. elnöke, Révai József dr., kegyesrendi tanár és Vermes Zsigmond bank-cégjegyző uraknak, vala mint a Szegedi Gyorsírók Egyesületének köszönhető kik egyenkint 10 koronát adományoztak körünknek szegényebb sorsú tanulók utiköltségének pótlására, körünk pénztárosa, Jakobovits Gyula pedig még 22 koronát gyűjtött e célra. Ungvárott rendkívül szíves fogadtatásban részesültünk, lakásunk és ellátásunk ingyenes volt, mit Gulovics Tivadar okl. gyorsírástanár úr eszközölt ki számunkra, szabad időnkben pedig Suba György dr., teológiai tanár úr kalauzolt bennünket s mutatta

meg a város nevezetességeit. Körünk mindezen uraknak jegyzőkönyv köszönetet szavazott, de kedves kötelességünknek tartjuk nekik igazán lekötelező, kedves figyelmükért ez úton is hálás köszönetet mondani.

A versenyen való szereplésünkre igazán méltó büszkeséggel tekintetünk vissza. A *180-as fokon* első díjat: 2—2 aranyat nyertek: Kellner Dániel VI. és Barabás Ervin V. B) 0. 0. 1., díszkönyvet kapott Bózsó István VII. 0. 1. 3. és dicséző okiratot Jakobovits Gyula VII. 1. 1. 7.

A *120-as fokon* hibátlan dolgozatukkal első díjat (6—6 koronát) nyertek: Neff Mátyás VII., Sélley László VI. és Fellegi Andor V. B), második díjat (4—4 koronát): Blau László VII., Czinner Andor V. A) és Répás Béla V. A) 0. 0. 1., szaklapot nyert Kallós Károly VI. 0. 0. 2. és Ackermann Fülöp dr. úr adományaképen díszkönyvet kapott Jakobovits Jenő III B) 2. 2. 7.

A *120 fokos csoportversenyen* körünk két 5-ös csoporttal vett részt, melyek közül a II. számú csapat 0. 0. 6. hibával első díjat, az I. számú csapat harmadik díjat nyert, 2. 4. 9. A II. csapat tagjai voltak: Bózsó István, Blau László, Jakobovits Gyula VII., Kellner Dániel VI. és Barabás Ervin V. B), kik mindnyájan kis ezüstérmét, az intézet pedig oklevelet nyert. Az I. csapat tagjai: Neff Mátyás VII., Sélley László VI., Fellegi Andor V. B), Czinner Andor és Répás Béla V. A) oklevelet nyertek.

A versennyel kapcsolatban országos gyorsíró kongresszus is volt, melyen körünk vezetőtanára Dr. Katona Dávid főtktár úrral együtt a Szegedi Gyorsírók Egyesületét képviselte.

XIV. Körünk tagjai közül többen résztvettek a Budapesti Gyorsíró Társaskör szabatos pályázatán is, kik közül a vitairási pályázaton könyvjutalmat nyert Roboz László VIII., oklevél jutatomban részesült Barabás Ervin V. B), A levelező-írási pályázaton díszkönyvet nyert Barabás Ervin V. B). könyvjutalmat Klucsik László V. A), oklevél jutalomban részesült Kellner Dániel VI., Fellegi Andor V. B) és György III. B) és Göndöcs Jenő V. A).

XV. Ugyancsak Ungvárott hirdették ki a Diák Gyorsíró Szövetség pályázatának eredményét is. A vitairási pályázaton körünk tagjai közül Barabás Ervin V. B) 2 aranyat, a levelező írási pályázaton pedig Klucsik István I. A) 1 aranyat nyert. Az apróbb jutalmakat és dicséreteket még ezideig nem közölték.

XVI. Többen résztvettek körünk tagjai közül a Gyakorló Gyorsírók Társasága által hirdetett szabatos vitairási pályázaton is, de mivel annak beadási határideje még csak jún. 15-én telt le, ennek eredményéről sem számolhatunk be.

XVII. A kör érdekében kifejtett buzgó munkásságukért illetve a házi versenyen beadott legjobb dolgozatukért elismerő oklevelet kaptak: Kulinyi Ernő, Roboz László VIII. Blau László, Bózsó István, Jakobovits

Gyula, Neff Mátyás VII., Kellner Dániel, Sélley László VI., Barabás Ervin, Fellegi Andor V. B), Czinner Andor, Lieber Béla, Répás Béla V. A), Koch Andor IV. A) és Jakobovits Jenő IV. B). Egész évben tanusított szorgalmukért és szép előmenetelükért dicséretet érdemelnek még a fentiekén kívül: Kopp Antal, Makó Zoltán III. A), Fellegi György, Hirsch Béla III. B), Ginder Nándor, Kovács Oszkár IV. A), Szóke Mihály, Tóásó Aurél, Vermes Imre IV. B), Göndöcs Jenő, Halasi Antal, Rothbarth Emil V. A), Kordás Sándor V. B), Erezbrucker Aladár, Halasi Antal, Roboz József, Weiszer Viktor VI. oszt. tanulók.

XVIII. Gyorsírókörünk 1911. június 18-án tartotta meg évváró vizsgálatát Révész László és Floderer Imre intézeti tanár urak elnöklése mellett. A vizsgálaton megjelent körünk szeretett védnöke, főt. Szinger Kornél igazgató úr is s lelkes szavakkal buzdította a kör tagjait a gyorsírásnak különösen a szünidőben való minél intenzívebb művelésére és gyakorlására. Vizsgálat után évváró közgyűlés következett, melyen a könyv és oklevéljutalmakat osztottuk ki. Ugyanezen gyűlésen hívta fel tanárelnök a tagok figyelmét a vakációi szorgalmas gyakorlásra, melynek sikeresebb eszközzése végett Jakobovits Gyula VII. oszt. tanuló vezetésével nyári szünidei kurzust létesítettünk a helybeliek számára.

XIX. Tájékoztatásul felemlítjük, hogy a jövő tanévben is, mint eddig csakis III—VIII. oszt. tanulók lehetnek a kör tagjai. A tagsági díj 4 korona, melyért azonban a kör hivatalos lapját, a „Szegedi Gyorsíró“-t kapták a tagok olvasókönyvül. A tandíj egész évre 12 korona. Nem fizetnek tandíjat, kik már három éven át fizettek. Méltánylást érdemlő esetekben a körvezető tanár a tandíjat mérsékli, esetleg egészen elengedi. Ez iránt már a *beiratkozás alkalmával* írásbeli kérvényt kell a tanárelnökhöz beadni s a kérést indokolni. Aki a tanfolyamba beiratkozott, az évközben ki nem maradhat s úgy a tagsági, mint a tandíjat köteles megfizetni. A tagsági díj fizetése alól felmentés nincs.

c) *Ifjúsági segélyző-egyesület.* A segélyző-egyesület 1910. évi szept. hó 25-én alakult meg és 1911. évi május 7-én tartotta zárógyűlését. Az alapszabályok értelmében 1910. évi november hó 25-én választmányi gyűlés volt, melyen a szokásos ruhaszegélyezés nyert elintézt.

A lefolyt tanévben a következő választott tisztviselők végezték az egyesület munkáját: Elnök: Ujj János, VIII. oszt. tanuló; titkár: Tarján Antal, VIII. oszt. tanuló; pénztáros: Vajda Andor, VIII. oszt. tanuló; főjegyző: Kray Pál, VII. oszt. tanuló; főkönyvtáros: Draskovich Ferenc, VII. oszt. tanuló; ellenőr: Bogdán Iván, VII. oszt. tanuló; első aljegyző: Csávossy József br., VI. oszt. tanuló; második aljegyző: Pintér Ferenc, V. A) oszt. tanuló; első alkönyvtáros: Vég-

man Béla, VI. oszt. tanuló ; másod alkönyvtáros : Somlyódy Árpád, V. A) oszt. tanuló.

Választmányi tagok a VIII. osztályból : Danczinger Gyula, Hónigesz Félix, Senautka Oszkár, Wlassics Adorján, Werner László. A VII. osztályból : Bózsó István, Kerner Imre, Molnár Miklós, Lasztovicza Andor, Thanhoffer Emil. A VI. osztályból : Berger László, Gerliczy István br., Kúp László. Az V. A) osztályból : Devics István és az V. B) osztályból : Blau Marcell.

Ezen iskolai évben a segélyző egyesületnek tagjai voltak a VIII. osztályból : Balassa József, Balázs Dénes, Balogh Béla, Bárány István, Bäck Miklós, Beck Lajos, Bezdány Mihály, Blau Andor, Bója István, Bózsó Sándor, Burián Gáspár, Danczinger Gyula, Halas István, Holek István, Hónigesz Félix, Ivánkovits Zoltán, Jankovics János, Kreiker Aladár, Kulinyi Ernő, Losonczy Dezső, Magyarai Nándor, Mamusich Ferenc, Nováky György, Pápay István, Pintér Mihály, Rex Ernő, Roboz László, Rosenthal Béla, Rónay Tibor, Sallai József, Schultz Alajos, Schwáb Imre, Senautka Oszkár, Szabó Géza, Szamek Andor, Tarján Antal, Tukats Sándor, Ujj György, Ujj János, Vajda Andor, Vajda Imre, Wlassics Adorján, Werner Imre. A VII. osztályból. Balassa István, Bogdán Iván, Bózsó István, Bradvárovics Simon, Devics Sándor, Draskovich Ferenc, Furbás Oszkár, Fischhof György, Goldschmidt Imre, Grosser Sándor, Jakobovics Gyula, Kátay Lajos, Kern Dezső, Kerner Imre, Ketter Tibor, Kovács György, Kray Pál, Lasztovicza Andor, Mandl András, Mályusz Géza, Molnár Miklós, Motika Ottó, Reök Iván, Somlyódy István, Thanhoffer Emil, Vladár Ernő Simák Béla. A VI. osztályból. Bánatfi Károly, Berger László, Burg Ede, Csávossy József br., Ernszt János, Fodor István, Garai László, Gerliczy István br., Halmos Sándor, Iktovics Ágoston, Kálnai Gyula, Kelemen László, Kellner Dániel, Kollár Lajos, Kommesz János, Korláth Kálmán, Kreiker Jenő, Kúp László, Leopold Ede, Máthé Gyula, Miskolczy Gyula, Sélley László, Szapáry Miklós gr., Szarka István, Szeles János, Tömörkény László, Véghmann Béla. Az V. A osztályból. Bartole János, Czinner Andor, Devics István, Hauptvogel János, Hegyi Márton, Gerster István, Klusik István, Kroó Imre, Lieber Béla, Pintér Ferenc, Radványi Géza, Schachtitz János, Somlyódy Árpád, Ujj Béla. Az V. B osztályból. Blau Marcel, Boros Lajos, Dermela Rezső, Fellegi Andor, Kordás Sándor, Öhler Dezső, Temesváry Ernő, Temesváry László. A IV. A osztályból : Leinczinger László, Marschall Miklós, Riesz Miklós, Vig Pál, Wagner Jenő, Weber Miklós. A IV. B osztályból. Csávossy Endre br., Csányi György, Gróf Géza, Mahrer Sándor, Szakall Zoltán, Sztárcsevich László, Vajda György, Vermes Gábor, Vermes Imre. A III. A osztályból. Csávossy Béla br., Dúngyerszky Sándor, Forbáth Frigyes,

Jerney Tibor, Makó Zoltán, Reök Andor. *A III. B osztályból:* Babiczky Béla, Berger István, Blau Oszkár, Csillag Károly, Gáspár Mihály, Halász Béla, Herczl Miklós, Hermann Vendel, Hirsch Béla, Fellegi György, Karkos Jenő, Kertész István, Kienitz Lajos, Klein György, Kovács Ernő, Lindenfeld István, Pető László, Rapesán Vilmos, Schatz György, Somogyi Jenő, Sutka József, Szepes László, Weil Pál, Willax Ernő, Willax Ferenc, Szász Mátyás, Telgárszky István, Jakobovics Jenő, Magyar Károly.

A segélyző-egyesület tőkéje az 1909–1910. tanév végén 1 drb. 8484. sz. 23.600 korona n. é. 4%-os koronajáradék kölcsönkötvény, egy drb. 18,999. számú 1.100 korona n. é. 4%-os koronajáradék kölcsönkötvény, (1042 korona 32 f. vételáron szereztük) és Szeged-Csongrádi Takarékpénztárban 132,544. számú betétkönyvecskében 5181,04 korona készpénz, összesen *a)* 29,881,04 korona vagy *b)* a 18,999 számú koronajáradék kölcsönkötvény vételára szerint 29,823,36 korona.

Az egyesület pénzállapotát az 1910–1911 tanév végén a következő statisztikai kimutatás tünteti ki:

I. Bevétel.

1. Ajándékozásból:

A Szeged-Csongrádi Takarékpénztár ajándéka	120 K — f
A Szegedi Kereskedelmi és Iparbank ajándéka .	30 K — f
A Szegedi Bankegyesület R.-T. ajándéka	20 K — f
A Szegedi Takaré- és Hitelrésztársaság ajándéka	25 K — f
A Szegedi Közúti Vaspálya Részvénytársaság ajándéka	30 K — f
Buziási Eisenstädter Róbert úr ajándéka boldogult Cserép Sándor halála évfordulóján koszorú megváltás címén	30 K — f
Popper Mór úr ajándéka ugyanezen címen ruhasegélyre	20 K — f
Vajda Sándor úr ajándéka	10 K — f
Reiner Mór úr ajándéka	4 K — f
Kray Pál VII. oszt. tanuló ajándéka	5 K — f
Gerliczy István br. VI. oszt. tanuló ajándéka .	20 K — f

2. Gyűjtésből:

Az 1909. év karácsonyi gyűjtésének maradéka . . .	6 K 52 f
Dudás János I. C) oszt. tan. halálakor gyűjtési maradék	3 K 50 f

3. Kamatokból:

A 132,544. sz. betétkönyv 1910. év I. félévi kamata .	74 K 61 f
A 18,999. sz. 4% koronajáradék 1910. évi kamata . .	44 K — f
A 8,484. sz. koronajáradék 1910. év II. félévi kamata	472 K — f
A 132,544. sz. betétkönyv 1910. év II. félévi kamata .	77 K 92 f
Időközi kamatok	16 K 48 f
A 8484. sz. koronajáradék 1911. év I. félévi kamata	472 K — f
A 18,999. sz. koronajáradék 1911. év I. félévi kamata	22 K — f

4. Tagsági díjakból:

Beiratkozott 178 tanuló, évközben kimaradt — nem
 fizetett — 11 tanuló, 1 tanuló fizetett 2 K. 1 tanuló
 2:4 K, 1 tanuló 2:6 K, egész fizető 164 tanuló
 à 4 K-jával. Így tagsági díjakból befolyt . . . 663 K — f

5. Mulatságból:

Az 1911. év végén érettségit tett ifjak báljának tiszta
 jövedelme 27 K — f
 Az összes jövedelem tehát az 1910 —11. tanévben . . . 2,193 K 03 f

II. Kiadás.

22 szegénysorsu tanuló téli ruhája 700 K — f
 Könyvek beszerzése, kötése 623 K 70 f
 Az új 148,043. sz. betétkönyv gyarapítása 869 K 33 f
 Az összes kiadás tehát az 1910 —11. tanév végén . . . 2,193 K — 03 f

III. Pénzállapot az 1910—11. tanév végén.

Tőke volt az 1910. tanév végén 29,823 K 36 f
 Illetve ha a 18999 sz. koronajáradék kölcsön kötvény
 1042 kor. 32 fill. vételára helyett 1100 kor. névér-
 tőkét vesszük 57 kor. 68 fill.-el több, vagyis . . . 29,881 K 04 f
 Hozzá tőkésítés az 1910 —11. tanévben 869 K 33 f
 Tőke álladék tehát az 1910 —11. tanév végén . . . 30,750 K 37 f

IV. Tőke elhelyezés.

a) 1 drb 8484. 20.600 kor. n. é. 4% koronajáradék
 kölcsönkötvény 23,600 K — f
 β) 1 drb 18,999 sz. 1100 kor. n. é. 4% koronajáradék
 kölcsönkötvény 1.100 K — f
 γ) 1 drb 148,043 sz. Szeged-Csongrádi Takarékpénztári
 könyvecske múlt évi álladéka 5181 kor. 04 fill.
 A jelen 1910—11. tanév végén 6,050 K 37 f

Összesen 30,750 K 37 f

Az egyesületet könyvsegélyben részesítették ezen iskolai év
 folyamán: Rónay Tibor VIII., Draskovich Ferenc és Kern Dezső VII.,
 Hauptvogel János, Pintér Ferenc és Schäffer Kristóf V. A., Lehotai
 Kálmán, Sik Miklós, Laczkovics Béla, Deutsch Ede, és Göndöcs Jenő
 IV., Dungyerszki Sándor és Korda Jenő III. A., Takács László II. A.,
 Márki Nándor I. C. oszt. tanulók. A tanév folyamán az egyesület 168
 tanulónak 1677 drb. tankönyvet osztott ki használatra, 22 tanulót pedig
 700 korona értékben meleg és új téli ruhával segélyezett. Kedves köte-
 lességünknek tartjuk e helyen is köszönetet mondani az egyesület
 nemesszívü jötevőinek.

d) Matematikai és fizikai szeminárium. Mindazon felsőbb osztályú tanulóink számára, kik a reáltudományok iránt hajlandóságot éreznek magukban, hogy ezen a téren kölcsönös megbeszélés és útmutatás folytán minél eredményesebben haladhassanak, alakult meg intézetünk kebelében a mat.-fizikai szeminárium. Ezen évben tagjai voltak a VI. és VII. osztályu tanulók: szám szerint a VII. osztályból 46, a VI. osztályból 55 tanuló, a tagok összes száma tehát 101.

Alakuló gyűlésünket 1910. szept. 17-én tartottuk. Ez a gyűlés választotta ez idei tisztikarát is, mely a következő:

Elnök: Lasztovicza Andor, VII. oszt. tanuló; titkár: Thanhoffer Emil, VII. oszt. tanuló; főjegyző: Bózsó István, VII. oszt. tanuló; pénztáros: Neff Mátyás, VII. oszt. tanuló; ellenőr: Huszárcsek Nándor, VII. oszt. tanuló; aljegyző: Halasi Antal, VI. oszt. tanuló; könyvtáros: Schön Ferenc, VI. oszt. tanuló.

A bíráló-bizottság tagjai: Furbás Oszkár, Kátay Lajos, Kerner Imre, Kovács György, Mályusz Géza és Molnár Miklós VII. osztályú tanulók lettek.

Az év folyamán 21 gyűlést tartottunk, melyeken különféle példákat dolgoztunk ki. E példákat úgy választottuk meg, hogy a fizika, algebra és geometria minden ágában jártasságot nyerjünk. Bővebben foglalkoztunk a diofantusi egyenletekkel, a grafikai ábrázolással, a ferdeszögű háromszögek megoldásával, a vegyes másodfokú egyenletekkel, max. és minimumot tartalmazó példákkal, a kamatszámítás különféle eseteit több példán tárgyaltuk. Főszűlyt mégis a grafikai ábrázolással kapcsolatban a görbék viselkedésének a tanulmányozására fektettünk, bevezetve a differentialis kalkulus fogalmát. Megbeszéltük a főbb differentialis szabályokat, s azokat számos példán alkalmaztuk is. Többen e téren szép önmunkásságot is fejtettek ki.

Összesen 10 pályakérdést tüztünk ki, melyek közül 4 fizikai és 6 mat.-geometriai volt. Jutalmat nyertek: Lasztovicza Andor, VII. oszt. tan. (1); Thanhoffer Emil, VII. oszt. tan. (1); Huszárcsek Nándor, VII. oszt. tan. (1); Neff Mátyás, VII. oszt. tan. (1); Urbán István VII. oszt. tan. (1); Székely Sándor, VI. oszt. tan. (1); Halasi Antal és Schön Ferenc, VI. oszt. tan. (1—1); Somlyódy István, VII. oszt. tan. (1). Dícséretet kaptak: Urbán István, VII. oszt. tan. (1); Gerliczy István br., VI. oszt. tan. (1); Raner Ödön, VI. oszt. tan. (1).

Előadást többen tartottak. Neff Mátyás a végtelen geometriai haladványról, Thanhoffer Emil kísérletekkel kapcsolatban a molekuláris erőkről, Lasztovicza Andor az egyenes analytikus tárgyalásáról. A kör vezető tanára a differentialis kalkulusról tartott több előadást, ki bemutatta egyuttal előadással kapcsolatban az intézet új „Megeskop“ vetítő gépét is,

Körünket megtisztelték látogatásukkal Fírbás Nándor ip. isk. igazgató ur, Tóth Lajos és Vajda Imre tanár urak is.

Tagsági díj 2 kor. volt, így befolyt 101 tag után 202 kor. Gerliczy István br. VI. oszt. tan. 20 kor.-t adott pályakérdések jutalmazására. A múlt évi maradvék 29 kor. 38 fill. s így összesen 251 kor. 38 fill. fölött rendelkezünk.

Járattuk a „Középiskolai Matematikai Lapok“-at 5 (öt) példányban 30 kor., pályadíjakra kiadtunk 80 kor.-t, postaköltségre, füzetekre 94 fill.-t, összesen 110 kor. 94 fill.-t. Marad tehát 140 kor. 44 fill., mely összeget a jövő iskolai évben fizikai gyakorlatok kiadásai fődözésére fogunk fölhasználni.

C) Általános ügyek.

1. *Látogatások.* Tankerületi kir. főigazgatónk, Szele Róbert dr., nov. 25., dec. 2., jan. 13., márc. 29. 30., ápr. 22., máj. 9. és 15-én végezte hivatalos évi látogatását. A tanítás menetének megfigyelése, az intézet helyiségeinek és szertárainak átvizsgálása után május hó 20-án értekezletet tartott a tanári testülettel s közölte vele látogatásai közben szerzett tapasztalatait.

A jelen tanévi igazgatói értekezletet a tankerületi kir. főigazgató elnöklete alatt május hó 29-én és 30-án Nagybeeskereken tartottuk meg.

A megbeszélendő tételék a következők voltak :

1. Miképen lehetne a szülők érdeklődésének fokozásával, a házi nevelés irányításával s párhuzamos közreműködésével az iskola és család munkáját szorosabb kapcsolatba hozni s egyöntetűséget biztosítani ?

2. Miként lehetne bensőbb viszonyt létesíteni tanár és tanuló közt?

3. Mikép hozható kapcsolatba a tanítás és nevelés ? (Jellem fejlesztés.)

4. Hogyan lehetne a mai középiskola tanítási anyagát a modern élet követelményeinek megfelelőbbé tenni ?

5. A földrajz tanítása a felsőbb osztályokban.

6. A díjtalan és kötelező énektanítás behozatala.

7. A magán, fölvétel-, pótló- és javító vizsgálatok szabályozása.

8. A játékdélutánok kérdése.

9. A tanár a társadalomban.

10. A gyakorló tanári intézmény és szervezete.

11. A tankönyvek kiadásainak gyakori változtatása ellen.

12. Az igazgatói értekezletek újabb jegyzőkönyveiben bennfoglalattassanak ez előbbi értekezleteken megállapított óhajok is. Így :

a) A középiskola I. oszt.-ba való léphetéshez kívánja meg a törvény a betöltött *tizedik* évet.

b) Az ellenőrző értekezletek számának apasztása.

c) Az érettségi vizsgálatok kívánalmainak és az ezzel kapcsolatos minősítési törvénynek módosítása.

d) A latin nyelv megkezdésének áttétele lehetőleg a III., de legalább a II. osztályba.

e) A tanévvégi vizsgálatok mai alakjának megváltoztatása.

Ezen kérdéseket testületünk megbeszélte és állásfoglalásáról jegyzőkönyvet terjesztett be a tank. kir. főigazgató úrnak, aki a tankerületből beérkezett jegyzőkönyvekből az egy tételre vonatkozókat egy—egy igazgatónak osztotta ki referálás céljából.

Az igazgatói értekezleten az összes tanártestületek óhaja alapján határoztak az igazgatók. Megállapodásaikat jegyzőkönyv alakban kinyomatják és megküldik az egyes intézeteknek és a taukerület minden tanárának.

Egyéb látogatások. Az iskolafenntartó város magisztrátusa állandó érdeklődéssel kísérte a jelen tanévben is intézetünk működését. A város polgármestere, Lázár György dr., a kultúrügyek tanácsnoka, Gaál Endre dr., és a sajtó képviselői is megjelentek iskolaünnepélyeinken és érettségi vizsgálatunkon. A szülők és a nagyközönség minden ünnepélyünkön igazi szeretettel és lelkesedéssel vesz részt, az évvégi záróvizsgálatokat is szép számban látogatják.

2. *Iskolai ünnepélyek.* Az ifjúság hazafias érzületének fejlesztésére vallásosságának, nemes lelkesedésének és kegyeletének ápolására több iskolai ünnepélyt tartottunk.

Október 6-án megünnepeltük az aradi tizenhárom vértanúságának évfordulóját (gyászistentisztelettel és iskolai ünnepéllyel.)

November 1-én kegyeletes ünnepélyt rendezett ifjúságunk az elhunyt tanárok sírjánál énekkel és szavatokkal. Másnap pedig megkoszorúzta Dugonics András sírját hazafias beszéd, ének és szavatok kíséretében.

November 19-én, Szent Erzsébet ünnepén ez idén is gyászistentisztelettel és iskolai ünnepéllyel áldozott az ifjúság az országot felejtethetetlen királynéja, Erzsébet királyné emlékének. Ugyanekkor gyűjtést rendeztünk a vakok javára; a gyűjtés eredményeképp befolyt összeget a szegedi vakok intézetének küldtük el.

Egyházi ünneppel ültük meg február 2-án Kalazanti Szt. Józsefnek rendünk alapítójának, az emberiség egyik legnagyobb jótévőjének emlékűnnepét. Az ünnepi beszédet az I—II. osztálynak Balanyi György dr., a III—IV. osztálynak Révész László, az V—VIII. osztálynak pedig Kiss István tartotta.

Március 12-én, a szegedi árvíz 31. évfordulóján, a város fogadalmi ünnepén, ünnepélyes istentiszteletben vett részt az ifjúság; utána az Önképzőkör tartott ünnepélyt.

A sajtószabadság kivívása emlékének március 15-én az ifjúság iskolai ünnepélyvel áldozott, mely hazafias énekek és szavalatokból állt; április hó 11-én az 1848-as törvények szentesítésének évfordulóját ültük meg.

Ünnepet szenteltünk március 24-én Magyar Gábor 50 éves tanügyi működésének. A jubileum napján az ifjúság ünnepélyes „Te Deum“-on vett részt

Jún. 8-án, a koronázás évfordulóján hálaadó isteni tiszteletet tartottunk.

Végül az „Önképzőkör“ saját kebelében több kiváló írónk, költőnk kegyeletes emlékét újította föl, február hóban hangversenyt tartott, június 4-én pedig nyilvános évzáró ünnepélyt rendezett, mely két ünnepély számos előkelő vendég jelenlétében az intézet dísztermében folyt le. Mindezekről a bővebb tudósítás és az ünnepélyek másora Értesítőnk „Önképzőkör“ című fejezetében található. Ugyanezen alkalommal rajztanáraink a tanulók egész évi rajzaiból kiállítást rendeztek, amelyet a záróünnepélyen megjelent közönség szép számmal tekintett meg.

3. *Kirándulások.* A nm. vallás és közoktatásügyi miniszterium 1905. évi 2472. eln. szám alatt elrendeli a tanulmányi kirándulásokat és utazásokat. Intézetünk a tanév folyamán többször tartott az egyes osztályokkal a város környékén természetrajzi és földrajzi kirándulásokat, megtekintette a városban és környékén elhelyezett ipartelepeket; május hó végén pedig nagyobb tanulmányi kirándulást rendeztünk az Alduna vidékére. Ezen tanulmányi kiránduláson intézetünk 52 tanulója vett részt Salánky István, Czimmermann Pál, Vajda Imre és Babos Dezső vezető tanárok kíséretében. Ezen tanulmányút leírását Értesítőnk más helyén közöljük.

V.

Könyv- és szertárak.

1. Könyvtárak.

a) **Tanári könyvtár.**

I. Hittudomány. 1. *Tudományos folyóiratok*. Hittudományi folyóirat. Szerk: Dr. Kiss János. — Religio. Szerk. Dudek János. — Szent Gellért. Szerk. Dr. Strommer Viktórin.

II. Magyar nyelv és irodalom. 1. *Könyvek*. Badiés F.: Petőfi levelei. Budapest, 1910. — Horánszky: Bacsányi János és kora. Budapest, 1907. (*A nmélt. vallás- és közoktatási min. ajándéka.*) — Mikszáth: Két választás Magyarországon. Jókai Mór élete és kora. A két koldusdiák. A Mikszáth jubileum története. Apró vázlatok és rajzok. Kisebb elbeszélések. Nagyobb elbeszélések. Az én kortársaim. Budapest, 1910. (*Szeged város ajándéka.*) — Modern Magyar Könyvtár 1—8. kötet. Budapest, 1911. — Régi Magyar Könyvtár: Verseghy kisebb költeményei. Budapest, 1910. — Költői levelezések. Budapest, 1910. — Ányos Pál versei. Budapest, 1910. — Papp K.: Arany János magyar irodalomtörténete. Budapest, 1911. — Szinnyei: Magyar Írók XIV. kötet. — Vargha Damján: Sense Henrik Amánd a magyar kodexirodalomban. Budapest, 1910.

2. *Tudományos folyóiratok és szakközlönyök*: Akadémiai emlékszemlédek XIV. 10—12., XV. 1—3. — Akadémiai értesítő. Szerk. Heinrich Gusztáv. — Budapesti Szemle. Szerk. Voinovich Géza. Budapest, 1911. — Erdélyi múzeum. Szerk. Erdélyi Pál. — Értekezések a nyelv- és széptud. köréből. Szerk. Szinnyei József XXI. 7.—8. — Irodalomtörténeti közlemények. Szerk. Szilády Áron. — Képes folyóirat. Szerk. Hoitsy Pál. — Magyar nyelv. Szerk. Szily Kálmán. — Magyar nyelvőr. Szerk. Simonyi Zsigmond. — Nyelvtud. közlemények. XL. 1—2.

III. Klasszika és modern filológia. 1. *Könyvek*: Csengeri: Homeros Iliása és Odysseiája. Ketzner Xenophon. Szamosi: Plato Sokrates védelme. (3 példány.) — Heinrich: Egyetemes irodalomtörténet. IV. kötet. — Ural-ajttájiak és szlávok. Budapest. 1911. — Kudrun. Ford. Kőrös Endre. Budapest. 1910. (*A nagymélt. vall.- és közokt. min. ajándéka.*) — Vári: A classica-philologia encyclopaediája. Budapest, 1906.

2. *Tudományos szakközlöny*: Philológiai Közlöny. Szerk. Császár Elemér és Láng Nándor.

IV. Bölcsészlet, neveléstan és művészet. 1. *Könyvek*. A szegedi tank. 3. igazgatói értekezletének Jegyzőkönyve. Makó, 1910. — A székesfehérvári tank. 2. igazgatói értekezletének Jegyzőkönyve. Székesfehérvár, 1910. — A magyar nép művészete. Írta: Malonyay Dezső. Budapest, 1911. — Berzeviczy: A tájképfestés a XVII. században. Budapest 1910. — Déri: A magyar Univ. Extension Évkönyve 1907—8. Budapest, 1909. — Dürer. Írta: Takács Zoltán. Budapest, 1909. — Földes: A szocializmus. Budapest, 1910. I—II. kötet. — Gaál: A jövő iskolája. Budapest, 1910. — Hornyánszky: A görög felvilágosodás tudománya. Hippokratés. Budapest, 1910. — Magyarország közoktatásügye 1909-ben. Budapest, 1910. (*A nm. vall. és közokt. min. ajándéka.*) — Mosso Angelo: A nevelés reformja. Ford. Karafiáth Márius. Budapest, 1911. — Náday Pál: Könyv a gyermekről. Budapest 1911. I—II. kötet. — Népoktatásunk szervezése és újabb törvényhozás szükségessége. Budapest, 1906. (*A nm. vall.- és közokt. min. ajándéka.*) — Scott Elliot: A primitív ember hajdan és most. Ford. Schöpflin Aladár. Budapest, 1911. — Schneller: Pedagógiai dolgozatok III. kötet. Budapest, 1910. — Stanley Jevons: A logika elemei. Ford. Kelemen Ignác. Budapest 1911. — Szinnyei Merse Pál. Írta: Malonyay Dezső. Budapest, 1910. — Szitnyai: Az életfilozófia problémái. Budapest, 1911. — Társadalomtudományi Könyvtár. III. sorozat. Budapest 1910

2. *Tudományos folyóiratok és szakközlönyök*: Értekezések a bölcsélet-tudomány köréből III. 8. — Hivatalos Közlöny. — Magyar Középiszkola, Szerk. Dr. Prónai Antal. — Magyar Pedagógia. Szerk. Dr. Fináczy Ernő és Weszely Ödön. — Magyar Társadalomtudományi Szemle. Szerk. Apáthy István. — Orsz. Középiszk. Tanáregyesületi Közlöny. Szerk. Dr. Lévay Ede. — Lehrproben u. Lehrgänge. Dr. Fries u. dr. Menge. Halle. — Literarisches Zentralblatt für Deutschland. Dr. Ed. Zarneke, Leipzig.

V. Történelem és földrajz. 1. *Könyvek*: A kalocsai kollégium ötven éve. Kalocsa, 1910. (*Ajándék.*) — Dr. Békefi Remig: A káptalani iskolák története Magyarországon 1540-ig. Budapest, 1910. — Domokos L.: A magyar imperializmus. Budapest, 1910. — Hedin Sven—Kondor: Transzhimalája Budapest, 1910. — Huba vére: Szemere. Írta: Zarándy Gáspár. Budapest, 1910. Dismű. (*Szemere Miklós ajándéka.*) Kiss: Az utolsó nemesi felkelés története. I. k. Budapest, 1909. (*Szeged város ajándéka.*) — Magyar tört. emlékek I. Okmánytárak. 35. kötet. Budapest, 1910. — Magyarország képekben. (Dismű.) Budapest, 1910. — Márki: Az ó- és középkor története. Budapest, 1910. — Műveltség könyvtára: Márki S.: Az új- és a legújabb kor története. Budapest, 1911. — Ujlaky Antal: Tisza Lajos és Szeged. Szeged, 1910. (*Szeged város ajándéka.*)

2. *Tudományos folyóiratok és szakközlönyök*. Archeológiai Értesítő. Szerk. Hampel József. — Értekezések a történeti tudományok köréből XXII. 8–10. Szerk. Dr. Pauer Imre. — Földrajzi Közlemények. Szerk. Dr. Cholnoky Jenő. — Századok. Szerk. Dr. Borovszky Samu.

VI. Természetrájk és kémia. 1. *Könyvek*: Berget Alfonz - Bogdánfy: Utazás a levegőben. Budapest, 1910. — Graber—Thanhoffer: Az állatok mechanikai műszerei. Budapest, 1895. — Dr. Klug Sándor: Az érzékszervek élettana. Budapest, 1896. — Méhely Lajos: A földi kutyák fajai származás és rendszertani tekintetben. Budapest, 1909. — Pavlicsek—Mágócsy—Dietz Sándor: Termesztett növényeink eredete. Budapest, 1894. — Wichelhaus: Népszerű előadások a chem. technológia köréből. Budapest, 1896.

2. *Tudományos folyóiratok és szakközlönyök*: Állattani Közlemények. Szerk. Soós Lajos. — Botanikai Közlemények. Szerk. Klein Gyula és Tuzson János. — Magyar Kémiai Folyóirat. Szerk. Ilosvay Lajos.

VII. Mennyiségtan és természettan. 1. *Könyvek*: Beke: Differentiál számítás. Budapest, 1909. — Dr. I. Druxes: Ausführlicher Lehrgang der Arithmetik und Algebra nach modernen Grundsätzen I. Band. Cöln, 1910. — Eduard Heis: Sammlung von Beispielen und Aufgaben aus der allg. Arithm. und Algebra I. Band. Cöln, 1910. — Etzold: Zeitbestimmung mittels des Passage-Instrumentes. Leipzig, 1901. — Grimschl: Lehrbuch der Physik. Leipzig u. Berlin, 1909. — Rátz Mikola: Az infinitezimális számítások elemei a középiskolában. Budapest, 1910.

2. *Tudományos folyóiratok és szakközlönyök*: Annalen der Physik. W. Wien u. M. Plaeck Leipzig. — Mathem. és Természettud. Értesítő. Szerk. Kónig Gyula. — Mathem. és Természettud. Közlemények. Szerk. Dr. Lengyel Béla XXX. 6. — Természettud. Közlöny. Szerk. Gorka S. és Ilosvay Lajos. — Zeitschrift f. mathem. u. naturw. Unterricht. Dr. H. Schotten Leipzig u. Berlin.

VIII. Vegyesek. 1. *Könyvek*: Akadémiai Almanach 1911. — Bernáth János: Botgyakorlatok rendszere. Bpest. — Maurer: Torna szergyakorlatok. Budapest, 1906. — Maurer: A tornázás anyaga a középiskolák alsó és felső osztályai számára. — Mosso Argelo: Az ifjúság testi nevelése. Ford. Karafiáth Márius. Budapest, 1910. — Dr. Perényi István: Bonctani, élettani, életrendtani, első segélynyújtási jegyzet. Budapest. — Révai: Nagy Lexikona. 1-2. kötet. Budapest, 1911. — Szabad- és szergyakorlatok gyűjteménye. Kiadja a Tornaügy. — Ujhelyi: A lögyakorlatok kézikönyve. Budapest. 1907. — 200 darab középiskolai Értesítő.

2. *Folyóiratok*. Herkules. Szerk. Porzsolt Jenő és Kálmán. — Jó Egészség. Szerk. Nagy Albert. — Katonai Nevelés. Szerk. Cerri Gyula. — Tornaügy. Szerk. Maurer I. és Ottó József. dr.

A tanári könyvtár gyarapodása a folyó iskolai évben :

1. *Vétel útján*. a) önálló szakmunka 57 mű, 64 kötet. 542 kor. 22 fillér értékben ; b) tudományos folyóirat 30 mű, 36 kötet, 432 füzet, 315 korona 20 fillér értékben. — Az Akadémiától : a) önálló szakmunka 3 mű, 4 kötet, 14 korona értékben ; b) tudományos folyóirat 8 mű, 42 füzet, 20 korona értékben. — A Természettudományi Társulat átalánya fejében : 1 mű, 1 kötet, 15 korona értékben.

Összesen : 99 mű, 105 kötet, 474 füzet. 906 korona 42 fillér értékben.

2. *Ajándék útján* : 16 mű, 19 kötet, 188 kor. 20 fillér értékben.

* * *

A tanári könyvtárban a múlt évben volt ; 3999 mű, 5486 kötet, 26007 korona 9 fillér értékben. A folyó iskolai évi gyarapodás : 115 mű, 124 kötet, 474 füzet, 1074 korona 62 fillér értékben.

Eszerint a tanári könyvtár állománya az 1910—11. iskolai évben : 4114 mű, 5610 kötet, 27,081 korona 71 fillér értékben.

b) Ifjúsági könyvtár.

1. Az *önképzőköri könyvtár* a lefolyt iskolai évben a következő művekkel gyarapodott :

Vétel útján : Bérzeviczy Albert : A tájképfestés a XVII. században. Hornyánszky Gyula : A görög felvilágosodás tudománya. Földes Béia : A socialismus, 2 k. Molnár Ferenc : Hétágú sip. Majthényi György : Versek. Akadémiai értesítő. Századok. Természettudományi Szemle.

2. Az *ifjúsági nagyobb és kisebb könyvtár* gyarapodása :

Magyar Helikon. Éber : Művészettörténeti olvasmányok. Stein : Homokba temetett városok. Gáspár : Hét év a tengeren. Sebők : Öt világrészen keresztül. Sven Hedin : Ázsia sivatagjain keresztül. Flammarion : Népszerű csillagászat. Dickens : Twist Olivér. Cox : Görög regék. Radó : A fordítás művészete. Alexander : A művészet. Sik : Szembe a nappal. Tarczai : Masolino, Az egetverő hegy. Prónai : Futó csillagok, Szavalókönyv. Szitayai : Ész és szív, A hibás gondolkodás. Erdős : Új versek. Kazinczy : Tövises és virágok. Bessenyei : Ágis tragédiája. Verne : Bundák hazája, Cetvadászok, Három angol és három orosz kalandjai, Hódító robur, Keraban a vasfejű, Öt hét a leghajón. Sándor Mátyás, Tizenötéves kapitány, Utazás a tenger alatt. Gardonyi : Ábel és Eszter, Egri csillagok, Az a hatalmas harmadik, Isten rabjai. Két katicabogár. A láthatatlan ember. Beniczkyné : Késő bánat. Jancsó : Kölcsey életrajza. Nógrádi : Séták a nagy természetben. Pekár : Vitézi románcok. Petelei : Felhők. Varga : Magyarország története. Vadnai :

Immakulata grófné, Tom Tit. Rákosi : Elnémult harangok, Korhadt fakeresztek. De Amicis : A szív. Bársony : Róna és erdő. Montal : Germaine eszménye. Lamirandie : Filemon ezredes. X. grófnő : Eszter. Craven - Rada : Eliane. Filó : A vértanú szelleme. Büttner Júlia : Úgy amint volt. Andor : Útak az életben, Anyaföldön. Coloma—Jándi : Elbeszélések. Csapodi Istvánné : A kékruhás asszony. Franko : Hric és az úrfi. Kincs István : A leánymamák fia. Mairet—Rada. A hiábavaló gazdagság. Szigligeti : Liliomfi, Magyar színészek életrajzai, Fenn az ernyő, nincsen kas. Goethe : Egmont. Rákosi : Aesopus. Tóth Ede : A tolongó, A kintornás család. Teleki : Kegyenc. Berczik : Az udvari tanácsos. Dugonics András feljegyzései. Chateaubriand : Atala. Vadnai : A kis tündér. Shakspeare : János király, Julius Caesar, A szentivánéji álom, A velencei kalmár, Coriolánus, Hamlet, Othello, Romeó és Júlia. Faludi : Elbeszélések. Herczeg : Elbeszélések. Bársony : Vadásztörténetek. Szól a puska. Kozma : Vig elbeszélések. Sipulusz : Humoreszkek. Szikra : Vadászat. De Amicis : A bor. Katona : Középkori legendák. Váradi : Legendák könyve : Mindszenty Gábor naplója. Apor : Metamorphosis Transsylvaniae. Csánki : Rajzok Mátyás király korából. Quida : Tonina. Cyprián : Margitka szökése. Prém : Munkácsy Mihály. Turgenyev : Csöndes vidékiek. Stein Aurél : Középázsiai útam. Hám A. : Ifjú szentek élete. Károly I. : Az igazi élet. Gaal M. : Hüséges mind a síríg. Farkas E. : Diákhősök 48-ban. Andor József : Nagy Lajos. Karácson I. : Szent Imre hereceg. Rogerius : A tatárjárásról. Brodaries : A mohácsi vész. Jókai M. : A legvitézebb huszár, Magyarhon szépségei. Hedin Sven : Három év Tibetben. Stein A. : Utazás Közép-Ázsiában. Nansen : Éjen és jégen át. Nanderheim : Hús hónap Abessziniában. May K. : A sivatagon keresztül-kasul, A Balkánon, A Csendes Óceánon, A szkipetárok földjén, A Kordillerákban, A Rio de la Plata mentén, A medvevadász. Rákosi V. : Egy tutaj története. Jakab Ö. : A két imposztor. M. Twain : Tom és Huck kalandjai. Györök : Lázadó hajósnép. Rudyard Kipling : A Dsungel könyve. Sebők I. : Öt világrészen keresztül. Segurné : A hajótöröttek. Cyprián : Utak az életben. Dickens : Copperfield Dávid, Twist Olivér, Nickleby Miklós. Andor J. : Újabb elbeszélések. Dedek Crescens L. : Mária-legendák. Eckstein—Gaal : A Claudiusok. Jósika—Gaal : II. Rákóczi Ferenc. Donászy F. : Miklós vitéz, Buda hőse, Egy magyar diák élete Mátyás korában. Barna J. : Kályhafűtőből biboros. P. Szathmáry K. : Török világ Magyarországon. Mikszáth K. : A kis primás, Két koldusdiák, A jó palócok, A tót atyafiak. Deli : Bácsy Jakab, Tóth S. : A kuruc király, Kuruc krónikák II. Rákóczy Ferenc idejéből. Goda G. : János generális. Földes G. : A fekete király. Kincs I. : Romok a rom fölött. Rusehek A. : Az esti csillag. Gaal M. : Németvilág Magyarországon, Kegyelemkenyér, Kenyér és becsület. Tarczai Gy. : Budai históriák, Dönk vitéz Rómában, Szent Margit legendás

könyve. Gárdonyi: Egri csillagok, A láthatatlan ember. Csánki D.: Rajzok Mátyás király korából. Sziklai J.: Az irgalmasság golgotája. Szegény élet, gazdag lélek, A magyar szív, Tisztító tűzön át, Új világ. Tábori R.: A hajdú király, Rodostóban, Rákóczi lelke. Jókai M.: A magyar nemzet története, Csataképek a magyar szabadságharcból, Az új földesúr. Sebők I.: Az én naplóm. Rosegger: Petike. Benedek E.: Két gazdag ifjú története. Verne Gy.: Grant kapitány gyermekei, Senki fia, Két évi vakáció, Church: Kétezer év előtt. Bulwer: Pompéji utolsó napjai. Filó K.: A vértanú szelleme. Bokor M.: A Szirányi család. Molnár F.: A Pál-utcai fiúk. Eötvös: A falu jegyzője. Jósika: Az utolsó Bátor Versegly: Gróf Kaczai falvi. Makay: Hegyen-völgyön. Ormándy: Mesék a virágokról. Laurie: A délafrikai aranykeresők. Járosy: Az eucharisztia zenéje.

b) *Ajándék útján*: Weber M. IV. a) o. t. ajándéka: Jókai: Kárpáthy Zoltán. Pajeken F.: A mesztiz és három más elbeszélés, Noth S. IV. a) o. t.: Mika S.: Magyar tört. olvasókönyv. Bock J. III. a) o. t. aj.: Petőfi összes költeményei, Hevesmegyei írók. Dungyverszky S. III. a) o. t. aj.: Donászy F.: Tholdy Miklós. Rádóczy L. III. a) o. t. aj.: Hankó: Universum IV. k., Ifjúsági Plutarch. Schäfer J. III. a) o. t. ajándéka: Garády V.: Vadászkalandok. Reök A. III. a) o. t. ajándéka: Lázár Gy. dr.: Visszaemlékezés az árvíz napjaira. Verne Gy.: A győzelmes robur. Robinzonok iskolája. Vasvári M. III. a) o. t. ajándéka: Donászy F.: Életünket és vérünket. Verne Gy.: Utazás a föld körül. Névtelen: Zászlónk III–IV. évf. Magyarország. (A vall. és közokt. miniszter ajándéka.) Studiosus Jovialis Redivivus. 3. p. (A szerző ajándéka.) Szegedi-Maszák Hugó: Panaszok a nyelvrontás miatt.

3. *Kötelező olvasmányok*: Kemény Zs.: Zord idő 3 pl. Eötvös J.: A falu jegyzője I–II. 3 pl. Arany J.: Buda halála 5 pl. Jókai M.: Az új földesúr 8 pl. Kazinczy F.: Pályám emlékezete 10 pl. Tinódi Sebestyén Historiás énekei 10 pl. Mikes K. vál. levelei 10 pl. Zrinyi M. gr.: Szigeti veszedelem 10 pl. Heltai G.: Válogatott meséi 8 pl. Kovács A.: Magyar Népdalok 5 pl. Összesen: 75 drb.

2. Szertárak

a) **Természettani szertár.**

A természettani szertár gyarapodása 1910–1911. tanévben:

a) *Vétel útján*. 20 drb. 10–10. gr. súly az Atwood géphez 10 K. Megaskop vetítógép állvánnyal 1676 K. 40 f. Ritkítható eső az elektromos kisülésekhez 25 K.

b) *Ajándék útján*. Pállfy Dániel gyáros úr ajándékából: Rézcső a légritkítóhoz 5 K s rézkorong a vetítógéphez 10 K. Halas Gyula úr ajándékából: 4 új Leclanché-elem a földrengéshez 20 K. Összesen: 1746 K 40 f. értékben.

b) **Természetrajzi szertár.**

Vétel útján gyarapodott a természetrajzi szertár: Spiritus praeparatumok: Teknős (20 K), sepia officinalis (25 K), helix pomatia (14 K), anodonta anatina (14 K), dytiscus marg. (8 K), astacus fluv. (12 K). Iniektions készítmények: Salamandra mac. (26 K), helix pom. (22 K), anodonta anat (25 K), teknős (40 K). Idegpraeparatumok: Gerlenagyságú madár (36 K), rana fortis (26 K), helix pom. (18 K), dytiscus marg. (12 K). Madarak: Picus mart. (12 K), picus maior (5.50 K), cuculus can. (6.50 K), corvus corax (14 K), garrulus gland. (5.50 K), sturnus vulg. (4 K), motacilla alba (3 K), fringilla carduelis (3 K), fringilla spinus (3 K), fringilla canm. (3.50 K), fringilla coel. (3 K), fringilla can. (4.50 K), pyrrhula vulg. (4 K), anthus arb. (3.50 K), parus maior (3 K), parus coer. (3 K), parus pend. (6 K), parus caud. (3 K), turdus merula (5 K), turdus pil. (4.50 K), columba livia (10 K), columba pal. (10 K), columba oenas (6.50), columba turt. (6 K). Kételtűek: Rana fusca (5.50 K), bombinator ign. (5 K), bufo vulg. (5.75 K), hyla arborea (5 K). salamandra mac. (7.50 K), proteus angu (14.50 K). Növény állatok: aurelia aurata (14 K), anemone sulc. (12 K), actinia aequ (6 K), plumalaria sel. (7 K), hydra vir. (4 K), alcionium pal. (10 K). A remete rák biológiája (11 K) és a kérődző felfújható gyomra (25 K). Összesen 582 K 25 fill. értékben.

c) **Vegyteni szertár.**

A vegyteni szertár részére a szükséges anyagok beszereztettek.

d) **Történelmi és földrajzi szertár.**

E szertár gyarapodása: Gaebber - Cherven: Magyarország politikai fal térképe. 20 K értékben.

e) **Filológiai szertár.**

E szertár gyarapodása 6 drb. szemléltető kép a Hölzels Wandbilderből (der Frühling, der Sommer, der Herbst, der Winter, das Gebirge, der Wald) 54 K értékben

f) Ének és zeneszerek.

Az énekszerek ezidei gyarapodása vétel útján : hangjegyek 56 K értékben ; adomány 1 K értékben. A zeneszerek gyarapodása vétel útján : 4 hangjegytartó 32 K értékben.

g) Tornaszertár.

A tornaszertár gyarapodása vétel útján : I. 1 drb. vastalapzatú korlát (310 K), II. 2 drb. lebegő gerenda (72 K), III. 2 drb. ugródeszka (18 K), IV. 6 drb. mászórud (66 K), V. 20 drb. birkozóbot (10 K), VI. 1 drb. kettős létra (13 K), összesen 489 K értékben.

VI.

Az intézet személyzete.

A) A kötelezett tantárgyak tanárai.

Sorszám	A tanár neve és tanári minősége	Szolg. évei- nek száma	Tantárgyak, amelyek előadott	Osztályok, amelyekben előadott	Heti óráinak száma	Észrevételek
1	Szinger Kornél r. tanár	23	Filozófiai propedeutika	VIII	3	Igazgató.
2	Babos Dezső r. tanár	5	Vallástan Magyar nyelv és irodalom Latin nyelv Görögpótló irodalmi tanulmány	I. A V. A. VII. V. A. VI. VIII.	19	Az V. A. osztály főnöke, az II. önképzőkör vezetője, játéktulajdos.
3	Balanyi György dr. r. tanár	1	Vallástan Történelem Földrajz Mennyiségtan Széprás	I. B III. A V. A. VI. I. B. I. B. I. B.	19	Az I. B. osztály főnöke, hitelemző.
4	Biró Imre r. tanár	4	Magyar nyelv Latin nyelv	IV. B. IV. B. V. B.	16	A IV. B. osztály főnöke, értekezletti jegyző.
5	Bite Béla r. tanár	17	Magyar nyelv Latin nyelv Görögpótló irodalmi tanulmány	II. A. II. A. VI. VII.	19	
6	Bontó József r. tanár	21	Latin nyelv Görög nyelv Német nyelv Széprás	VII. VII. III. B. IV. B. I. A.	18	A VII. osztály főnöke, a filológiai szertár öre.

Sorszám	A tanár neve és tanári minősége	Szolg. évi- nek száma	Tantárgyak, ame- lyeket előadott	Osztályok, amelyekben előadott	Heti órái- nak száma	Észrevételek
7	Czimmermann Pál r. tanár	11	Vallástan Történelem Görögpótló iro- dalmi tanulmány	I. C. IV. B. III B. IV. B. V. B. VII. V. A. V. B.	19	Az V. B. osztály főnöke, a földrajzi szertár gondnoka.
8	Fábián Imre r. tanár	8	Vallástan Magyar nyelv Latin nyelv	II. B. II. B. II B. III A.	19	A II. B. osztály főnöke.
9	Fekete Ipoly r. tanár	27	Vallástan Latin nyelv Görög nyelv Szépirás	IV. A. IV. A. V. A. V. B. II. A.	18	A IV. A. osztály főnöke, a katonai gyakorlatok és céllövés felügyelője.
10	Floderer Imre r. tanár	13	Földrajz Természetrajz	I. C. II. B. I. C. II. B. IV. B. V. A. V. B.	19	A természettajzi és vegytani szertár őre, játékfelügyelő.
11	Hogyor József r. tanár	9	Vallástan Mennyiségtan Természettan	II. A. VI. VII. VIII. VII. VIII.	19	A természettani szertár őre, az ifj. segélyző-egylet felügyelője.
12	Kátay Lajos világi, r. tanár	27	Rajzoló geometria	I. C. III. A. III. B.	7	Főreáliskolai rendes és gimnáziumi kisegítő rajztanár.
13	Kiss István r. tanár	8	Vallástan Magyar nyelv és irodalom Latin nyelv	V. A. V. B. VI. VII. VIII. V. B. VIII. VIII.	18	A VIII. osztály főnöke, főgimn. hítségőnök, a tanári könyvtár őre.
14	Kövesi Lajos r. tanár	11	Magyar nyelv Latin nyelv	I. A. III. A. IV. A I A.	19	Az I. A. osztály főnöke, az ifjusági nagyobb könyvtár gondnoka.
15	Nováky Bertalan világi, r. tanár	39	Rajzoló geometria Szabadkézi rajz	I. A. I. B. II. A. II. B. IV. A. IV. B. V—VIII.	24	A rajzszertár őre.

Sorszám	A tanár neve és tanári minősége	Szög. ével- nek száma	Tantárgyak, amelyek előadott	Osztályok, amelyekben előadott	Heti órai- nak száma	Észrevételek
16	Prelog József r. tanár	13	Magyar nyelv Német nyelv	VI. IV. A V. B. VI. VII. VIII.	18	A VI. osztály főnöke, az ének- és zenekar vezetője.
17	Révai József dr. r. tanár	1	Magyar nyelv Latin nyelv Német nyelv Szépirás	I. C. I. C. III. A. V. A. I. C.	19	Az I. C. osztály főnöke, az ifjúsági kisebb könyvtár gondnoka.
18	Révész László r. tanár	3	Vallás tan Magyar nyelv Latin nyelv Görög nyelv	III. A. III. B. III. B. III. B. VI.	19	A III. B. osztály főnöke, hitelcenzó.
19	Salánky István r. tanár	22	Magyar nyelv Latin nyelv Történelem Szépirás	I. B. I. B. IV. A. VIII. II. B.	18	Az érem és régiségtár őre, az intézet évkönyvének vezetője, tandíjkezelő.
20	Schindlberger József világi, r. tornatanár	4	Testgyakorlás Játék	II. B. III. B. IV. A. V. A. V. B. V—VIII.	16	A játékszertár gondozója.
21	Timina Ödön világi, r. tornatanár	25	Testgyakorlás	I. A. I. B. I. C. II. A. III. A. IV. B. VI—VIII.	18	A tornaszerek felügyelője.
22	Torma Károly r. tanár	7	Földrajz Temészetrajz	I. A. II. A. I. A. I. B. II A. IV. A. VI.	18	A II. A. osztály főnöke.
23	Tóth Lajos r. tanár	1	Földrajz Mennyiségtan	III. A. I. C. II. B. III. A. IV. B. V. B.	19	A III. A. osztály főnöke.
24	Vajda Imre r. tanár	5	Földrajz Mennyiségtan	III. B. I. A. II. A. III. B. IV. A. V. A.	19	

B) A más vallású tanulók hitoktatói.

1. **Bereczk Sándor**, a szegedi ev. ref. egyház lelkesze, tanította az ev. ref. vallású tanulókat heti 8 órában, az állami főreáliskola helyiségében.
2. **Lőw Immánuel dr.**, Szeged és kerülete főrabbi, tanította az izraelita vallású tanulókat heti 9 órában, az állami főreáliskola helyiségében.
3. **Nestor Romulus**, magyar-csanádi gör. kel. román segédlelkész, tanította a gör. kel. román tanulókat heti 2 órában, az állami főgimnázium helyiségében.
4. **Sevity Lázár**, szegedi gör. kel. szerb plébános, tanította a gör. kel. szerb tanulókat heti 8 órában, a városi főgimnázium helyiségében.
5. **Thomay József**, szegedi ág. hitv. ev. lelkész, tanította az ág. hitv. ev. tanulókat heti 6 órában, az állami főreáliskola helyiségében.

C) A nem kötelezett tantárgyak tanárai.

1. **Bite Béla**, főgimn. r. tanár, a francia nyelv képesített rendkívüli tanára, tanította a francia nyelvet heti 3 órában.
2. **Torma Károly**, főgimn. r. tanár, okl. gyorsíró, tanította a gyorsírást heti 4 órában.
3. **Pováky Bertalan**, főgimn. rajztanár, tanította a szabadkézi rajzot heti 2 órában.
4. **Prelog József**, főgimn. r. tanár, tanította az éneket heti 4 órában.

D) Iskola-orvos és egészségtan-tanár.

Bidófalvy Béla dr., honvéd törzsorvos, az egészségtan képesített tanára, tanította az egészségtant a VII. és VIII. osztályban heti 2 órában.

E) Vívómester.

Armentani Ede, okl. vívómester, tanította a kard- és törvívást heti 4 órában.

F) Céllövés és katonai gyakorlatok.

Molnár Adorján, 5. gyalogezredb. honvédhadnagy, tanította a céllövést és katonai gyakorlatokat heti 2 órában.

VII.

Tananyag.*

A) Kötelezett tantárgyak.

I. A tantárgyak osztályok szerint.

Első A), B) és C) osztály.

Osztályfőnökök. A) osztályban : *Kövesi Lajos*, B) osztályban : *Balanyi György dr.*, C) osztályban : *Révai József dr.*

Vallástan, heti 2 órában. Tankönyv : Kis katekizmus. Tanárok : I. A) osztályban : *Babos Dezső*, I. B) osztályban : *Balanyi György dr.* I. C) osztályban : *Czimmermann Pál*.

Magyar nyelv, heti 5 órában. Tankönyv : Acsay—Bartha—Madarász, Iskolai magyar nyelvtan és olvasókönyv. Tanárok : I. A) osztályban : *Kövesi Lajos*, I. B) osztályban : *Salánky István*, I. C) osztályban : *Révai József dr.*

Latin nyelv, heti 6 órában. Tankönyv : Fodor—Székely : Liber Sexti latin nyelvkönyv. Tanárok : I. A) osztályban : *Kövesi Lajos*, I. B) osztályban : *Salánky István*, I. C) osztályban : *Révai József dr.*

Földrajz, heti 3 órában. Tankönyv : Körösi, Földrajz, I. r. Tanárok : I. A) osztályban : *Torma Károly*, I. B) osztályban : *Balanyi György dr.*, I. C) osztályban : *Floderer Imre*.

Természetrajz, heti 2 órában. Tankönyv : Ormándy dr., Természetrajz. Tanárok : I. A) és B) osztályban : *Torma Károly*, I. C) osztályban : *Floderer Imre*.

Számтан, heti 4 órában. Tankönyv : Suták dr., Számтан. Tanárok : I. A) osztályban : *Vajda Imre*, I. B) osztályban : *Balanyi György dr.*, I. C) osztályban : *Tóth Lajos*.

Rajzoló mértan, heti 3 órában. Tankönyv : Huszka, Rajzoló

* A tananyag elméleti részét az Utasítások szerint végeztük el s így itt nem közöljük.

geometria, I. r. Tanárok : I. A) és I. B) osztályban : *Nováky Bertalan*, I. C) osztályban : *Kátay Lajos*.

Szépírás, heti 1 órában. Tanárok : I. A) osztályban : *Bontó József*, I. B) osztályban : *Balanyi György dr.*, I. C) osztályban : *Révai József dr.*

Tornázás, heti 2 órában Tanár : I. A), I. B) és I. C) osztályban : *Timina Ödön*.

Második A) és B) osztály.

Osztályfőnökök : A) osztályban : *Torma Károly*, B) osztályban : *Fábián Imre*.

Vallásstan, heti 2 órában. Tankönyv : Pokorny dr., Ószövetségi bibliai történetek. Tanárok : II. A) osztályban : *Hogyor József*, II. B) osztályban : *Fábián Imre*.

Magyar nyelv, heti 5 órában. Tankönyv : Acsay—Bartha—Madarász : Magyar nyelvtan és olvasókönyv, II. r. Tanárok : II. A) osztályban : *Bite Béla*, II. B) osztályban : *Fábián Imre*.

Latin nyelv, heti 6 órában. Tankönyv : Fodor—Székely : Liber Sexti. Tanárok : II. A) osztályban : *Bite Béla*, II. B) osztályban : *Fábián Imre*.

Földrajz, heti 3 órában. Tankönyv : Kőrösi, Földrajz, II. r. Tanárok : II. A) osztályban : *Torma Károly*, II. B) osztályban : *Floderer Imre*.

Temészetrajz, heti 2 órában. Tankönyv : Ormándy dr., Temészetrajz. II. osztály számára. Tanárok : II. A) osztályban : *Torma Károly*, II. B) osztályban : *Floderer Imre*.

Számтан, heti 4 órában. Tankönyv : Suták dr., Számтан. Tanárok : II. A) osztályban : *Vajda Imre*, II. B) osztályban : *Tóth Lajos*.

Rajzoló mértan, heti 3 órában. Tankönyv : Huszka, Rajzoló geometria, II. r. Tanár : *Nováky Bertalan*.

Szépírás, heti 1 órában. Tanárok : II. A) osztályban : *Fekete Ipoly*, II. B) osztályban : *Salánky István*.

Tornázás, heti 2 órában. Tanárok : II. A) osztályban : *Timina Ödön*, II. B) osztályban : *Schindlberger József*.

Harmadik A) és B) osztály.

Osztályfőnökök : A) osztályban : *Tóth Lajos*, B) osztályban : *Révész László*.

Vallásstan, heti 2 órában. Tankönyv : Pokorny dr., Bibliai történet. Tanár : III. A) és B) osztályban : *Révész László*.

Magyar nyelv, heti 4 órában. Tankönyv: Acsay—Bartha—Madarász: Rendszeres magyar nyelvtan. U. a. Magyar olvasókönyv III. r. Tanárok: III. A) osztályban: *Kövesi Lajos*, III. B) osztályban *Révész László*.

Latin nyelv, heti 6 órában. Tankönyv: Pirchala, Latin nyelvtan U. a. Latin olvasókönyv: Tanárok: III. A) osztályban: *Fábián Imre*, III. B) osztályban: *Révész László*.

Német nyelv, heti 4 órában. Tankönyv: Endrei—Szele, Német Nyelvkönyv, I. r. Tanárok: III. A) osztályban: *Révai József dr.*, III. B) osztályban: *Bontó József*.

Történelem, heti 3 órában. Tankönyv: Jászai dr., Magyarország története. Tanárok III. A) osztályban: *Balanyi György dr.*, III. B) osztályban: *Czimmermann Pál*.

Földrajz, heti 2 órában. Tankönyvek: Kőrösi, Földrajz, II. r. és Vörös dr., Matematikai és fizikai földrajz elemei. Tanárok: III A) osztályban: *Tóth Lajos*, III. B) osztályban: *Vajda Imre*.

Számтан, heti 3 órában. Tankönyv: Suták dr., Számтан. Tanárok: III. A) osztályban: *Tóth Lajos*, III. B) osztályban: *Vajda Imre*.

Rajzoló mértan, heti 2 órában. Tankönyv: Huszka, Rajzoló geometria. Tanár: *Kátay Lajos*.

Tornázás, heti 2 órában. Tanárok: III. A) osztályban: *Timina Ödön*, III. B) osztályban: *Schindlberger József*.

Negyedik A) és B) osztály.

Osztályfőnökök: A) osztályban: *Fekete Ipoly*, B) osztályban: *Biró Imre*.

Vallástan, heti 2 órában. Tankönyv: Gerely, Róm. kath. szer-tartástan. Tanárok: IV. A) osztályban *Fekete Ipoly*, IV. B) osztályban: *Czimmermann Pál*.

Magyar nyelv, heti 4 órában. Tankönyv: Bartha—Prónai dr., Stiliztika I. r. — Arany János, Toldi. Magyarázta Lehr. Tanárok: IV. A) osztályban: *Kövesi Lajos*, IV. B) osztályban: *Biró Imre*.

Latin nyelv, heti 6 órában. Tankönyv: Pirchala Imre, Latin mondattan. U. a. Latin olvasókönyv. Tanárok: IV. A) osztályban: *Fekete Ipoly*, IV. B) osztályban: *Biró Imre*.

Német nyelv, heti 3 órában. Tankönyv: Endrei—Szele. Német nyelvkönyv, II. r. Tanárok: IV. A) osztályban: *Prelog József*, IV. B) osztályban: *Bontó József*.

Történelem, heti 3 órában. Tankönyv: Jászai dr., Magyarország története II. r. Tanárok: IV. A) osztályban: *Salánky István*, IV. B) osztályban: *Czimmermann Pál*.

Természetráajz, heti 3 órában. Tankönyv : Ormándy dr., Növénytan. Tanárok : IV. A) osztályban : *Torma Károly*, IV. B) osztályban : *Floderer Imre*.

Algebra, heti 3 órában. Tankönyv : Suták dr., Algebra. Tanárok : IV. A) osztályban : *Vajda Imre*, IV. B) osztályban : *Tóth Lajos*.

Rajzoló mértan, heti 2 órában. Tankönyv : Huszka, Rajzoló geometria. Tanár : *Nováky Bertalan*.

Tornázás, heti 2 órában. Tanárok : IV. A) osztályban : *Schindlberger József*, IV. B) osztályban : *Timina Ödön*.

Ötödik A) és B) osztály.

Osztályfőnökök. A) osztályban : *Babos Dezső*, B) osztályban : *Czimmermann Pál*.

Vallástan, heti 2 órában. Titz dr., Kath. hittan. Tanár : *Kiss István*.

Magyar nyelv, heti 3 órában. Tankönyv : Bartha--Prónai : Retorika. Tanárok : V. A) osztályban : *Babos Dezső*, V. B) osztályban : *Kiss István*.

Latin nyelv, heti 6 órában. Tankönyv : Dávid : M. Tullii Ciceronis orationes Selectae. Cserép dr., Szemelvény P. Ovidius Naso műveiből. Tanárok : V. A) osztályban : *Babos Dezső*, V. B) osztályban : *Biró Imre*.

Görög nyelv, heti 5 órában. Tankönyv : Maywald dr., Görög nyelvtan. Ugyanattól : Görög gyakorlókönyv. Tanár : *Fekete Ipoly*.

Görögptőló irodalom, heti 3 órában. Szemelvények Tinódi, Gyöngyösi, Heltai, Kemény János, Szalárdi János, Cserei Mihály, Apor Péter és Bethlen Miklós gróf műveiből. Arany : Buda halála. Homeros Iliása és Odysseiája. Szemelvények Herodotos I- IX. könyvéből. Tankönyv : Badics dr., Magyar irodalmi olvasókönyv, I. r. Csengeri dr., Homeros Iliása. Gyomlai dr., Homeros Odysseiája. Geréb dr., Szemelvények Herodotos történeti művéből. Schill, Görög régiségek és a görög művészet története. Tanár : *Czimmermann Pál*.

Német nyelv, heti 3 órában. Tankönyv : Endrei--Szele, Német olvasókönyv. Tanárok : V. A) osztályban : *Révai József dr.*, V. B) osztályban : *Prelogg József*.

Történelem, heti 3 órában. Tankönyv : Szölgvény, Az ókor története. Tanárok : V. A) osztályban : *Balanyi György dr.*, V. B) osztályban : *Czimmermann Pál*.

Természetráajz, heti 3 órában. Tankönyv : Ormándy dr., Állattan. Tanár : *Floderer Imre*.

Mennyiségtan, heti 3 órában. Tankönyvek: Suták dr., Algebra és Lóky dr., Geometria. Tanár: V. A) osztályban: *Vajda Imre*, V. B) osztályban: *Tóth Lajos*.

Görögpótló rajz, heti 2 órában. Tanár: *Nováky Bertalan*,

Tornázás, heti 2 órában. Tanár: *Schindlberger József*.

Hatodik osztály.

Osztályfőnök. Prelog József.

Vallástan, heti 2 órában. Titz dr., Erkölestan. Tanár: *Kiss István*.

Magyar nyelv, heti 3 órában. Tankönyv: Bartha Prónai, Poetika olvasmányokkal: Shakespeare, Coriolanus. Ford. Petőfi, magyarázta Névy. Tanár: *Prelog József*.

Latin nyelv, heti 5 órában. Tankönyv: Bartal – Malmosi, T. Livii ab urbe condita I. XXI. és XXII. Cserép dr., Szemelvény Verg. Acneiséből. Tanár: *Bite Béla*.

Görög nyelv, heti 5 órában. Olvasmány: Xen. An. I. **1.** 1–8. **2.** 1–5., 12–19. **3.** 1–13. **4.** 1–13. **5.** 1–12. **6.** 1–8. **7.** 1–13. **8.** 1–24. Xen. Mem. I. 4. I. 5. I. 6. 1–10. II. 21–34., II. 2. II. 4. III. 6. IV. 8. Szemelvények a görög lírikusokból. Tankönyv: Maywald dr., Görög nyelvtan U. a. Görög gyakorló- és olvasókönyv. Tanár: *Révész László*.

Görögpótló irodalom, heti 3 órában. Szemelvények a görög és magyar líra termékeiből. Sophokles Antigonéja tartalmi és szerkezeti szempontból. Tankönyv: Badies dr., Magyar olvasókönyv. Antigone, Sophokles tragédiája, Magy. Csiky. Schill, Görög régiségek és a görög művészet története. Tanár: *Babos Dezső*.

Német nyelv, heti 3 órában. Olvastattak Goethe, Schiller, Bürger és Heine válogatott balladái: Erlkönig. Der Fischer. Der Sängler. Der Zauberlehrling. Johanna Sebus. Der Handschuh. Der Ring des Polykrates. Der Graf von Habsburg. Die Bürgerschaft. Die Kraniche des Ibykus. Der Postillon. Das Lied vom braven Mann. Die Lorelei. Tankönyv: Szemák dr., Német olvasókönyv, III. r. Tanár: *Prelog József*.

Történelem, heti 3 órában. Tankönyv: Szölgyémy, Középkor és Újkor a westfalai békéig. Tanár: *Balanyi György dr.*

Természetrész, heti 3 órában. Tankönyv: Ormándy dr., Ásványtan és Chémia. Tanár: *Torma Károly*.

Mennyiségtan, heti 4 órában. Tankönyv: Suták dr., Algebra Lóky dr., Geometria. Tanár: *Hogyor József*.

Görögpótló rajz, heti 2 órában. Tanár: *Nováky Bertalan*.

Tornázás, heti 2 órában. Tanár: *Timina Ödön*.

Hetedik osztály.

Osztályfőnök : Bontó József.

Vallástan, heti 2 órában. Tankönyv: Titz dr., Katholikus egyháztörténelem. Tanár: *Kiss István.*

Magyar nyelv, heti 3 órában. Tankönyv: Prónai dr., Magyar irodalomtörténet, I. k., Tanár: *Babos Dezső.*

Latin nyelv, heti 5 órában. Prózai olvasmányok: C. Sallust. Crisp. liber de bello Jug. M. T. Cic. orat. in Catilinam I. Költői olvasmány: Verg. Aen. Tankönyv: Bartal-Malmosi, C. Sallustii Crispi libri: De coniuratione Catilinae et de bello Jug. Dávid, M. T. Cic. orationes selectae. Cserép, Szemelvény Verg. Acneiséből. Tanár: *Bontó József*

Görög nyelv, heti 5 órában. Homeros Odysseiájából. I. 1—144. VI. 1—331. XIV. 1—198. XVI. 186—320. Herodotosból: Solon és Kroisos találkozása. Kroisos bukása. Polykrates története. A thermopylaei ütközet. Tankönyv: Csengeri dr., Homeros Odysseiája. Dávid, Herodotos műveiből való szemelvények. Tanár: *Bontó József.*

Görögptőló irodalom, heti 3 órában. Olvasmány: a) A görög irodalomból. Thukyd. történeti műve. Demosthenes I. Olynth., I—III. Philippikai beszéde. b) A magyar irodalomból: A magyar pragmatikus történetírók. Szemelvények Budai E. és F., Virág, Bajza műveiből. Telekitől: Hunyadi János jellemrajza. Horváth M.-tól: A pragm. Sanctio története. Szalaytól: Magyar néposztályok Szent István idejéből. Salamon F.-tól: A török hódoltság Magyarországon. — Szónoklat: Felsőbüki Nagy Páltól: A lengyelek ügyében; Köleseitől, Wesselényitől, Széchenyitől: A magyar ny. ügyében; Deák F.-tól a Húsvéti cikk. Tankönyvek: Jebb, A görög irod. története; Szilasi. Szemelvények Thukyd. műveiből; Földi dr., Demosthenes vál. beszédei; Badics dr.: Magy. irod. olv. III. Tanár: *Bite Béla.*

Német nyelv, heti 3 órában. Goethe, Hermann und Dorothea művének és Schiller Wilhelm Telljének fordítása. Az irodalomtörténeti anyaggal kapcsolatosan szemelvényeket olvastunk az írók műveiből. Tankönyv: Szemák dr., Német olvasókönyv, IV. rész. Szele, Goethes Hermann und Dorothea. Heinrich Schiller's Wilhelm Tell. Tanár: *Prelogg József.*

Történelem, heti 3 órában. Tankönyv: Szölgvény: Egyetemes történet 1648—1878-ig, III. r. Tanár: *Czimmermann Pál.*

Természettan, heti 4 órában. Tankönyv: Vörös dr., Kisérleti természettan. Tanár: *Hogyor József.*

Mennyiségtan, heti 3 órában. Tankönyv: Suták dr., Algebra II. r. és Lóky dr. Geometria II. r. Tanár: *Hogyor József.*

Görögptőló rajz, heti 2 órában. Tanár: *Nováky Bertalan.*

Tornázás, heti 2 órában. Tanár: *Timina Ödön.*

Nyolcadik osztály.

Osztályfőnök. Kiss István.

Vallástan, heti 2 órában. Tankönyv: Schütz dr., Apologetika. Tanár: *Kiss István.*

Magyar nyelv, heti 3 órában. Tankönyv: Váczy dr., A magyar nemzet irodalmi története. II. k. Tanár: *Kiss István.*

Latin nyelv, heti 4 órában. Tankönyv: Gyomlai dr., Szemelvények P. Cor. Tac. tört. műveiből. Bartal—Malmosi, Qu. Horatii Flacci opera omnia. Tanár: *Kiss István.*

Görög nyelv, heti 4 órában. Költői olvasmány: Hom. Iliad. I. és VI. A XXIV. szemelvényekben. Prózai olvasmány: Platon Apológiája. Tankönyv: Csengeri dr., Homeros Illiása, Szamosi dr., Platon Sokrates védelme és Criton. Tanár: *Fekete Ipoly.*

Görögpótló irodalom, heti 2 órában. Platon Apológiája Critonja és Állama. Tankönyv: Alexander, Platon és Aristoteles. Jebb. A Görög irodalom története. Schill. Görög régiségek. Tanár: *Babos Dezső.*

Német nyelv, heti 3 órában. Goethe Iphigenie auf Tauris c. művének fordítása. Az irodalomtörténeti anyaggal kapcsolatosan szemelvények olvastattak az írók műveiből. Tankönyv: Szemák dr., Német olvasókönyv, IV. r. Szele, Goethe's Iphigenie auf Tauris. Körner: Zrinyi I—V. felvonás. Tanár: *Prelog József.*

Bölcseleti előtan, heti 3 órában. Tankönyv: Szitnyai, Lélektan és Logika. Tanár: *Szinger Kornél.*

Történelem, heti 3 órában. Tankönyv: Jászai dr., Magyarország oknyomozó történelme. Tanár: *Salánky István.*

Természettan, heti 4 órában. Tankönyv: Vörös dr., Kísérleti természettan. Tanár: *Hogyor József.*

Mennyiségtan, heti 2 órában. Tankönyv: Suták dr., Algebra II. r. és Lóky dr., Geometria II. r. Tanár: *Hogyor József.*

Görögpótló rajz, heti 2 órában. Tanár: *Nováky Bertalan*

Tornázás, heti 2 órában. Tanár: *Timina Ödön.*

2. Latin klasszikus olvasmányok.

III. osztály.

Cornelius Neposból: Miltiades, Themistocles, Aristides, Cimon, Lysander. Phaedrusból: Lupus et agnus; Ranae regem petierunt; Graculus superbus et pavo; Canis per fluvium carnem ferens; Vacca, cappella, ovis et leo; Lupus et gruis; Passer ad leporem consiliator; Cervus ad fontem; Asinus ad senem pastorem; Vulpes et ciconia.

IV. osztály.

P. Ovidius Nasóból: A világ négy kora. A özönvíz. Deucalion és Pyrrha. Daedalus és Icarus. Philemon és Baucis. C. Julius Caesarból: Gallia felosztása. A helvetiusok kivándorlása. A gallok és germánok szokásai.

V. osztály.

P. Ovidius Nasóból: A Lupercalia eredete. Róma alapítása. Remus halála. A Fabiusok hősi vállalata és halála. M. Tullius Cicerotól: De imperio Cn. Pompeii ad Quirites oratio. Oratio in Catilinam prima.

VI. osztály.

T. Liviusból: Ab urbe condita I. XXI. 1–39. c. P. Vergilius Maroból: Aeneis I. P. 1–210, 494–630, I. II. 1–369, 506–566, 634–804.

VII. osztály.

C. Sallustiusból: De bello Iugurthino 1–16, 23–42, 52–57, 84–85, 92–114, M. Tullius Ciceroból: In L. Catilinam oratio I. P. Vergilius Maroból: Aeneis I. VI. 42–155, 264–330, 384–425, 450–476, 679–901. VIII. 306–368, 608–731, IX. 176–341.

VIII. osztály.

Horatius. Carm. I. 1, 3, 4, 14, 17, 24, 34, II. 3, 7, 10, 14, 16, 17, III. 1, 2, 3, 23, IV. 3, 15. Epod. 1, 2, 7, 10. Sat. I. 1, 6, II. 6. Epist. I. 7, 10. Az Ars poetica szemelvényekben. Tacitus: De vita et moribus Julii Agricolae 1, 4, 5, 6, 7, 10, 11–17. 22. caput. Annal. I. 1–5, 11, 12, 14, 24, 25, II. 59–61, 69, III. 53.

3. Kötelező magyar irodalmi olvasmányok.

III. osztály.

Szemelvények Petőfi, Arany, Kölesey, Vörösmarty hazafias és vallásos lírájából. Részletek Gvadányi Peleskei nótáriusából. Kisfaludy: Dobozy Mihály és hitvese. Jókai: Népvilág.

IV. osztály.

Arany: Toldi. Kisfaludy Károly: Mátyás deák. Szemelvények Pesti G. és Heltai G. meséiből. Mikes leveleiből, Három elbeszélés Faluditól (Téli éjtszakák). Kölcsey és Berzsenyi válogatott versei.

V. osztály.

Jókai : Az új földesúr ; Arany : Toldi szerelme és estéje ; Szemely. Kölcsey Parainesiséből, Kossuth és Deák beszédeiből, Gyulai Pál emlékbeszédeiből, Salamon Ferenc, Kemény Zsigmond tanulmányaiból, Tinódi verses krónikájából.

VI. osztály.

Zrinyi : Szigeti veszedelem. Vörösmarty : Zalán futása, Cserhalom, Két szomszédvár. Arany : Buda halála. Sophokles : Antigone. Shakspere : Coriolanus. Katona : Bánk-bán. Kisfaludy : Kérők, Csalódások. Csokonai : Dorottya. Arany balladái. Szemelvények Balassa, Berzsenyi, Csokonai, Vörösmarty, Tompa, Arany és Petőfi lírájából.

VII. osztály.

Arany : Naiv eposzunk. Középkori legendáink. Tinódi históriás énekei. Balassa lírája. Szemelvények Pázmány Kalauzából. Zrinyi : Szigeti veszedelem. Gyöngyösy : Murányi Vénus. Mikes levelei. A kurucvilág költészete ; Faludy versei. Bessenyei Philosophusa és versei. Csokonai versei. Kazinczy : Pályám emlékezete, Tövissek és virágok. Kisfaludy Sándor regéi. Berzsenyi ódái. Kölcsey bírálata és emlékbeszéde Berzsenyiről és versei ; Katona : Bánk-bán.

VIII. osztály.

Kisfaludy Károly : Iréne. Vörösmarty : Csongor és Tünde, Zalán futása. Czuczor : Botond. Széchenyi : Hitel. Fáy : Különös végrendelet. Jósika : Abafy. Eötvös József br. : Karthausi, A falu jegyzője, A nővérek. Kemény Zsigmond br. : Gyulai Pál, Rajongók, Zord idő. Tompa, Petőfi, Arany és Gyulai nagyobb munkái. Gyulai : Vörösmarty életrajza. Madách : Az ember tragédiája. Szigligeti : Liliomfi, Fenn az ernyő, nincsen kas. Csiky : Nagymama. Kossuth és Deák beszédei. Jókai : Az új földesúr, Egy magyar nábob, Kárpáthy Zoltán.

4. Írásbeli dolgozatok a magyar nyelvből és irodalomból.

A IV. A) osztályban.

1. Toldi I. Énekének tartalma. 2. Nyári élet a Tiszán. Leírás. 3. A gyilkosság. Elbeszélés Toldi alapján. 4. A temetőben. Elbeszélés. 5. Esik a hó. Leírás. 6. Miért hagyta el Miklós az atyai házat? 7. Egy tetszésszerinti állatmese. 8. A hasonlatok Toldi II. Énekében. 9. Jókai, A mennyei parittyakövek kivonata. 10. A tavasz ébredése. Költői leírás.

11. Megérdemelte-e Miklós jutalmát? 12. Levél egy jó barátához a húsvéti szünidő eltöltéséről. 13. A legszebb ének. Elbeszélés. 14. Két költemény verstani tagolása. 15. Folyamodvány katonai intézetbe való felvételért.

A IV. B) osztályban.

1. Jó szándékok az év elején. Elmélkedés. 2. Egy reggelem. Elbeszélés. 3. Majd ha nagy leszek. 4. A gyilkosság. Elbeszélés Toldi alapján. 5. Miben szeretnék kitünni? Levél egy barátomhoz. 6. Miklós és Bence találkozása a nádasban. Elbeszélés Toldi alapján. 7. Egy estém otthon. Elbeszélés. 8. Búcsúvétel. 9. Levél egy barátom nevenapjára. 10. Melyik olvasmány tetszett legjobban ebben az esztendőben. 11. Barátaim. 12. Szabadon választott tárgyú elbeszélés. 13. A sétatér. Leírás. 14. Toldiné jelleme. 15. Terveim a szünidőre.

A V. A) osztályban.

1. Az ébredő Tisza. Leírás. 2. Íróasztalom mellett. Elmélkedés. 3. Egyik szegedi szobor leírása. 4. Haza megyünk. Hangulat-kép. 5. Téli tájkép. Leírás. 6. A történetíró és szépíró előadásmódja. Értekezés. 7. Kossuth beszédének szerkezete. (A nemzeti védelemről). Fejtegetés. 8. Magyarország független állam. Bizonyítás Deák Ferenc I. felirati beszéde alapján. 9. Kossuth szegedi beszédének gondolatmenete.

Az V. B) osztályban.

1. Rozgonyi vendégszeretete. Elbeszélés. 2. Toldi Miklós utolsó hőstette. Elbeszélés Toldi estéje alapján. 3. a) Szeged szobrai. Leírás. b) A Széchenyi-tér. Leírás. 4. Az Isten gondviselő keze. Elbeszélés. (Iskolai.) 5. a) Zrinyi Miklós, a szigetvári hős, mint az önfeláldozó hazaszeretet példája. Jellemrajz. b) Gondolatok karácsonykor. Elmélkedés. 6. Az én édesanyám. Jellemrajz. 7. Az igazi műveltségéről. Értekezés. 8. a) Buzgón hallgassuk Isten igéjét. Egyházi beszéd Pázmány eszméi alapján. b) Kossuth milyen érvekkel buzdítja nemzetét az önvédelemre? Fejtegetés. 9. a) Beszéd a hazáért elesettek sírjánál. b) Legyetek jószívűek embertársaitok iránt. Alkalmi beszéd.

A VI. osztályban.

1. A próza és a költészet. Értekezés. 2. Az eszményítés. Széptani értekezés. 3. A monda és legenda. Összehasonlító fejtegetés. 4. A keresztény és mohamedán eszme a „Szigeti veszedelem“ hőseiben. Értekezés. 5. Lelki betegek Arany János olvasott széptani balladáiban. Széptani fejtegetés. 6. Az éposz és regény. Összehasonlító fejtegetés.

7. Bölcséleti gondolatok a „Merengőhöz“ című költeményben. 8. A vígjáték tulajdonságai a „Kérők“ alapján. 9. Tanulságok ezidei olvasmányaimból.

A VII. osztályban.

1. A hun mondák szerepe a magyar nemzeti önértékben. Értekezés. 2. Középkori vallásos költészetünk szelleme. Értekezés. 3. Íróasztalom mellett. Elmélkedés. 4. Balassi Bálint kora és költészete. Értekezés. 5. Zrinyi és Gyöngyösi epikája. Összehasonlító fejtegetés. 6. Mikes Kelemen. Jellemzés. 7. Csokonai lírája. Értekezés. 8. Kölcsey emberi és írói jelleme. Értekezés. 9. A drámai szerkezet és jellemzés. Értekezés a Bánk-bán alapján.

A VIII. osztályban.

1. Miért igazi magyar tragédia Katona József Bánk-bánja? Esztétikai értekezés. 2. Elmélkedés a boldogságról Horatius és Vörösmarty eszméi alapján. Elmélkedés. 3. Széchenyi pályájának jelentősége nemzetünk életében. Művelődéstörténeti értekezés. 4. a) Petőfi haza- és szabadságszeretete. Esztétikai értekezés. b) A magyar népdalok jellemző sajátosságai. Fejtegetés. 5. a) A magyar ballada története. Irodalomtörténeti értekezés. b) A lelkiismeret Arany balladaiban. Esztétikai értekezés. 6. Jósika és Kemény regényírói jelességei. Jellemzés. 7. Dicsőítő beszéd Kossuth Lajos szobránál. Szónoki beszéd. 8. a) Ádám tragikumai. Az ember tragédiájában. b) Az ember tragédiájának erkölcsi szépségei. Esztétikai értekezés.

B) Kötelező rendkívüli tárgy.

Egészségtan.

Az „Egészségtan“ heti 2 órás tanításán a VII. és VIII. osztály összes tanulói részt vettek.

Tananyag. A VII. osztályban: A közegészségtan feladata és célja. Fertőző betegségek, azok felismerése; fellépésük, elterjedésük legfőbb okai. Állatokról emberre átvihető fertőző betegségek. Védekezés a fertőző betegségekkel szemben. Fertőtlenítés. Egészséges város, falu, ház, lakás. Szellőztetés, fűtés. ürülék-anyagok eltávolítása. Ruházkodás.

A VIII. osztályban: Emberismerettan. Az egészség, betegség jelentősége. Táplálkozás; megromlott, meghamisított ártalmas tápszerek, italok. Az alkoholizmus és káros következményei, veszélyei. Vízszolgáltatás, vízvezeték. Foglalkozás, iparágak, iparbetegségek, gyáregészségügy. Testedzés, testünk ápolása. — Első segélynyújtás balesetknél, rögtön támadt életveszélyeknél és megbetegedéseknél. Életmentés.

C) A nem kötelezett tantárgyak.

I. Gyorsírás.

Gabelsberger-Markovits-féle magyar gyorsírás tanítására hetenkint 2–2 órát fordítottunk úgy a kezdőknél, mint a haladóknál és a gyakorlónál. A kezdő gyorsírók száma : 104, a haladókó : 12 és a gyakorlóké : 15, összesen 131. Tankönyvül Bódogh János tankönyveit, olvasó- és gyakorlókönyvül pedig a Szegedi Gyorsíró és a többi szaklapok évfolyamait, valamint a Kör tagjai által készített „Gyorsírási Olvasmányok“-at használtuk

II. Műének.

A műének tanítására hetenkint 4 óra fordítottatott. A tanulók két csoportra voltak osztva. A kezdők tanítása a hangjegyek, ütemek, pauzák, módosító jelek ismertetésére terjeszkedett. A haladók Zsasskovszky négy szólamra alkalmazott magyar és latin egyházi énekeit tanulták, továbbá néhány darabot a „Palestrina“ füzetéből, az „Őseink buzgóságából“ Bogisichtől stb. A betanult egyházi énekeket ünnep- és vasárnap a tanuló-ifjúság szent miséjén énekelték. Az egyházi énekeken kívül világi műdarabokat is tanultak Harrach dr. : „Arion“ gyűjteményéből, Zsasskovszky : „Egri dalok“ c. gyűjteményéből s ezeket a főgimnázium ünnepélyein adták elő.

III. Szabadkézi rajz.

A tanfolyamban, mely egész évre kötelező, kezdők és haladók vettek részt heti 2 órában. A kezdők száma : 23, a haladóké : 28, összesen 51. A kezdők mértani ékitményeket készítettek egyszerű festéssel, a haladottabbak pedig egyéni képességük szerint domborművek után árnyékoztak s természet után festettek vízfestéssel.

IV. Francia nyelv

A tanfolyamban, mely egész évre kötelező, kezdők és haladók vettek részt heti 3 órában. Tandíjul havonként két koronát fizettek, mely alól a szegényebb sorsú tanulók felmentést nyertek. A tanítás beszélgetés alapján történt. Tankönyv a kezdők számára : Berlitz premier livre ; a haladók számára : dr. Latzkó –Ujvári : Francia nyelv és olvasókönyv. Dr. Schack—dr. Varga : Francia beszédgyakorlatok.

A sorozatban használt érdemjegyek fokozata :

az előmenetel rovatában : 1 = jeles, 2 = jó, 3 = elégséges, 4 = elégtelen ; a magaviselet rovatában : 1 = jó, 2 = szabályszerű, 3 = kevésbé szabályszerű, 4 = rossz.

Rövidítések jelentménye :

gör. kath. = görög katolikus vallású ; — gör. kel. sz. = görög keleti szerb ; — gör. kel. r. = görög keleti román ; — ág. ev. = ágostai evangélikus ; — ev. ref. = evangélikus református ; — unit. = unitárius ; izr. = izraelita ; ism. = ismétlő ; — öszt. = ösztöndíjas. — Ahol a név után a kötelezett tantárgyakból nyert sorozatban vallás jelezve nincs, ott római katolikus értendő. — A tornázás rovatában — = fölmentetett.

VIII.

A tanulók érdemsorozata.

A) A kötelezett tantárgyakból.

Első R. osztály.

Osztályfőnök: Kövesi Lajos.

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k								Magaviselet	
	Vallás tan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természettudományok	Szám tan	Rajzoló mértan	Szépíráás		Tornázás
Ábrahám Miklós, izr.	3	3	4	3	2	4	4	3	3	1
Back Károly	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2
Bácskai Dezső, izr.	3	3	3	2	1	3	3	3	1	2
Becsei Imre, izr.	1	2	3	1	1	2	3	2	3	1
5 Blázek Lajos, ism.	1	3	3	2	1	2	2	2	2	1
Bozsó Ferenc	1	3	3	1	1	3	2	2	1	1
Bozsó János, ism.	1	3	3	2	1	2	2	2	2	1
Busa Ferenc*										
Búzás Dezső, ev. ref.	3	3	3	3	2	2	3	2	3	2
10 Chmelik János	2	3	3	2	2	3	2	2	2	1
Chrenkó Sándor*										
Czérna László	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Csecs József	3	3	3	3	3	3	3	3	2	1
Csikós István	1	2	2	1	1	3	2	2	1	1
15 Dautner Ferenc	2	2	2	2	2	1	2	2	2	1
Dávid János, gör. kel. r.	1	2	2	2	2	2	3	3	3	1
Dobay Gyula	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Eck Ferenc, ism.	1	2	2	1	1	2	1	1	1	1
Fisch János	1	2	3	3	2	3	2	2	2	1
20 Fodor Kálmán	1	3	3	2	1	3	3	2	1	1
Gallovich Tibor*										
Garai László	1	3	3	2	1	3	3	3	3	1
Gerhardt Miklós	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Gerzsány Lajos*										
25 Grosz Sándor, izr.	3	3	4	3	2	3	3	3	3	2
Havas Imre	1	1	2	2	2	1	1	1	2	1
Herczeg Gábor, izr.	2	3	3	1	1	3	2	2	2	1
Horváth József	2	4	4	3	3	4	2	3	1	1
Joannovics Tibor	2	3	3	2	2	3	3	2	2	2

* Kimaradt.

A tanuló neve és vallása? öszöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r s z a m								Magaviselet	
	Vallás	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természettan	Számítás	Rajzoló mérés	Szépíráás		Tornázás
30 Junkert József	1	3	3	1	1	2	2	2	3	2
Kasza Gyula	1	2	2	2	2	2	2	2	1	1
Kálmán Viktor, izr.	3	2	3	1	1	3	2	3	1	1
Kemény Jenő, izr.	2	2	3	2	1	3	2	2	3	2
Kis Béla*										
35 Klucsik Gábor	1	2	2	1	1	2	1	1	1	1
Kövesi Győző, izr.	2	2	2	1	1	1	2	3	2	1
Lantos Zoltán	2	3	3	1	2	3	2	2	3	1
Lábdí István	1	3	4	2	1	3	3	2	1	1
László Mihály, izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
40 Lázár István, ism.	2	3	4	2	1	3	2	2	2	1
Mandl József	1	2	3	1	1	2	2	2	2	1
Marinč István	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Mihailovics Gyula, gör. kel. r.	1	2	3	2	2	3	2	2	3	1
Miskolczy Zoltán, ev. ref.	1	2	2	1	1	2	2	1	2	1
45 Noth Dezső*										
Novakov Dömötör, gör. kel. sz.	2	4	4	2	2	3	3	3	3	1
Orzechowszki Sándor	1	2	2	3	2	3	2	2	1	1
Ördög Benő	1	2	2	2	1	3	2	2	2	2
Ördög József	1	2	2	1	1	3	1	2	2	1
50 Pomázi István	2	3	3	3	2	3	3	3	2	2
Princz István, izr.	1	2	2	2	2	2	2	2	3	1
Regdon Károly	2	2	3	2	3	3	2	2	1	1
Sallai Kálmán	2	2	3	2	3	2	2	2	2	1
Sandberg József, izr.	2	3	3	2	1	3	3	3	3	1
55 Schönberger Tibor, izr.	2	2	2	3	2	1	2	2	2	1
Schütz László	3	3	3	2	1	3	3	3	3	1
Spányi Ernő	1	2	2	2	2	3	2	2	3	1
Szász Ferenc, izr.	1	3	3	2	2	2	3	2	3	1
Tóth Kálmán	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
60 Vukodinovity Mihály, gör. kel. sz.	2	2	3	2	1	2	2	2	2	1
Zimmermann Vilmos	1	2	2	2	2	2	2	1	1	1
Zsinkó János	1	3	3	2	1	2	2	1	2	1

Magántanulók:

Kern Mária**

Pilaszanovich József**

Összesen: 64.

* Kimaradt. ** Vizsgálatlan maradt.

Első B. osztály.

Osztályfőnök: *Balanyi György dr.*

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e ?	T a n t á r a g y a k								Magaviselet	
	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természettud.	Számítan	Rajzoló mértan	Széprás		Tornázás
Adler Dezső izr.	1	3	4	3	3	3	3	3	2	1
Agócsy István	3	3	3	2	2	3	3	2	1	1
Avedik-Domján Zoltán	1	2	2	2	1	3	3	2	1	1
Bartholomeidesz Lajos, ág.ev.	2	3	3	3	1	3	3	2	3	1
5 Bokor János, izr.	1	1	1	1	1	1	2	1	2	1
Brachtl Károly	2	2	3	2	2	3	2	2	1	1
Buda Miklós	1	2	2	1	1	2	2	2	2	1
Csillag Sándor, izr.*										
Farkas Géza*										
10 Fehér Sándor*										
Fischhof Endre, izr.	1	1	2	1	1	2	1	2	2	1
Fohsz Zoltán	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Geisz Miklós	2	3	3	3	2	3	2	2	2	2
Glázy Miklós	1	2	2	1	1	1	1	1	2	1
15 Gönczi József*										
Greskovits Gyula	2	3	3	2	2	2	2	1	3	1
Guth Mátyás	1	3	3	3	2	3	2	2	3	1
Hrobáts Rezső*										
Hunyadi János	2	2	2	3	1	2	2	2	1	1
20 János Péter	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Jobszt Gyula	1	3	3	2	1	3	2	1	1	1
Jung István	3	4	4	3	3	4	3	3	3	1
Kasza László	3	3	3	3	2	3	2	3	3	2
Komarek Imre	1	2	3	1	1	2	2	2	2	1
25 Korda László, izr.	2	3	4	3	3	3	2	3	3	2
Korniss Andor	1	3	3	2	2	2	2	1	1	1
Kovács Dániel, ág. ev.	2	2	3	2	1	3	3	2	2	1
Kovács István	2	2	3	2	2	2	3	2	1	1
Kovács József	1	2	2	1	1	1	2	2		1
30 Krebsz Jakab	2	3	3	3	1	3	3	2	3	1
Króó Imre, izr.	1	1	2	1	2	1	2	2	2	1
Kubesch Kornél*										
Lázin Száva, gör. kel. sz.	1	2	2	2	1	2	2	1	2	1
Lefkovics Imre, izr.	1	3	4	2	1	2	3	3	1	1
35 Lénárt Zsigmond, izr.	2	2	2	2	1	2	3	3	3	1
Lichtneckert József	2	2	3	2	1	3	2	2	3	2
Messer Sándor, izr.	2	1	1	1	1	2	2	2	2	1

* Kimaradt.

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k								Magaviselet	
	Vallás	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természettudományok	Számítás	Rajzoló mértan	Szépíró		Tornázás
Mészáros Antal	2	3	3	3	2	3	3	3	2	1
Minda Antal	2	2	2	2	2	2	2	1	2	1
40 Nagy Andor	3	2	3	3	1	3	2	2	3	1
Nikolits István, gör. kel. sz.	2	3	2	2	1	2	4	3	3	1
Nikolits Simon, gör. kel. sz.	1	1	2	1	1	2	3	1	2	1
Ochsenfeld János*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ördög Béla	3	4	4	4	4	4	4	3	2	2
45 Pap Antal	4	3	4	4	3	3	3	2	1	2
Pataky László	1	2	2	1	1	2	2	1	2	1
Polgár József, izr.	2	3	4	4	2	3	3	2	3	2
Pórer Dezső	2	2	3	2	2	3	2	1	1	1
Radó István, izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
50 Robicsék Imre, izr.	2	3	4	2	2	3	2	3	2	1
Rozsnyay Nándor, ism.	3	3	3	4	2	3	3	1	1	2
Schiller János*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Schweiger József, izr. ism.	3	3	4	3	2	2	3	3	3	1
Seiler Ernő, izr.	3	3	3	3	2	3	3	3	3	1
55 Simanovics István	1	2	3	2	1	1	2	2	3	1
Sisák Mihály	2	2	3	2	1	1	2	1	2	1
Szabados Jenő	3	4	4	3	2	4	3	3	2	2
Szabados László, izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Szabó Béla	2	3	3	2	2	2	3	2	1	1
60 Szmolén István	2	2	3	2	2	3	2	2	1	1
Szommer János	3	4	4	4	3	4	3	3	1	1
Tombác Máttyás**	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Urbán Imre	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1
Vas József***	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
65 Vezér Ernő	3	4	4	3	3	4	4	3	3	2

Összesen : 65.

* Vizsgálatlan maradt ** Meghalt. *** Kimaradt.

Első C. osztály.

Osztályfőnök : Révai József dr.

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e ?	T a n t á r y a k								Magaviselet	
	Vallás	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természettudományok	Számítás	Rajzoló mértan	Szépíráás		Tornázás
Batta István, ev. ref., ism.	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1
Burger János	1	2	2	2	2	1	1	2	2	1
Csehák Sándor	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Csúri József, ism.	1	2	2	2	2	2	2	2	2	1
5 Dobó István	1	2	2	2	2	2	2	2	2	1
Dudás János*										
Duneczendorfer Ödön	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Ember László	1	2	2	2	2	2	2	2	2	1
Eugelmann Vince	1	1	2	2	2	2	2	1	2	1
10 Fürst Béla	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Germann Károly	2	4	4	4	2	4	4	2	2	2
Guttman Ádám	1	2	2	2	1	2	2	2	2	1
Halas Endre, ev. ref.	2	2	2	2	1	2	1	1	2	1
Heindl Nándor, ism.	1	2	2	2	1	2	2	2	2	1
15 Hoffmann György, izr.	2	1	2	2	1	2	1	2	2	1
Cs. Holyba István	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1
Huber István	1	1	1	1	1	2	2	1	2	1
Institoris Antal	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Katona Sándor	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1
20 Keller Mihály	2	2	2	2	2	4	2	2	2	1
Klimkó Dezső	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Kölling János	2	2	2	2	2	4	2	2	2	1
Kossik Adorján, ism.	1	2	2	2	2	2	2	2	2	1
Kovaliczky Sándor, gör. kath.	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1
25 Lasz gallner Tibor, ág. ev.	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Lábán Dezső, ism.	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1
Ledermüller Olivér	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1
Leszl Mátyás	1	2	2	2	2	1	2	2	2	1
Löffler György	1	2	2	2	2	2	2	2	2	1
30 Mahler Viktor, izr.	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1
Márki Nándor	1	1	1	1	1	2	2	2	2	1
Máté Tibor, izr.	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Müller Antal	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1
Nagy Béla	1	2	2	2	1	2	2	2	2	1
35 Nemess Sándor, ism.	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Neubauer István, izr.	2	2	2	2	2	1	2	2	2	1
Nicsovics István	2	2	4	2	2	2	2	2	2	1

* Meghalt.

A tanuló neve és vallása, úszföldi vagy ismétlődő-e?	T a n t á r g y a k								Magaviselet	
	Vallás	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természettan	Számítás	Rajzoló mértan	Szépírási		Tornázás
Ördögh Károly	3	3	3	3	2	2	3	2	3	1
Peres Mihály, ev. ref.*										
40 Pirkmayer Lajos	3	3	4	3	3	3	3	2	2	1
Reiner Jenő, izr.*										
Réti Endre, izr.	3	2	4	3	2	4	3	2	3	2
Révész József, izr.	1	1	1	3	2	2	3	2	3	1
Rónay Miklós	1	2	2	1	1	1	1	2	1	1
45 Rósa József*										
Rózsa Ferenc	3	4	4	4	3	3	4	3	3	2
Scheer Illós*										
Scherer Ferenc, ism.	1	2	3	2	2	3	2	2	1	1
Schott János	1	1	1	2	1	2	2	1	2	1
50 Schvacz Miklós, izr.	3	3	4	3	2	3	3	3	3	2
Selmeczi Béla*										
Szabó Imre, izr., ism.	1	2	2	2	1	2	2	2	2	1
Szapár Tibor	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1
Szedlak Jakab	3	3	4	4	4	3	4	2	—	1
55 Vajas István	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Vas Béla	2	3	3	3	3	3	3	3	1	1
Vermes Andor, izr.	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1
Vénig Gyula	2	3	4	2	2	2	3	2	2	1
Vidos Zoltán, ev. ref.	1	2	3	1	1	1	2	2	2	2
60 Vincze Aladár	1	3	3	1	1	2	2	2	1	2
Weil Ádám	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1
Weiszmandl Jakab	2	3	3	3	3	2	2	1	1	1
Weiszmann József	3	3	4	3	3	2	4	3	2	1
Zappe Mátyás, ism.	2	3	3	2	2	2	3	3	2	1
65 Zábó Imre	2	3	3	2	1	2	2	3	1	1

Összesen : 65.

* Kimaradt.

Második A. osztály.

Osztályfőnök : *Torma Károly.*

A tanuló neve és vallása öszöndíjas vagy ismétlő-e ?	T a n t á r g y a k								Magaviselet
	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természettan	Számítás	Rajzoló mértan	Szépítés	
Acél Ede	1	2	3	1	1	2	3	2	1
Ajváz Lyubomir, gör. kel. sz., ism.	2	3	4	2	3	3	4	2	1
Abrahám István	1	2	2	2	1	2	3	2	1
Bachó József	3	3	3	3	2	3	3	3	1
5 Bauer Antal	1	2	3	1	1	3	2	2	1
Bencsik Endre	1	1	2	2	1	2	1	2	1
Benyács Aladár, ág. ev.	1	2	2	1	1	2	2	1	1
Bittó András	1	2	2	1	1	1	2	1	1
Bittó István	1	2	2	1	1	1	1	1	1
10 Bokor Gyula, izr.	1	2	3	3	2	3	3	2	1
Csala Albert, ev. ref.	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Cserzy Mihály	1	1	2	2	1	2	2	1	2
Farkas Gyula, ism.	1	3	4	3	2	3	3	3	1
Fischer Sándor, izr.	1	1	2	1	1	2	3	3	1
15 Fohsz Jenő	1	3	2	2	2	3	3	3	1
Glácsi Antal	3	4	4	3	3	3	4	3	1
Glück Imre, izr.	3	3	3	3	3	3	3	3	1
Gróf Endre	1	1	1	1	1	2	2	2	1
Hajnal Tibor, izr.	2	3	3	2	1	3	2	3	1
20 Kabók Mihály	1	3	4	2	2	3	2	2	1
Kakuszi Béla	1	3	3	3	2	3	3	2	1
Kapp Olivér	1	2	2	1	1	1	2	1	1
Katona István, ism.	3	3	3	3	2	3	3	2	2
Klauber Leó, izr.	1	3	3	3	2	3	3	3	2
25 Klein Béla	1	1	1	1	1	2	2	2	1
Kocsis János	1	3	3	1	1	3	3	2	1
Komarek Gyula	1	3	3	2	1	3	2	3	1
Kopasz Ferenc	2	4	4	4	3	3	3	3	1
Kopasz István	1	1	1	1	1	1	1	1	1
30 Kószó György	1	3	3	1	1	3	2	3	1
Kranczly Ferenc	3	3	3	2	3	3	3	2	1
Krausz Béla, izr.	1	1	2	1	1	3	2	1	2
Lukinich Aladár	1	3	3	2	1	3	3	2	1
Mányov Ráfáel	1	1	1	1	1	1	2	2	1
35 Máté Dénes, izr.	1	1	1	1	2	3	2	2	2
Mészáros Béla	1	4	4	3	2	3	3	1	1
Mixich József	2	3	3	3	2	3	3	3	2
Muntean János, g. k. r.	2	4	4	4	3	4	3	1	1

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e ?	T a n t á r s z a k								Magaviselet	
	Vallás	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természettud.	Számítás	Rajzoló mértan	Szépíráás		Tornázás
Nagy Béla, ev. ref.	1	2	3	1	1	2	2	1	2	1
40 Nagy Sándor, ev. ref.	1	2	3	2	2	3	3	3	2	1
Nedelko Milutin, g. k. sz.	1	2	2	1	1	2	2	1	1	1
Plsko János	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Pollner Kálmán	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Próbáld Sándor	1	2	2	1	1	2	2	1	2	1
45 Rau Ádám	2	3	4	3	3	4	3	2	2	1
Ravasz István ág. ev.*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Roboz István, izr.	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1
Rosenfeld László, izr.	2	4	4	3	2	4	3	3	2	2
Schwartz János, izr.	1	2	2	1	1	2	2	2	1	1
50 Somlyódy Ferenc, ev. ref.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Stark Emil, izr.	1	1	1	2	1	2	2	1	2	1
Szabó László	2	3	3	2	2	2	3	3	3	2
Szendrei János, öszt.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Szilágyi Károly, ism.	1	2	2	1	1	2	2	2	2	1
55 Szücs Ferenc	1	2	3	3	2	2	2	2	3	1
Takács László	2	3	3	3	2	3	3	3	3	1
Tápai Antal	2	4	4	3	3	4	3	3	3	2
Tenk Imre	2	3	4	3	2	3	3	3	2	1
Tirczka Lóránt	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
60 Tóth Géza, ev. ref.	1	2	2	1	1	2	1	2	2	1
Tóth Győző	1	2	3	2	3	3	3	1	1	2
Vermes Imre	1	2	2	1	1	2	2	2	1	1
Weber Antal	2	4	4	2	3	3	3	3	2	1
Weeber Elemér, ism.	2	2	3	3	3	2	2	2	2	1
65 Weber Oszkár	1	1	1	1	1	2	1	1	2	1

Összesen: 65.

* Kimaradt.

Második B. osztály.

Osztályfőnök: *Fábián Imre.*

A tanuló neve és vallása, öszöndíjas vagy ismétlő-c	T a n t á r g y a k								Magaviselet	
	Vallás	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természettud.	Számítás	Rajzoló mértan	Szépíráás		Tornázás
Ábrahám Ferenc, ism.	3	3	3	1	1	2	2	3	1	1
Balogh Károly	3	4	4	3	2	4	4	3	2	2
Beck István, izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Bója László	2	3	3	2	2	3	3	3	3	1
5 Borovszky Jenő	1	3	3	3	2	2	2	1	2	1
Bózsó Imre	1	3	3	2	2	2	3	2	1	1
Bóhm László, izr.	1	2	2	2	1	3	3	3	3	1
Bóhm Pál, izr.	1	2	3	2	1	2	3	3	3	2
Burger Béla, izr.	1	1	2	2	2	2	2	2	1	1
10 Csávási Béla, ev. ref.	2	2	3	2	2	3	2	1	2	1
Csets Ferenc*										
Erőssy József	1	2	2	2	1	1	2	2	1	1
Falta László, izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Farkas József	1	1	2	1	1	2	1	1	2	1
15 Fodor István, izr.	2	3	3	3	3	3	3	3	2	1
Füzesi Zoltán	2	1	2	3	2	3	3	2	3	2
Györki József	2	3	4	2	2	2	2	3	3	1
Hajós József	2	3	3	2	1	3	3	3	3	1
Halász Zoltán*										
20 Havas Dezső, izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Henczy Ödön	2	3	3	3	3	3	3	2	2	2
Herczeg Endre, izr.	1	2	2	2	1	2	2	1	2	1
Horváth Ferenc, unit.	1	4	4	4	3	3	3	3	2	2
Kahlesz István	1	3	3	1	1	2	2	2	2	1
25 Karászi Gyula	3	3	3	3	2	3	3	3	1	2
Kicsin Aurél, gör. kel. r.	1	3	3	1	1	3	2	1	2	1
Komlósi János	1	3	3	3	2	3	3	2	2	1
Kovács László	1	1	2	1	1	1	1	1	2	1
Kroó György, izr.	2	3	2	3	2	2	3	2	2	1
30 Kulshich Pál	3	3	3	3	2	3	3	3	3	1
Lugosics Kálmán	1	2	2	1	1	1	2	2	2	1
Majerik Dezső, ág. ev. ism.	2	3	3	3	3	2	3	3	1	1
Matók Ferenc	3	3	3	3	2	4	3	3	1	1
Miksa Jenő, gör. kath.	3	3	3	2	2	3	4	1	1	1
35 Molnár Endre	2	2	3	3	1	3	1	2	1	2
Nagyfalusi Andor, izr.	2	1	2	1	1	2	2	3	3	1
Neuwirth Ferenc, izr.	3	3	4	3	3	4	4	3	3	1

* Kimaradt.

A tanuló neve és vallása, osztálydíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k								Magaviselet	
	Vallás	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természettan	Számítás	Rajzoló mértan	Szépirodalom		Tornázás
Nyári István, ism.	1	2	3	2	2	3	1	2	2	1
Orincák Miklós	2	3	4	3	2	2	3	3	3	2
40 Papp Gyula, gör. kath.	1	1	1	2	1	2	2	1	1	1
Páthy Alajos	1	3	3	3	1	2	3	2	1	2
Révész János, ism.	2	3	3	3	3	3	3	3	—	1
Saághy László	1	3	3	1	1	3	3	2	2	1
Savanya Ferenc	1	3	3	1	1	3	3	2	2	1
45 Schaab Ferenc	3	4	4	3	3	4	3	2	2	2
Schultheisz Emil, ág. ev.	1	1	3	1	1	2	3	2	2	1
Schüler Andor	1	1	2	1	1	1	2	1	2	2
Simon Ákos*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Skoff Béla	2	3	3	3	3	2	3	3	2	1
50 Steiner Imre, izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Szabó Béla	2	3	3	3	3	2	3	3	2	1
Szalay József	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Szarafolyán Endre, gör. kath.	2	4	4	4	4	4	4	3	2	1
Szeifert József	1	3	3	3	2	2	3	3	—	1
55 Szivessy Endre, izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	3	1
Szójka Ferenc, ág. ev.	2	3	3	3	2	3	2	2	1	1
Szögi Endre	1	2	3	2	1	3	2	1	2	1
Sztáresevich Jenő	1	1	1	1	1	1	2	1	2	1
Tóth János	2	3	3	3	3	2	3	3	3	2
60 Tóth József	1	1	1	1	1	2	1	1	2	1
Tóth Pál	1	3	3	2	2	2	3	3	3	1
Ujhelyi János, izr.	2	3	3	3	3	3	3	3	3	1
Ujj József	3	3	4	3	2	3	3	3	2	1
Vadász László, izr.	1	3	3	2	2	3	3	2	1	1
65 Vadkerti János	1	1	2	1	1	1	1	1	2	1
Varga Sándor, ism.	2	3	3	3	3	2	2	2	1	1
Verbászi Ferenc	3	3	4	3	3	2	3	1	1	1
Vida József	1	1	2	3	3	3	2	1	2	1
Vinceze János, ev. ref. ism.	2	3	3	3	3	2	2	—	—	2

Összesen : 69.

* Kimaradt.

Harmadik A. osztály.

Osztályfőnök : Tóth Lajos.

A tanuló neve és vallása, öszöndíjas vagy ismétlő-e ?	T a n t á r g y a k								Magaviselet	
	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történelem	Földrajz	Számítan	Rajzoló mértan		Tornázás
Balogh István	1	3	3	3	2	2	2	2	3	1
Baranyai László	3	4	4	4	4	3	4	4	3	2
Beck Dezső, izr.	1	3	3	3	3	2	3	2	2	2
Blancz Miklós	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
5 Bock János, ism.	2	3	4	3	3	1	2	2	1	1
Borsodi Iván	1	3	4	3	1	2	3	2	3	1
Csávosity Béla, báró	1	2	3	2	2	1	3	3	2	1
Demján Sándor	2	3	3	3	3	3	3	2	1	1
Dobó János	2	3	3	3	3	2	3	3	3	1
10 Dobóczki Antal	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Dungyerszky Sándor, gör. kel. sz.	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1
Dús Miklós ev. ref.	2	3	3	3	2	3	3	2	2	1
Fodor Sándor	1	3	3	3	3	2	3	3	3	1
Forbáth Frigyes, izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
15 Friedl Ferenc	1	3	3	3	3	2	3	3	3	2
Greskovits Lajos	1	3	3	2	2	2	2	1	3	1
Gyurki Jenő	3	3	4	3	3	3	3	3	2	2
Hellmann Oszkár	1	3	3	1	2	1	1	2	3	1
Horváth Lajos	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
20 Jerney Tibor	2	3	3	3	3	3	3	3	2	1
Juhász Endre	2	3	3	3	3	3	3	3	2	2
Keczer László	1	3	3	3	2	2	3	2	1	1
Kelcsó Ferenc	1	3	4	3	2	2	3	3	3	1
Kynsburg Béla	2	3	3	3	3	3	3	3	3	2
25 Kopasz Mátyás	1	3	3	2	2	1	2	2	2	2
Kopp Antal	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Korda Jenő, izr.	1	3	3	2	2	1	2	1	3	1
Kovács István, izr.	2	3	3	3	3	3	3	3	2	1
Kőrösi Gyula, izr.	1	3	2	2	3	1	1	1	2	2
30 Kroó Lipót, izr.	1	3	3	2	3	2	3	3	3	1
Lászlóffy János	1	2	3	2	2	1	2	2	2	1
Makó Zoltán, ev. ref.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Mályusz Elemér, ág. ev.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Manojló László, gör. kel. sz.	2	3	4	4	3	3	4	4	2	1
35 Nagy Lajos	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Nováky József	1	3	3	3	3	2	2	3	1	2
Pálffy István	1	3	3	2	3	2	2	3	2	1
Peták Nándor	2	3	4	4	4	3	3	3	2	1

A tanuló neve és vallása, ösztöndijas vagy ismétlő-e ?	T a n t á r g y a k								Magaviselet	
	Vallás tan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történelem	Földrajz	Szám tan	Rajzoló mértan		Tornázás
Prokisch Ferenc*										
40 Radványi Sándor	1	3	3	3	2	2	2	3	2	1
Rádóczy László	1	2	3	2	1	1	2	3	2	1
Reök Andor, ág. ev.	1	2	3	2	2	2	2	3	1	2
Rozgonyi Géza, ism.	2	3	4	3	3	2	2	2	2	2
Schäfer János, izr.	1	1	2	1	1	1	2	2	1	1
45 Simonsich Béla	1	2	3	2	1	1	2	2	1	1
Szabó István	2	4	4	4	4	3	4	4	2	2
Szakall László	1	2	1	1	2	1	1	2	2	2
Szendrei K György, ism.	2	4	4	4	4	2	3	3		2
Schultheisz Miksa, ág. ev.	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
50 Tóth Kálmán	1	2	2	2	2	1	2	2	3	1
Vass György	1	2	3	2	2	2	2	3	2	1
Vasvári Miklós, izr.	1	1	2	2	1	1	2	3	3	1
Zámbó Béla	2	3	4	4	3	3	4	4	3	1

Összesen : 53.

* Kimaradt.

Harmadik B. osztály.

Osztályfőnök : Révész László.

A tanuló neve és vallása, öszföldíjas vagy ismétlő-e ?	T a n t á r g y a k								Magaviselet	
	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történelem	Földrajz	Számítan	Rajzoló mértan		Tornázás
Babiczky Béla	1	2	3	3	3	3	2	2	3	2
Berger István, izr.	1	1	1	1	1	1	2	2	2	1
Blau Oszkár, izr.	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1
Bráz János	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2
5 Brunner Károly	1	3	3	3	3	3	3	3	3	1
Csillag Lipót, izr.	1	3	3	3	2	3	3	3	3	1
Dobóczy József	1	1	1	1	1	1	2	2	2	1
Fehlberg Vilmos	1	2	2	2	2	1	2	2	2	1
Fellegi György, izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
10 Gáspár Mihály, izr., ism.	1	2	2	2	2	1	1	1	2	1
Gyuris Imre	2	3	1	3	3	4	3	3	3	1
Halász Béla	1	2	2	3	3	1	2	3	1	1
Herczl Miklós, izr.	2	1	1	1	2	2	3	2	3	1
Hermann Vendel	1	1	2	1	2	2	2	1	1	1
15 Hirsch Béla, izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Ispánki Géza	1	1	1	2	1	1	1	2	1	1
Jakobovits Jenő, izr.	2	1	1	3	1	2	3	3	3	1
Karkos Jenő, ism.	2	3	4	3	3	3	3	3	2	1
Kertész Lajos, ism.	1	3	4	2	3	3	4	3	3	1
20 Kienitz Lajos	1	2	3	3	3	3	3	3	3	1
Kiss Géza	1	2	2	3	3	2	2	3	2	1
Kiss Mihály	1	2	2	3	3	3	3	2	1	1
Klein György, izr.	2	2	3	2	1	3	3	3	3	2
Kosóczy Ferenc	1	2	3	3	3	3	2	2	2	1
25 Kovách Ernő	3	3	3	3	2	3	3	3	2	2
Lindenfeld István, izr.	2	3	3	3	3	3	2	2	2	1
Magyar Károly, ism.	1	1	2	1	2	2	2	2	1	1
Munteán Elek, gör. kel. r.	3	3	3	3	2	2	4	3	1	1
Murka István, öszt.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
30 Pető László, izr. ism.	1	2	2	1	3	2	2	2	2	1
Prohászka Kálmán	1	2	3	3	4	3	4	3	2	1
Rapcsán Vilmos, ág. ev.	2	1	1	2	2	2	2	2	3	2
Sajnovits Sándor	1	2	2	2	3	3	3	2	1	2
Schatz György, izr.	3	3	3	4	3	3	4	4	3	2
35 Schmidt Károly, ism	2	3	3	2	3	2	2	3	1	1
Schwarz Lajos, izr.	1	1	2	1	2	2	2	2	1	1
Somogyhy Jenő, ev. ref.	2	3	3	3	3	2	2	2	2	1
Sutka József, ism.	1	2	2	2	3	3	2	3	—	1

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k								Magaviselet	
	Vallás	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történelem	Földrajz	Számítás	Rajzoló mértan		Tornázás
Szántó Antal	3	4	4	4	3	3	3	4	3	2
40 Szász Mátyás, izr.	1	2	2	2	1	1	3	3	3	1
Szepes László, izr.	1	2	2	2	2	3	4	4	2	1
Telgárszky István	2	4	4	3	3	3	3	4	2	2
Toutenui Sándor	1	3	3	2	2	2	3	3	2	1
Villax Ernő	2	3	3	3	2	3	3	3	2	1
45 Villax Ferenc	1	2	2	3	2	2	3	2	2	1
Weil Pál, izr.	1	1	1	1	1	1	2	2	3	1

Magántanulók :

Máhr József
Nagy Géza
Sárkány Mihály*

Összesen : 49.

* Vizsgálatlan maradt.

Negyedik A. osztály.

Osztályfőnök : Fekete Ipoly.

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e ?	T a n t á r g y a k								Magaviselet	
	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történelem	Természettud.	Algebra	Rajzoló mértan		Tornázás
Bihari István, izr.	1	4	3	3	3	3	3	4	4	1
Buck István, izr.	3	3	3	3	3	3	3	1	3	1
Cservény Rezső	1	3	3	1	4	3	3	1	1	1
Csikány Ferenc	1	4	4	4	3	1	4	3	1	1
5 Csiky László	1	3	3	3	3	3	4	3	1	1
Czérna Gyula	3	4	4	4	4	4	4	4	1	1
Dermla Artur	1	2	2	2	1	1	1	2	3	1
Ginder Nándor	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Gyulai István, izr.	1	1	1	1	1	1	3	2	3	1
10 Hegedüs Béla	1	3	3	3	3	3	3	3	3	1
Jambrik István	3	4	4	4	3	4	4	3	1	1
Jung Jenő	1	3	3	3	3	2	3	3	1	1
Kanyó Béla	1	2	1	1	1	1	1	1	3	1
Kasza József	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
15 Katona Gyula	1	3	3	3	3	3	3	3	1	1
Kiss Gyula	1	3	3	3	3	3	3	3	1	1
Klauszky József	1	3	3	3	3	2	3	3	3	1
Koch Andor, izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	3	1
Konrád Ede, izr. öszt.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
20 Kovalik-Deák László	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Kovács Oszkár, izr.	3	3	3	3	3	3	3	3	1	2
Kókay László	1	3	3	4	2	2	4	3	3	1
Kókay Pál	1	1	3	3	1	3	3	3	3	1
Kräuter Miklós	1	1	1	1	3	3	3	3	1	1
25 Lábán József	1	3	3	3	3	2	2	3	1	1
Lehotai Kálmán	1	2	3	3	3	2	4	3	1	1
Leinzinger László	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1
Markovich Béla öszt.	1	3	3	3	3	1	1	3	1	1
Marschall Miklós	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
30 Máthé Jenő, ev. ref.	1	3	3	3	3	2	3	3	2	1
Noth Salamon, izr.	1	1	1	1	3	3	3	3	3	1
Pertzián István, ág. ev.	1	3	3	3	1	2	3	1	3	1
Péter László, ev. ref.	3	2	3	3	3	3	3	3	1	1
Polgár Elemér, izr.*	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
35 Puskás Zoltán	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Riesz Miklós	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1
Rósz János	1	1	2	1	2	1	3	2	1	1

* Kimaradt.

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e ?	T a n t á r g y a k								Magaviselet	
	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történelem	Természettud.	Algebra	Rajzoló mértan		Tornázás
Schütz József	2	3	3	3	3	3	3	3	2	1
Schváb József, izr.	1	2	2	2	1	1	2	2	1	1
40 Singer Ferenc, izr.	3	3	4	3	4	3	3	3	2	2
Teleki Kornél, gör. kath., ism.	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2
Vashegyi János	3	4	4	3	3	3	4	3	2	1
Vékes Bertalan	3	3	3	4	3	3	4	4	2	2
Vig Pál, ev. ref.	2	3	1	3	3	3	3	3	3	2
45 Wagner Jenő	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Weber Miklós	1	2	1	2	1	2	2	2	4	2

Magántanuló :

Garai Géza

Összesen : 47.

Negyedik B. osztály.

Osztályfőnök : *Biró Imre.*

A tanuló neve és vallása, öszöndíjas vagy ismétlő-e ?	T a n t á r s z a k								Magaviselet	
	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történelem	Természettudj	Algebra	Rajzoló mértan		Tornázás
Aubermann Antal	3	3	3	3	3	3	3	4	1	1
Berecz Árpád	1	1	2	1	1	2	3	2	1	1
Berger Rezső, izr.	1	3	3	3	2	1	3	3	3	1
Bokor Andor	3	3	3	3	3	3	3	3	1	2
5 Bossányi Jenő	1	2	2	3	2	2	3	3	1	1
Büchl István	1	2	2	2	1	2	2	2	3	1
Csányi György, izr.	1	1	2	1	1	1	2	1	2	1
Csávossy Endre, báró	1	1	2	1	1	1	1	1	2	1
Csiszár István, ism.	2	2	3	3	2	3	3	2	3	2
10 Dávid Imre	3	3	3	3	3	3	4	4	2	2
Deutsch Ede, izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Egresi Zoltán	1	2	3	2	1	3	3	3	3	2
Ferderber Andor, izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Ferenczy Endre	1	2	3	2	1	2	3	2	2	1
15 Frankó Gyula	1	1	2	1	2	1	2	2	2	1
Gera Károly	1	3	3	4	3	3	4	4	1	1
Gróf Géza	1	2	3	3	3	2	3	3	3	1
Janik László	1	1	1	2	2	2	3	3	3	1
Keleti Aladár, izr.	1	3	3	3	1	2	3	3	2	1
20 Kerner Pál	3	3	3	3	3	3	3	1	3	1
Kiss Jenő	1	2	2	2	2	2	2	2	3	1
Kiss István, ev. ref.	2	3	3	2	3	2	1	2	1	1
Klucsik Ferenc*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kocsis Árpád	3	3	3	3	3	3	3	3	1	1
25 Labancz István	2	3	3	3	2	2	3	3	3	1
Lipták Jenő	1	1	1	1	1	1	2	1	3	1
Lovassy Imre, unit.	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1
Marer Sándor, izr.	1	1	2	1	1	1	2	2	1	1
Matiza János	1	2	2	1	1	1	3	3	2	1
30 Mészáros Imre	3	3	3	3	3	3	3	3	1	2
Mihajlovics István	1	3	3	3	2	3	3	3	3	1
Nánássy Endre, ev. ref.	2	3	3	3	3	2	3	3	3	1
Nyári András	1	2	3	3	2	3	3	3	2	1
Rietly Géza	2	2	2	2	3	3	3	3	2	2
35 Rozim József	2	3	3	3	3	2	3	3	3	1
Schulhof Imre, izr.*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Schreiber György	1	1	2	1	2	1	1	2	1	1

* Kimaradt.

A tanuló neve és vallása, öszöndíjas vagy ismétő-e ?	T a n t á r g y a k								Magaviselet	
	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történelem	Tornászetráaj	Algebra	Rajzó mértan		Tornázás
Sik Miklós	3	3	3	3	3	3	3	3	3	1
Stertz Mátyás	2	3	3	4	3	3	3	3	3	1
40 Szabó Pál	1	3	4	4	3	3	3	3	3	1
Szakall Zoltán	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1
Szöke Mihály, öszt.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Szűrezevich László	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Szűes Andor	3	2	3	3	3	3	3	3	3	2
45 Takács József	1	2	3	3	2	2	3	3	3	1
Tompos Andor	1	2	2	2	2	2	3	3	3	1
Tóásó Aurél	1	1	2	2	1	1	2	2	2	1
Trifunác Sándor, gör. kel. sz.	1	2	3	3	3	3	3	3	3	2
Vajda György, izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
50 Varga Nándor	1	2	2	3	1	1	2	2	2	1
Vastag Tamás	2	3	3	3	2	2	3	2	2	1
Vermes Gábor*										
Vermes Imre, izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Viola István	2	3	3	3	2	2	3	3	1	1
55 Zsák József	3	3	3	3	3	3	3	3	2	1

Magántanuló :

Máhr József.

Összesen : 56.

* Vizsgálatlan maradt

Ötödik A. osztály.

Osztályfőnök : Babos Dezső.

A tanuló neve és vallása, osztályfőnök vagy ismétlő-e ?	T a n t á r g y a k									
	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görög-pótló Irodalom Rajz	Német nyelv	Történelem	Természettan	Matematika	Magaviselet
Balassa Jenő, izr.	1	3	3	3	—	—	3	3	3	1
Bartole János	1	3	3	3	—	—	3	3	3	1
Benyács Dezső, ág. ev., ism.*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bradvarovics István, g. k. sz.	1	3	4	—	3	3	3	3	4	1
5 Csillag Sándor	1	3	3	3	—	—	3	3	3	1
Czinner Andor, izr.	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1
Devics István	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1
Dittert Gyula	1	3	4	—	1	3	3	3	3	1
Fejér Imre	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1
10 Flatz Béla	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Gerő Imre, izr.	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1
Gerster Lajos	1	3	4	—	3	3	4	3	3	1
Gombos József, ism.	3	3	3	2	—	—	3	3	4	1
Göndöcs Jenő	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1
15 Grünner László	1	3	3	—	1	1	1	1	3	1
Halasi Ferenc	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1
Hauptvogel János	1	3	3	—	1	3	3	3	3	1
Heczler Emil	1	3	3	—	1	3	3	3	3	1
Hegyí Márton, öszt.	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1
20 Horváth Gyula	1	1	3	1	—	—	3	3	3	1
Ifkovits Mátyás*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kiss Géza, ev. ref.	1	1	2	1	—	—	1	1	1	1
Klinovszky Antal	1	3	3	2	—	—	1	1	1	1
Kluesik István	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1
25 Kroó Imre, izr.	3	3	3	3	—	—	3	3	4	1
Latzkovits Béla, öszt.	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1
Lengyel László, izr.	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1
Lieber Béla	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Limbek Géza	1	3	3	1	—	—	1	1	3	1
30 Márki Szilveszter	1	3	3	1	—	—	3	3	4	1
Mikovics Dusan, g. k. sz.	1	3	3	1	—	—	3	3	3	1
Miskov Cvetkó, g. k. sz., öszt.	3	3	3	3	—	—	3	3	3	1
Muth Endre, izr.	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1
Müller Sándor	1	3	3	—	1	1	1	1	3	1
35 Pauer Tibor	1	1	1	—	1	1	1	1	3	1
Pecze Ferenc	1	3	4	—	1	1	1	1	3	1
Pintér Ferenc	1	3	3	—	1	1	1	1	3	1
Radványi Géza	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1

* Kimaradt.

A tanuló neve és vallása, osztályos vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k										Magaviselet	
	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görög-pótló		Német nyelv	Történelem	Természettan	Mennyiségtan		Tornázás
					Irodalom	Rajz						
Répás Béla	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1
40 Rothbart Emil, izr., ism. . .	2	3	3	2	—	—	2	2	3	3	2	2
Rómer Endre	2	3	4	—	3	3	3	3	3	4	3	1
Schachtitz János, izr.	1	1	1	2	—	—	2	2	2	1	4	1
Schäffer Kristóf	2	3	4	—	2	1	3	2	3	4	2	1
Somlyódy Árpád, ev. ref. . . .	1	1	3	—	1	1	3	1	1	1	1	1
45 Szegfi László, öszt.	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1
Ujj Béla	1	2	2	—	2	1	2	2	1	2	2	1
Vuleity Lázár, g. k. sz.* . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zakar Zoltán, ev. ref., ism. . .	3	3	3	—	2	1	3	2	3	3	1	1

Magántanuló :

Rozgonyi Margit.

* Kimaradt.

Összesen : 49.

Ötödik B. osztály.

Osztályfőnök : Czimmernann Pál.

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e ?	T a n t á r g y a k										Magaviselet	
	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görög-pótló		Német nyelv	Történelem	Természettud.	Mennyiségtan		Tornázás
					Irodalom	Rajz						
Barabás Ervin, izr.	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1
Blau Marcel, izr.	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1
Boros Lajos, izr.	1	1	3	3	—	—	1	1	1	3	3	1
Bóhm József, izr.	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1
5 Dermla Rezső	1	1	3	—	3	1	1	1	3	3	3	1
Faragó Endre	2	2	3	—	3	1	3	3	3	3	1	1
Fekete Ferenc	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Fellegi Andor, izr.	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	2	1
Gömöri Mihály, izr.	1	2	3	2	—	—	2	2	3	3	3	2
10 Grosser Jenő, izr.	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	3	1
Jakab Lajos	1	1	2	—	1	2	2	1	1	2	2	1
Kakuszi József	2	2	3	2	—	—	3	2	3	4	3	1
Kordás Sándor	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1
Lichtneckert Béla	2	3	3	—	3	2	3	2	2	3	3	1
15 Máté Sándor, izr.	2	1	2	2	—	—	1	1	1	2	3	1
Németh Jenő, ev. ref.	1	2	3	—	1	2	1	2	3	3	3	1
Ókrös Vilmos	1	2	2	2	—	—	2	1	2	2	2	1
Ördög Ottó	1	2	3	—	1	3	2	1	2	2	2	1
Öhler Dezső, izr.	1	2	2	2	—	—	2	2	2	2	1	1
20 Órhalmi Károly, ág. ev.	2	2	3	—	1	3	2	2	2	3	1	1
Rajky Gyula	2	2	3	—	2	3	3	2	2	4	—	1
Schwarz Sándor, izr.	1	1	2	1	—	—	1	1	1	1	1	1
Sütőry Jenő	1	2	3	—	1	3	2	2	2	1	2	1
Szarka László	2	1	3	3	—	—	2	2	3	2	1	2
25 Temesváry Ernő	1	2	3	—	3	3	2	2	3	3	3	2
Temesváry László	2	2	3	—	3	3	2	3	3	3	3	2
Tirczka Kolos	1	1	2	—	1	2	2	1	1	2	—	1
Winter Jenő, izr.	1	1	2	1	—	—	1	1	2	2	2	1

Magántanulók .

Durain Coriolan*
 30 Gallyas János ism.
 Rónay Ferenc
 Sisák Ferenc*

Összesen : 32.

* Vizsgálatlan maradt.

Hatodik osztály

Osztályfőnök: Prelogg József.

A tanuló neve és vallása, osztálydíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k											
	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görög-pótló		Német nyelv	Történelem	Természettud.	Mennyiségtan	Tornázás	Magaviselet
					Irodalom	Rajz						
Bali Pál	1	1	2	-	1	2	2	1	1	2	1	1
Balogh Lajos	1	2	3	-	2	3	3	1	1	2	3	1
Bánati Károly, izr.	1	1	2	3	2	3	3	2	2	2	3	1
Becsey Zoltán	2	2	3	-	2	3	3	3	3	3	3	2
5 Berger László, izr.	1	1	1	1	-	1	1	1	1	1	2	1
Burg Ete	2	2	3	-	3	2	3	3	2	3	3	1
Csávossy József báró	1	1	2	-	2	2	1	1	1	3	-	1
Erezbrucker Aladár	1	1	2	1	-	1	1	1	1	2	2	1
Ernszt János	2	2	3	-	3	3	2	3	3	2	3	1
10 Eszes István	1	1	2	-	1	1	2	1	1	2	1	1
Fejér István	2	3	4	3	-	-	3	3	3	4	1	2
Fekete Gyula	1	1	3	3	-	-	2	2	1	3	3	1
Fodor István	1	2	3	-	1	1	2	2	2	3	2	1
Fráter Gyula	1	2	3	-	2	3	3	2	1	3	3	1
15 Garai László, izr.	1	1	3	-	2	3	2	3	2	3	-	1
Gerliczy István báró	1	1	1	1	-	-	1	1	1	1	-	1
Guthy László, ev. ref.*	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Halasi Antal	1	1	1	1	-	-	1	1	1	1	1	1
Halmos Sándor, izr.	1	1	2	-	1	2	1	1	1	3	3	2
20 Hólek Imre, ág. ev.	1	1	3	1	-	-	2	1	2	3	2	1
Ikotics Agoston*	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Jordán Jenő	1	2	4	-	3	3	3	3	3	4	2	1
Kallós Károly, izr.	1	1	2	2	-	-	1	1	1	1	3	1
Kasza Sándor, öszt.**	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
25 Kálnai Gyula, izr.	1	3	3	3	-	-	3	3	3	3	1	2
Kelemen László	1	1	1	1	-	-	1	1	1	2	-	1
Kellner Dániel, izr.	1	1	1	1	-	-	1	1	1	2	3	1
Kiss István	2	3	4	-	3	2	3	3	3	4	1	2
Kollár Lajos	1	3	4	3	-	-	3	2	3	3	2	1
30 Kommesz János	1	1	2	1	-	-	1	1	1	1	3	1
Köpeczky Károly*	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Korláth Kálmán, ev. ref.	1	1	3	-	1	3	2	1	2	3	3	1
Kovács István, ev. ref.*	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kreiker Jenő	1	1	3	2	-	-	2	2	2	2	2	2
35 Kúp László	2	2	3	-	3	3	3	3	3	3	3	2
Landsmann Sándor, izr.	2	3	3	-	3	3	3	3	3	3	2	2
Leopold Ede, izr.	1	2	3	-	1	1	2	1	1	3	2	1

* Kimaradt. ** Vizsgálatlan maradt.

A tanuló neve és vallása, öszöntudias vagy ismétlő-e ?	T a n t á r g y a k											
	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görög-pótló		Német nyelv	Történelem	Természettan	Mennyiségtan	Tornázás	Magaviselet
					Irodalom	Rajz						
Mamusich Béla	1	1	3	3	-	-	3	2	2	3	3	1
Matók András	1	1	1	1	-	-	1	1	1	1	1	1
40 Márton István	1	2	3	-	2	3	3	2	2	3	2	1
Máthé Gyula, ev. ref.	1	1	3	-	1	3	2	2	2	3	3	1
Mentz Károly	2	3	4	3	-	-	3	3	2	4	2	1
Mészáros Ferenc, öszt.	1	1	2	2	-	-	2	2	1	2	1	1
Miksa János, gör. kath.	2	2	3	2	-	-	3	3	3	3	3	1
45 Miskolczy Jenő	2	3	3	-	3	3	3	3	3	3	1	1
Muszil Vilmos	1	3	3	-	2	2	3	2	3	3	2	1
Prohászka Béla	2	3	3	-	3	1	3	3	3	3	2	1
Prungel Ferenc	1	1	2	1	-	-	2	1	1	2	3	1
Ráner Ödön	1	1	2	-	2	1	1	1	1	2	3	1
50 Roboz József, izr.	1	1	3	-	1	3	2	2	1	3	2	1
Rozmis István*	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sándor József	1	1	2	1	-	-	1	1	1	1	1	1
Schön Ferenc	1	1	1	1	-	-	1	1	1	1	-	1
Sélley László	1	1	1	1	-	-	1	1	1	2	2	1
55 Szarka István	2	2	2	-	3	1	3	2	2	2	3	2
Szeles János	1	2	3	-	3	2	3	2	1	3	-	1
Székelly Sándor	3	2	2	2	-	-	3	3	3	1	2	1
Tóth Géza	1	2	4	3	-	-	3	3	3	3	2	1
Tömörkény László	1	2	2	-	1	2	2	1	1	2	3	1
60 Vastag Ferenc	1	1	1	1	-	-	1	1	1	2	3	1
Vasvári Sándor, izr.	1	1	3	2	-	-	2	1	1	3	3	1
Végman Béla	1	2	3	-	1	3	3	1	1	3	3	1
Wandrák József	2	3	3	3	-	-	3	3	2	3	-	1
Weiser Viktor	1	1	2	1	-	-	1	1	1	2	-	1

Magántanulók .

- 65 Bieber János
Mann Jenő, ism.**
Palotai Erzsébet, izr.
Szapáry Miklós, gróf**

Összesen : 68.

* Kimaradt.

** Vizsgálatlan maradt.

Hetedik osztály.

Osztályfőnök : Bontó József.

A tanuló neve és vallása, öszföldíjas vagy ismétlő-e ?	T a n t á r s a g y a k												
	Vallás	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görög-pótló		Német nyelv	Történelem	Természettan	Mennyiségtan	Tornázás	Érzségtan	Magaviselet
					Irodalom	Rajz							
Balassa István, izr.*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bánszki Tamás	1	1	2	—	1	1	2	1	1	—	—	1	1
Bérezsi István, ism.	1	2	3	3	—	—	2	2	3	—	—	2	1
Blau László, izr.	1	2	2	3	—	—	2	2	2	—	—	3	1
5 Bogdán Iván, gör. kel. sz.	2	2	2	3	—	—	1	1	1	—	—	2	2
Bózsó István	1	1	1	1	—	—	1	1	1	—	—	1	1
Bradvarovics István gör. kel. sz.	2	4	3	—	2	3	3	3	4	4	2	2	2
Devics Sándor	1	1	2	—	1	1	2	1	1	2	1	1	1
Diskay László	1	3	3	—	1	2	3	3	3	3	3	2	1
10 Draskovich Ferenc	2	2	3	—	1	2	3	2	2	3	—	2	1
Erdélyi Gyula	1	1	3	3	—	—	3	3	3	3	—	2	2
Ferderber László, izr.	1	3	3	—	1	3	3	3	3	3	—	1	1
Firbás Oszkár	1	1	2	1	—	—	1	1	1	1	2	1	1
Fischhof György, izr.	1	2	3	—	1	3	1	2	2	3	—	2	2
15 Frankó Andor*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Gergő András, izr.	1	1	1	1	—	—	1	1	1	2	—	1	1
Goldschmidt Imre, izr.	1	3	3	—	1	1	3	3	2	3	—	2	2
Görög László	1	1	2	2	—	—	2	1	2	2	1	1	1
Grosser Sándor, izr.	1	1	3	2	—	—	2	2	2	3	2	1	1
20 Hajós László	2	3	3	—	1	3	3	3	3	3	—	1	1
Huszaresek Nándor, öszt.	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	2	1	1
Jakobovits Gyula izr.	1	1	1	2	—	—	2	2	2	2	—	1	2
Kátay Lajos	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	—	1	1
Kern Dezső, ág. ev.	1	1	2	2	—	—	1	2	3	1	2	1	1
25 Kerner Imre	1	1	2	—	1	1	2	1	1	2	—	1	1
Kéczér Géza, öszt.	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1	1
Ketter Tibor	1	3	4	—	2	2	3	3	3	3	—	2	2
Kovács György	1	1	2	2	—	—	1	1	2	2	—	1	1
Kray Pál	1	1	1	2	—	—	1	1	1	2	2	1	1
30 Lasztovicza Andor	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	2	1	1
Lichtfusz Antal	2	3	3	3	—	—	2	3	2	2	1	2	2
Mandl András	1	2	3	3	—	—	2	3	3	3	—	2	1
Mályusz Géza, ág. ev.	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	—	1	1
Molnár Miklós	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	—	1	1
35 Motika Ottó	2	3	3	3	—	—	2	3	2	3	—	2	1
Neff Mátvás	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	—	1	1
Oraftsik László	1	2	2	2	—	—	1	1	2	3	—	1	1

* Kimaradt.

A tanuló neve és vallása, öszöndíjas vagy ismétlő-e ?	T a n t á r g y a k												
	Vallás	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görög-pótló		Német nyelv	Történelem	Természettan	Mennyiségtan	Tornázás	Egészségtan	Magyarsólet
					Irodalom	Rajz							
Ördög Attila	1	2	2	2			2	3	3	3	2	1	1
Rafner Béla, öszt.	1	2	1	1			1	2	1	1	2	2	1
40 Reök Iván, ág. ev.	1	2	3		1	3	2	1	2	2	3	1	2
Schuhmacher József*													
Simák Béla	1	2	3	2			3	2	1	2	2	2	2
Somlyódy István, ev. ref.	1	1	2	2			2	1	1	1	2	1	1
Szabó Dénes	1	3	3	2			2	2	3	3	2	1	1
45 Takács Ede	2	2	3	3			2	2	3	3	3	2	1
Thanhoffer Emil	1	1	1	1			1	1	1	1	1	1	1
Tompos Lajos	2	3	3	3			3	3	3	4	1	2	1
Touttenui Ferenc	2	3	2	2			3	3	2	2	1	1	2
Urbán István	1	1	1	1			1	1	1	1	1	1	1
50 Uzelácz János, gör. kel. sz.*													
Vladár Ernő, ev. ref.	1	1	2	2			1	1	2	2		1	1
Zámbó György	2	3	3	3			3	3	3	4	2	2	2

Magántanulók :

- Färber Szulamith**
Mann Jenő**
55 Polgár Gabriella
Schachtitz Olga
Spergely Imre**
Szalay István
Székely Ilona
60 Tallian Jenő**

Összesen : 60.

* Kimaradt.

** Vizsgálatlan maradt.

Nyolcadik osztály.

Osztályfőnök : Kiss István.

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e ?	T a n t á r e g y a k													
	Vallás	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görög-pótló		Német nyelv	Bölcszet	Történelem	Természettan	Mennyiség	Tornázás	Egészségtan	Magaviselet
					Irodalom	Rajz								
Balassa József, izr.	1	1	2	2			1	1	2	2	3	1	1	
Balázs Dénes, izr.	1	1	2	2			1	1	2	1	1	1	1	
Balogh Béla	2	3	3	—	3	3	3	3	3	3	4	1	1	
Bárany István, izr.	1	1	1	1			1	1	1	1	3	3	1	
5 Bäck Miklós, izr.	1	3	3	3			2	2	2	2	3	2	2	
Beck Lajos, izr.	1	1	3	3			3	3	3	3	3	2	1	
Bezdány Mihály	1	1	1	1			1	1	1	1	1	2	1	
Blau Andor, izr.	1	1	2	—	1	2	3	1	1	2	3	1	1	
Bója István	2	2	2	2			2	2	2	3	3	2	1	
10 Bózsó Sándor	1	2	2	1			2	1	2	2	2	1	1	
Burian Gáspár	1	2	2	—	1	2	1	2	2	2	3	1	1	
Danczinger Gyula	2	2	2	—	1	2	2	2	2	2	2	1	1	
Gácsér György	2	3	3	3			2	3	3	3	3	2	1	
Gönczi Károly	2	2	3	3			3	3	3	3	3	2	1	
15 Halas István, ev. ref.	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	2	1	
Hepp Miklós	1	3	3	2			2	2	3	3	3	2	1	
Holek István, ág. ev.	1	2	3	—	2	3	3	2	3	3	3	2	1	
Hömíges Félix	1	1	1	1			1	1	1	1	1	1	1	
Ivankovits Zoltán	2	3	3	—	3	1	3	3	3	3	3	2	1	
20 Jankovics János	1	2	3	2			2	2	2	3	3	1	1	
Kováts Lajos	1	2	2	2			2	2	3	3	3	—	1	
Kreiker Aladár	1	1	2	2			1	1	1	1	1	1	1	
Kulinyi Ernő, izr.	1	1	1	1			1	1	1	1	2	1	1	
Losonezi Dezső	1	1	1	1			1	1	2	2	2	2	1	
25 Magyarai Nándor	2	2	2	—	3	1	2	3	3	3	3	1	2	
Mamusich Ferenc	1	1	1	1			2	2	2	2	3	2	1	
Nováky György	2	2	3	—	2	2	3	3	3	1	1	1	2	
Pápay István	1	1	1	1			1	1	2	2	2	1	1	
Pintér Mihály, ág. ev.	1	2	3	2			3	3	3	3	3	1	2	
30 Rex Ernő, izr.	1	2	3	—	3	2	2	2	3	3	3	1	2	
Roboz László, izr.	1	2	1	1			1	1	1	2	1	2	1	
Rosenthal Béla, izr.	1	3	3	3			2	3	3	3	3	3	1	
Rónay L. Tibor	1	1	2	2			1	1	2	3	3	3	1	
Sallai József	2	2	2	3			2	2	3	3	3	3	1	
35 Schultz Alajos	1	1	2	2			2	3	2	4	3	3	1	
Schwáb Imre, izr.	1	1	2	2			2	2	2	2	3	1	1	
Senautka Oszkár	2	2	3	—	3	2	1	3	3	3	3	2	1	
Szabó Géza	2	2	2	2			2	3	3	3	3	1	1	

A tanuló neve és vallása, öszöndíjas vagy ismétlő-e ?	T a n t á r g y a k											Magaviselet		
	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görög-pótló		Német nyelv	Bölcsészet	Történelem	Természettan	Mennyiségtan		Tornázás	Egészségtan
					Irodalom	Rajz								
Szamek Andor, izr.	1	2	3	—	2	3	3	2	3	2	2	1	1	1
40 Tarján Antal	1	1	2	2	—	—	1	2	3	1	2	1	1	1
Tukats Sándor	2	2	3	—	2	3	2	2	2	2	3	2	1	1
Ujj György	2	3	3	—	3	1	3	3	3	3	3	2	2	2
Ujj János	1	1	2	—	2	1	1	1	1	1	2	2	1	1
Vajda Andor, izr.	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	2	1	1
45 Vajda Imre, izr.	1	1	2	2	—	—	1	2	2	2	3	2	1	2
Vlassics Adorján	1	1	2	—	2	1	2	2	3	2	3	—	1	1
Werner László	2	2	3	—	3	1	2	3	3	3	3	1	2	1
<i>Magántanulók :</i>														
Gallyas István*														
Kelemen Dezső														
50 Kuszli Sándor														
Pánczél Miklós*														
Polgár Gabriella*														
Szatay István														
													Összesen : 53.	

* Vizsgálatlan maradt.

B) A nem kötelezett tantárgyakból.

I. Gyorsírás.

A csillag nélküliek kezdők, a *-gal jelöltek haladók, a **-gal gyakorló gyorsírók.

	Érdem- jegy		Érdem- jegy
III. A) OSZTÁLY.		Lindenfeld István	3
Balogh István	2	30 Murka István	3
Bock János	3	Schatz György	3
Dobóczki Antal	3	Schwarz Lajos	3
Forbáth Frigyes	3	Szántó Antal	3
5 Gyurki Jenő	3	Szász Mátyás	3
Hellmann Oszkár	3	35 Szepes László	3
Kopasz Mátyás	3	Weil Pál	3
Kopp Antal	1	IV. A) OSZTÁLY.	
Korda Jenő	3	Ginder Nándor	1
10 Kovács István	1	Gyulai István	3
Kőrösi Gyula	2	Kiss Gyula	3
Króó Lipót	3	40 Koch Andor	1
Makó Zoltán	1	Konrád Ede	3
Mályusz Elemér	2	Kovács Oszkár	3
15 Rozgonyi Géza	3	Leinczinger László	2
Schäfer János	3	Markovich Béla	3
Schultheisz Miksa	2	45 Marschall Miklós	1
III. B) OSZTÁLY.		Noth Salamon	1
Babiczky Béla	3	Puskás Zoltán	3
Berger István	2	Riesz Miklós	2
20 Csillag Lipót	3	Vig Pál	3
Fellegi György	1	50 Weber Miklós	3
Gáspár Mihály	3	IV. B) OSZTÁLY.	
Halász Béla	3	Berecz Árpád	3
Herczl Miklós	3	Bossányi Jenő	3
25 Hirsch Béla	1	Csányi György	2
Ispánki Géza	2	Deutsch Ede	2
Jakovovits Jenő	1	55 Ferderber Andor	3
Klein György	3	Kiss Jenő	3

	Érdem- jegy		Érdem- jegy
Schulhof Imre, kim.	—	Grosser Jenő	2
Szöke Mihály	1	Kordás Sándor	1
Starcevicz László	3	Öhler Dezső	2
60 Tompos Andor	2	100 Schwarz Sándor	1
Tóásó Aurél	1	Szarka László	3
Trifunác Sándor	3		
Varga Nándor	3	VI. OSZTÁLY.	
Vermes Imre	1	Berger László	2
V. A) OSZTÁLY.		Erezbrucker Aladár	1
65 Bartole János	3	Halasi Antal	1
Bradvarovics István	3	105 *Halmos Sándor	2
*Czinner Andor	1	Holek Imre	3
Dittert Gyula	3	Jordán Jenő	3
Fejér Imre	3	*Kallós Károly	1
70 Flatz Béla	3	Kálnai Gyula	3
Gerő Imre	3	110 **Kellner Dániel	1
Göndöcs Jenő	2	Kiss István	3
Grünner László	3	Kommesz János	1
*Halasi Ferenc	1	Korláth Kálmán	3
75 Hauptvogel János	1	Roboz József	2
Hegyí Márton	2	115 *Sélley László	1
Heczler Emil	3	Vasvári Sándor	2
Kiss Géza	1	Weiszer Viktor	1
*Klucsik István	1	VII. OSZTÁLY.	
8) Kroó Imre	3	**Blau László	1
Latzkovits Béla	2	**Bózsó István	1
*Lieber Béla	1	120 *Fischhof György	2
Muth Endre	3	**Grosser Sándor	2
Müller Sándor	3	**Jakobovits Gyula	1
8. Pecze Ferenc	3	**Neff Mátyás	1
*Répás Béla	1	**Thanhoffer Emil	1
Rothbart Emil	1	VIII. OSZTÁLY.	
Römer Endre	3	125 **Büek Miklós	2
Schachtitz János	3	**Blau Andor	2
90 Ujj Béla	3	**Kulinyi Ernő	1
V. B) OSZTÁLY.		**Pintér Mihály	2
**Barabás Ervin	1	**Roboz László	1
Blau Marcel	2	130 **Rosenthal Béla	2
Boros Lajos	3	**Vajda Imre	2
Böhm József	2	Összesen : 131.	
95 Dermla Rezső	3		
*Fellegi Andor	1		

II. Műének.

		Érdem- jegy			Érdem- jegy
a) Kezdők.					
I. A) OSZTÁLY.					
	Blázek Lajos	2	40	Márki Nándor	2
	Bózsó Ferenc	1		Szapár Tibor	1
	Chmelik János	1		Vajas István	1
	Csikós István	1		Vénig Gyula	2
5	Dobay Gyula	2		Vincze Aladár	2
	Fisch János	1	45	Weiszmandl Jakab	1
	Fodor Kálmán	1	b) Haladók.		
	Gerhardt Miklós	1	I. C) OSZTÁLY.		
	Junkert József	1		Lábán Dezső	1
10	Kasza Gyula	1		Scherer Ferenc	1
	Klucsik Gábor	1	II. A) OSZTÁLY.		
	Regdon Károly	1		Ábrahám István	1
	Spányi Ernő	1		Bachó József	1
	Zimmermann Vilmos	1	50	Bauer Antal	1
15	Zsinkó János	1		Bencsik Endre	1
I. B) OSZTÁLY.					
	Agócsy István	2		Farkas Gyula	1
	Brachtl Károly	1		Fohsz Jenő	1
	Domján Zoltán	2	55	Glázi Antal	2
	Fehér Sándor	1		Gróf Endre	1
20	Fohsz Zoltán	1		Kakuszy Béla	2
	Hunyadi János	1		Kapp Olivér	1
	János Péter	1		Klein Béla	1
	Jobszt Gyula	1		Kocsis János	1
	Kasza László	3	60	Komarek Gyula	1
25	Komarek Imre	1		Lukinich Aladár	1
	Kováts István	1		Manyov Ráfael	1
	Mészáros Antal	1		Mészáros Béla	1
	Ördög Béla	3	65	Pollner Kálmán	1
	Szabados Jenő	1		Rau Ádám	1
30	Szmollény István	2		Somlyódy Ferenc	1
	Szommer János	2		Szilágyi Károly	1
	Vezér Ernő	1		Szücs Ferenc	1
I. C) OSZTÁLY.					
	Burger János	1	70	Tóth Győző	3
	Csehák Sándor	1		Vermes Imre	1
35	Germann Károly	1		Weber Elemér	1
	Holyba István	2	II. B) OSZTÁLY.		
	Huber István	1		Bója László	1
	Klimkó Dezső	1		Erőssy József	1
	Leszl Mátyás	2	75	Karászy Gyula	1
				Miksa Jenő	1
				Papp Gyula	1
				Schaab Ferenc	2

	Érdem- jegy		Érdem- jegy
Szabó Béla	1	Márki Szilveszter	1
Szarafolyán Endre	1	Müller Sándor	1
80 Szögi Endre	1	115 Radványi Géza	1
Varga Sándor	1	Répás Béla	1
Vida József	1	Somlyódy Árpád	1
III. A) OSZTÁLY.		Szegffi László	1
Bock János	1	V. B) OSZTÁLY.	
Demján Sándor	1	Kordás Sándor	1
85 Kopp Antal	1	120 Ökrös Vilmos	1
Lászlóffy János	1	VI. OSZTÁLY.	
Radványi Sándor	1	Balogh Lajos	1
Vass György	1	Eszes István	1
III. B) OSZTÁLY.		Halasi Antal	1
Babiczky Béla	1	Jordán Jenő	1
90 Dobóczy József	1	125 Kúp László	3
Fehlberg Vilmos	2	Mamusich Béla	1
Karkos Jenő	1	Mészáros Ferenc	1
Kiss Géza	1	Muszil Vilmos	1
Kiss Mihály	1	Tömörkény László	1
95 Kosóczy Ferenc	1	130 Vastag Ferenc	1
Sajnovits Sándor	1	VII. OSZTÁLY.	
Touttenui Sándor	2	Devics Sándor	1
IV. A) OSZTÁLY.		Huszárcsek Nándor	1
Kókay László	1	Kern Dezső	1
Teleky Kornél	1	Kerner Imre	1
IV. B) OSZTÁLY.		135 Lichtfusz Antal	1
100 Csávossy Endre, br.	1	Somlyódy István	1
Dávid Imre	2	Thanhoffer Emil	1
Ferenczy Endre	1	VIII. OSZTÁLY.	
Janik László	2	Balogh Béla	1
Rietly Géza	1	Bozsó Sándor	1
105 Sik Miklós	1	140 Danczinger Gyula	1
Szöke Mihály	1	Losonczy Dezső	1
Varga Nándor	1	Pápay István	1
V. A) OSZTÁLY.		Pintér Mihály	1
Devics István	1	Sallai József	1
Flatz Béla	2	145 Schultz Alajos	1
110 Göndöcs Jenő	1	Tarján Antal	1
Halasi Ferenc	1	Werner László	1
Klucsik István	1	Összesen : 147.	

III. Szabadkézi rajz

	Érdem- jegy		Érdem- jegy
III. A) OSZTÁLY.		Lengyel László	1
		Müller Sándor	3
	1	Pauer Tibor	2
	1	Pecze Ferenc	2
	1	30 Pintér Ferenc	2
	1	Schäfer Kristóf	1
5	1	Somlyódy Árpád	1
	1	Ujj Béla	2
	1	Zakar Zoltán	1
	3		
	2	V. B) OSZTÁLY.	
10	2	35 Faragó Endre	2
III. B) OSZTÁLY.		Kordás Sándor	2
		Németh Jenő	2
	1	Ördögh Ottó	1
	1		
	3	VI. OSZTÁLY.	
	3	Csávossy József br. . . .	3
	1	40 Fodor István	1
	1	Halmos Sándor	3
	1	Prohászka Béla	1
15	1	Räner Ödön	1
IV. A) OSZTÁLY.			
	1	VII. OSZTÁLY.	
IV. B) OSZTÁLY.		Bánszki Tamás	1
	3	45 Devics Sándor	1
	3	Draskovich Ferenc	1
	1	Kovács György	2
20	2	Urbán István	3
	2		
	1	VIII. OSZTÁLY.	
	2	Magyari Nándor	1
V. A) OSZTÁLY.		50 Ujj György	1
	1	Wlassics Adorján	1
25	1		

Összesen : 51.

IV. Francia nyelv.

A * gal jelöltek haladók.

	Érdem- jegy		Érdem- jegy
III. A) OSZTÁLY.		V. B) OSZTÁLY.	
Csávósy Béla br.	1	Kordás Sándor	1
Beck Dezső	2	Máté Sándor	1
III B) OSZTÁLY.		20 Winter Jenő	1
Blau Oszkár	1	VI. OSZTÁLY.	
Fehlberg Vilmos	2	Garai László	1
5 Ispánki Géza	2	*Halasi Antal	1
Telgárszky István	3	Kelemen László	1
Villax Ferenc	2	Korláth Kálmán	2
IV. A) OSZTÁLY.		25 Miskolczy Jenő	2
Kanyó Béla	1	*Raner Ödön	1
Markovich Béla	2	*Sélley László	1
10 Wéber Miklós	1	*Szarka István	1
IV. B) OSZTÁLY.		VII. OSZTÁLY.	
Janik László	1	*Goldschmidt Imre	1
Lipták Jenő	2	30 Huszárcsek Nándor	1
Szűcs Andor	2	*Reök Iván	1
Takács József	2	Somlyódy István	1
V. A) OSZTÁLY.		Touttenui Ferenc	1
15 Hegyi Márton	1	*Urbán István	1
Lieber Béla	1	VIII. OSZTÁLY.	
Zakar Zoltán	2	35 *Tarján Antal	1
		*Tukats Sándor	1
		Összesen : 36.	

IX.

Az iskolai év bezárása.

1. *Évzáró.* A tanévet június 29-én ünnepélyes „Te Deum“-mal zártuk be, mely után a tanulóknak kiosztottuk az odaitélt jutalmakat továbbá a bizonyítványokat és értesítőket.

2. *Adományok. A vall.- és közokt. miniszter,* mint minden évben úgy ezúttal is több értékes könyvet, folyóiratot és érmet adományozott az intézetnek. A városi tanács Mikszáth összes műveiből a II. sorozatot, Szemere pedig a Szemere de Genere Huba c. díszművet ajándékozta a tanári könyvtárnak. Buziási *Eisenstädter Róbert* bőkezűségéből kapta az önképzőkör elnöke a nagy ezüst érmet, a kör másik tagja a díszes bronzérmet; ugyancsak ő adományozott a legjobb rajzolóknak 2 festőkészletet és a legjobb lövőnek egy ezüst órát. A kiváló rajzoló jutalmazásához Müller Miksa műépítész úr 1 aranynyal járult.

A segélyegylet és önképzőkör céljaira többen adakoztak. Ezen adományok kimutatását Értesítőnk Segélyegylet és Önképzőkör c. fejezetében nyugtázzuk.

Intézetünk mindezen nemesszívű barátainak, kik szívesek voltak könyvtárainkat, gyűjteményeinket növelni, tanítványainkat adományaikkal buzdítani vagy segíteni, hálás köszönetet mondunk.

3. *Jutalmak és segélyek. I. Ösztöndíjas tanulók.*

1. Bója István VIII. oszt. tanuló a Vetró Sándor-féle alapítványból 125 koronával.

2. Halasi Antal VI. oszt. tanuló a Makra-féle alapítványból 154 koronával.

3. Hegyi Márton V. A) oszt. tanuló az Alapy-féle alapítványból évi 420 koronával.

4. Huszáresek Nándor VII. oszt. tanuló a Bonnaz-féle alapítványból évi 172 koronával.

5. Kasza József IV. A) oszt. tanuló a Sári Mihály-féle alapítványból évi 374 koronával.

6. Kasza Sándor VI. oszt. tanuló a Sári Mihály-féle alapítványból évi 374 koronával.

7. Keczer Géza VII. oszt. tanuló a Löwenburg gróf-féle alapítványból évi 600 koronával.

8. Kelemen László VI. oszt. tanuló a Kiss-Jankovich-féle családi alapítványból évi 150 koronával.

9. Konrád Ede IV. A) oszt. tanuló a jövedéki bírság alapból évi 200 koronával.

10. Latzkovits Béla V. A) oszt. tanuló a Sári Mihály-féle alapítványból 371 koronával.

11. Markovits Béla IV. A) oszt. tanuló a Rudits József báró-féle alapítványból évi 800 koronával.

12. Mészáros Ferenc VI. oszt. tanuló a Rózsa Ferenc-féle alapítványból évi 200 koronával.

13. Miskov Cvetkó V. A) oszt. tanuló a perlaszi gör. kel. szerb hitközség alapítványából 400 koronával.

14. Molnár Endre II. B) oszt. tanuló a Rózsa Ferenc-féle alapítványból 200 koronával.

15. Murka István III. B) oszt. tanuló a Rózsa Ferenc-féle alapítványból évi 200 koronával.

16. Rafner Béla VII. oszt. tanuló a Kárász Anna-féle alapítványból évi 800 koronával.

17. Szegfi László V. A) oszt. tanuló a Rózsa Ferenc-féle alapítványból évi 200 koronával.

18. Szendrey János II. A) oszt. tanuló a váci Mária Terézia-féle alapítványból évi 240 koronával.

19. Szőke Mihály IV. B) oszt. tanuló a Kárász-féle alapítványból évi 400 koronával.

20. Uzelácz János VII. oszt. tanuló a Kosztics-féle alapítványból évi 600 koronával.

21. Zámbó György VII. oszt. tanuló a Pap József-féle családi alapítványból 200 koronával.

Az évi ösztöndíj összesen : 7180 korona.

b) Jutalmazottak. I. A vallásban tanúsított jeles előmenetelért :
Thanhoffer Emil VII. o. tanuló az Ebner-féle alapítványból 50 k.-val.

II. A magyar nyelvben és irodalomban tett jeles előmenetelért :
Balázs Dénes VIII. oszt. tanuló a Kisfaludy-Társaságtól alapított Kisfaludy jutalomból 42 korona értékű magyar szépirodalmi művekkel.

III. A magyar nyelv elsajátításában tett jeles előmenetelért :

Kopp Antal III. A) oszt. tanuló a „Magyar Gábor 30 éves tanári működésének emlékére régi tanítványai által tett alapítványból” 40 koronával.

IV. A magyar történelemben tanúsított jeles előmenetelért :

Kreiker Aladár VIII. oszt. tanuló a „Szinger Kornél és Bakos Pali alapítvány”-ból 40 koronával.

V. Jó magaviselet és előmentelért:

1. Kátay Lajos VII. oszt. tanuló a Sobay-féle alapítványból 50 koronával.

2. Vastag Ferenc VI. oszt. tanuló a Sobay-féle alapítványból 50 koronával.

3. Bezdány Mihály VIII. oszt. tanuló Debreczeni János egri apátkanonok alapítványából 100 koronával.

4. Bózsó István VII. oszt. tanuló Debreczeni János egri apátkanonok alapítványából 100 koronával.

5. Erebrucker Aladár VI. oszt. tanuló Debreczeni János egri apátkanonok alapítványából 50 koronával.

6. Halasi Ferenc V. A) oszt. tanuló Debreczeni János egri apátkanonok alapítványából 50 koronával.

7. Kopasz István II. A) oszt. tanuló Debreczeni János egri apátkanonok alapítványából 50 koronával.

8. Csehák Sándor I. C) oszt. tanuló Debreczeni János egri apátkanonok alapítványából 50 koronával.

9. Roboz László VIII. oszt. tanuló a Bamberger-féle alapítványból 60 koronával.

10. Bárány István VIII. oszt. tanuló a Politzer Lipót-féle alapítványból 40 koronával.

11. Mályusz Géza VII. oszt. tanuló a „Régi szegedi főgimnáziumi tanulók alapítványából” 88 koronával.

12. Urbán István VII. oszt. tanuló az 1870-ben érettek jutalomdíjának ez évi kamatából 60 koronával.

13. Marinč István I. A) oszt. tanuló a Cserveny-féle alapítványból 2 koronával. (Kiegészítve 10 koronára egy névtelen adományából.)

14. Fejér Imre V. A) oszt. tanuló Dobszay Antal pécsi olvasókanonok alapítványából 80 koronával.

15. Dobóczki Antal III. A) oszt. tanuló Dobszay Antal pécsi olvasókanonok alapítványából 80 koronával.

16. Muth Endre V. A) oszt. tanuló a Cajus Gábor és neje Abelesz Regina alapítványából 81 koronával.

17. Kovács János alapítvány 12 korona kamatából ruhasegélyben részesült egy II. B) oszt. szegény tanuló.

18. Az Eisenstädter—Cserép alapítvány jelen évi kamatait, 40—40 koronát, a jövő tanévi iskolakönyvek, író- és rajzeszközök beszerzésére Gergő András VII. és Thanhoffer Emil VII. oszt. tanulók kapják.

19. A Kovács József dr. és neje Haday Kornélia alapítvány jelen évi kamatait, 40 koronát, a jövő tanévi iskolakönyvek, író- és rajzszerkesztésére Mályusz Elemér III. A) oszt. tanuló kapja.

20. A ministrálásban kifejtett buzgóságáért jutalomban részesült: Vastag Ferenc, VI., Márki Szilveszter V. A), Kiss Jenő IV. B),

Riesz Miklós IV. A), Kiss Mihály III. B), Dobóczky József III. B), Szendrei János II. A), Csehák Sándor I. C), Márki Nándor I. C), Urbán Imre I. B) és Dobay Gyula I. A) oszt. tanulók.

21. A zene- és énekkar régi buzgó tagjai Balassa József, Bózsó Sándor, Losonczy Dezső, Ujj János VIII., Goldschmidt Imre, Thanoffer Emil VII., Vastag Ferenc VI, Halasi Ferenc V. A) oszt. tanulók 1—1 tizkoronás arany jutalmat kaptak.

22. A rajzolásban tanúsított jeles előmenetelükért buziási Eisenstädter Róbert úr ajándékából egy-egy festő készletet kapott: Magyarai Nándor VIII. és Bánszki Tamás VII. oszt. tanuló; 1—1 arany jutalomban részesült egyenlő elismeréssel; Wlassics Adorján VIII. és Devics Sándor VII. oszt. tanulók; könyvjutalomban részesült: Prohászka Béla, Fodor István VI., Schäfer Kristóf, Zakar Zoltán V. A), Kerner Pál, Starcevich László IV. B), Dobóczki Antal és Korda Jenő III. A) oszt. tanulók.

23. *Jó magaviseletért és jeles előmenetelért* könyvjutalomban részesültek: László Mihály I. A), János Péter I. B), Klimkó Dezső I. C), Csala Albert II. A), Szalay József II. B), Blancez Miklós III. A), Hirsch Béla III. B) Wagner Jenő IV. A), Vajda György IV. B), Répás Béla V. A), Fellegi Andor V. B), Gerliczy István báró VI., Molnár Miklós VII. és Vajda Andor VIII. oszt. tanulók.

*

Az egyes tantárgyakban tanúsított szorgalomért és kiváló előmenetelért jutalomban részesültek a szaktanár urak szivességéből: Losonczy Dezső VIII. oszt. tanuló gondos és tartalmas magyar irodalmi dolgozatainak jutalmául; Gerliczy István br. és Schön Ferenc VI., Devics István és Hegyi Márton V. A), Makó Zoltán és Mályusz Elemér III. A) oszt. tanulók a történelemből; Vermes Imre IV. B) oszt. tanuló a latinból; Pollner Kálmán II. A) oszt. tanuló a földrajzból és természetrajzból; Radó István és Szabados László I. B) oszt. tanulók a földrajzból; Vajas István, Vermes Andor és Weil Ádám a magyar- és latin nyelvből.

X. Statisztikai adatok az elmúlt iskolai évről.

1. A tanulók számának alakulása az iskolai év folyamán											2. Az osztályvizsgátott tett tanulók megoszlása vallás szerint											
Nyilvános tanulók																						
Osztály	Az iskolai év folyamán						Magántanulók				Az osztályvizsgátott tett tanulók összes száma											
	Felvételtett	önként kimaradt	tanács folytán távozott	kizárattott	meghalt	Az osztályvizsgátott elmaradt	Június, illetve május hónapban osztályvizsgátott tett	Összesen osztályvizsgátott tett	Felvételtett			Osztályvizsgátott tett		latin	görög	örömcny	református	ágostai h. ev.	görög keleti	unitárius	izraelita	
											v a l l á s ú v o l t											
											fiu	leány	fiu	leány								
I. A.	62	6	—	—	—	—	56	56	1	1	—	—	56	37	—	—	2	—	4	—	13	
I. B.	65	8	—	—	1	1	55	55	—	—	—	—	55	36	—	—	—	2	3	—	14	
I. C.	65	5	—	—	—	—	59	59	—	—	—	—	59	46	1	—	3	1	—	—	8	
II. A.	65	1	—	—	—	—	64	64	—	—	—	—	64	44	—	—	5	1	3	—	11	
II. B.	69	3	—	—	—	—	66	66	—	—	—	—	66	42	3	—	2	3	1	1	14	
III. A.	53	1	—	—	—	—	52	52	—	—	—	—	52	37	1	—	2	3	1	—	8	
III. B.	46	—	—	—	—	—	46	46	3	—	2	—	48	29	—	—	1	1	1	—	16	
IV. A.	46	1	—	—	—	—	45	45	1	—	1	—	46	32	1	—	3	1	—	—	9	
IV. B.	55	2	—	—	—	1	52	52	1	—	1	—	53	41	—	—	2	—	1	1	8	
V. A.	48	3	—	—	—	—	45	45	—	1	—	1	46	32	—	—	3	—	3	—	8	
V. B.	28	—	—	—	—	1	27	27	4	—	2	—	29	16	—	—	1	1	—	—	11	
VI.	64	5	—	—	—	1	53	58	3	1	1	1	60	44	1	—	2	1	—	—	12	
VII.	52	4	—	—	—	—	48	48	4	4	1	3	52	36	—	—	2	3	2	—	9	
VIII.	47	—	—	—	—	—	47	47	5	—	3	—	50	33	—	—	1	2	—	—	14	
Összesen .	765	39	—	—	2	4	720	720	22	8	11	5	736	505	7	—	29	19	19	2	155	
A tanév folyamán beírt tanulók összes száma: 795.											736											

7. Az osztályvizsgálatot tett tanulók illetőségének kimutatása megyék szerint															
Illetőségi hely	O s z t á l y														Összesen
	I. A.	I. B.	I. C.	II. A.	II. B.	III. A.	III. B.	IV. A.	IV. B.	V. A.	V. B.	VI.	VII.	VIII.	
Áthozat	54	52	59	63	63	51	47	45	52	43	29	60	51	49	718
Zalamegye	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Zólyom megye	—	—	—	—	—	—	1	1	1	1	—	—	—	—	4
Zemplénmegye	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Marostordamegye	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Esztergom megye	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vas megye	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Turócz megye	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1
Pozsony megye	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Komárom megye	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Máramaros megye	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Horvát- és Szlavonország	1	3	—	1	2	—	—	—	—	1	—	—	—	—	8
Románia	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Szerbia	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Összesen	56	55	59	64	66	52	48	46	53	46	29	60	52	50	736

8. A nyilvános és magántanulók előmenetele a tanulásban							
Osztály	összes száma	k ö z ü l					
		m i n d e n e g y k é t t ö b b					
		rendes tantárgyból					
		jeles	legalább jó	elégs.	elégtelen		
osztályzatot kapott							
Áthozat	686	73	148	350	49	28	38
VIII.	50	2	11	35	2	—	—
Összesen	736	75	159	385	51	28	38
736							

III. Az 1910–1911. tanévi érettségi vizsgálatok eredménye.

a)	b) Az írásbelin	c)	d)	e) A szóbelin		f) Az érettségit sikerrel végzett ifjak közül																					
				Hány lett teljesen	Hány jól	Hány egyszerűen	Hány utasított javító vizsgálatra?	Hány utasított ismétlő vizsgálatra a szóbeli alapján?	theologiai	bölcsész	jogi	orvosi	mérnöki	építési	gépzési	vegyészi	gazdasági	erdészeti	bányászati	ipari	kereskedői	hivatalnok	katonai	művészi	gyógyászati	még nem határozott	
Hányan jelentkeztek érettségi vizsgálatra?	Hány készítette el minden dolgozatát legalább elégséges eredménnyel?	Hány utasított az írásbeli alapján ismétlő vizsgálatra?	Hányan becsátítottak összesen szóbelire?	A szóbeli vizsgálat elől visszalépett	é	r	e	t	t?	4	3	14	8	8	—	2	1	2	3	1	—	7	4	1	2	3	—
56	37	—	54	2	5	18	23	5	3	4	3	14	8	8	—	2	1	2	3	1	—	7	4	1	2	3	—

E tanév folyamán 3 ízben volt érettségi vizsgálat, u. m.: szeptember, december és június hónapban.

Szeptember hóban első teljes vizsgálatra állott: 6 tanuló; ezek közül 1 az írásbeliek után visszalépett, érett 3, javító vizsgálatra utasított 2. Első javító vizsgálatot tett 13; 9 sikerrel, 4 második javító vizsgálatra utasított; második javító vizsgálatot tett 1 tanuló sikerrel. Kiegészítő érettségi vizsgálatot tett a latinból 1 reáliskolát végzett ifjú sikerrel.

December hóban első teljes vizsgálatra állott: 4 tanuló; ezek közül érett 1, írásbelin felfüggesztetett 1, ismétlőre utasított 2. Első javító vizsgálatot tett 2 sikerrel; második javító vizsgálatot tett 4 sikerrel. Kiegészítő érettségi vizsgálatot tett a latinból 1 reáliskolát végzett ifjú, aki javítóra utasított.

Június hóban első teljes vizsgálatra állott: 46 tanuló; ezek közül sikerrel végzett 42, javítóra utasított 3, ismétlőre 1 tanuló.

Eszerint tehát a tanév alatt első javító vizsgálatot tett 15, sikerrel 11; második javító vizsgálatot tett 5 tanuló sikerrel. Kiegészítő érettségi vizsgálatot tett a latinból 2 reáliskolát végzett ifjú, 1 sikerrel, 1 pedig javító vizsgálatra utasított.

Az a) b) c) d) e) rovatok csak azon tanulókra vonatkoznak, akik első ízben tettek érettségi vizsgálatot, az f) rovat adatai pedig az érettségit sikerrel befejezett összes ifjakra

XI.

Az érettségit tett tanulók kimutatása.

A lefolyt iskolai évben érettségi vizsgálatra jelentkezett 47 nyilvános és 3 magántanuló, összesen 50 tanuló, akik közül az osztályvizsgálatok befejezése után 2 tanuló javító vizsgálatra utasított, 2 magántanuló pedig visszalépett s így 45 nyilvános és 1 magántanuló tett érettségi vizsgálatot. Az írásbelieket a tanulók május hó 15., 16. és 17. napjain végezték. Az írásbeli dolgozatok tételei a következők voltak:

1. *A magyar nyelvből és irodalomból.* Költészetünk a politikai és társadalmi eszmék szolgálatában. Irodalomtörténeti értekezés.

Eredmény: 19 jeles, 16 jó, 10 elégséges, 1 elégtelen.

2. *A latin nyelvből és irodalomból.* M. T. Cicero: De signis 45. caput. Ceres istennő szobrát Verres elrabolja. Fordítás latinból magyarra.

Eredmény: 11 jeles, 19 jó, 15 elégséges, 1 elégtelen.

3. *A mennyiségtanból.* a) Az algebrából: Valaki 1895. dec. 31-én 587913 K-át helyez el egy takarékpénztárba $3\frac{1}{2}\%$ -os kamatos kamatra. 1896. január 1-től kezdve évenként 4000 K-át vesz ki a takarékpénztárból; melyik évben fogja kapni az utolsó részletet?

b) A geometriából: Egy árok felső szélessége $a = 1.82$ m., oldalfalainak hajlásszöge $\alpha = 78^\circ 56' 58''$ az árok felső szélével. A parttól $b = 1.2$ m. távolságban $c = 0.75$ m. magasságban a szemlélő elől eltűnik az árok feneké? Mekkora az árok mélysége?

Eredmény: 8 jeles, 13 jó, 15 elégséges, 10 elégtelen.

A szóbeli vizsgálatokat június 3., 6., 7., 8., 9. és 10. napján tartottuk meg Dr. Burány Gergely, esornai prépost-praelátus, címz. főigazgató elnökletével. A szóbeli érettségi vizsgálatra becsájtott 46 tanuló közül jelesen érett 5, jól 18, érett 19, 3-at a szeptember hónap tartandó javító vizsgálatra, 1-et egy év múlva a teljes vizsgálatok ismétlésére utasított a vizsgáló-bizottság.

Érettségi vizsgálatot tett tanulók névsora:

A tanuló neve és vallása	Születésének helye és ideje	Érettségének foka	Választott tudomány-szaka
Balassa József, izr.	Szeged, Csongrádm. 1893. febr. 4.	jól	jogi
Balázs Dénes, izr.	Kiskőrös, Pestm. 1893. okt. 16.	jól	technikai
Bárány István izr.	Szeged, Csongrádm. 1893. aug. 15.	érett	jogi
Bäck Miklós, izr.	Vágveese, Nyitram 1893. okt. 6.	órett	vegyészi
5 Bezdány Mihály	Szeged, Csongrádm. 1891. szept. 29.	jelesen	jogi
Blau Andor, izr.	Csorvás, Békésm. 1891. ápr. 10.	érett	kereskedelmi
Bója István	Szeged, Csongrádm. 1893. jan. 27.	jól	technikai
Bózsó Sándor	Bród, Pozsegam. 1893. okt. 14.	jól	technikai
Burian Gáspár	Kisjécsa, Torontálm. 1893. dec. 19.	jól	orvosi
10 Danczinger Gyula	Budapest, Pestm. 1893. szept. 11.	jól	technikai
Gácsér György	Szeged, Csongrádm. 1892. júl. 15.	érett	hivatalnoki
Göncei Károly	Nyerő, Torontálm. 1893. szept. 20.	érett	theológiai
Halas István, ev. ref.	Temesvár, Temesm. 1894. ápr. 26.	jelesen	kereskedelmi
Hepp Miklós	Zombolya, Torontálm. 1892. jún. 25.	érett	theológiai
15 Hók István, ág. ev.	Észtergom, Esztergomm. 1893. febr. 12.	érett	kereskedelmi
Höniges Félix	Ujszentanna, Aradm. 1893. febr. 1.	jelesen	jogi
Ivánkóvits Zoltán	Szeged, Csongrádm. 1893. máj. 31.	érett	orvosi
Jankovics János	Szeged, Csongrádm. 1893. aug. 29.	jól	hivatalnoki
Kováts Lajos	Dés, Szolnok-Dobokam. 1891. jan. 19.	érett	orvosi
20 Kreiker Aladár	Szeged, Csongrádm. 1893. okt. 10.	jelesen	technikai
Kulinyi Ernő, izr.	Szeged, Csongrádm. 1893. jún. 18.	jól	orvosi
Losonczy Dezső	Torda, Torontálm. 1892. júl. 26.	jól	művészi
Magyari Nándor	Szeged, Csongrádm. 1891. máj. 9.	érett	kereskedelmi
Mamusieh Ferenc	Mezőhegyes, Csanádm. 1893. ápr. 12.	jól	katonai
25 Nováky György	Viznik, Aradm. 1893. szept. 24.	jól	technikai
Pápay István	Topolya, Bács-Bodroghm. 1893. márc. 1.	jól	jogi
Pintér Mihály, ág. ev.	Köcskemét, Pestm. 1892. febr. 1.	érett	jogi
Rex Ernő, izr.	Szeged, Csongrádm. 1894. jan. 8.	érett	technikai
Roboz László, izr.	Orosháza, Békésm. 1893. nov. 15.	jól	jogi
30 Rónay L. Tibor	Kiszombor, Torontálm. 1893. dec. 11.	jól	gazdasági
Sallai József	Szeged, Csongrádm. 1893. okt. 13.	érett	erdészeti
Schváb Imre, izr.	Mindszent, Csongrádm. 1893. júl. 15.	jól	technikai
Senautka Oszkár	Szeged, Csongrádm. 1892. júl. 19.	érett	orvosi
Szabó Géza	Szeged, Csongrádm. 1892. febr. 14.	érett	orvosi
35 Szamek Andor, izr.	Törökbeese, Torontálm. 1893. dec. 15.	érett	jogi
Tarján Antal	Szeged, Csongrádm. 1894. jún. 15.	jól	orvosi
Tukats Sándor	Szeged, Csongrádm. 1893. júl. 27.	érett	gyógyszerészi
Ujj György	Kisjenő, Aradm. 1894. ápr. 27.	érett	művészi
Ujj János	Kisjenő, Aradm. 1892. okt. 12.	jól	orvosi
40 Vajda Andor, izr.	Martonos, Bács-Bodroghm. 1893. júl. 15.	jelesen	gazdasági
Vajda Imre, izr.	Szeged, Csongrádm. 1893. okt. 10.	jól	kereskedelmi
Vlassics Adorján	Veszprém, Veszprémm. 1893. ápr. 21.	érett	rajztanári

XII.

Értesítés a jövő 1911—1912. tanév megnyitásáról.

A jövő tanévre a beíratások szeptember hó 1., 2., 3. és 4. napján történnek. A felvétel szabályai a következők:

1. A jelentkezés ideje.

A tanintézetnek eddig fennállott párhuzamos osztályait a szükséghez képest a jövő 1911—1912. tanévre is fenntartjuk, vagyis 3 első, 2 második, 2 harmadik, 2 negyedik, 2 ötödik osztály lesz; a három felső osztály azonban továbbra is párhuzamos nélkül marad.

Az 1883. évi XXX. t.-c. értelmében ezen osztályok mindegyikébe csak 60 tanuló vehető föl. *A helybeliek a fölvételnél előnyben részesülnek.* Ebből kifolyólag:

1. Szeptember hó 1-én és 2-án csak helybeliek íratkozhatnak be.

2. Szeptember hó 3-án és 4-én a vidékiek.

3. A jelentkezés sorrendje:

a) Helybeliek: 1-én d. e. 8 - 12 óráig az I. oszt., d. u. 3—5 óráig a II. és 5—6 óráig a VIII. oszt. — 2-án d. e. 8—10 óráig a III., 10—11 óráig az V. és 11 - 12 óráig a VI. oszt., d. u. 3—5 óráig a IV. és 5—6 óráig a VII. oszt.

b) Vidékiek: 3-án d. e. 8 - 9 óráig az I. oszt., 9—10 óráig a II. oszt., 10 - 11 óráig a III., 11 - 12 óráig a VI. oszt. — 4-én d. e. 8—9 óráig a IV., 9 - 10 óráig az V., 10—11 óráig a VII. és 11 - 12 óráig a VIII. oszt.

Valamint a helybeliek a vidékiek fölött, úgy azon vidékiek,

kik már előbb is tanintézetünk növendékei voltak, az újonnan jelentkezők fölött a fölvételnél elsőbbséggel bírnak.

A magántanulóknak is már a tanév elején kell jelentkezniök, később csak főigazgatói engedéllyel vehetők fel magántanulóknak.

2. Bemutatandó okmányok.

A gimnázium első osztályába csak oly tanuló vehető föl, ki a 9-ik évét betöltötte s 12 évesnél nem idősebb, mely körülmény hiteles *születési bizonyítvánnyal* igazolandó; a róm. katolikusok *keresztlevelüket* is kötelesek bemutatni.

Az ismeretek mértékére nézve megkívántatik, hogy a tanuló a népiskola 4-ik osztályának tananyagában kellő jártassággal bírjon s erről hiteles iskolai bizonyítványt mutasson föl.

A beírásra *szülei*, vagy ezek megbízottja *kiséretében jelentkezik a tanuló* az igazgatónál s itt fölmutatja az előbbi tanévről szóló *iskolai bizonyítványát*, továbbá születési okmányát s szabályszerű *orvosi bizonyítványt* a sikeresen megtörtént *első himlőoltásról* s ha a tanuló 12 éves, az *újraoltásról*. *Míg a tanuló ezen okmányokat be nem mutatja, addig magát az intézetbe véglegesen fölvevtnek nem tekintheti.*

Az V. osztályba belépő tanuló szülője, illetőleg gyámja köteles kijelenteni, vajjon fia, illetőleg gyámoltja az 1890. évi XXX. t.-c. értelmében a görög nyelvet, avagy az idézett t.-c. által meghatározott más tantárgyakat fogja-e tanulni.

3. A tandíjak.

Szeged szab. kir. város köztörvényhatósága 1904. évi 402. számú határozatával a fölvételi- és tandíjakat a következőkben állapította meg:

A beíratkozáskor a helybeli tanuló 4 K, a vidéki 8 K felvételi díjat fizet. *Ezen díj minden tanulóra nézve kötelező s ez alól fölmentésnek helye nincs.*

Helybelinek tekintendő azon tanuló, akinek szülei vagy gyámja Szeged város adófizető polgára.

A felvételi díjon kívül minden rendes és magántanuló minden iskolai évben köteles tandíjat fizetni; és pedig: a helybeliek 40, a vidékiek 60 koronát.

A tandíjat 4 részletben is lehet fizetni, de *az első negyedrészt a beíratáskor le kell fizetni*; a másodikat november 8-ig; a harmadikat február 8-ig; a negyediket április 8-ig kell fizetni, *de egyszerre, vagy félévi részletben is lefizethető*. A nyugtatóványokat a tandíjkezelő állítja ki. Ezek gondosan megőrzendőök és kétes esetekben előmutatandók.

Szegénysorsú, de jó magaviseletű és előmenetelű növendékek tandíjmentességért folyamodhatnak. *A folyamodványok Szeged szab. kir. város tanácsához intézendők s a tandíjkezelő tanárnál nyújtandók be legkésőbb szeptember hó 19-ig.*

A folyamodványhoz *szegénységi bizonyítvány* melléklendő, melynek egy évnél nem szabad régebnek lennie, továbbá jó előmenetelről szóló *iskolai bizonyítvány*.

Szeged város új tandíj szabályzata 18. §-a értelmében a főgimnáziumban *nem menthetőek fel az I. osztály tanulói az első félévre.*

4. Segélyezés.

Szegénysorsú, *legalább elégséges előmenetelű és „jó” magaviseletű* tanulók írásbeli kérelemre az intézet kebelében fennálló ifjúsági segélyező-egyesület könyvtárából könyvsegélyt kaphatnak. Kérvényeiket aug. 26-ától szept. 1-éig kell beküldeniök „a Segélyezőegyesület Felügyelőségének” Szeged. Kegyesrendi városi főgimnázium.

5. Javító és pótló vizsgálatok.

Hogy mind a helybeli, mind a vidéki illetőségű tanulók a kitűzött időben jelentkezhessenek a fölvételre, a fölvételi, javító és pótló vizsgálatok idejéül augusztus hó 30-ik és 31-ik napja délelőtt 8—12-ig tűzetik ki. A magánvizsgálatokat augusztus hó 30-án délelőtt $\frac{1}{2}$ 8 órakor kezdjük.

Javító és pótló vizsgálatokra bocsáttatnak:

a) *Oly egy tantárgyból* bukott tanulók, kiket erre a tanári testület zárértekezletti ítélete följogosít, mely körülmény az iskolai bizonyítványban már jelezve van.

b) *A két tantárgyból* bukottak közül azok, kik erre a szegedi tankerület főigazgatóságától külön engedélyt nyertek.

Ezen engedély iránti kérvények 1 koronás bélyeggel ellátva s az iskolai bizonyítvánnyal felszerelve a *tankerületi főigazgatósághoz intézendők s július hó 10-éig a gimnáziumi igazgatósághoz beküldendők.*

c) *Pótló vizsgálatra igényt tarthatnak azon tanulók, akik a tanév végén tartott osztályvizsgálatokon orvosi bizonyítvánnyal már akkor igazolt betegség miatt nem jelenhettek meg, ha egyébként a tanév folyamán rendszeren járhattak az előadásra.* Sem a javító, sem a pótló vizsgálatért díj nem fizetendő. A kik azért nem vizsgázhattak, mert a tanév jelentékeny részét elmulasztották, azok csak magánvizsgálatot tehetnek, ha erre a tank. kir. főigazgatóságtól engedélyt nyernek. Az orvosi bizonyítvánnyal és félévi Értesítővel felszerelt, egy koronás bélyeggel ellátott kérvények a főgimn. igazgatóságánál július 10-ig nyújtandók be. A év végén határidőt mulasztott magántanulóknak is újra kell folyamodniok a magánvizsgálati engedélyért.

Szeptember hó 5-én d. e. 8 órakor kezdjük meg a tanévet a Szentlélek ünnepélyes segítségül hívásával.

Figyelmeztetjük-a szülőket és tanulókat, *hogy ódon könyvek vásárlásától óvakodjanak, vagy legalább is nagy körültekintéssel járjanak el ; a használandó tankönyvek jegyzékében jelzett kiadásokra figyelemmel legyenek ; elrongyolódott, nem eléggé tiszta könyvek károsak a tanulók előmenetelére és egészségére.*

Figyelmeztetjük továbbá a tanulókat arra is, *hogy az iskolai fegyelmi szabályok a nagy szünidő tartama alatt is kötelezők s így azokhoz szigorúan alkalmazkodni tartoznak. Azon tanuló, aki ez ellen vét, a következő tanévben fölvételre nem számíthat.*

A vidéki szülők gyermekeik részére fölfogadandó szállás iránt az igazgatóságnál tudakozódhatnak. A szegedi konviktusok fölvételi és ellátási föltételeit jelen értesítünk XII. fejezetében ismertetjük.

Szeged, 1911. június hó 29-én.

Szinger Kornél,
főgimn. igazgató.

XIII.

A jövő tanévben használandó tankönyvek jegyzéke.

ELSŐ OSZTÁLY.		K. f.		K. f.
Egri kis katekizmus, kötve	32		Suták, Számтан, 6. kiadás	2.60
Acsay-Bartha-Madarász, Magy. nyelvтан, I. rész, I. o. sz.	70		Huszka, Rajzoló geometria II. rész	1.—
Acsay-Bartha-Madarász, Magy. olv., I. r., I. o. számára	2.—		Hauselmans, Vorlagen, I—II.	2.16
Fodor-Székely, Liber Sexti	2.40		Zsaskovszky, Énekkönyv	2.40
Kőrösi, Földrajz, I. r. 7. kiad.	1.50		Rajztábla, 1/4 ives teljes felszerelés	2.80
Kogutovicz, Földrajz. isk. atlasz I—III. o. sz., 9. kiad.	2.—		Rajzeszköz	3.—
Ormándy, Természetrájz, I. o. 3. kiad.	2.—		Veszprémi, Magyar helyesírás	—70
Suták, Számтан, 7. kiad.	2.60			
Huszka, Rajz. geom., I. r., 2. kiadás	2.—		HARMADIK OSZTÁLY.	
Zsaskovszky, Énekkönyv	2.40		Pokorny, Újszövets. biblia	1.20
Rajztábla, 1/4 ives, telj. felszerelés	2.80		Acsay-Bartha-Madarász, Rendszeres magyar nyelvт. III. r., a III. o. sz.	1.—
Rajzeszköz	3.—		Acsay-Bartha-Madarász: Magyar olv., III. r., a III. o. sz.	2.60
Rajztömb	—90		Endrei-Szele, Német nyelvк. I. r., 7. képes kiad.	2.60
Veszprémi, Magyar helyesírás	—70		Fodor-Székely, Liber Sexti III—IV. o. sz.	4.—
			Jászai, Magyarország. tört. III. o.	2.—
			Kőrösi, Földrajz. II. r., 5. kiad.	—80
			Kogutovicz, Földr. isk. atlasz, III. o. sz.	2.—
			Vörös, Fizikai földrajz	1.—
			Suták, Számт., 7. kiad.	2.60
			Huszka, Rajzoló geometria, III—IV. rész.	1.20
			Zsaskovszky, Énekkönyv	2.40
			Rajztábla, 1/2 ives, teljes felszerelés	4.—
			Rajzeszköz	3.—
			Veszprémi, Magyar helyesírás	—70
MÁSODIK OSZTÁLY.				
Pokorny, Ószövetségi biblia	1.20			
Acsay-Bartha-Madarász, Magy. nyelvт., a II. oszt. számára	70			
Acsay-Bartha-Madarász, Magy. olv., a II. oszt. számára	2.20			
Fodor-Székely, Liber Sexti	2.40			
Kőrösi, Földrajz, II. r. 6. kiad.	2.20			
Kogutovicz, Földr. isk. atlasz, I—III. o. sz. 9. kiadás	2.—			
Ormándy, Természetrájz, II. o.	2.40			

NEGYEDIK OSZTÁLY. K f.

Gerely, Róm. kath. szertartás- tan, nagy kiad.	1.80
Bartha—Prónai. Stiliztika . . .	3.20
Arany-Lebr, Toldi, 12. kiad. . .	1.60
Endrei-Szele Német nyelv. I. r., 7 kiadás	2.60
Pirchala, Latin nyelvtan, 10 kiadás	1.80
Pirchala, Latin olvasókönyv, I. és II. köt., 4. kiadás	5.40
Jászai, Magyarorsz. tört. IV. o.	2.—
Ormándy, Növénytan.	3.50
Suták, Algebra 3. kiad.	2.40
Huszka, Rajzoló geometria III—IV. rész	1.20
Zsaskovszky, Énekkönyv	2.40
Rajztabla, 1/2 ives teljes felszer.	4.—
Rajzeszköz	3.—
Veszprémi, Magyar helyesírás	—70

ÖTÖDIK OSZTÁLY.

Titz, Hittan, 3. kiad.	—80
Bartha—Prónai, Retorika az V. oszt. számára	3.20
Endrei-Szele, Német olvasó II. r. 4. kiadás	3.40
Dávid, Ciceronis Orat. Selec- tae, II. kiad.	1.90
Cserép, szemelv. Ovid művei- ből	1.60
Cserép, római régiségek, 5. k.	3.20
Maywald, Görög nyelvtan, 5. k.	2.80
Maywald, Görög gyakorló és olv. I. r. 3. kiad.	1.80
Szölgvény, Világtört., I. rész 2. kiad.	2.40
Kogutovicz, Tört. atlasz, I. füzet	2.—
Ormándy, állattan	4.25
Suták, Algebra 3. kiad.	2.60
Lóky, Geometria I. r.	3.20
Zsaskovszki, Énekkönyv	2.40
Veszprémi Magyar helyesírás	—70
Prónai, Magyar szavalókönyv	2.60

*Azok részére, kik görög nyelvtant
nem tanulnak.*

Badics Magy. irod. olv., I. r. 5. kiad.	2.40
--	------

K. f.

Schill, Görög régiségek, 4. kiad.	2.80
Csengeri, Homeros Iliása, 3. kiadás	3.—
Gyomlay, Homeros Odyszeiája 3. kiad.	2.80
Geréb, Szemelv. Herodotusból 2. kiad.	1.50

HATODIK OSZTÁLY.

Titz, Erkölestan	1.60
Bartha—Prónai, Poetika	3.80
Shakespeare, Coriolánus (Névy) 4. kiad.	1.20
Endrei-Szele, Német olv., II. r. 4. kiad.	3.40
Bartal-Malmosi, Livius XXI— XXII. könyv. 5. k.	2.—
Cserép, Vergilii Aen. szemelv. 2. kiad.	2.—
Cserép, Római régiségek, 5. k.	3.20
Maywald, Görög nyelvtan 5. k.	2.80
Maywald, Görög olvasó, II. r. 4. kiad.	2.50
Szölgvény, Világtört. II. r. 3. kiad.	2.60
Kogutovicz, Tört. Atlasz, II. f.	2.—
Ormándy, Asványtan kémiával	3.60
Suták, Algebra. II. r. 2. kiad.	2.—
Lóky, Geometria I. r.	3.20
Lutter, Szorszámi és szögmért. számok 13. kiad.	2.40
Zsaskovszky, Énekkönyv	2.40
Veszprémi, Magyar helyesírás	—70
Prónai, Magyar szavalókönyv	2.60

*Azok részére kik görög nyelvtant
nem tanulnak.*

Badics, Magy. irod. olvasó II. r. 3. kiad.	2.80
Schill, Görög régiségek, 5. kiad.	2.80
Sophokles, Antigone (Csiky) . . .	1.—

HETEDIK OSZTÁLY.

Titz, Egyháztörténelem. Ujki- adás	2.—
Prónai, Magy. irod. tört. a VII. o. sz.	4.80

Melléklet.

A szegedi konviktusok.

Felvételi és ellátási föltételek.

Szeged konviktusai a következők :

1. A *Délmagyarországi Magyar Közművelődési Egyesület nevelőintézete* a városi főgimnázium közvetlen szomszédságában épült s 200 növendékre van berendezve a modern pedagógiai és egészségügyi követelményeknek megfelelően. A felügyeletet az igazgató mellett 4 középiskolai tanárjelölt gyakorolja. Felvételt július 15-ig kell folyamodni. A kérvényhez melléklendő : 1. az utolsó iskolai bizonyítvány, 2. születési bizonyítvány, 3. egészségi bizonyítvány, 4. oltási, illetve újraoltási bizonyítvány. Az évi ellátási díj 450 korona, a felvételi díj 40 korona. Az intézet igazgatója : *Hauser Sándor* áll. felső ker. iskolai tanár, aki készséggel adja meg a szükséges felvilágosításokat. Cím : D. M. K. E. nevelőintézete, Szeged.

2. A *Délvidéki gazdák konviktusa* a Kálvária utcában. Igazgató : *Striegl József* áll. főgimn. rendes tanár. A fölvételt a Délvidéki földművelők gazdasági egyesületének elnöksége esz-közli Temesvárott. A fölvételt kérő folyamodványok oda címzendők. A fölvételi díj 32 korona, ebben foglaltatik az orvosi díj, bútorhasználat, stb. A fölvételért való pályázat határideje július 15. Teljes ellátás egész évre 340 korona.

3. A *Gyertyámos községi, illetve magyar nyelvterjesztő egyesületi* 3 konviktus: a) a Kálvária-utcai. Jelentkezni lehet írásban július 31-ig Gyertyámoson. Cím : Községi konviktus gondnoksága. Igazgatója *Varga Gábor dr.*, csanádegyházmegyei áldozópap, főreáliskolai róm. kath. hitoktató, b) a Szentháromság-utcai igazgatója *Römer Péter* csanádegyházmegyei áldozópap, áll. főgimn. hittanár, c) a Kossuth-utcai igazgatója *Lippay György dr.* áll. főgimn. tanár. A fölvételt az intézetek igazga-

tósága eszközli írásbeli kérelemre Szegeden. Ellátási díj egész évre 340 kor., beíratási, orvosi, bútorhasználati díj 34 korona.

4. *A Magy. kir. államvasutak internátusa* a MÁV. alkalmazottjai gyermekeinek nevelésére.

5. *Szegedi Diák Otthon* a Tisza Lajos-körúton az államvasutak üzletvezetőségével szemben. Igazgatója *Bohn Károly*. A teljes ellátás évi 450 korona. A kellőleg felszerelt kérvények Bohn Károly igazgatóhoz nyújtandók be július 31-ig.

6. *A szegedi zsidó hitközség felügyelete alatt álló „Tanulók Otthona”* Szentgyörgy-tér 7. sz. Igazgatója *Ditrői Nándor dr.* felső keresk. isk. tanár. Ellátási díj havi 65 korona. Felvételi, orvosi és bútorhasználati díj egész évre 40 korona. A kellőleg felszerelt kérvények a konviktus igazgatóságához (Szentgyörgy-tér 7. sz.) nyújtandók be. Az intézet felvesz elemi-, polgári-, felső keresk. iskolai, gimnáziumi, reáliskolai, tanítóképző intézeti és felső ipariskolai bármily vallású tanulókat. A felvételi kérvényhez születési, újraoltási bizonyítvány és a legutolsó évről szóló iskolai bizonyítvány csatolandó.

7. *Szent Gellért Konviktus* középiskolai kath. fiúnevelő intézet. Az intézet róm. kath. vallású középiskolai (gimnáziumi, reál-, polgári- és kereskedelmi iskola) tanulókat vesz fel. Felvételre július 25-éig kell jelentkezni az intézet igazgatóságánál (Mayer Márton áll. főgimn. tanár) Melléklendő a legutolsó iskolai bizonyítvány, keresztlevél és orvosi bizonyítvány. Felvételi, orvosi és bútorhasználati díj fejében 35 koronát kell fizetni. A növendékek évi 700 korona tartásdíja havi 70 koronás részletekben előre fizetendő. Részletes utasítással szolgál a konviktus igazgatósága. (Berzsenyi-u. 1/b.)

8. *Donavell-féle Konviktus*. (Tisza Lajos-körút és Felső-tiszapart 1. sz. sarok.) A konviktus családi jellegű, iskolai feladataikat azonban tanári ellenőrzés alatt végzik a növendékek. A állami felügyeletet Szele Róbert dr. tankerületi kir. főigazgató gyakorolja. Egy tanévre fizetendő : 20 korona beíratásért, 800 korona ellátásért, 50 korona mosásért és 30 korona orvosi felügyeletért. A 15 helyet a jelentkezés sorrendjében töltjük be. Jelentkezési határidő július 31. Bővebb felvilágosítást Donavell János tanár ad.

TARTALOMMUTATÓ.

	Oldal.
Magyar Gábor	III.
A magyar irodalom pedagógiai értéke	1
Tanulmányi kirándulások	53
IV. Adatok az intézet történetéhez az 1910—1911. tanévben :	
A) Az intézet állapota	65
B) Az intézet működése. Az ifjúsági könyvtár. Ifjúsági egyesületek. a) Önképzőkör. b) Gyorsírókör. c) Ifj. segítőegyesület	70
C) Általános ügyek. 1. Látogatások. 2. Iskolai ünnepélyek 3. Kirándulások.	91
V. Könyv- és szertárak	94
VI. Az intézet személyzete	102
VII. Tananyag. 1. Tantárgyak osztályok szerint 2. Latin klasszikus olvasmányok. 3. Kötelező magyar irodalmi olvasmányok. 4. Írásbeli dolgozatok a magyar nyelvből és irodalomból	106
VIII. A tanulók érdemsorozata	119
IX. Az iskolai év bezárása. Adományok. Ösztöndíjasok. Jutalmak és segélyek	152
X. Statisztikai adatok az elmúlt iskolai évről	156
XI. Az érettségit tett tanulók kimutatása	162
XII. Értesítés a jövő iskolai évről	164
XIII. A jövő évben használandó tankönyvek jegyzéke	168
XIV. Melléklet (A szegedi konviktusok, fölvételi és ellátási feltételeik)	171

